

Møteinnkalling

Utval:	Vestland ungdomsutval
Møtestad:	Fjernmøte
Dato:	29.08.2020
Tid:	11:00

OBS! ALLE må logge seg på min. 15 minutt før møtestart

Program:

11.00-11.10	Opning av møte v/leiar Susanne Sørli Slettebakken
11.10-12.30	Saksbehandling
12.30-12.40	Kort pause
12.40-14.00	Saksbehandlinga held fram

Melding om forfall

Alle medlemmer vil få tilsendt ein e-post kor det vert forklart korleis forfall kan registrerast. Denne e-posten vil kome innan to dagar.

Denne innkallinga gjeld valde medlemmar og dei tre første varamedlemene i Vestland ungdomsutval.

Susanne Sørli Slettebakken

leiar

Saksliste

Utvals- saksnr	Innhald	Arkiv- saksnr	U.Off
	Godkjenningssaker		
GK 11/20	Godkjenning av innkalling og sakliste		
GK 12/20	Godkjenning av møteprotokoll frå møte i Vestland ungdomsutval 17.06.2020	2020/1929	
	Referatsaker		
RS 16/20	Økonomioversikt pr. 10.08.2020 for Vestland ungdomsutval	2020/1929	
RS 17/20	Kunnskapsgrunnlag i samband med COVID-19	2020/54817	
RS 18/20	Folkehelseforum Vestland - ny plattform for samarbeid om folkehelsearbeidet	2020/1929	
RS 19/20	Inntaket skuleåret 2020-2021	2020/1929	
RS 20/20	Opplæringstilbodet skuleåret 2020/2021 - verknader av koronapandemien	2020/1929	
RS 21/20	Fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland	2020/1929	
RS 22/20	Høyrings svar frå Vestland fylkeskommune på NOU 2019:23 Ny opplæringslov	2020/1929	
RS 23/20	Høyringsfråsegn - NOU 2019:25 "Med rett til å mestre"	2020/1929	
RS 24/20	Forenkling, modernisering og effektivisering av salskanalane og betalingsmåttane innanfor mobilitet og kollektiv innanfor mobilitet og kollektiv	2020/1929	
RS 25/20	Planprogram - Regional plan for næringsutvikling og innovasjon - Vestland	2020/1929	
RS 26/20	Organisering av arbeidet med programmet for Den kulturelle skulesekken (DKS)	2020/1929	
RS 27/20	Frivilligpolitikk i Vestland	2020/1929	
RS 28/20	Digital formidling i Ung Kultur Møtest (UKM) 2020	2020/1929	
	Politiske saker		
PS 19/20	Ungdommens planprogram - aktivitetar hausten 2020	2020/1929	
PS 20/20	Årsmelding frå elev- og lærlingombodet for skuleåret 2019-2020	2020/1929	
PS 21/20	Årsmelding frå mobbeombodet for skuleåret 2019-2020	2020/1929	

Godkjenningssaker

GK 11/20 Godkjenning av innkalling og sakliste

Saksnr: 2020/1929-31**Saksbehandlar:** Dagmar Reutz Hillestad

Vestland ungdomsutval

12/2029.08.2020

Godkjenning av møteprotokoll frå møte i Vestland ungdomsutval 17.06.2020

Møtebok frå møte i Vestland ungdomsutval 17.06.2020 er lagt ved saka.

Møteprotokoll

Utval:	Vestland ungdomsutval
Møtestad:	,Fjernmøte
Dato:	17.06.2020
Tid:	09:00-14.00

Følgjande faste medlemer møtte:

Namn	Funksjon
Kjersti Helene R. Hidle	Medlem
Susanne Sørli Slettebakken	Leiar
Mia Holdhus	Medlem

Følgjande medlemer hadde meldt forfall:

Namn	Funksjon
Leander Mullen Sunde	Nestleiar
Matilde Myklatun Hole	Medlem
Synne Skulstad Birkhaug	Medlem
Lisa Horpen	Medlem

Følgjande varamedlemer møtte:

Namn
Emilie Mortvedt
Edas Kondrotas

Følgjande varamedlemer vart kalla inn, men hadde ikkje høve til å møta:

Namn
Sofie Krumsvik
Eva Marie By Vikøren
Håkon Sveen Lothe

Merknader:

Medlem Marius Helgheim Ahmt - møtte ikkje, forfall ikkje meldt
Medlem Ebbe Io - møtte ikkje, forfall ikkje meldt

Frå administrasjonen møtte:

Namn	Stilling
Andreas Ask	rådgjever, avd. SUD - plan, klima og folkehelse
Else Marie Brobakke Aarø	seniorrådgjever, avd. SUD - plan, klima og folkehelse
Anne-Lene Normann	spesialrådgjever, avd. SUD - plan, klima og folkehelse
Hans Christian Knudsen	ungdomsrepresentant frå Vestland i Distriktenes Ungdomspanel
Gunhild Raddum	seniorrådgjever, avd. MOK, transportplanseksjonen
Anna Elisabeth Ø. Aksenvoll	leiar kontrollnemnda/Fylkestinget For Ungdom
Dagmar Reutz Hillestad	utvalssekretær, politisk sekretariat

Saksliste

Utvals- saksnr	Innhald	Arkiv- saksnr	U.Off
	Godkjenningssaker		
GK 9/20	Godkjenning av innkalling og sakliste		
GK 10/20	Godkjenning av møteprotokoll frå møte i Vestland ungdomsutval 14.05.2020	2020/1929	
	Referatsaker		
RS 10/20	Økonomioversikt pr. 09.06.2020 for Vestland ungdomsutval	2020/1929	
RS 11/20	Lokal forskrift om inntak og formidling i Vestland fylkeskommune	2020/1929	
RS 12/20	Felles retningslinjer for besøk av ungdomsorganisasjonar til vidaregåande skular	2020/1929	
RS 13/20	Regional kompetansepolitikk i Vestland fylke	2020/1929	
RS 14/20	Regional transportplan - Høyring av framlegg til planprogram	2020/1929	
RS 15/20	Dialogkonferanse idrett og friluftsliv 2020, invitasjon og program	2020/1929	
	Politiske saker		
PS 13/20	Møteplan 2020 - justeringar	2020/1929	
PS 14/20	Antidoping Norge - lokal mobilisering mot doping, oppnemning av ungdomsrepresentant	2020/1929	
PS 15/20	Nasjonal fritidskortordning - invitasjon til å nominera ungdomskandidatar	2020/1929	
PS 16/20	Strategi for utvikling av skulebibliotek i vidaregåande opplæring i Vestland fylkeskommune - mandat og oppstart av planarbeid	2020/1929	
PS 17/20	Integrering - nye oppgåver for fylkeskommunen - strategi og vidare arbeid	2020/1929	
PS 18/20	Ungdommens planprogram - status og evaluering	2020/1929	

Godkjenningssaker

GK 9/20 Godkjenning av innkalling og sakliste

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Vedtak

Innkalling og sakliste vart godkjent utan merknader.

GK 10/20 Godkjenning av møteprotokoll frå møte i Vestland ungdomsutval 14.05.2020

Møtebok frå møte i Vestland ungdomsutval 14.05.2020 er lagt ved saka.

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Vedtak

Møteprotokoll frå møte 14.05.2020 vart godkjent utan merknader.

Referatsaker

RS 10/20 Økonomioversikt pr. 09.06.2020 for Vestland ungdomsutval

RS 10/20 vart referert.

RS 11/20 Lokal forskrift om inntak og formidling i Vestland fylkeskommune

RS 11/20 vart referert.

RS 12/20 Felles retningslinjer for besøk av ungdomsorganisasjonar til vidaregåande skular

RS 12/20 vart referert.

RS 13/20 Regional kompetansepolitikk i Vestland fylke

RS 13/20 vart referert.

RS 14/20 Regional transportplan - Høyring av framlegg til planprogram

RS 14/20 vart referert.

RS 15/20 Dialogkonferanse idrett og friluftsliv 2020, invitasjon og program

RS 15/20 vart referert.

Politiske saker

PS 13/20 Møteplan 2020 - justeringar

Forslag til vedtak

Møteplan 2020 - justeringar, vert lagt fram for Vestland ungdomsutval utan tilråding, for drøfting.

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Kjersti Helene R. Hidle sette fram slikt forslag:

«Vestland ungdomsutval set opp møte i slutten av august slik at det ikkje blir for lenge fram til møte i september».

Emilie Mortvedt sette fram slikt forslag:

«Grunna skulestart og mange gjeremål knytta til dette, vert møte i august halde som fjernmøte».

Susanne Sørli Slettebakken sette fram slikt forslag:

«Møte i august vert halde laurdag 29. august kl. 11.00-14.00. Helgesamlinga som var tillyst i august vert flytta til helga 25.-27. september, med møtestad Øystese. Møtedag vert laurdag 26. september - fredag ettermiddag og søndag er reisedagar».

Avrøysting

Hidle sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Mortvedt sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Sørli Slettebakken sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Vestland ungdomsutval set opp møte i slutten av august slik at det ikkje blir for lenge fram til møte i september. Grunna skulestart og mange gjeremål knytta til dette, vert møte i august halde som fjernmøte. Møte i august vert halde laurdag 29. august kl. 11.00-14.00.

Helgesamlinga som var tillyst i august vert flytta til helga 25.-27. september, med møtestad Øystese. Møtedag vert laurdag 26. september - fredag ettermiddag og søndag er reisedagar.

PS 14/20 Antidoping Norge - lokal mobilisering mot doping, oppnemning av ungdomsrepresentant

Forslag til vedtak

Vestland ungdomsutval vedtek å ta imot invitasjonen frå Antidoping Norge/Vestland fylkeskommune om å bli med på lokal mobilisering mot doping. Ungdomsutvalet oppnemner fylgjande representant til lokal styringsgruppe:

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Susanne Sørli Slettebakken sette fram slikt forslag:

«Mia Holdhus vert Vestland ungdomsutval sin representant i lokal styringsgruppe».

Avrøysting

Sørli Slettebakken sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Mia Holdhus vert Vestland ungdomsutval sin representant i lokal styringsgruppe.

PS 15/20 Nasjonal fritidskortordning - invitasjon til å nominera ungdomskandidatar

Forslag til vedtak

Vestland ungdomsutval vedtek å ta imot invitasjonen til å nominera kandidatar til Barne- og familiedepartementets ungdomspanel som gjeld nasjonal fritidskortordning. Ungdomsutvalet vedtek å nominera fylgjande representantar frå Vestland fylke:

1.

2.

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Susanne Sørli Slettebakken sette fram slikt forslag:

«Vestland ungdomsutval vedtek å nominera Edas Kondrotas og Marius Helgheim Ahmt som representantar frå Vestland fylke».

Avrøysting

Sørli Slettebakken sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Vestland ungdomsutval vedtek å nominera Edas Kondrotas og Marius Helgheim Ahmt som representantar frå Vestland fylke.

PS 16/20 Strategi for utvikling av skulebibliotek i vidaregåande opplæring i Vestland fylkeskommune - mandat og oppstart av planarbeid

Forslag til vedtak

Vestland ungdomsutval, som er eit rådgjevande organ for fylkeskommunen i saker som vedkjem ungdom, ynskjer å bli involvert når det no skal utarbeidast ein strategisk plan for utvikling av skulebiblioteka i vidaregåande opplæring i Vestland fylkeskommune.

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Susanne Sørli Slettebakken sette fram slikt forslag:

«Kjersti Helene R. Hidle vert valt som ungdomsutvalet sin representant til å halde i strategisk plan for utvikling av skulebiblioteka i vidaregåande opplæring i Vestland fylkeskommune».

Avrøysting

Sørli Slettebakken sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Kjersti Helene R. Hidle vert valt som ungdomsutvalet sin representant til å halde i strategisk plan for utvikling av skulebiblioteka i vidaregåande opplæring i Vestland fylkeskommune.

PS 17/20 Integrering - nye oppgåver for fylkeskommunen - strategi og vidare arbeid

Forslag til vedtak

Saka vert lagt fram for Vestland ungdomsutval utan tilråding, for drøfting.

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Susanne Sørli Slettebakken sette fram slikt forslag:

«Vestland ungdomsutval ønskjer informasjon om dei nye oppgåvene på integreringsfeltet som fylkeskommunen no har fått ansvaret for i eit seinare utvalsmøte».

Avrøysting

Sørli Slettebakken sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Vestland ungdomsutval ønskjer informasjon om dei nye oppgåvene på integreringsfeltet som fylkeskommunen no har fått ansvaret for i eit seinare utvalsmøte.

PS 18/20 Ungdommens planprogram - status og evaluering

Saksprotokoll 17.06.2020 - Vestland ungdomsutval

Susanne Sørli Slettebakken sette fram slikt forslag:

«Vestland ungdomsutval arbeider vidare med ulike tema i Ungdommens planprogram i komande møter utover hausten».

Avrøysting

Sørli Slettebakken sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Vestland ungdomsutval arbeider vidare med ulike tema i Ungdommens planprogram i komande møter utover hausten.

Referatsaker

RS 16/20 Økonomioversikt pr. 10.08.2020 for Vestland ungdomsutval

Saksnr: 2020/1929-45
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 11.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Politisk sekretariat

Økonomioversikt pr. 10.08.2020 for Vestland ungdomsutval

100202: Fylkestinget For Ungdom/Vestland ungdomsutval	FORBRUK:	OVERSIKT:
ÅRSBUDSJETT 2020		515.000,-
OPPLÆRING/KURS	4.080,-	
REISEUTGIFTER	8.312,-	
KOSTGODTGJERSLE/MATVARER	16.398,-	
OPPHALDSUTGIFTER	10.307,-	
ARBEIDSGJEVARAVGIFT	108,-	-39.205,-
REKNESKAPSOVERSIKT pr. 10.08.2020		475.795,-

Til: Vestland Ungdomsutval, rådet for menneske med nedsett funksjonsevne, hovudutval for næring, hovudutval for samferdsel og mobilitet, hovudutval for kultur, idrett og integrering, hovudutval for opplæring og kompetanse, fylkesutvalet og fylkeseldrerådet

Frå: Fylkesrådmannen

Kunnskapsgrunnlag i samband med COVID-19

Utviklinga knytt til koronautbrotet går raskt. Frå nærast fullstendig nedstenging og tilbake til ei tilnærma normal drift og kvardag, gjekk det mindre enn tre månader. Men etter fem månader er smittetala igjen stigande. Den nye smittebølga krev igjen skjerping av tiltak og førehaldsregler. Utviklinga blir grundig overvaka – både internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt. Det har blitt jobba intenst for å få oversikt, kontroll og kunnskap om stadig nye forhold. Det er ein framand situasjon verda finn seg i, og mykje av kunnskapen blir til undervegs.

Ei av mange oppgåver som ligg til fylkeskommunen, er å ha oversikt over utviklingstrekk i fylket. Dette har blitt særskilt relevant med eit pandemiutbrot som vedgår fleire av fylkeskommunen sine tenesteområde. Vi er i ein situasjon der ny kunnskap ikkje kan komme fort nok. Det er mange tilgjengelege kjelder til kunnskap og oversikt, men det tar ofte tid å få fram ny og oppdatert kunnskap. Likevel, ved å ta utgangspunkt i den informasjonen som er tilgjengeleg og kombinere den med kunnskap vi allereie har, har vi brakt fram kunnskap om vestlandssamfunnet som er aktuell og relevant for prioriteringar i Vestland i desse dagar – i fylkeskommunen og i kommunane.

I tida etter påske presenterte Seksjon for statistikk, kart og analyse tre rapportar som kvar tok føre seg ulike utviklingstrekk som covid-19-utbrotet har ført med seg i Vestland. På kvar sine vis bidreg desse til grunnlag for meir informerte avgjerder i tida som kjem.

Tre rapportar om covid-19 i Vestland

Med utgangspunkt i data frå folkehelseundersøkingane som vart gjennomførte i Hordaland i 2018 og i Sogn og Fjordane i 2019, vart det utarbeidd tre rapportar som på kvar sin måte sette lys på problemstillingar og utfordringar knytt til pandemien i Vestland. Sidan undersøkingane vart gjennomførte før covid-19, fortel dei oss om folk i Vestland i ein normalsituasjon. Resultata har vist at ressursar og risikoforhold er ulikt fordelt. Dette er viktig bakgrunnskunnskap i tida vi no er inne i og er nyttig for prioriteringar og planlegging av tiltak. Folkehelseundersøkingane seier ikkje noko om nettopp dei som blir råka av covid-19, men viser klåre trendar knytt til sårbare grupper.

Del 1: covid-19 og risikogrupper i Vestland

Den første vart utarbeidd då usikkerheita var stor og det var liten oversikt over kor smittsamt viruset er, eller omfanget av smittespreiing i samfunnet. Med utgangspunkt i risikogrupperne som er identifiserte frå nasjonal og internasjonal forskning, teiknar rapporten eit bilete av kor utbreitt ulike risikofaktorar er i fylket. Pandemien har vist at høg sjukelegheit gir auka sårbarheit. Risiko for alvorleg sjukdom aukar med stigande alder og fleire risikofaktorar. Kunnskapen frå rapporten kan vere eit bidrag til beredskapsplanlegging i ulike kommunar sidan risikofaktorane er noko ulikt fordelt i fylket.

På den andre sida gjer rapporten det synleg at risikofaktorane er fordelt på ein slik måte at det er vanskeleg å identifisere særskilte risikogrupper. Førekkomsten av risikofaktorar følj kjente sosio-økonomiske skillelinjer der sosial «plassering» gir ein sterkare peikepinn på individuell helse, enn personlege levevanar. Allereie her gjer covid-19-utbrotet dei sosiale ulikskapane i helse synlege. Med unntak av alder, som ein sjølvstøtt ikkje kan påverke, er dei andre risikofaktorane knytt til livsstil og moglege å forebygge. Det er godt dokumentert at førekkomsten av livsstilrelaterte sjukdommar er ulikt fordelt: jo lågare utdanning og/eller inntekt, dess høgare førekkomst av livsstilssjukdommar. Dette taler for generelle og strukturelle tiltak for å legge til rette for at vi i framtida har ei friskare og meir robust befolkning. Ei frisk befolkning vil ha mindre grad av risikofaktorar og dermed vere mindre sårbar ved ein pandemi.

Del 2: Samfunnskonskvensane av covid-19

Den andre rapporten set fokus på dei som blei permitterte og oppsagde som konsekvens av nedstenginga. Innan denne blei utarbeidd hadde vi fått ein del nasjonal kunnskap om permitteringar: kven som har blitt hardt råka, har ikkje vore jamt fordelt i befolkninga. Det var flest kvinner, flest unge og flest med låg utdanning.

I folkehelseundersøkingane stilte vi fleire spørsmål knytt til psykisk helse. Med unntak av kjønn, såg vi her at dei som i størst omfang blei permitterte og oppsagde, også var dei gruppene som kanskje i minst grad hadde meistringsressursar og støtte rundt seg. På individnivå fortel ikkje dette oss noko om korleis enkeltpersonar handterer ei slik personleg krise. På gruppenivå fortel det oss at dette ikkje berre er ein rein økonomisk krise. Nokre av oss har færre å støtte seg til, opplever større grad av symptom på psykiske plagar og synest kvardagen er tyngre enn andre. På gruppenivå er det fleire av desse som også har mista jobben, eller har blitt permitterte. I den umiddelbare krisa etter nedstenging 12. mars mista nesten alle sine kvardagsrutinar og kontakt med andre menneske. Vi var alle i same båt. Men der det for mange var ein unntakstilstand som vi visste skulle gå forbi, vart dette for andre starten på ein lengre periode med usikkerheit og lite kontakt med andre.

Del 3: Privatøkonomi og nærmiljø

I den tredje rapporten haldt vi fram med fokus på dei gruppene som i størst omfang har blitt permitterte og oppsagde. Her var to problemstillingar løfta fram: privatøkonomi og trivsel i eget nærmiljø. Med informasjon om opplevinga av eigen økonomi før krisa, bidreg denne rapporten til meir kunnskap om i kva grad befolkninga i Vestland er sårbar for å handtere ein periode med lågare inntekt. Eigenopplevd økonomi fortel oss noko om handlingsrommet den enkelte har, uavhengig av inntekts- og lånenivå. Igjen ser vi at dei gruppene som i størst omfang har blitt råka av permitteringar og oppseiingar: unge, lågt utdanna og kvinner, også er dei gruppene som i minst grad opplever å ha ei god inntekt, eller kan klare ei større, uventa utgift.

Trivsel i eget nærmiljø var i aller størst grad relevant og kanskje særskilt tydeleg, når store deler av samfunnet var nedstengd og alle tilbragte mykje tid heime. Men i ei tid med høg arbeidsløyse og mange permitteringar, vil trivsel i nabolaget for mange bli viktigare enn før. Når vi no veit at dei permitterte gruppene i mindre grad opplever å ha nettverk rundt seg og i større grad opplever einsemd og psykiske plagar, kan det å trivast i heimeområdet i enda større grad blir viktig. Dessverre er det også knytt sosial ulikskap til trivsel i nærmiljøet. Igjen er det mykje av dei same gruppene som går igjen – unge og lågt utdanna. Kjønnsdimensjonen er ikkje like tydeleg her.

Covid-19 får truleg ringverknader

Kva for ringverknader covid-19 med samfunnsnedstenginga får, er det førebels for tidleg å seie noko om. Men vi kan sjå til erfaringar og forskning frå andre krisar. Det kan ikkje spå om framtida, men gi ein peikepinn på kva vi bør vere merksame på.

Vi ser at unge er hardare råka av permitteringar (oslomet.no). På sikt kan dette få ringverknader på ulike måtar. Den internasjonale nedstenginga gjer det vanskelegare å forflytte seg og å finne arbeid andre stader. Det kan gi ein motivasjon for enkelte å få meir utdanning og med det nytt arbeidsmarknad. Det vil vere dei som er best stilte for dette, som har denne moglegheita, noko som kan føre til auka sosial ulikskap innad i denne gruppa. Mange vil oppleve å få hol i CV-en etter krisa, noko som kan påverke arbeidsmoglegheitene også på sikt.

Når det gjeld økonomi, har vi tidlegare sett at foreldre som har økonomiske utfordringar opptrer mindre støttande og merksame overfor eigne barn, enn viss økonomien deira er god. Økonomi har meir å seie for foreldre sin oppførsel, enn kva utdanningsnivå dei har (springer.com). Frå ein analyse

gjort av Hordaland fylkeskommune har vi lært at førekomsten av arbeidsløyse hos foreldre, opptrer samstundes som låg trivsel hos elevar i 10. klasse (Folkehelseoversikt for Hordaland 2015-2019). Her veit vi ikkje noko om årsak/ verknad, men ser at dei to forholda ofte opptrer samstundes. Systematiske forskingsgjennomgangar har vist at økonomisk nedgang har stor innverknad på mental helse (nkvts.no). Dei sterkaste samanhengane er mellom auka arbeidsløyse og større risiko for alkohol- og rusmisbruk, angstlidningar, depresjon og sjølv mord. Det er også påvist at økonomisk nedgang går hardt ut over personar med psykiske lidningar. Jamfør Nasjonalt kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS), kan dette føre til auka risiko for vald, overgrep og omsorgssvikt i fleire familiar (nkvts.no).

Forsking på helsekrisar og økonomiske nedgangskriser har vist at befolkninga generelt vil oppleve høgare nivå av psykiske plagar som angst og depresjon relatert til stress og bekymring som følge av pandemien. Det er grunn for å tru at sårbare barn, ungdommar og familiar er ekstra utsette, fordi dei i utgangspunktet er dårlegare rusta til å handtere fleire stressorar (nkvts.no). Sidan barn er prisgjevne sine omsorgspersonar gjer det dei endå meir sårbare. Her kan dei også lide viss foreldra ikkje meistrer sine eigne utfordringar (nkvts.no).

Kunnskapen er ikkje ny

I rapportserien ser vi systematiske skilnader over utdanningsnivå knytt til ei rekkje ulike forhold. Vi veit at slike gjennomgåande sosioøkonomiske skilnader har ein tendens til å forsterke seg gjennom opphopingar av negative faktorar, slik denne rapportserien tydeleg viser. Forskinga på helsekrisar og økonomiske kriser står opp under dette.

Vi kan altså ikkje rekne med å gå fri for slike negative ringverknader i Vestland. Dersom vi ser til konklusjonane i [Folkehelseoversikt 2019-2023](#), ser vi at mange av dei utviklingstrekk som vart identifiserte som utfordrande for Vestland, blir forsterka og gjort meir synlege gjennom koronakrisa:

- Aukande del eldre i mange kommunar
- Aukande del som lever i låginntektshushald over tid – særskilt hos barn
- Aukande førekomst av einsemd og psykiske plagar
- Sosioøkonomiske skilnader i befolkninga
- Behov for gode nærmiljø
- I fleire område av fylket er folk lite nøgde med kultur- og idrettstilbod

Folkehelseundersøkingane viktig kjelde til kunnskap

I 2018 og 2019 gjennomførte vi to store befolkningsundersøkingar i [Hordaland](#) og [Sogn og Fjordane](#) i tett samarbeid med Folkehelseinstituttet. Desse var spørreundersøkingar som gjekk ut til store deler av befolkninga og som er vurdert til å gi representative svar for fylket på dei fleste spørsmåla. Dei to undersøkingane var heilt like, noko som gir moglegheit for å slå saman svara og få informasjon om fylket Vestland. Undersøkingane bestod av 34 spørsmål, nokre med underspørsmål, og dekte tema som trivsel, levevanar og eigenopplevd helse.

Hordalandsundersøkinga hadde ein svarprosent på 41,2%, i Sogn og Fjordane var svarprosenten på 45,4%. Samanlikna med andre spørreundersøkingar er dette relativt gode resultat for begge undersøkingane. Men det er likevel godt under halvparten av utvala som har svara, og resultatata må derfor tolkast med dette i minne. Særskilt for enkelte grupper må det takast atterhald om kor representative svara er for befolkninga elles. Det er større usikkerheit knytt til svara blant dei eldre og til menn under 35 år. Også mellom kommunar varierer svarprosenten. Dersom det var nokså tilfeldig kven som bestemte seg for å svare på undersøkinga, treng ikkje låg deltaking ha så store konsekvensar. Men dersom det er ein sterk samheng mellom det å delta og det vi spør om, er det straks verre. Det er difor lagt mest vekt på samanhengar som er sterke og som inngår i konsistente mønster. Der vi ser einskildgrupper som skil seg sterkt frå andre grupper i materialet, skal vi vere varsame med å trekke sterke konklusjonar.

Etter gjennomføring av undersøkingane gav Folkehelseinstituttet (FHI) ut ein rapport frå kvar undersøking. Det meste av figurar i denne rapporten er henta frå desse. Omtalen av resultatata er også henta frå FHI sine rapportar, med litt tilpassing gjennom at to tekstar har blitt til ein.

Oppsummering

Resultat frå denne rapporten er i tråd med den generelle kunnskapen om fordeling av helse: det er sosial ulikskap i helse. Dette ser vi både på kven som er mest utsett for alvorleg sjukdom og kven som blir hardast råka av dei samfunnsmessige konsekvensane av pandemien. Nokre av oss vil oppleve situasjonen som tyngre enn andre, og mykje kan tyde på at mange av desse også vil vere hardast råka av krisa – både helsemessig, økonomisk og sosialt.

I rapportane er det lite informasjon knytt til enkeltkommunar. Men når utviklingstrekk i så stor grad er gjennomgåande og systematiske, betyr det at alle kommunar også har befolkningsgrupper som er særskilt utsette. For fylkeskommunen er det ulike ansvarsområde som direkte eller indirekte blir påverka av desse utviklingstrekk. Både når det gjeld næringsutvikling, opplæring, kulturtilbod, nærmiljøserting og kollektivtilbod vil det vere relevant å sjå til grupper som på ulike vis er meir sårbare no, enn før krisa.

Universitetet i Bergen har gjennomført ei spørreundersøking til ungdom i Bergen, der særskilt psykiske forhold knytt til sjølv nedstenginga var tema. Dette vart gjort i samarbeid med opplæringsavdelinga i Vestland. Blant spørsmåla som vart nytta, var det spørsmål frå våre folkehelseundersøkingar. Dette vil vere eit bidrag til å få meir kunnskap om konsekvensar av korona i vår region.

Covid-19 og risikogrupper i Vestland

Kunnskapsgrunnlag frå folkehelsestatistikk og -undersøkingar

Risiko for sjukdom i Vestland

Covid-19-utbrotet har kome brått på samfunnet. Situasjonen utvikler seg fortløpande, og etterkvart har vi fått mykje kunnskap om internasjonale og nasjonale høve, sjølv om det framleis er mykje uvisst.

Men korleis er det i Vestland? Finst det informasjon som kan seie oss noko om vestlandsbefolkninga – er vi meir eller mindre utsette for eit alvorleg sjukdomsforløp her vest? Veit vi noko om risikogrubbene som er identifiserte? Kvar dei bur, om dei har nokre andre kjenneteikn?

Mange av desse spørsmåla kan det ta tid å svare på. Men sidan vi som fylkeskommune har materiale frå to store befolkningsundersøkingar å ta av, har vi sett nærmare på om desse kan bidra til å gi svar for vårt fylke og for våre regionar.

Folkehelseundersøkingane gir nyttig kunnskap

- kva var utgangspunktet til Vestland?

I 2018 og 2019 gjennomførte vi i lag med Folkehelseinstituttet to store befolkningsundersøkingar i Hordaland og Sogn og Fjordane der det vart stilt spørsmål om trivsel, levevanar og eigenopplevd helse.

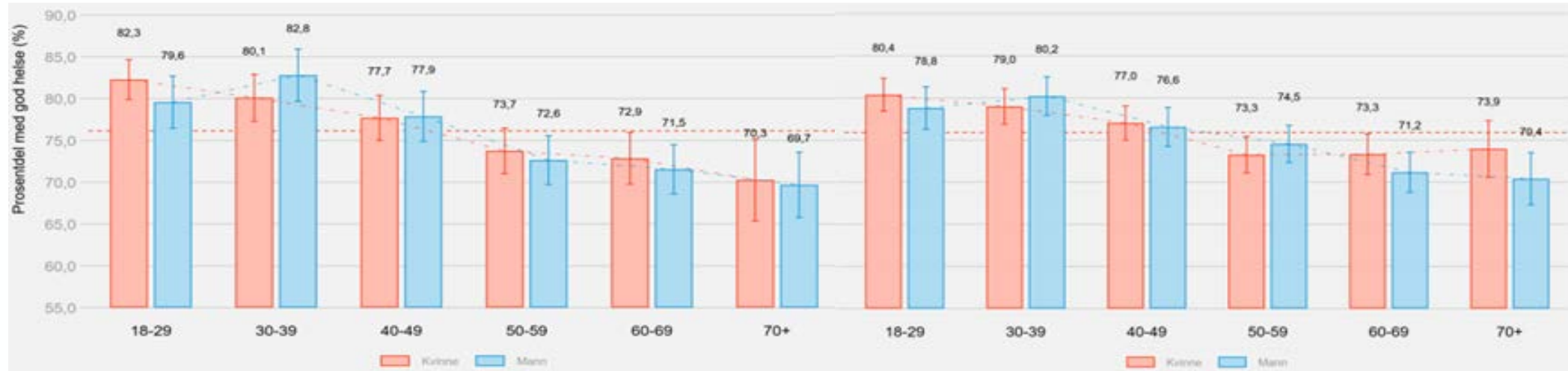
Gjennom å sjå på korleis vestlandsbefolkninga har det i ein normalsituasjon, får vi nyttig kunnskap om situasjonen vi no er i – både for den akutte fasen og til eit meir langsiktig perspektiv.

I det følgande tek vi i stor grad utgangspunkt i folkehelseundersøkingane, men det er også supplert med data frå ulike andre kjelder.

Først ei lita oversikt over den generelle opplevinga av helse

Oppleving av eiga helse er ei subjektiv størrelse som sjølvsagt ikkje trenger å seie noko om faren for å bli kraftigare råka av covid-19, enn andre. Men, som vi skal sjå nærmare på etter kvart, så bidreg variabelen til å seie noko om sjukdomsførekomst i befolkninga.

Svakare helse med aukande alder

Sogn og Fjordane. Kjelde: FHI (2019)

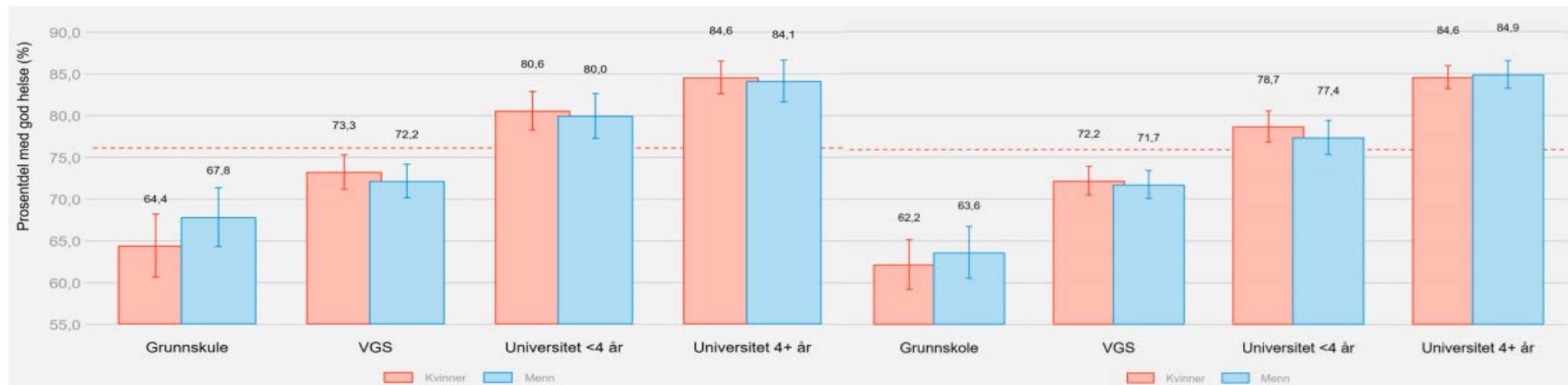
Hordaland. Kjelde: FHI (2018)

Figurane viser prosentdel med sjølvrapportert god helse fordelt på kjønn og aldersgrupper.

Gjennomsnittleg er det om lag **ein firedel av dei som svara, som ikkje opplever helsa si som god**. Regionane Askøy, Sotra og Øygarden, Nordhordland og Sunnhordland er dei som har lågaste befolkningsdelen som opplever å ha god helse.

Ikkje overraskande, ser vi at delen som opplevde å ha god helse blir gradvis mindre med alderen. Forskjellen mellom gruppene under 40 år og gruppene over 50 år er statistisk signifikante. Det er ikkje signifikante kjønnsforskjeller innad i dei ulike aldersgruppene.

- og store forskjeller etter utdanning

Sogn og Fjordane. Kjelde: FHI (2019)

Hordaland. Kjelde: FHI (2018)

Figurane viser prosentdel som rapporterte god helse fordelt etter kjønn og utdanningsnivå. «Universitet» dekkjer òg høyskole.

Delen som opplevde å ha god helse minskar kraftig med kortare utdanningsnivå. Dette ser vi tydeleg i begge dei gamle fylka. Det er **16-21** prosentpoeng forskjell i delen som rapporterte god helse mellom dei med kortast og dei med lengst utdanning. Mellom kjønna er det ubetydelege forskjellar.

Dette viser oss at det også er andre faktorar enn alder det kan vere relevant å følgje med på, når vi skal vurdere fare for alvorleg koronasjukdom.

Delar av befolkninga er meir utsette enn andre

Desse har høgare risiko for alvorleg forløp enn befolkninga elles:*

- Alle over 65 år
- Vaksne med underliggande kronisk sjukdom som hjarte- og karsjukdom, diabetes og høgt blodtrykk
- Personar med overvekt eller fedme
- Risiko for alvorleg sjukdom aukar med stigande alder og fleire risikofaktorar¹
- Det er førebels usikkert om norske pasientar med godt behandla kroniske sjukdommar har høgare risiko for alvorleg sjukdom

* <https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/fakta/risikogrupper/?term=&h=1> Utviklinga av ny kunnskap går raskt, denne rapporten tek utgangspunkt i tilgjengeleg informasjon då rapporten vart utarbeidd.

1: <https://www.fhi.no/publ/2020/covid-19-sammenheng-mellom-alder-komorbiditet-og-sykdomsalvorlighet/>

Covid-19 gjer sosiale helseforskjellar synlege

Sårbarheit for sjukdom er ulikt fordelt

- Fedme, hjarte- karsjukdom, diabetes og høgt blodtrykk er sjukdommar som i stor grad er relatert til livsstil og som er moglege å forebygge¹
- Førekomsten er ulikt sosialt fordelt; di lågare utdanning og/ eller inntekt, dess høgare førekomst av livsstilssjukdommar²

1: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/>

2: Courtney L. McNamara, Mirza Balaj, Katie H. Thomson, Terje A. Eikemo, Erling F. Solheim, Clare Bamba, The socioeconomic distribution of non-communicable diseases in Europe: findings from the European Social Survey (2014) special module on the social determinants of health, European Journal of Public Health, Volume 27, Issue suppl_1, 1 February 2017, Pages 22–26, <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckw222>

I det følgjande ser vi nærmare på korleis risikofaktorane førekommer i Vestland

Høg alder

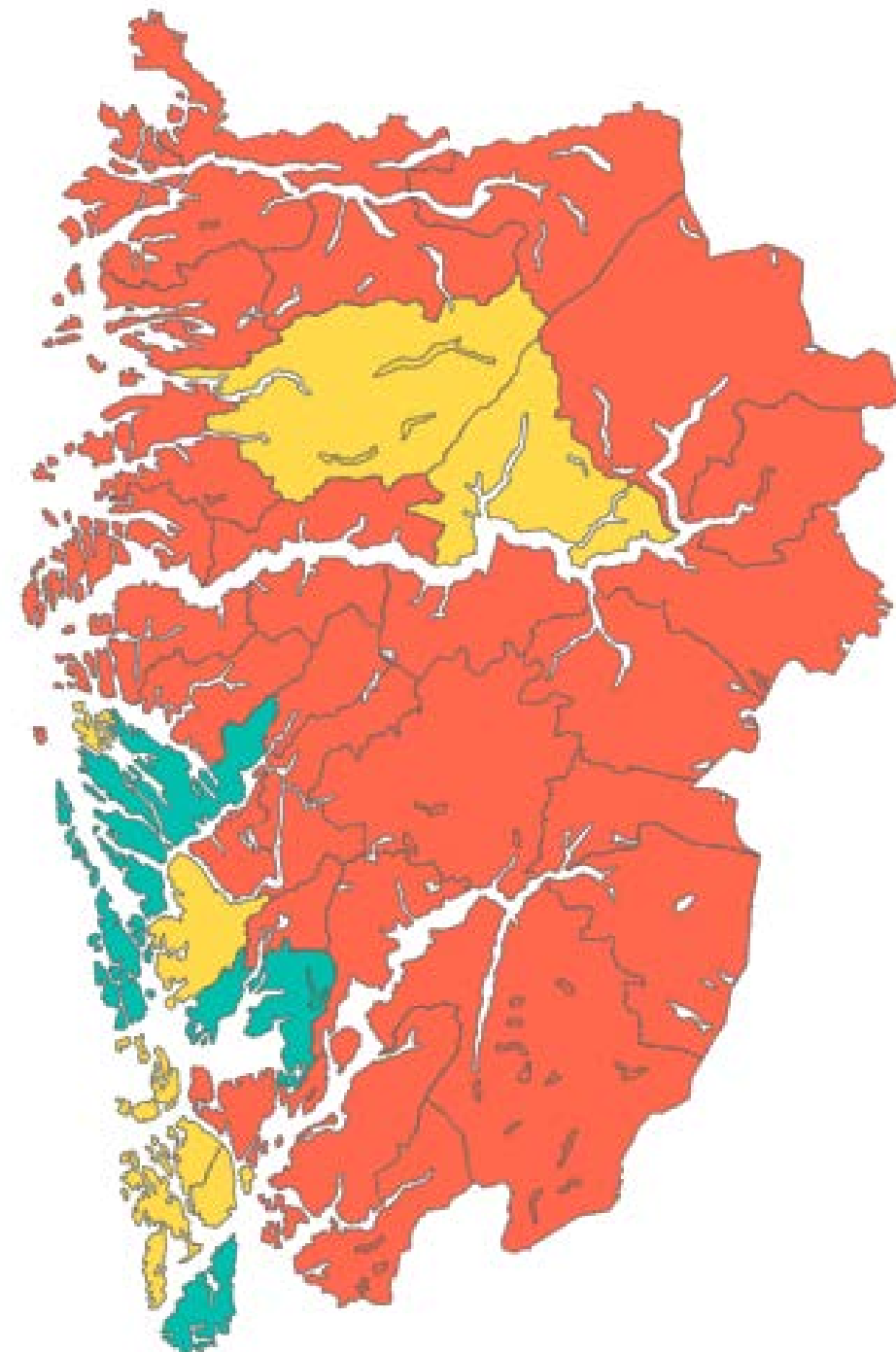
Høg alder aukar faren, men det er viktig å understreke at det her er snakk om auka *risiko* for alvorleg forløp.

Det vil truleg vere mange over 65 år som ikkje får eit alvorleg sjukdomsforløp.

- Vestland har fleire eldre i dei eldste aldersgruppene, enn resten av landet
- I mange kommunar i Vestland er ein stor del over 65 år. Prosentdelen er venta å auke i åra som kjem
- Førekomsten av sjukdom og innverknadene sjukdommen har på kvardagen, aukar med aukande alder

Høg del eldre i Vestland

- I størsteparten av Vestland er det høgare del av befolkninga i dei eldste aldersgruppene (80+), enn landet elles.
- 1. januar 2020 utgjorde eldre over 65 år **17,5 %** av befolkninga i Vestland. I løpet av 2020 er denne delen venta å auke til **17,8 %**, og i løpet av neste år til **18,2 %** (kjelder: SSB og VLFK).
- Ein høg prosentdel eldre kan gi press på helse- og omsorgstenestene. Kommunen vil ha relativt færre i arbeidsfør alder. I kommunar med befolkningsnedgang og låge innbyggartal kan dette gi kapasitetsutfordringar.

Figurforklaring:

Grøn farge betyr at kommunen har signifikant færre over 80 år, enn landet elles.

Raud farge betyr at kommunen har signifikant fleire personar over 80 år, mens gul viser ikkje signifikant skilnad frå landet.

Kjelde: Folkehelseprofilane

Hjarte- og karsjukdom og diabetes

Det er ikkje spurt om spesifikke sjukdommar i folkehelseundersøkingane.

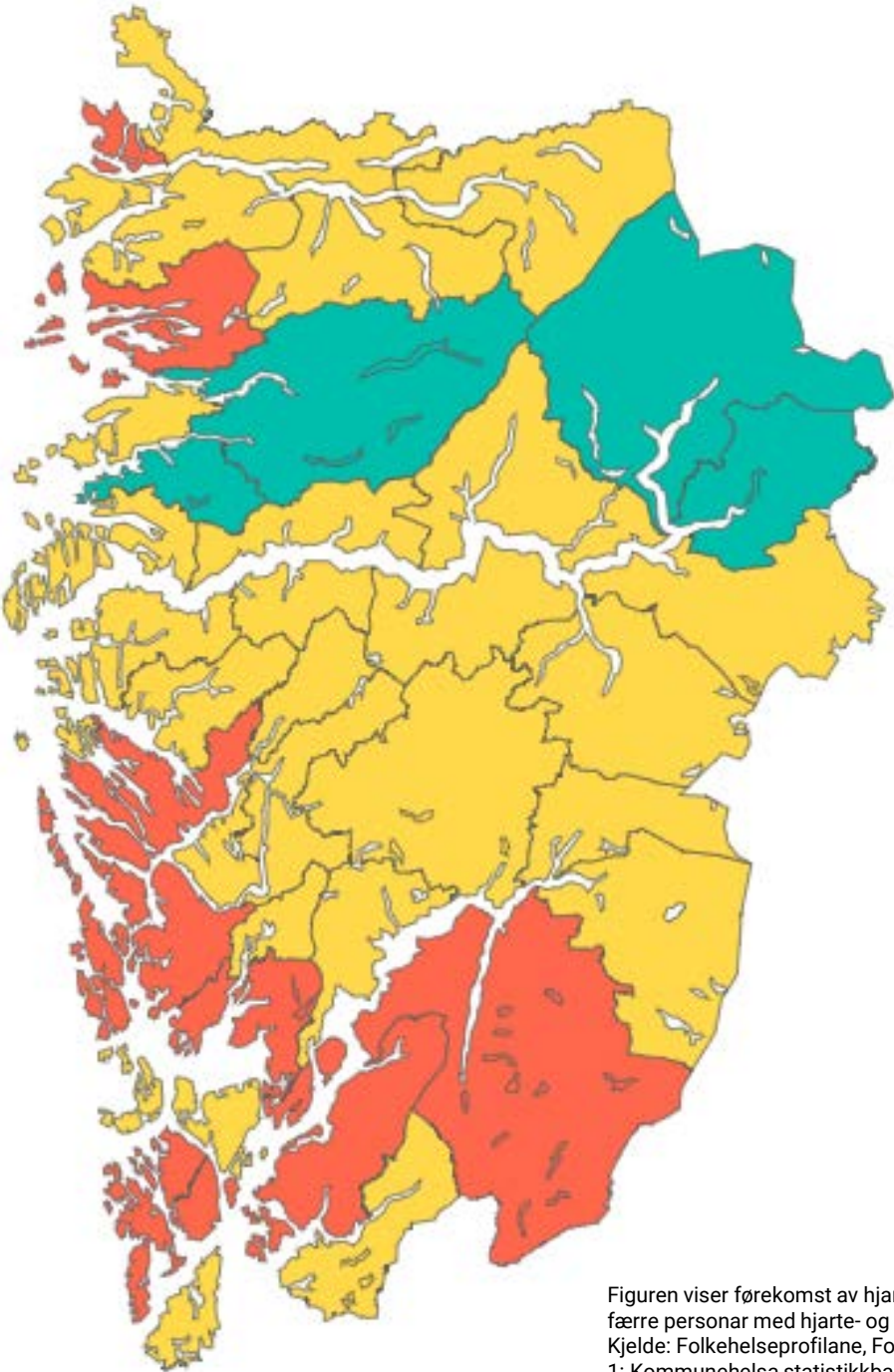
Men når det gjeld hjarte- og karsjukdommar og diabetes finst det gode og meir pålitelege tal frå andre kjelder.

Vaksne med underliggende kronisk sjukdom som hjarte- og karsjukdom, diabetes og høgt blodtrykk har høgare risiko for alvorleg forløp enn befolkninga elles.*

I det følgande er det vist førekomst av hjarte- og karsjukdom og diabetes enkeltvis. Vi kan ikkje sjå evt komorbiditet, det at enkeltmenneske har fleire sjukdommar samstundes, i desse tala.

Førekomsten av hjarte- og karsjukdom og diabetes, er ulikt fordelt i Vestland.

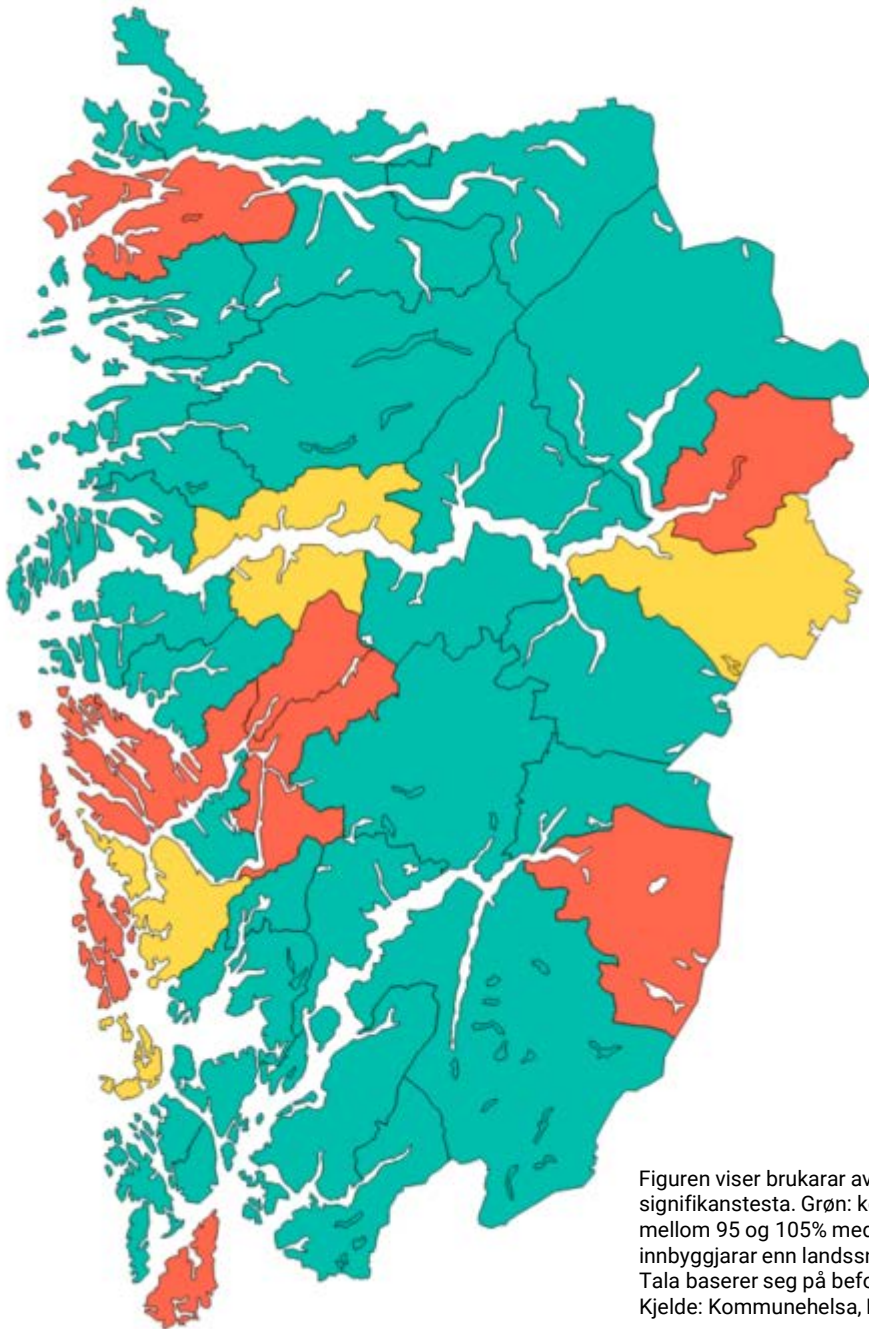
Hjarte- og karsjukdom i Vestland

- I dei sørlege delane av fylket ser vi eit strekk av kommunar med overrepresentasjon av hjarte-karlidningar, samanlikna med landet
- Her er det justert for alder, så høg alder i befolkninga er ikkje årsak til høgare førekomst i desse 11 kommunane
- Det er klart høgast førekomst av hjarte- karsjukdom i dei eldste aldersgruppene (75+)¹

Figuren viser førekomst av hjarte-karsjukdom i kommunane i Vestland. Tala er standardiserte og signifikantstesta. Grøn: kommunen har signifikant færre personar med hjarte- og karsjukdom enn landet. Raud: kommunen har signifikant fleire enn landet. Gul: ikkje signifikant skilnad frå landet.
Kjelde: Folkehelseprofilane, Folkehelseinstituttet
1: Kommunehelsa statistikkbank

Diabetes

- Jamt over er førekomsten av diabetes lågare i Vestland, enn i landet elles
- **9 kommunar har likevel høgare førekomst enn landet.** Desse forskjellane er ikkje signifikanstesta.
- Førekomsten av type 2-diabetes aukar kraftig med alderen, til ein topp kring 80 år¹
- Det er ein kraftig auke i legemiddelbruk til diabetes med aukande alder²

Figuren viser brukarar av legemiddel til behandling av type 2-diabetes i kommunane i Vestland. Tala er standardiserte, men ikkje signifikanstesta. Grøn: kommunen har 94 % eller færre med sjukdommen per 1000 innbyggjarar, enn landssnittet. Gul: Kommunen har mellom 95 og 105% med diabetes type 2, per 1000 innbyggjarar. Raudt: Definert som 106% eller fleire med diabetes type II per 1000 innbyggjarar enn landssnittet.

Tala baserer seg på befolkninga i alderen 30-74 år. Tala er standardiserte (justert for alder og kjønn).

Kjelde: Kommunehehlsa, Folkehelseinstituttet

1: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/diabetes/?term=&h=1#forskjeller-mellom-ulike-grupper-i-befolkningen>

2: <http://www.norgeshelsa.no/norgeshelsa/>

Utdanningsnivå spelar ei rolle

- både når det gjeld hjarte-karsjukdom og diabetes

I grupper med låg utdanning er det ein høgare del som blir råka av hjarteinfarkt, enn i grupper med høgare utdanning.¹

- Sunnfjord, Luster og Årdal har både færre med hjarte- karsjukdom og signifikant høgare utdanningsnivå.
- Øygarden har signifikant fleire enn landet i begge sjukegruppane. Kommunen har også signifikant lågare utdanningsnivå enn landet.

Type 2-diabetes er meir vanleg i grupper med låg utdanning, enn i grupper med høgare utdanning.²

- Blant kommunane med høgare førekomst av diabetes, har Øygarden og Vaksdal også signifikant lågare utdanningsnivå, enn landet
- Årdal skil seg ut ved å ha fleire med diabetes og signifikant høgare utdanningsnivå

Overvekt og fedme

Ved å krysse data, ser vi samanhengar mellom overvekt og utdanningsnivå, kjønn og alder.

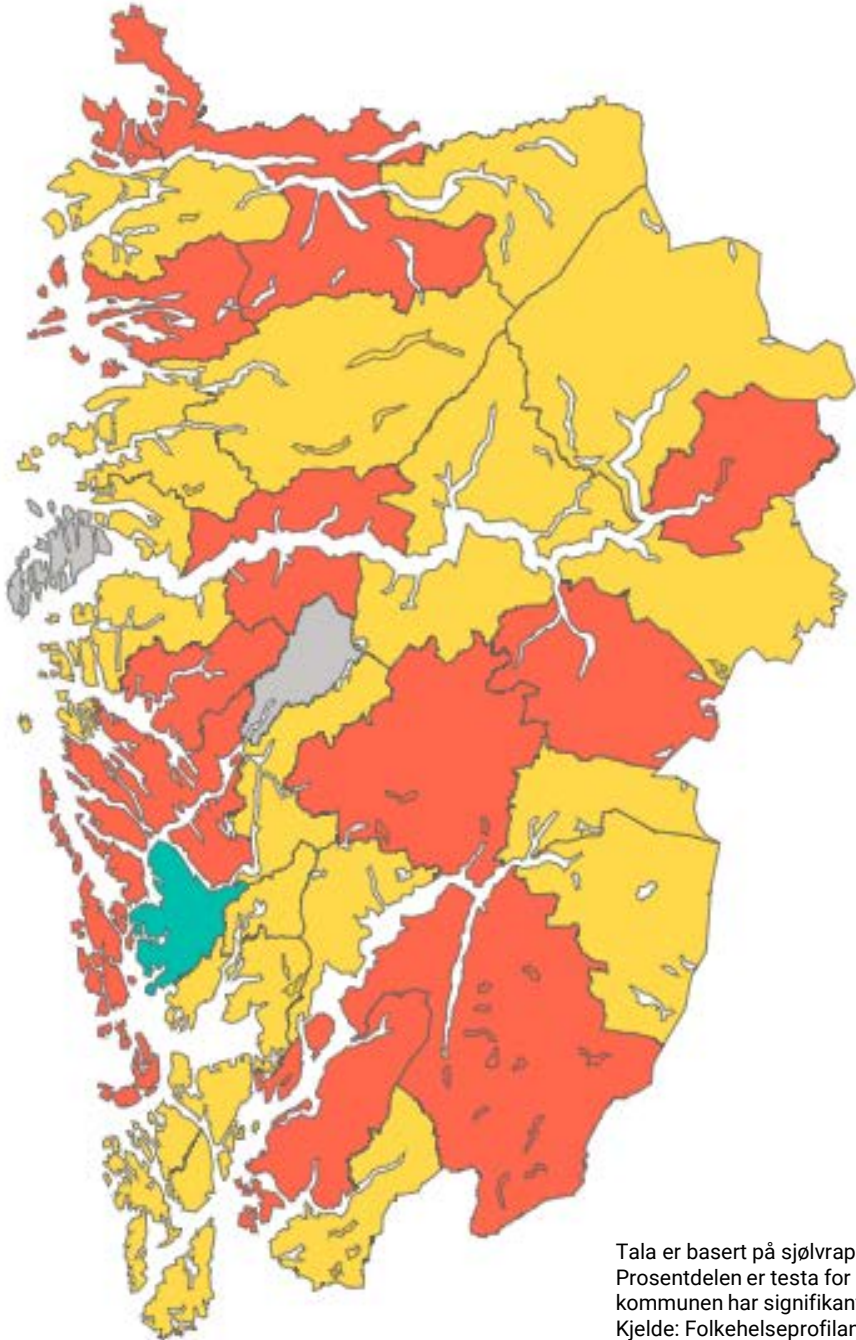
Kraftig overvekt eller fedme er ein risikofaktor for eit alvorleg sjukdomsforløp av covid-19.*

Vi har hatt lite kunnskap om vekt til den vaksne befolkninga. Dei sikraste kjeldene har vore vekt målt ved sesjon, men her er det openberre avgrensingar i alder og kjønn.

Folkehelseundersøkingane kan gi informasjon om førekomst av overvekt og fedme.

Per i dag kan vi ikkje samanlikne resultata frå Vestland med landet. Vi veit derfor lite om førekomsten i Vestland er høg eller låg. Her kan berekningane frå sesjonsmålingar gi ein peikepinn.

Berre Bergen har signifikant færre med overvekt, enn landet

- Kartet viser prosentdelen 17-åringar som hadde overvekt (KMI over 25) ved sesjon
- I heile 15 kommunar har ungdommen signifikant høgare vekt enn landet
- Nasjonalt er det vist geografiske skilnader, der førekomsten av overvekt og fedme er lågare i byane enn på landsbygda.¹ Dette mønsteret er tydeleg også i Vestland.

Tala er basert på sjølvrapportert høgde og vekt frå nettbasert sesjon. Kvinnedelen nasjonalt desse åra var 20%.

Prosentdelen er testa for signifikans der grøn farge viser at kommunen har signifikant færre med overvekt enn landet, raud tilseier at kommunen har signifikant fleire med overvekt enn landet. Gul betyr ingen signifikant forskjell frå landet, mens grå betyr at data manglar.

Kjelde: Folkehelseprofilane, FHI *Kjelde: SSB. (2016). Helseforhold i Levekårsundersøkelsen 2015. [database]. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Henta 15. juni 2017.

1: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/overvekt-og-fedme/?term=&h=1>

Over 20% med fedme i to regionar

- I Vestland har **16%** av dei som svara på folkehelseundersøkingane eit høgde/vektforhold som svarar til fedme
- Variasjonen mellom regionane spenner frå **13% i Bergen til 20% i HAFS/Ytre Sogn og Askøy, Sotra og Øygarden**
- Den låge førekomsten i Bergen samsvarer med samanlikningane i førre lysark. Biletet er meir blanda for HAFS/Ytre Sogn-regionen. Heile Askøy, Sotra og Øygarden har fleire med overvekt

Merk at befolkningsgrunnlaget er ulikt i regionane, så det er vanskeleg å seie noko sikkert om desse forskjellane. Sesjonstala i kartet på førre lysark er signifikantesta. Tala i figuren til høgre er ikkje signifikantesta.

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn

Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal

HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger

Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal

Bergen

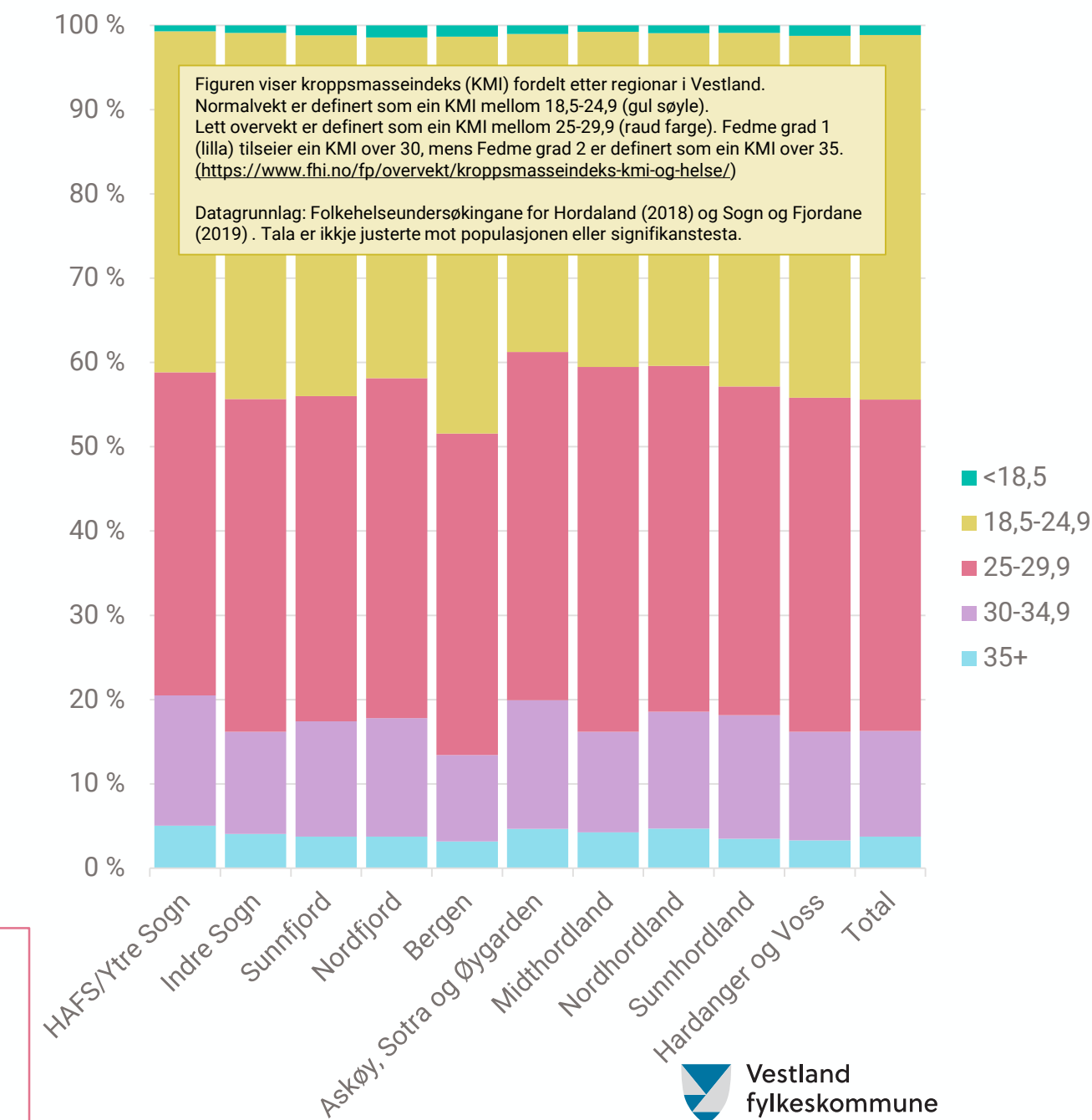
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden

Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa

Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen

Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes

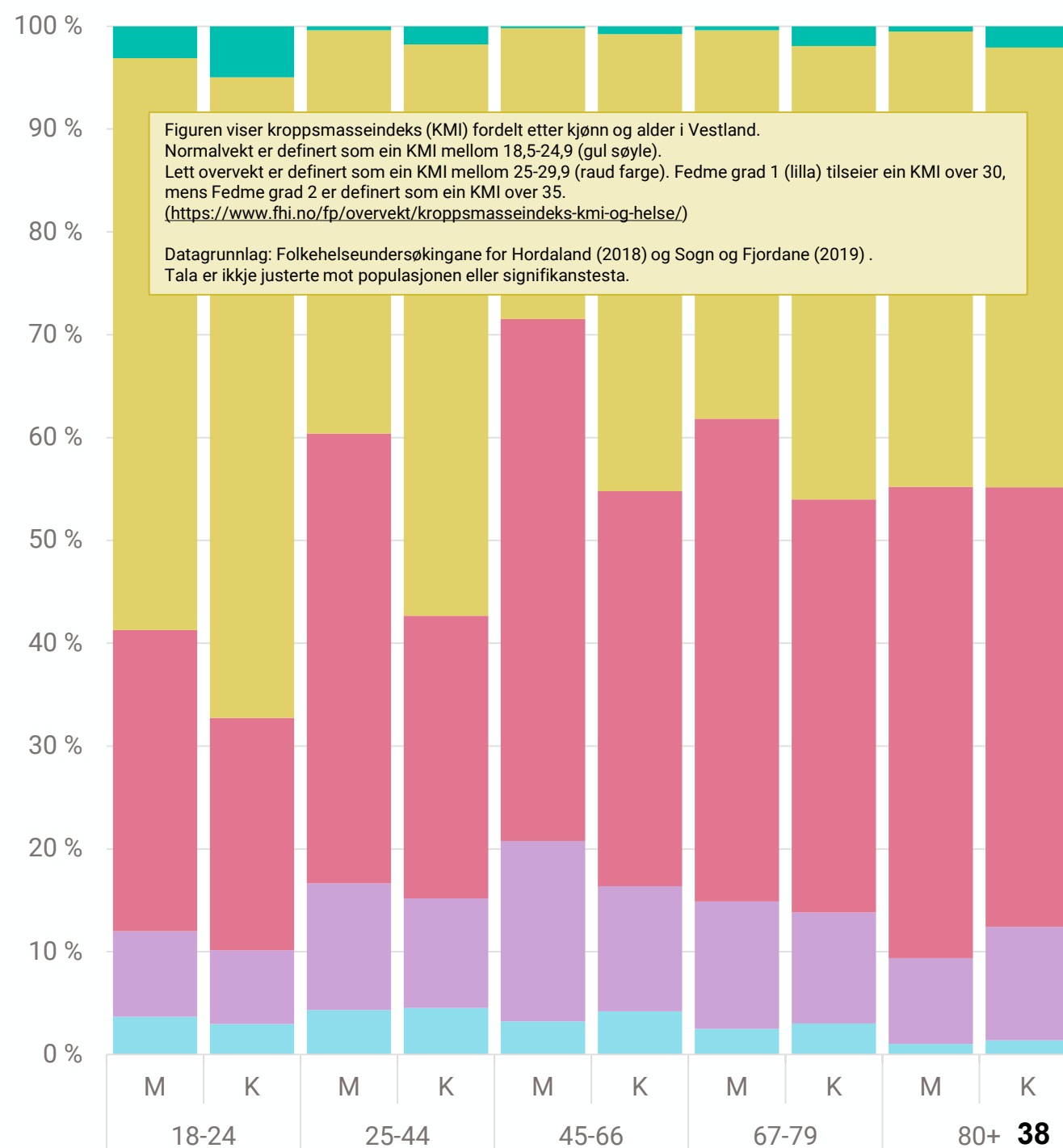
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Flest menn har overvekt og fedme

Figuren viser kroppsmasseindeks (KMI) fordelt etter kjønn og alder i Vestland. Normalvekt er definert som ein KMI mellom 18,5-24,9 (gul søyle). Lett overvekt er definert som ein KMI mellom 25-29,9 (raud farge). Fedme grad 1 (lilla) tilseier ein KMI over 30, mens Fedme grad 2 er definert som ein KMI over 35. (<https://www.fhi.no/fp/overvekt/kroppsmasseindeks-kmi-og-helse/>)

Datagrunnlag: Folkehelseundersøkingane for Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019). Tala er ikkje justerte mot populasjonen eller signifikanstesta.

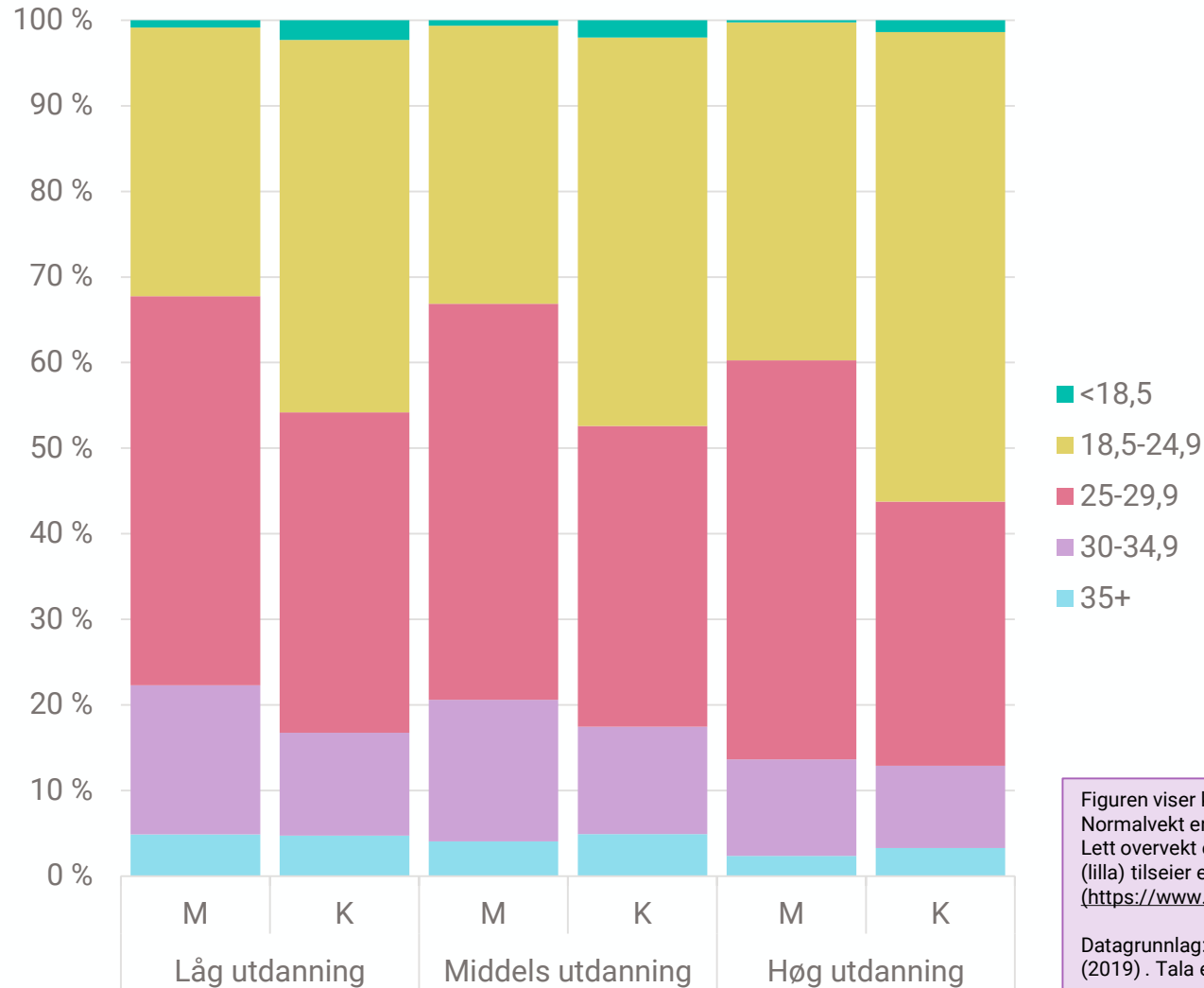

Det er lågast førekomst av fedme (KMI over 30) i den yngste og den eldste aldersgruppa.

Det er færre med ekstrem fedme som er over 80 år.

Det er minst **4 prosentpoeng** høgare del menn med fedme i aldersgruppa 45-66 år, enn i dei andre gruppene.

Fleire med overvekt og fedme har låg utdanning

Det er fleire menn enn kvinner med overvekt i alle utdanningsgruppene.

Det er **9 prosentpoeng** fleire menn med fedme som også har låg utdanning enn menn med fedme som har høgast utdanning.

Figuren viser kroppsmasseindeks (KMI) fordelt etter kjønn og utdanning i Vestland. Normalvekt er definert som ein KMI mellom 18,5-24,9 (gul søyle). Lett overvekt er definert som ein KMI mellom 25-29,9 (raud farge). Fedme grad 1 (lilla) tilseier ein KMI over 30, mens Fedme grad 2 er definert som ein KMI over 35. (<https://www.fhi.no/fp/overvekt/kroppsmasseindeks-kmi-og-helse/>)

Datagrunnlag: Folkehelseundersøkingane for Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019). Tala er ikkje justerte mot populasjonen eller signifikanstesta.

Mange lever med langvarige helseplagar, men kor mykje, er ulikt fordelt

Nesten 80% opplever god helse, samstundes som over 40% har langvarig sjukdom.

Det går med andre ord fint an å ha langvarig sjukdom, utan å oppleve at helsa er dårleg.

I det følgjande set vi lys på dei som opplever svekka helse, ut frå den tru at desse også vil ha ein større uro, og kanskje også er meir sårbare, for å få ein alvorleg sjukdom.

Merk likevel at det å oppleve «langvarige sjukdommar, helseproblem eller nedsett funksjon» er ei stor og samansett gruppe som kan romme ei rekke små og større plagar.

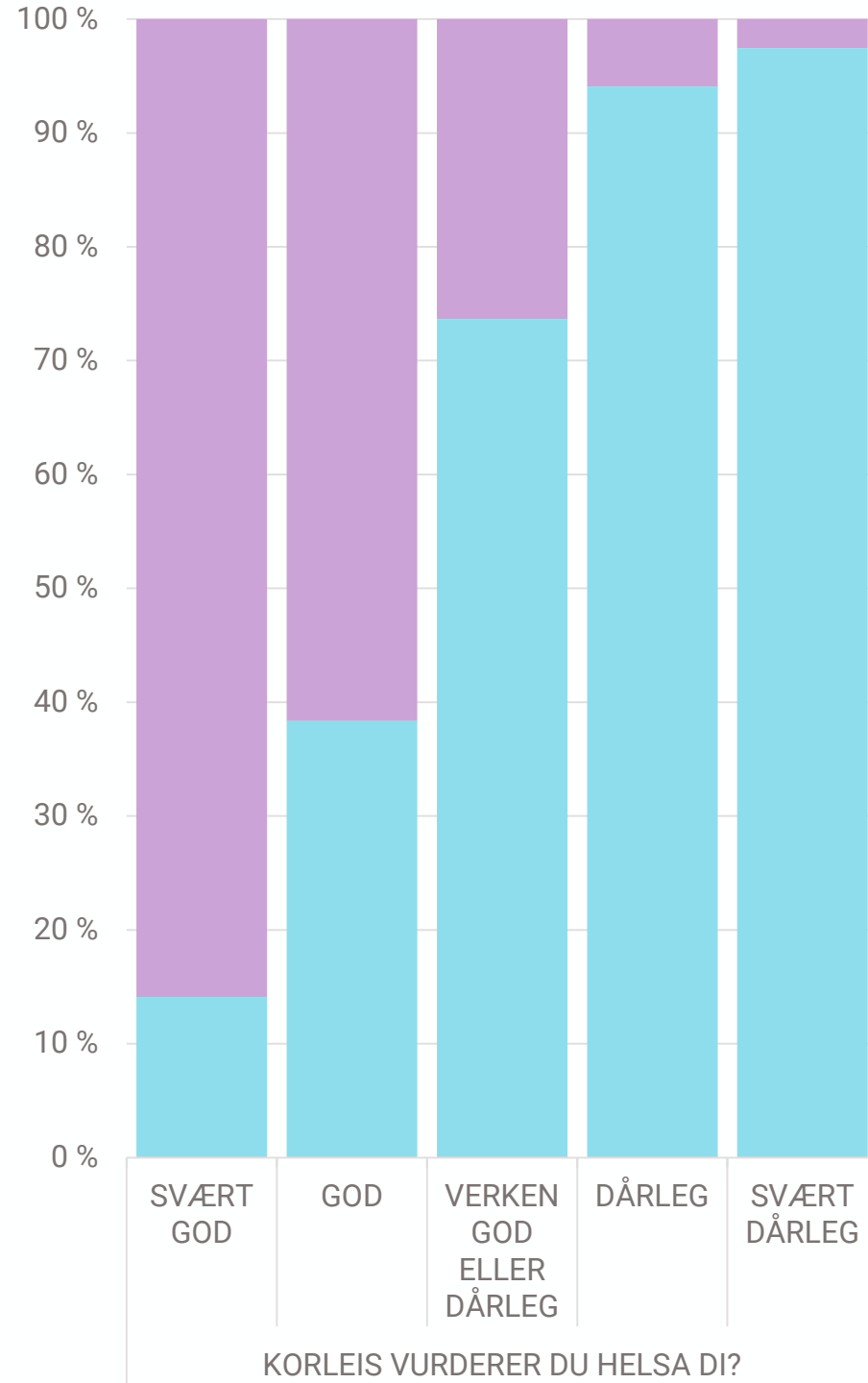
Klar sammenheng mellom sjukdomsoppleving og sjukdomsførekomst.

- **42 %** i Vestland svara at dei har langvarige sjukdommar, helseproblem eller nedsett funksjon
- Det er flest som oppgjev å ha sjukdom i Askøy, Sotra og Øygarden og i Nordhordland
- Færrast opplever sjukdom i Indre Sogn med **37%**
- Dei som lever med langvarig sjukdom er også dei som i størst grad opplever å ha dårleg helse
- Helseplagene aukar med alder
- Dei lågaste utdanningsgruppene har flest helseplager

Dei fleste som opplever dårleg helse, har også langvarige helseproblem

Det er ein tydeleg samanheng mellom det å ha ein sjukdom, og det å oppleve helsa si som svekka. Om lag 95% av dei som opplever helsa si som dårleg, eller svært dårleg, har langvarige helseproblem.

Det er samstundes positivt at ein del av dei som lever med langvarige sjukdommar, helseproblem eller nedsette funksjonar likevel opplever helsa si som god: **14 %** av dei som opplever helsa si som svært god og **38 %** av dei som opplever helsa si som god har langvarige helseproblem.

■ HAR DU LANGVARIGE ... NEI

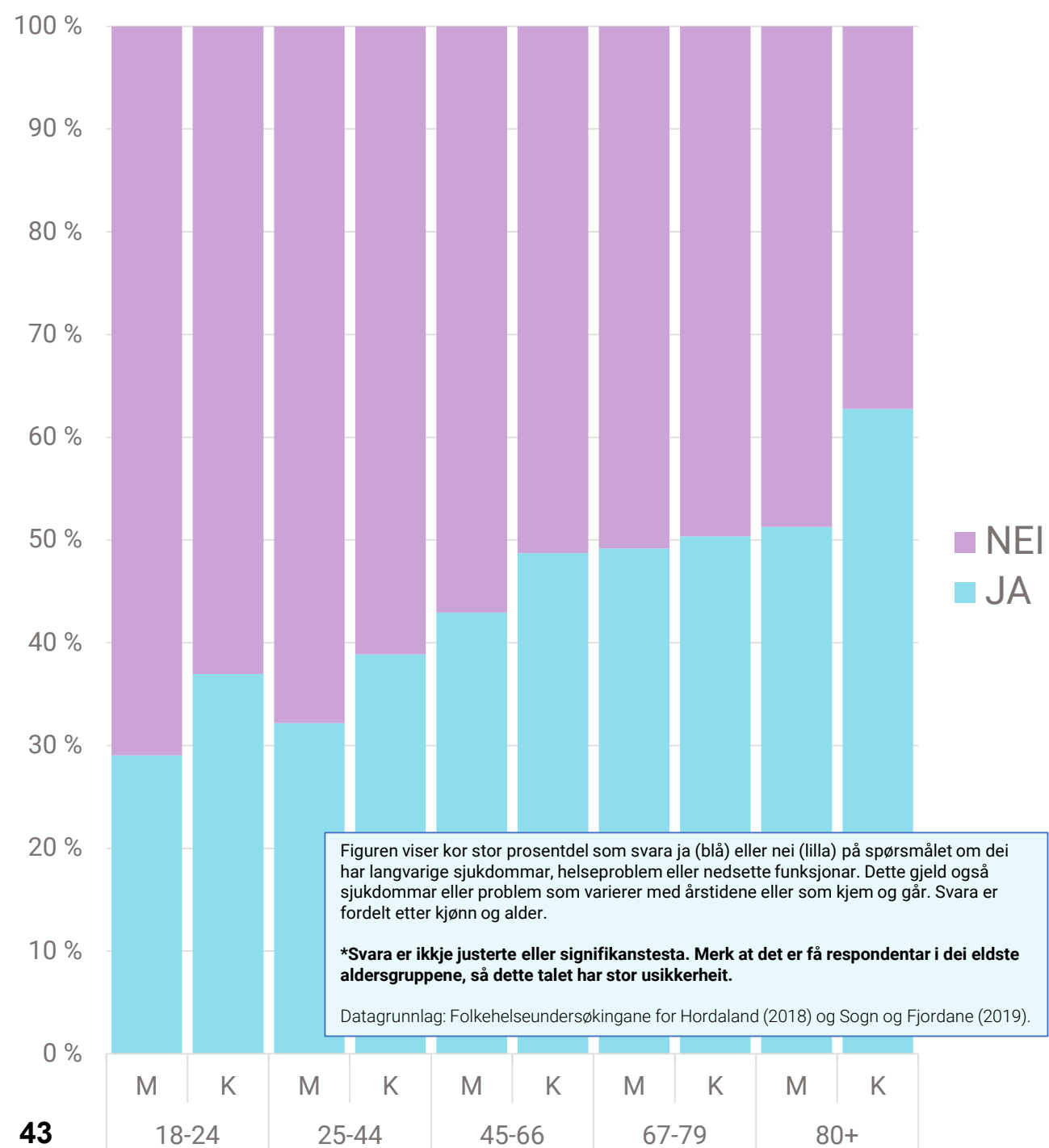
■ HAR DU LANGVARIGE ... JA

Figuren viser kor stor prosentdel som svara ja (blå) eller nei (lilla) på spørsmålet om dei har langvarige sjukdommar, helseproblem eller nedsette funksjonar. Dette gjeld også sjukdommar eller problem som varierer med årstidene eller som kjem og går. Svara er fordelt etter korleis dei svara på spørsmålet «Korleis vurderer du helsa di?»

Datagrunnlag: Folkehelseundersøkingane for Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019). Tala er ikkje justerte mot populasjonen eller signifikantesta.

Halvparten av dei eldste lever med langvarige helseplagar

- Det er gradvis auke i oppleving av helseplagar med alderen. For befolkninga over 67 år, er det **nesten 50%** som opplever å ha langvarige helseproblem.
- I alle aldersgruppene er det fleire kvinner enn menn. For kvinner er det ein større auke hos dei over 80 år, enn mellom dei andre aldersgruppene.*

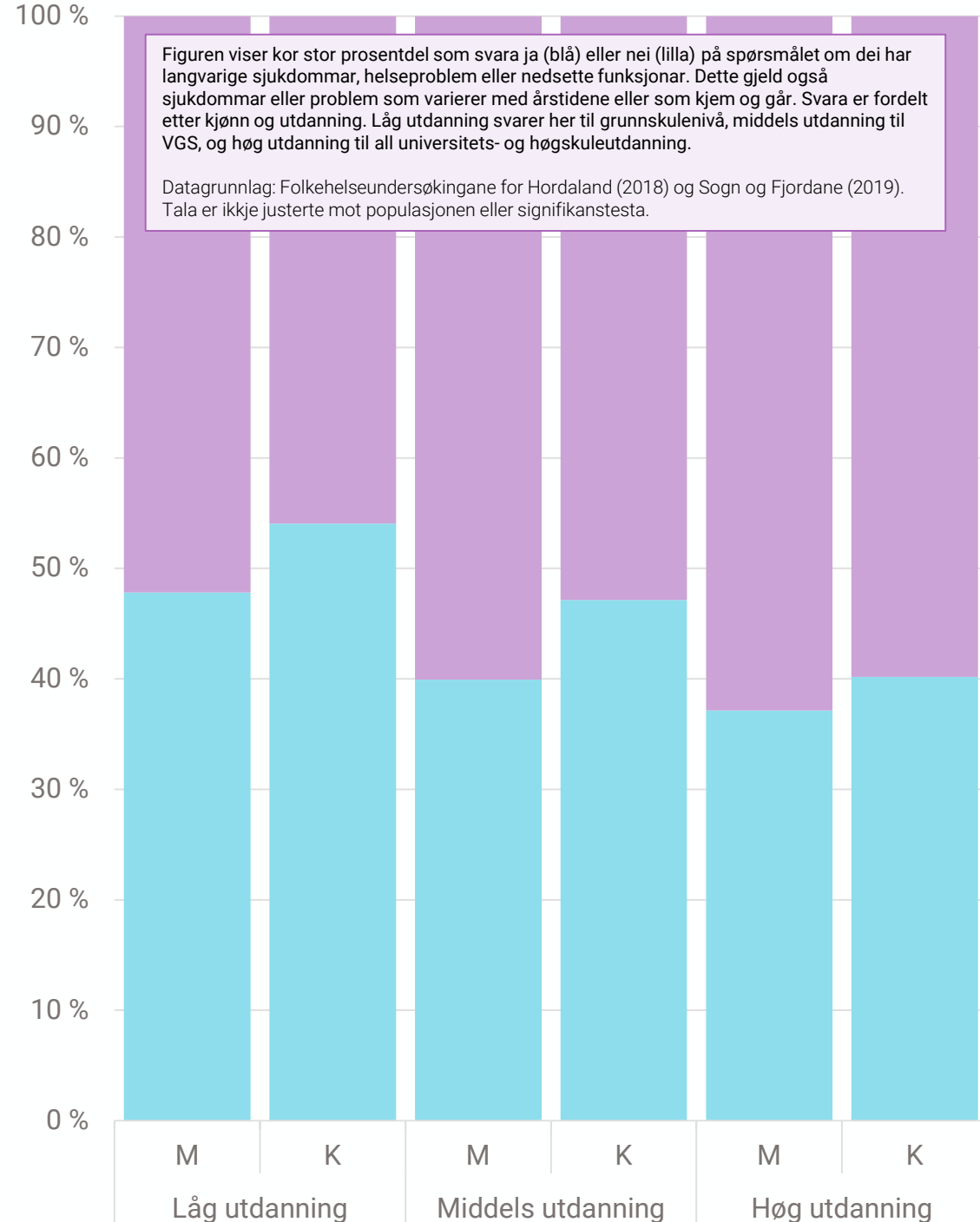

For å sjekke at utdanningseffekten ikkje er ein *artefakt* av alder (at eldre er lågare utdanna, og derfor slår ut i statistikken som ein effekt av utdanning), er det her sett på langvarige helseplagar etter alder og utdanningsnivå.

Ulikheit i utdanning – ulikheit i helse

Figuren viser kor stor prosentdel som svara ja (blå) eller nei (lilla) på spørsmålet om dei har langvarige sjukdommar, helseproblem eller nedsette funksjonar. Dette gjeld også sjukdommar eller problem som varierer med årstidene eller som kjem og går. Svara er fordelt etter kjønn og utdanning. Låg utdanning svarer her til grunnskulenivå, middels utdanning til VGS, og høg utdanning til all universitets- og høgskuleutdanning.

Datagrunnlag: Folkehelseundersøkingane for Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019). Tala er ikkje justerte mot populasjonen eller signifikanstesta.

■ NEI
■ JA

For begge kjønn ser vi tydelege trappetrinn med lågare sjukdomsoppleving etterkvart som utdanningsnivået aukar. For kvinner er det heile **14 prosentpoeng** skilnad mellom høgaste og lågaste utdanningsnivå.

Det er også tydelege skilnader mellom kjønn innad i kvart utdanningsnivå.

I dei to lågaste utdanningsgruppene er det **6-7** prosentpoeng skilnad mellom kjønna. Tala er ikkje testa for signifikans.

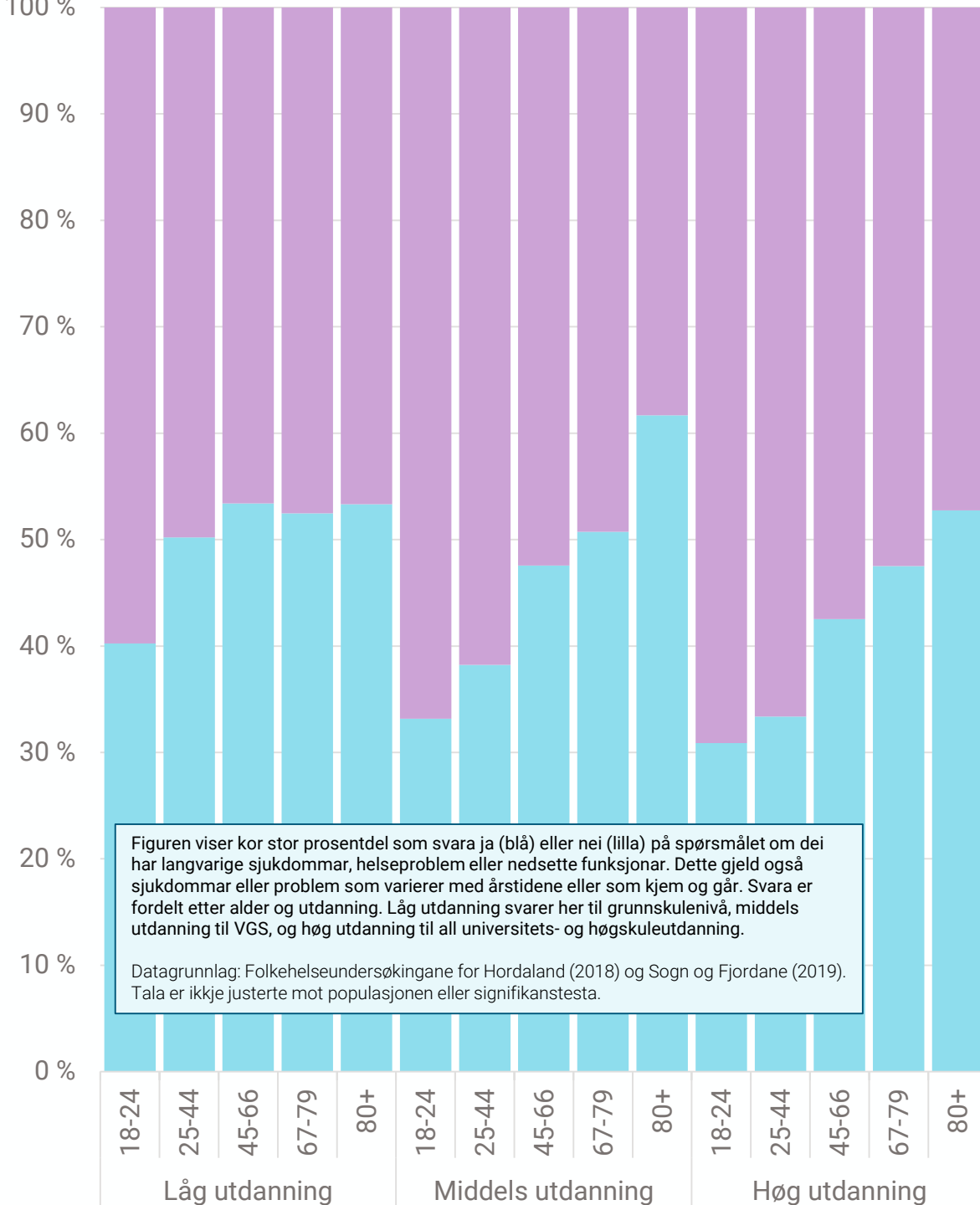
Stor forskjell på helseplagar avhengig av utdanning

For dei med låg utdanning, er det *ikkje* ein gradvis auke i langvarige helseplagar med alder, men ein brå auke frå den yngste til nest yngste gruppa.

Allereie frå 25 år er det større del med langvarige helseplagar i gruppa med låg utdanning, enn i nesten alle andre aldersgruppene i dei andre utdanningsgruppene.

Det er lik prosentdel, eller høgare del 25-44-åringar med låg utdanning som rapporterer langvarig sjukdom, helseproblem eller nedsett funksjon, som 67-79-åringar blant dei med middels eller høg utdanning.

NEI
JA

Ein kvardag prega av sjukdom

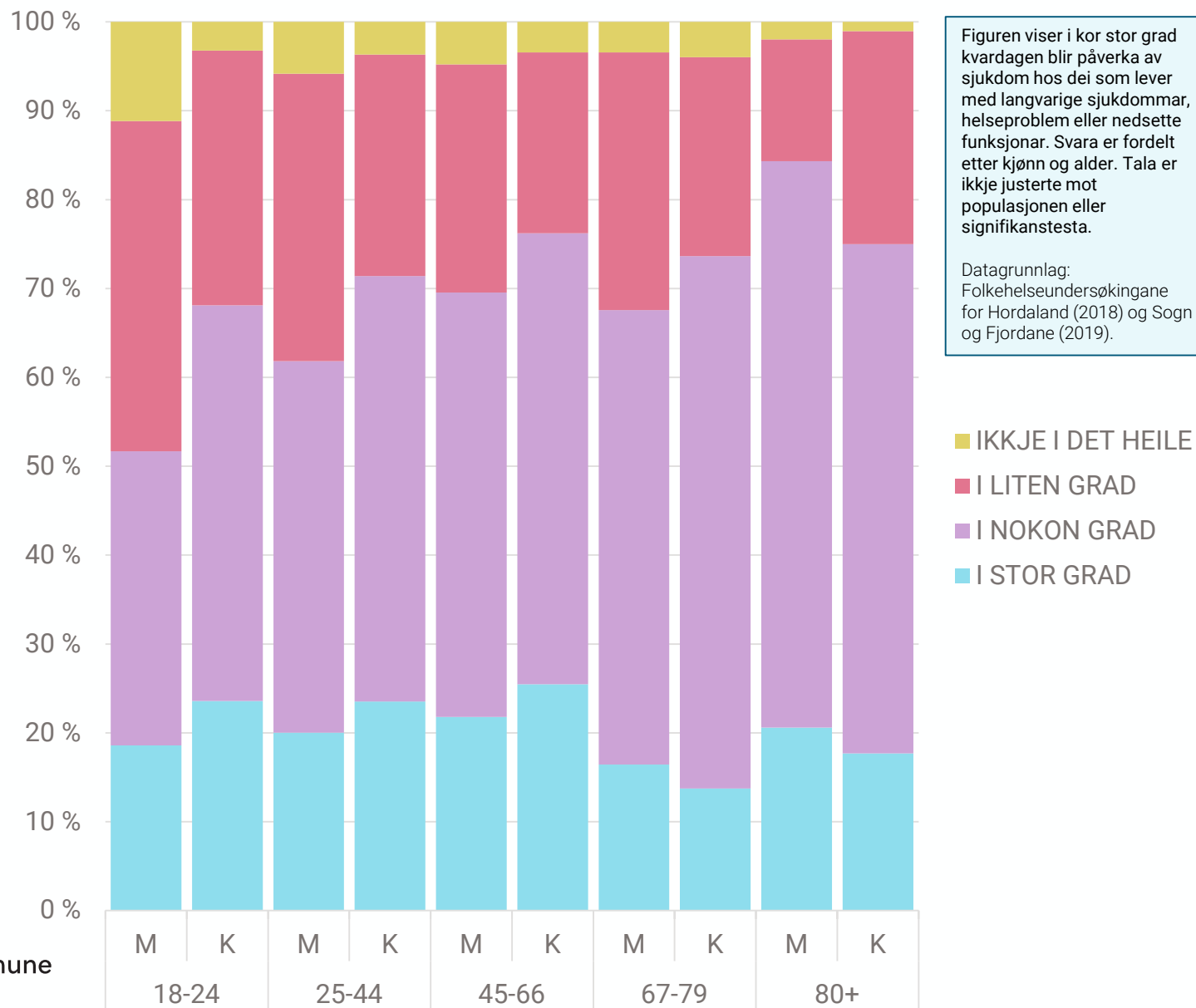
Risiko for alvorleg sjukdom aukar med stigande alder og fleire risikofaktorar¹

- Sjukdomsopplevinga aukar med alder
- Meir enn ein femdel av dei som har langvarige helseproblem opplever at kvardagen i stor grad blir påverka
- Ein ytterlegare halvpart opplever at helseproblema påverkar kvardagen i nokon grad

1: <https://www.fhi.no/publ/2020/covid-19-sammenheng-mellom-alder-komorbiditet-og-sykdomsalvorlighet/>

Flest eldre menn blir påverka av sjukdom i kvardagen

- I dei eldste aldersgruppene (67-79 og 80+) er det fleire menn som er plaga av sjukdom i stor grad
- Jo høgare alder, dess færre utan plagar av sjukdom
- Jo høgare alder, dess fleire som er plaga «I nokon grad»

Fleire kvinner enn menn opplever at kvardagen blir påverka av helseplagar

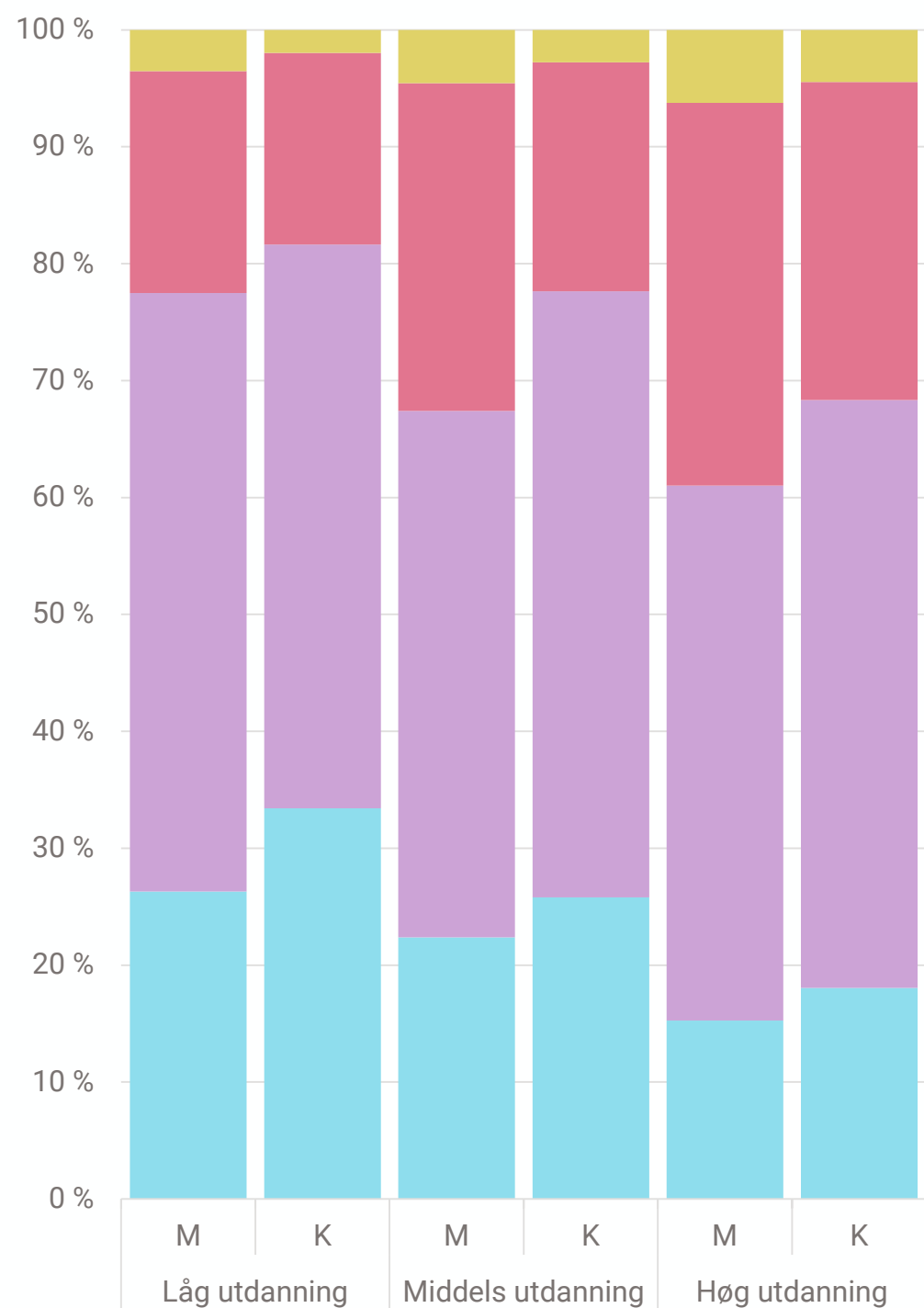
Blant dei som opplever helseplagar i stor grad, er det større prosentdel med låg utdanning.

Blant kvinner er det **15 prosentpoeng** som skil gruppene med lågast og høgast utdanning.

- IKKJE I DET HEILE
- I LITEN GRAD
- I NOKON GRAD
- I STOR GRAD

Figuren viser i kor stor grad kvardagen blir påverka av sjukdom hos dei som lever med langvarige sjukdommar, helseproblem eller nedsette funksjonar. Svara er fordelt etter kjønn og utdanningsnivå. Låg utdanning svarer her til grunnskulenivå, middels utdanning til VGS, og høg utdanning til all universitets- og høgskuleutdanning. Tala er ikkje justerte mot populasjonen eller signifikantesta.

Datagrunnlag: Folkehelseundersøkingane for Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019).

Oppsummering

Førekomst i Vestland

- Høg alder er ein utbredt risikofaktor i Vestland
- Det er relativt høg førekomst av hjarte- og karsjukdom
- Målt etter førekomst av diabetes, er Vestland betre stilt, med mange kommunar som har betre tal enn landssnittet*
- Truleg fleire med overvekt i Vestland*

- Vi ser geografiske skilnader i førekomst av alle risikofaktorane, men ser ikkje teikn til opphoping av i enkeltkommunar, eller –regionar. Her vil andre forhold, som til dømes kommunestørrelse og avstand mellom busetnader også spele ei rolle. Dette har ikkje vore del av denne rapporten.

*Men desse tala er ikkje testa for signifikans

Oppsummering

Fleire sjukdommar med aukande alder

- Det er klart høgast førekomst av hjarte- karsjukdommar i dei eldste aldersgruppene
- Diabetes aukar generelt kraftig med alder, men her har Vestland færre i dei eldste aldersgruppene, samanlikna med landet
- Overvekt aukar ikkje med alder
- Oppevinga av langvarige helseplagar aukar med alderen
- Jo høgare alder, dess fleire som er plaga av sjukdom i kvardagen

Oppsummering

Kjønn og utdanning spiller også ei rolle

- I grupper med låg utdanning er det ein høgare del som blir råka av hjarteinfarkt, enn i grupper med høgare utdanning
- Type 2-diabetes er meir vanleg i grupper med låg utdanning, enn i grupper med høgare utdanning
- I Vestland ser vi tydelege utdanningsskilnader i fordelinga av overvekt
- Blant dei som har fedme er det flest menn i alle aldersgruppene, aller mest i aldersgruppa 45-66 år
- I alle utdanningsgruppene er det fleire kvinner enn menn som opplever langvarig sjukdom
- Det er langt fleire kvinner med låg utdanning, enn med høg, som har langvarige helseplagar

Faren for å bli smitta er ikkje tilfeldig fordelt

I dei lågaste utdanningsgruppene er det færre som følgjer råd om fysisk distansering.* Dei følger også i mindre grad råd om reiserestriksjonar, som til dømes å unngå offentleg transport. Dette skuldast truleg moglegheita for slik tilrettelegging.

Det betyr at befolkningsgruppene som er mest utsette for alvorleg sjukdomsforløp også er dei som blir mest eksponerte for smitte.

Kvinner og menn med lengst utdanning lever 5-6 år lenger og har betre helse enn dei som har kortast utdanning.

Helseforskjellane i Norge er større enn i mange andre europeiske land.¹

Del 2: Samfunnskonsekvensane av Covid-19

- nokre befolkningsgrupper
blir hardare ramma

Korona råkar ulikt

Sjukdom og nedstenging av samfunnet følgjer sosio-økonomiske skilnader

I førre rapport såg vi på risikofaktorar for alvorleg sjukdom av covid-19, og kva vi veit om førekomsten av desse i Vestland. Alle risikofaktorane (med unnatak av alder) er sosialt ulikt fordelt: jo lågare utdanning, dess høgare førekomst av sjukdom og plagar som gir risiko for meir alvorleg sjukdomsforløp. Dette er ikkje særskilt for covid-19, men ein kjent ulikskap som følgje av systematiske forskjellar i moglegheiter, ressursar og levevaner.

Når vi no skal sjå nærmare på konsekvensane av nedstenginga av samfunnet som følgje av covid-19, ser vi også her systematiske skilnader mellom befolkningsgrupper som blir råka. Skilnadene ser vi målt etter utdanningsnivå, inntektsnivå, kjønn, sosial bakgrunn og etnisitet.* Det er altså mykje dei same befolkningsgruppene som blir råka av nedstenginga, som også har høgast førekomst av risikofaktorar for sjukdommen.

Vi snakkar likevel her om *grupper*, og ikkje individ, vi kan ikkje seie noko om kven som blir råka, verken av sjukdom, permitteringar, eller konsekvensar av desse.

Psykiske helse og meistring ein del av biletet

Samfunnsdebatten er aktiv no, med stort fokus på at permitteringar, oppseiingar og dei generelle samfunnsmessige konsekvensane ikkje treff befolkninga likt. Dette blir kasta lys på både politisk og i media. Nedstenginga rammar breiare enn sjukdommen åleine, i alle fall så lenge smittespreiinga og sjukdomsførekomsten er låg.

Det har vore mindre merksemd på korleis folk er rusta til å handtere ei slik krise. Dette er også noko vi veit mindre om. Men her er folkehelseundersøkingane i Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019) unike kjelder til kunnskap. Dei dekker mange spørsmål som omhandlar psykiske helse. I denne rapporten skal vi sjå nærmare på korleis mentale meistringsressursar fordeler seg etter ulike befolkningsgrupper.

Undersøkingane blei gjennomførte i ein normalsituasjon, men ut frå resultata er det grunn for å tru at også når det gjeld å vere rusta for åleinetid og uvarsla hendingar, vil deler av vestlandsbefolkninga vere meir sårbare, enn andre.

**Nedstenginga får oftare
følgjer for unge, og for
grupper med låg utdanning
og låg inntekt**

Kort om dei permitterte

Nasjonale tal

- Ein av seks arbeidstakarar (16%) har anten blitt permittert, hatt inntektstap, eller begge deler
- Arbeidstakarar utan høgare utdanning og med inntekt under medianen opplever oftare permittering/inntektstap
- Denne gruppa har eit meir pessimistisk syn på framtida i arbeidslivet. Dei er meir bekymra for å miste jobben – og dei vurderer risikoen for at dei i framtida blir arbeidsledige som større enn dei med høgare utdanning og/eller høg inntekt
- Arbeidstakarar 30-44 år (ofte familieforsørgande) blir oftast permitterte

Unge arbeidstakarar meir sårbare

Nasjonale tal

- Unge i arbeidsmarknaden blir hardare og raskare råka og er generelt meir utsette enn andre arbeidstakarar når ein stor krise rammer samfunnet*
- Mange unge arbeider i reiselivsbransjen, restaurantnæringar og i butikkar. Desse bransjane var dei første til å permittere då koronakrisa traff.
- Unge arbeidstakarar jobbar som oftast i privat sektor, og har med det meir usikkerheit i jobben enn arbeidstakarar som jobbar i offentleg sektor.

Korleis er vi rusta til å handtere krisa som covid-19 fører med seg?

Livskvalitet, trivsel og meistring

Kanskje viktige faktorar for å handtere kriser betre?

Høg livskvalitet er ein viktig beskyttelsesfaktor mot psykisk sjukdom.*

Livskvalitet handlar om opplevinga av livet for den enkelte: ro, glede, å vere tilfreds, å ha god funksjon, vitalitet, interesse, meistring og meining.

Livskvaliteten kan vere god på tross av sjukdom, helseplagar og andre påkjenningar.

*Livskvalitet og trivsel synast å ha positive konsekvensar for den **fysiske helsetilstanden**, moglegvis på grunn av positive effektar på sosiale relasjonar, livsstil og helseåtferd, stress, ulykkesførekomst og generell meistring, men også direkte på immunforsvaret og hjarte- og karsystemet.*

Eit bilete av livskvalitet og meistring hos folk i Vestland

Livskvalitet og trivsel blir påverka av ei rekkje ulike faktorar - som gener og personlegdom, meistringsressursar, sosial støtte, positive og negative livshendingar, tilknytingsforhold, kultur og objektive faktorar som samfunnsforhold og økonomi.

For å gi eit bilete av livskvalitet og meistring hos folk i Vestland blir det på dei neste bileta vist svarfordelinga på spørsmål knytt til:

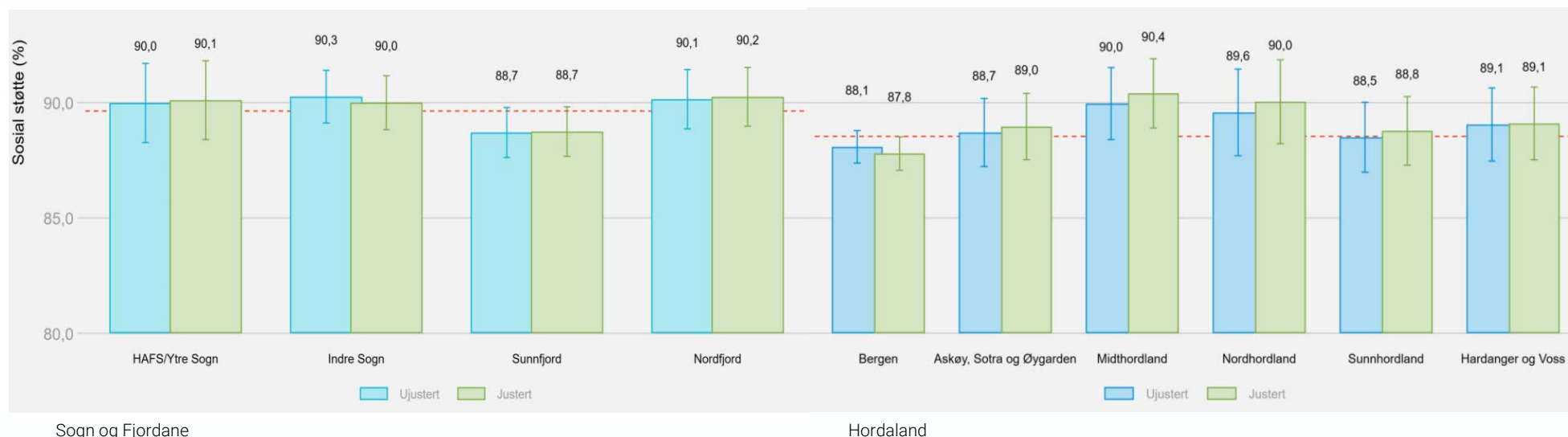
- Sosial støtte
- Einsemd
- Psykiske plagar
- Nøgde med livet

Sosial støtte

Opplevd sosial støtte blei målt med «Oslo-3 Social Support Scale» som består av tre spørsmål med fem svarkategoriar. I rapportane frå FHI er det skilt mellom dei som opplever sosial støtte og dei som ikkje gjer det, basert på ei tidlegare nytta inndeling.*

Cirka 90% opplever sosial støtte

Figurane viser prosentdel som opplever sosial støtte, samla og på tvers av regionar i Sogn og Fjordane og i Hordaland. Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket.

Kjelder til figurar og tekst:
Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Prosentdelen som opplever sosial støtte er gjennomsnittleg høgare i Sogn og Fjordane enn i Hordaland. Her er det ikkje vurdert i kva grad skilnaden er statistisk signifikant. Variasjonen mellom dei ulike regionane er vurdert som ubetydelege.

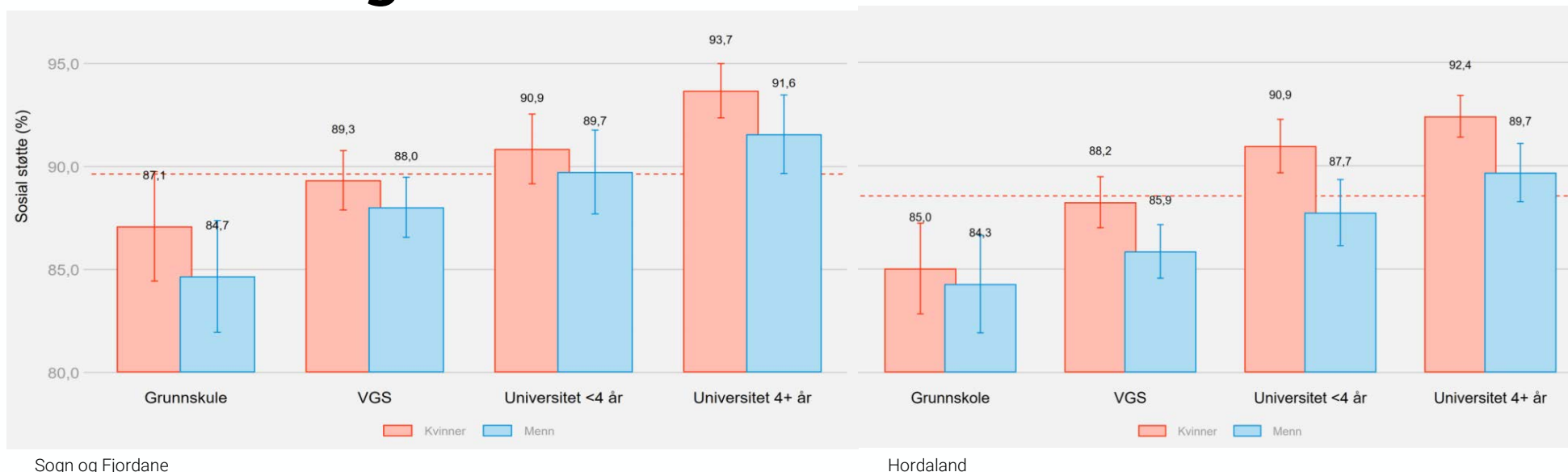
I Sunnfjord er prosentdelen heilt i grenseland for å vere signifikant lågare enn samla gjennomsnitt for Sogn og Fjordane. I praksis er forskjellen i prosentpoeng uvesentleg.

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulik demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn
Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal
HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger
Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal
Bergen
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa
Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen
Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Oppleveling av sosial støtte varierer med utdanningsnivå

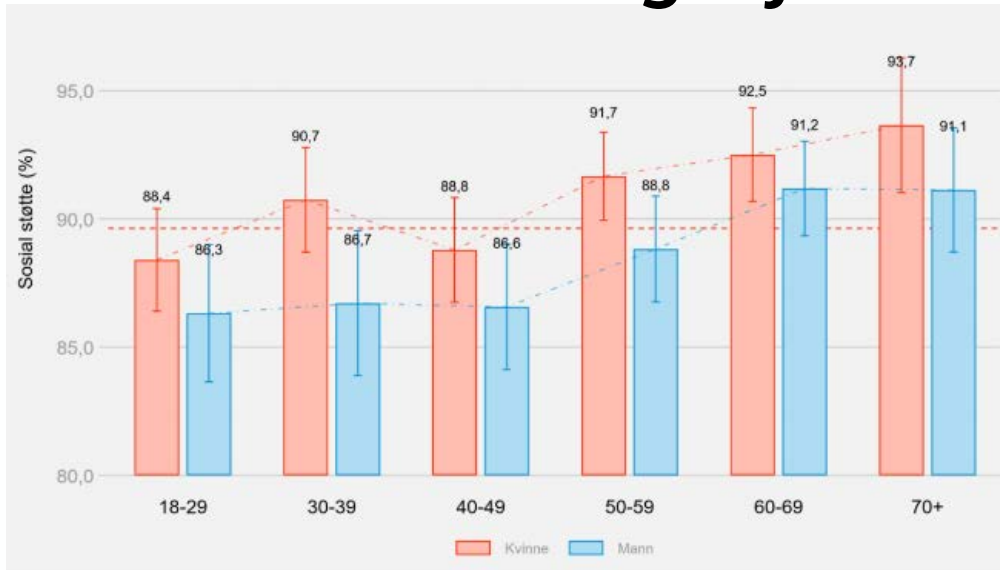
Figurane viser prosentdel som opplever sosial støtte fordelt på kjønn og utdanningsnivå. Forskjellane mellom menn og kvinner innan kvart utdanningsnivå er ikkje statistisk sikre.

Kjelder til figurar og tekst: Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2019) og Datagrunnlaget til folkehelseundersøkingane

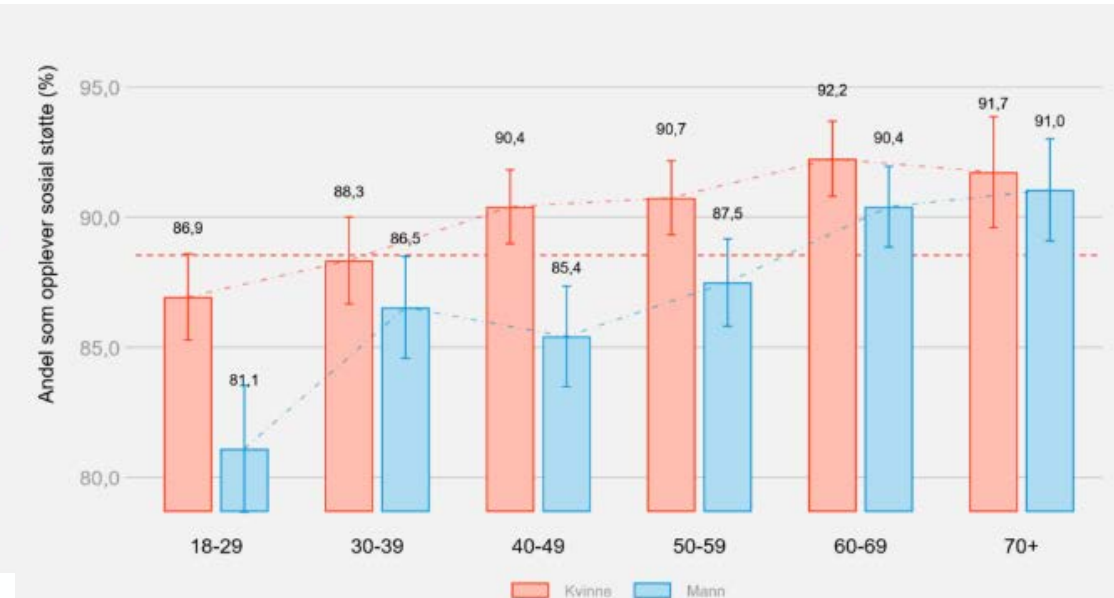
Delen som opplever sosial støtte aukar med høgare utdanningsnivå.

Det er berre 6,3 % hos kvinner og 8,4% hos menn blant dei med lengst utdanning som *ikkje* opplever sosial støtte. Blant dei med grunnskule som høgaste utdanningsnivå, er tala om lag dobbelt så høge: **12,9%** blant kvinner og **15,3 %** blant menn. Desse forskjellane er statistisk signifikante.

Oppleveling av sosial støtte er ulikt fordelt etter alder og kjønn

Sogn og Fjordane

Hordaland

Figurane viser prosentdel som opplever sosial støtte fordelt på kjønn og aldersgruppe i Sogn og Fjordane (venstre) og Hordaland (høgre). Gjennomsnittet er vist i dei røde, stipla linjene. Snittet for Hordaland er litt lågare enn for Sogn og Fjordane. Signifikans er ikkje berekna.

Kjelder til figurar og tekst:
Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2019)

Delen som opplever sosial støtte aukar med alder.

I Sogn og Fjordane gjer auken seg mest gjeldande frå 50 år og oppover. I Hordaland aukar delen gradvis med alderen, men med ei utflating av kurva i den eldste aldersgruppa.

Menn i Hordaland i alderen 30-39 skil seg ut med ein noko høgare prosentdel opplevd sosial støtte enn forventa ut frå den lineære alderstrenden som vi ser elles i figuren.

Ulikt mellom kjønn

Når vi ser på alle aldersgruppene under eitt, var det **90,6% kvinner** og **88,6% menn** som rapporterte at dei opplever sosial støtte i Sogn og Fjordane.

I Hordaland er kjønnsfordelinga **90% kvinner** og **86,9% menn** som opplever sosial støtte.

Kjønnsforskjellane er statistisk signifikante i begge fylka.

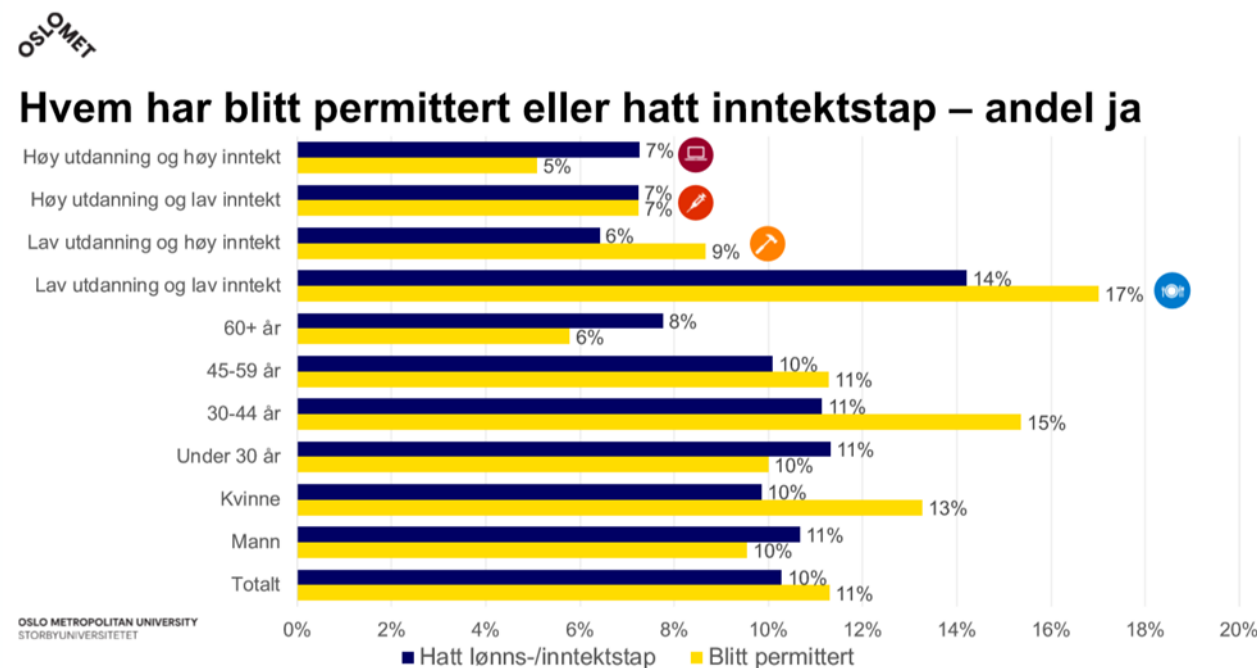
Det er høgare prosentdel kvinner enn menn som opplever sosial støtte, også når vi samanliknar utdanningsnivå. Skilnaden er signifikant for dei høgaste utdanningsgruppene i Hordaland.

Risiko for dobbel påkjønning

Personar med låg utdanning er den gruppa som er mest ramma av permitteringar. Det er urovekkande, at det i same gruppe er **nesten dobbelt så mange som kjenner på låg sosial støtte**, samanlikna med personar med høg utdanning.

Det er fleire unge som opplever mangel på sosial støtte og det er fleire unge som er permitterte.

Det er fleire kvinner enn menn som har blitt permitterte, men *på den **positive** sida, opplever kvinner i Vestland i stor grad sosial støtte*. Alt anna like, har kvinner venteleg meir robust støtte rundt seg i ei permittering.

Figuren er henta frå OsloMet og viser kven som har blitt permitterter eller hatt inntektstap fordelt etter utdanningsnivå, inntektsnivå, kjønn og alder. Figuren viser nasjonale tal.

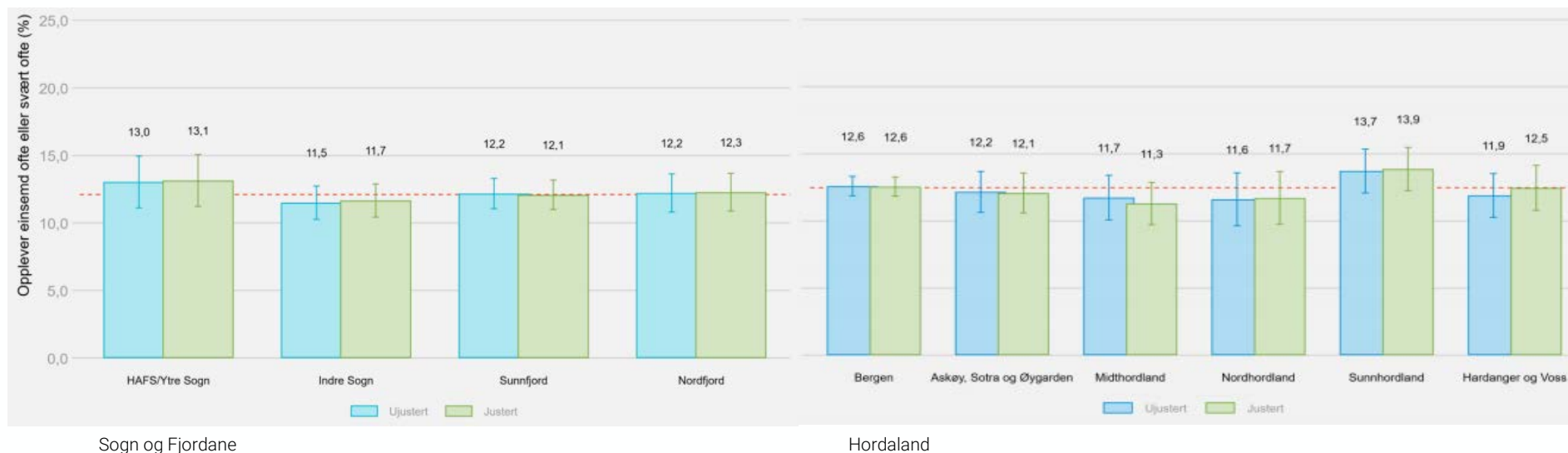
<https://fagarkivet-hioa.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/20.500.12199/2995/Arbeidslivsbarometeret%20Korona%2006042020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Einsemd

I undersøkingane blei einsemd målt med skalaen «The Three-Item Loneliness Scale», som består av følgjande spørsmål:
«Kor ofte føler du at du saknar nokon å vere saman med?»,
«Kor ofte føler du deg utanfor»? og
«Kor ofte føler du deg isolert frå andre?»

Delen som svara «ofte» eller «svært ofte» på minst eitt av dei tre spørsmåla vart definerte som einsame.

Oppleving av einsemd jamt fordelt i Vestland

Figurane viser prosentdel som opplever einsemd, fordelt etter regionar i Vestland. Dei raude, stipla linjene viser snittet for Sogn og Fjordane (til venstre) og Hordaland (til høgre).

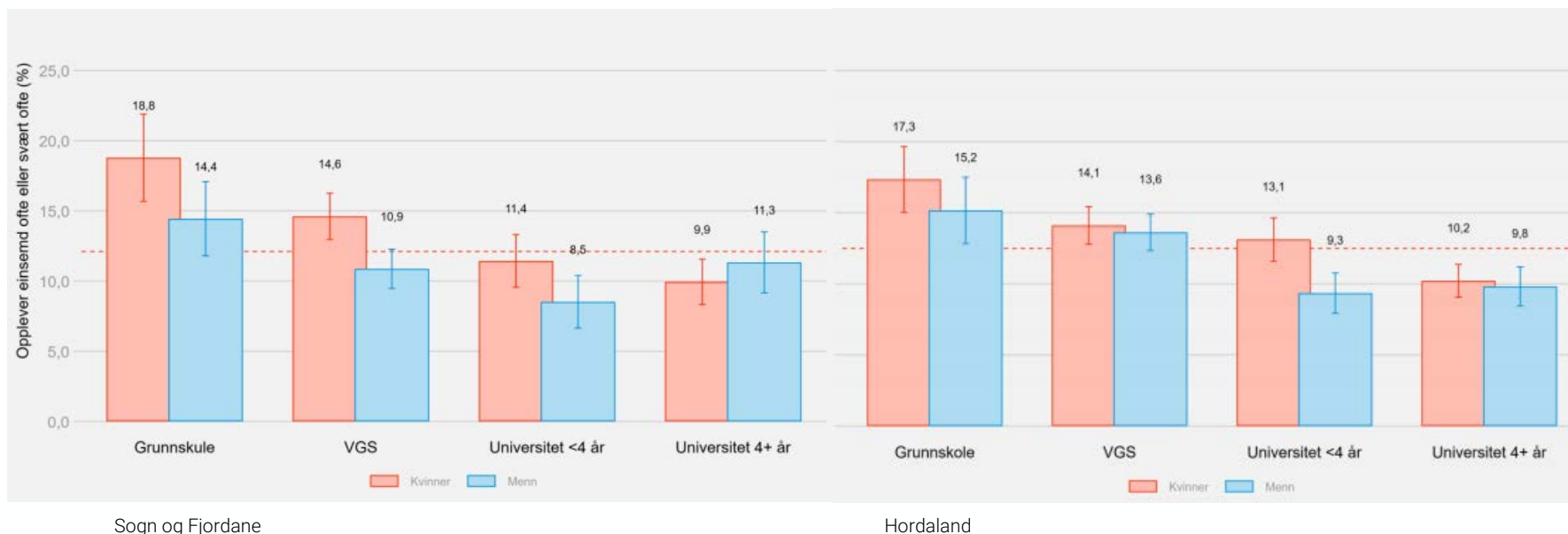
Kjelder til figurar og tekst:
 Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Det er svært liten skilnad både mellom fylka og mellom regionane. Forskjellen mellom størst og minst einsemd (Sunnhordland og Nordhordland) er ikkje signifikant. Vi ser også nesten ingen skilnad mellom ujusterte og justerte estimat.

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulik demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

Regioninndeling:
Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn
Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal
HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger
Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal
Bergen
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa
Nordhordland: Meland, Rødøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen
Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Fleire einsame med lågare utdanningsnivå

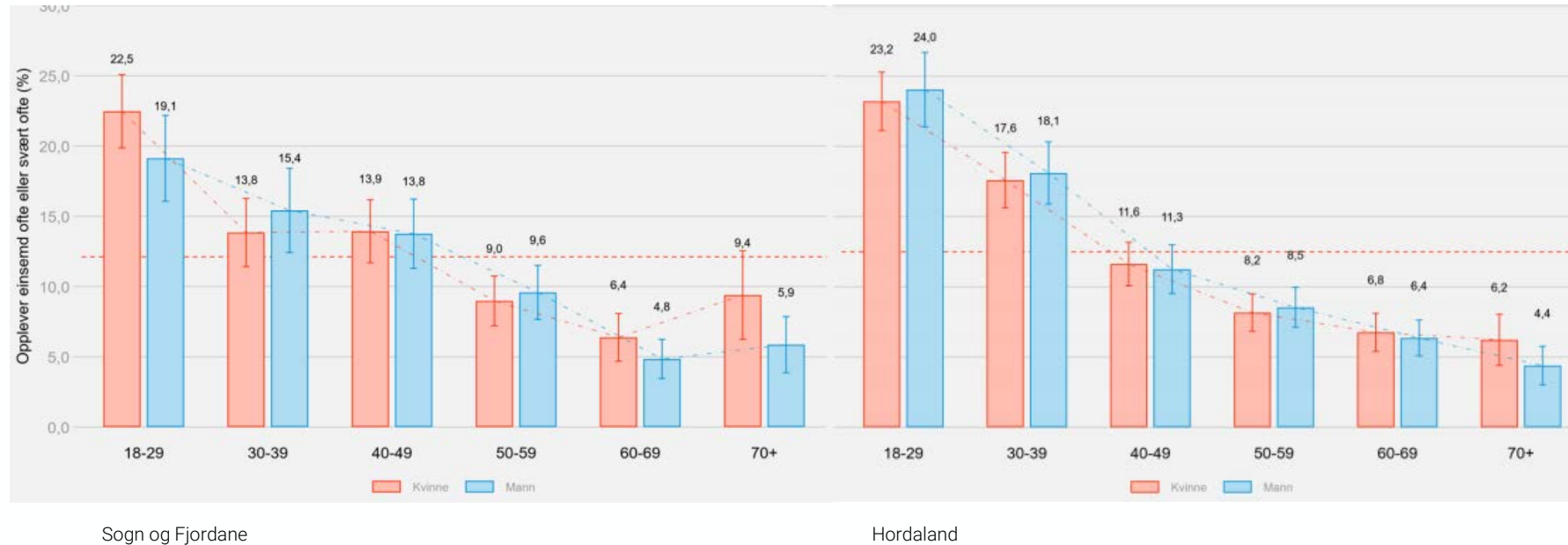
Figurane viser prosentdel som opplever einsemd. Svare er sortert etter kjønn og utdanningsnivå. Dei raude, stipla linjene viser snittet for Sogn og Fjordane (til venstre) og Hordaland (til høgre).

Kjelder til figurar og tekst:
Folkehelseundersøkelsen i Hordaland:
Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og
Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane:
Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2019)

For begge kjønn aukar delen som opplever einsemd med søkkande utdanningsnivå. Dette er særskilt tydeleg for kvinner. I Sogn og Fjordane skifter trenden for menn ved at delen einsame aukar noko i gruppa med meir enn fire års universitets-/høgskuleutdanning. Dette er den einaste gruppa der menn har større førekomst av einsemd.

Likevel er kjønnsforskjellane berre statistisk signifikante blant dei med vidaregåande skule i Sogn og Fjordane og dei med opptil fire års universitets-/ høgskuleutdanning i Hordaland.

Størst einsemd tidleg i vaksenlivet

Figurane viser prosentdel som opplever einsemd. Svare er sortert etter kjønn og aldersgruppe. Dei raude, stipla linjene viser snittet for Sogn og Fjordane (til venstre) og Hordaland (til høgre).

Kjelder til figurar og tekst:
[Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#) og [Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#)

I Sogn og Fjordane ser vi ein trend med mindre del einsame med aukande alder fram til gruppa 60-69 år. Frå aldersgruppa 70+ er det ei utflating, kanskje ein auke i prosentdel einsame.

For Hordaland er alderstrenden klårare enn for Sogn og Fjordane, der delen som oppgjev å kjenne seg einsame ofte eller svært ofte minkar med aukande alder.

I begge fylka er kjønnsforskjellane ubetydelege og ikkje statistisk sikre.

Forskarar bekymra for eldre i koronaisolasjon

Både nasjonalt og internasjonalt har forskarar uttrykt bekymring for dei eldste i situasjonen vi er i.* Dei kan vere særskilt sårbare, ikkje berre fordi dei må vere ekstra forsiktige for smitte, men også grunna generelt mindre nettverk og erfaring med digital teknologi. Resultat frå folkehelseoversikta for Vestland stør opp under dette biletet, ettersom det er store deler eldre i kommunar med spreitt busetnad.

På den andre sida melder NOVA at eldre kanskje kan takle midlertidig isolasjon betre enn unge. Eldre er etablerte og skal ikkje på same måte vidare og skape nye relasjonar. Mange eldre kan også dra nytte av liknande erfaringar frå tidlegare i livet. Resultata som her er vist om einsemd kan støtte opp under denne meininga. Merk likevel at svarprosenten var lågare for dei eldste aldersgruppene, så resultata må lesast med varsemd.

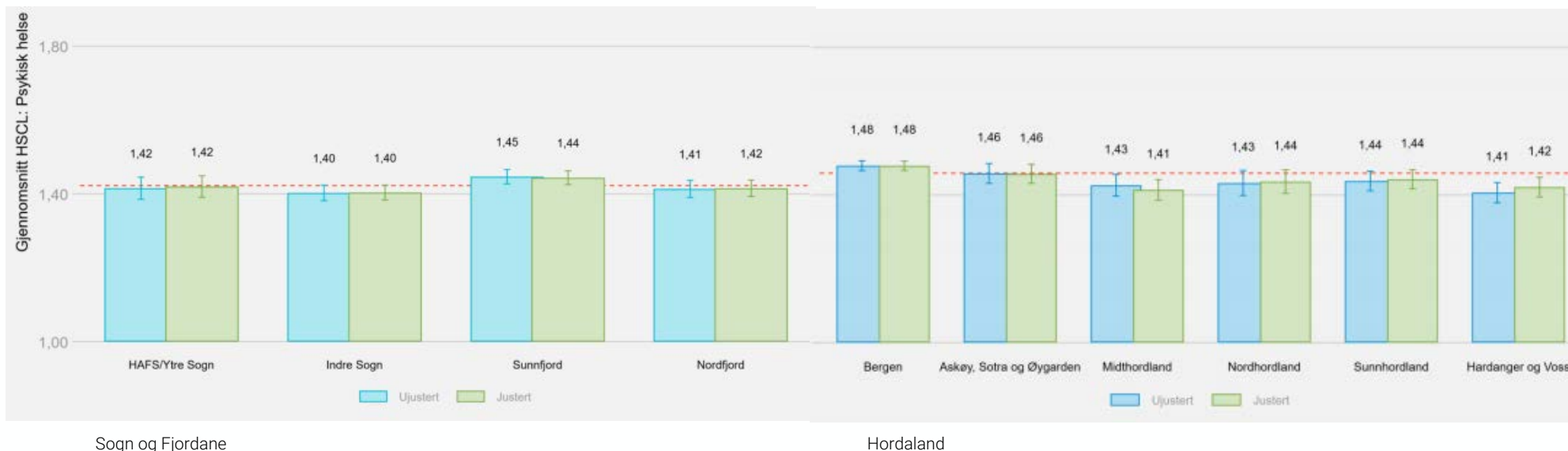
Psykiske plagar

Hopkins Symptom Checklist (HSCL-5) vart nytta som mål på psykisk helse i FHI-rapportane.* HSCL-5 består av fem spørsmål som kan svarast på med følgjande fire alternativ: "ikkje plaga" (1 poeng), "litt plaga" (2 poeng), "ganske mykje plaga" (3 poeng) og "veldig mykje plaga" (4 poeng).

Gjennomsnittsskåren går fra 1 til 4, der høgare skåre indikerer større grad av psykiske plagar.

Psykiske plagar er geografisk jamt fordelt

Figurane viser samla snitt av «HSCL»: ein gjennomsnittsskår av fire spørsmål som saman gir ein peikepinn på psykiske plagar hos folk. Jo høgare tal, di større psykiske plagar.

Her er vist snittet for kvart fylke (raud stipla linje) og for kvar region i undersøkinga. Sogn og Fjordane til venstre og Hordaland til høgre.

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulik demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

Kjelder til figurar og tekst:
 Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

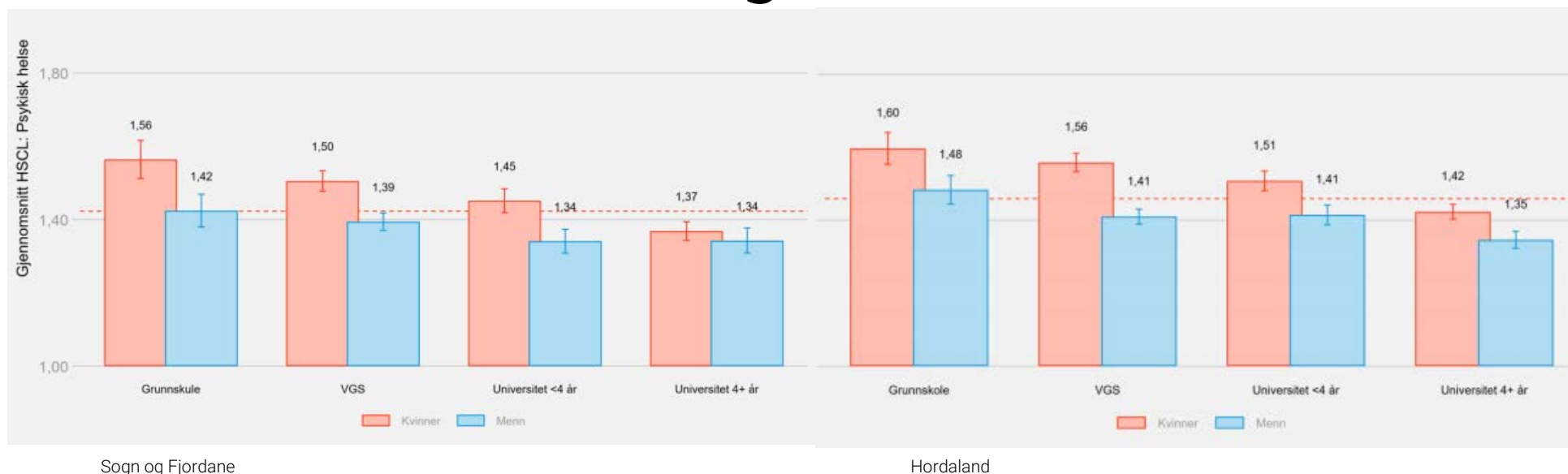
Gjennomsnittet av psykiske plagar er noko høgare i Hordaland, enn i Sogn og Fjordane. Statistisk sett er gjennomsnittsskåren svakt høgare i Sunnfjord enn i Indre Sogn, men denne forskjellen er truleg lite meiningsfull i praksis. For Hordaland er gjennomsnittsskåren høgast i Bergen og lågast i Hardanger og Voss og i Midthordland. Bergen trekk opp snittet for Hordaland.

Elles er det små forskjellar på tvers av regionane i Vestland.

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn
Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal
HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger
Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal
Bergen
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa
Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen
Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Omfanget av psykiske plagar aukar etter kvart som utdanningsnivået søkk

Figurane viser samla snitt av «HSCCL». Jo høgare tal, di større psykiske plagar.

Svara er her fordelt på kjønn og utdanningsnivå. Raud stipla linje viser snittet for kvart fylke. Sogn og Fjordane til venstre og Hordaland til høgre.

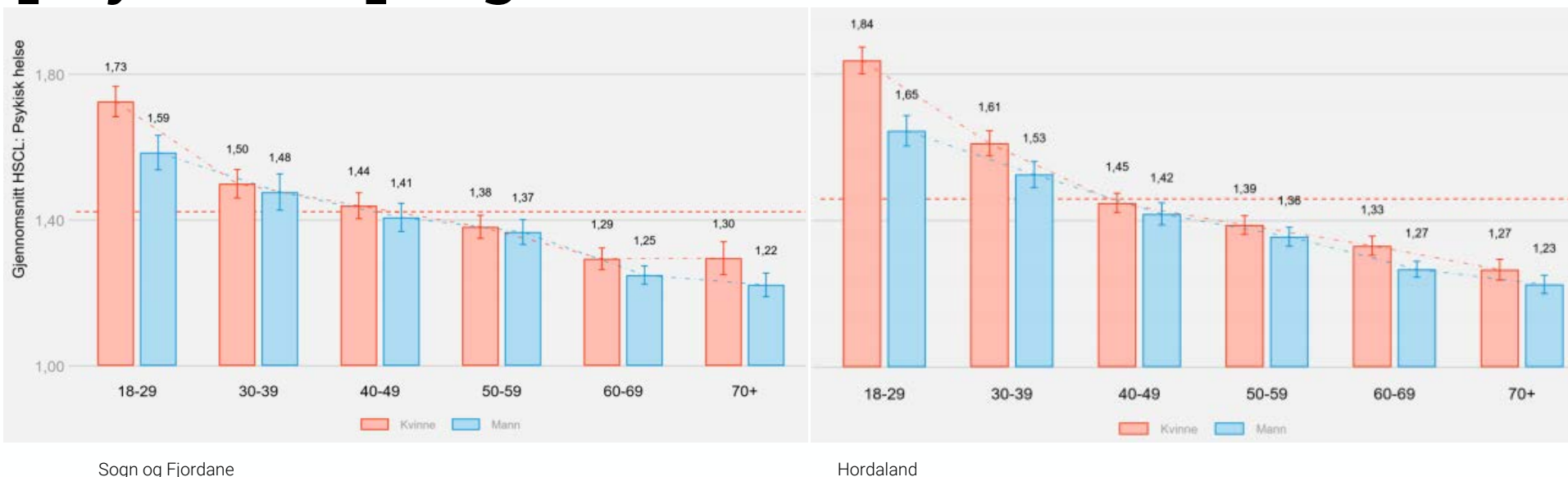
Kategoriene Universitet <4 år omfatter også høgskuleutdanning.

Kjelder til figurar og tekst: Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Skilnaden mellom yttergruppene (Grunnskule mot Universitet 4+), er statistisk signifikante for begge kjønn. Kvinner melder om fleire psykiske plagar innan kvart utdanningsnivå. Skilnaden mellom kjønna er statistisk signifikant for tre av gruppene (grunnskule, vidaregåande skule og universitet <4 år).

Trappetrinnsfordelinga fører likevel til at **menn med grunnskule skårar høgare på psykiske plagar, enn kvinner med universitet 4+**. Dette ser vi i begge fylka.

Unge kvinner har gjennomsnittleg mest psykiske plagar

Figurane viser samla snitt av «HSCCL». Jo høgare tal, di større psykiske plagar.

Svara er her fordelt på kjønn og aldersgrupper. Raud stipla linje viser snittet for kvart fylke. Sogn og Fjordane til venstre og Hordaland til høgre.

Kjelder til figurar og tekst: Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Vi ser ein klår alderstrend, der gjennomsnittsskåren søkk med aukande alder. I Sogn og Fjordane flatar kurva noko ut hos dei eldste.

Innan kvar aldersgruppe har kvinner høgare gjennomsnittsskår enn menn. For begge fylka er denne kjønnsforskjellen klårt signifikant i den yngste aldersgruppa. For Hordaland er det også signifikante kjønnsforskjeller i aldersgruppa 30-39 år. I Sogn og Fjordane er det grensesignifikante forskjellar blant dei eldste som svara.*

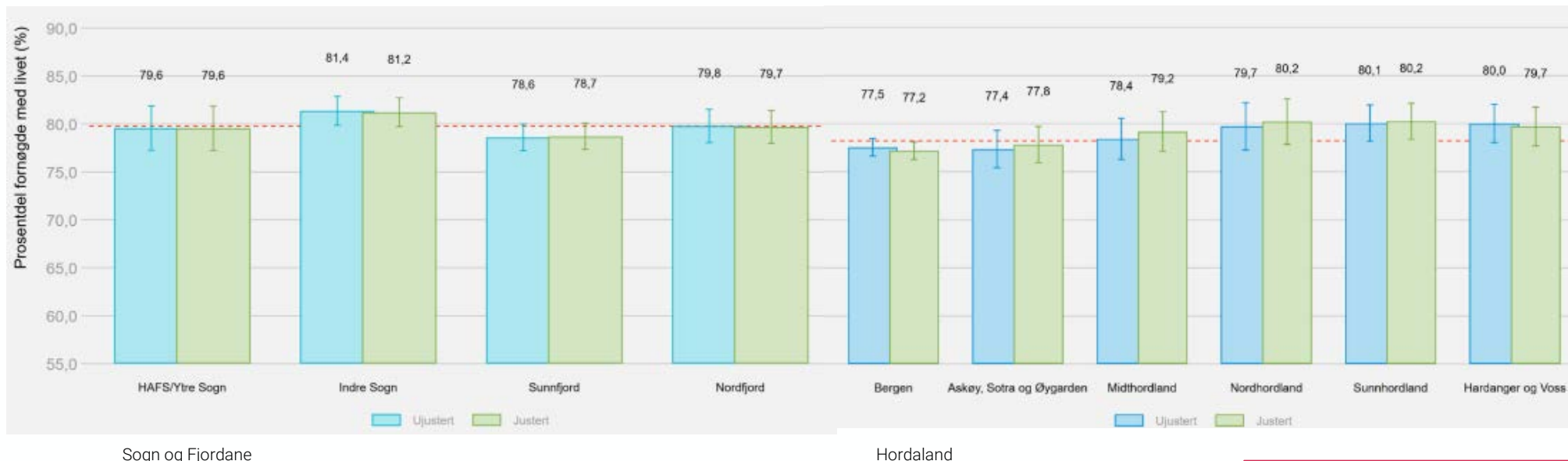
Nøgdde med livet

Deltakarane vart spurde om i kva grad dei var fornøgde med tilværet for tida. Fem svaralternativ vart nytta: «svært fornøgd», «ganske fornøgd», «både/og», «nokså misfornøgd» og «svært misfornøgd».

I folkehelse rapportane blei svara nytta på ulike måter. Her er vist ei to-delning der det er skilt mellom dei som rapporterte å vere ganske eller svært fornøgdde og resten av svaralternativa.

Om ein er nøgd med livet, er stort sett likt fordelt mellom regionane i Vestland

Figurane viser prosentdel som oppgav å vere svært eller ganske fornøgd med livet, samla og på tvers av regionar i Sogn og Fjordane og i Hordaland. Den raude, stipla linja viser snittet for fylket

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulik demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

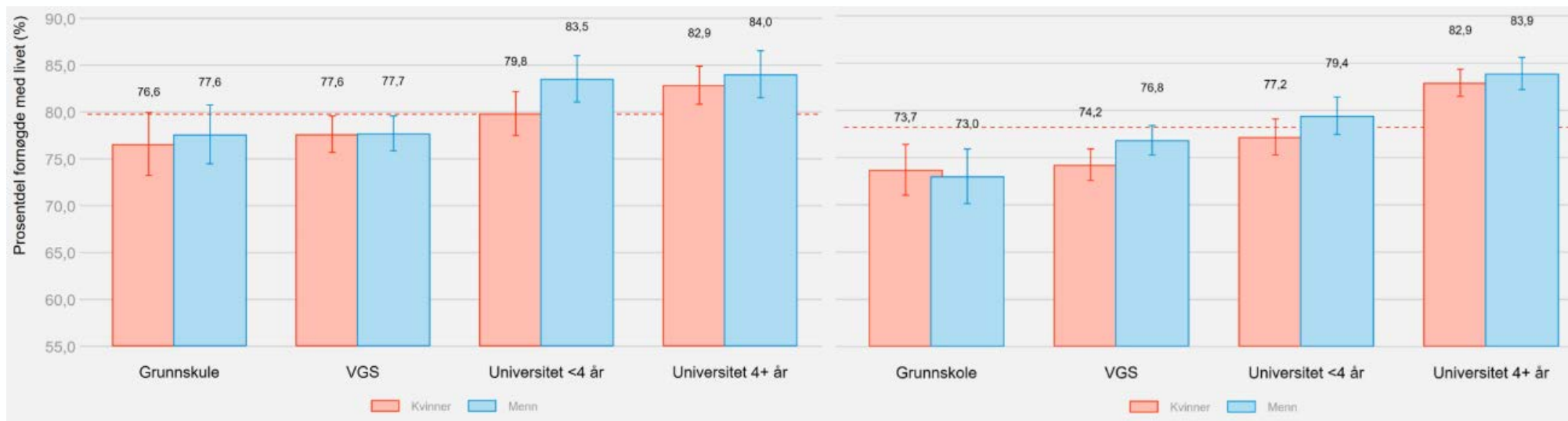
Kjelder til figurar og tekst:
 Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

I Sogn og Fjordane oppgav om lag fire av fem å vere svært eller ganske fornøgd med livet. Snittet er noko lågare for Hordaland, men det er ikkje testa om denne skilnaden er signifikant. Det er grensesignifikant skilnad i dei justerte estimata for Bergen og Sunnhordland.

Regioninndeling:
Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn
Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal
HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger
Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal
Bergen
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa
Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen
Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Meir fornøgde med aukande utdanningsnivå

Sogn og Fjordane

Hordaland

Figurane viser prosentdel som oppgav å vere svært eller ganske fornøgde med livet, målt etter kjønn og utdanningsnivå i Sogn og Fjordane og i Hordaland. Den raude, stipla linja viser snittet for fylket.

Kategoriene Universitet <4+ år omfattar også høgskuleutdanning.

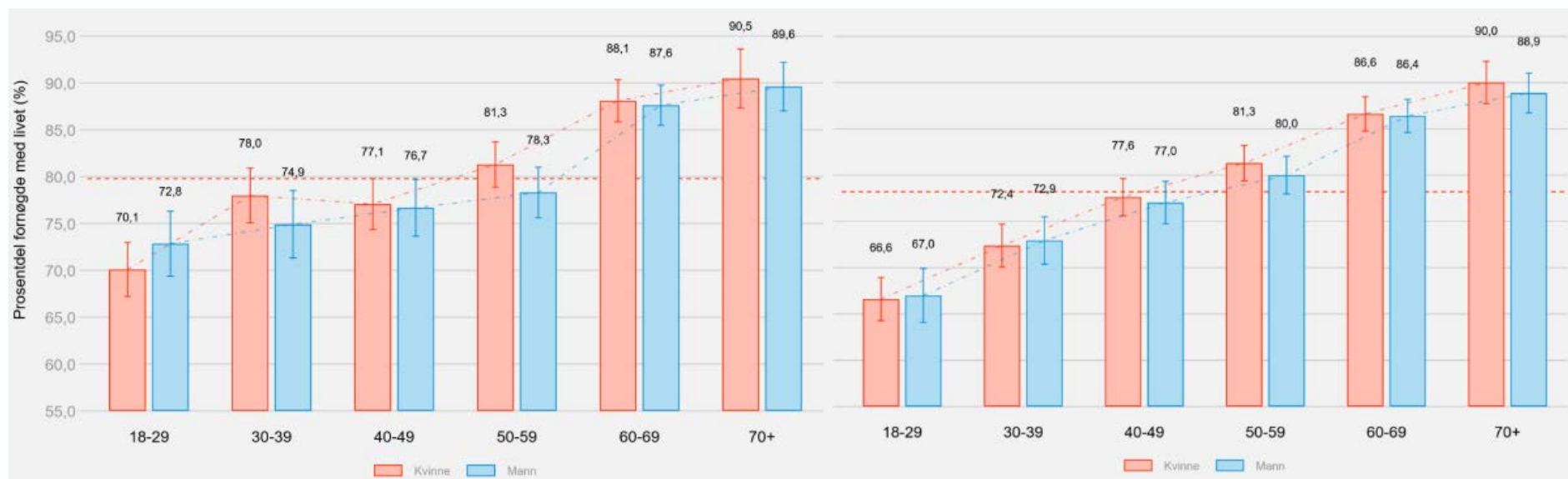
Kjelder til figurar og tekst: Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Både blant menn og kvinner aukar prosentdelen som svarta at dei er fornøgde med livet svakt med aukande utdanningsnivå. Den gradvise auken er noko tydelegare i Hordaland.

I Sogn og Fjordane er det omlag **6 prosentpoeng** som skil gruppene med grunnskule og dei med utdanning universitet 4+. I Hordaland er det omlag **10 prosentpoeng** som skil dei med lågaste og dei med høgaste utdanningsnivå.

Kjønnskilnadene innanfor utdanningsgruppene er små og ikkje statistisk sikre.

Nøgd med livet, delt inn etter kjønn og alder

Figurane viser prosentdel som oppgav å vere svært eller ganske fornøgd med livet, målt etter kjønn og aldersgrupper i Sogn og Fjordane og i Hordaland. Den raude, stipla linja viser snittet for fylket.

Kjelder til figurar og tekst: Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Sogn og Fjordane

Hordaland

Blant begge kjønn aukar prosentdelen som oppgav å vere fornøgd med livet nokså sterkt med aukande alder. Der er berre små og ikkje statistisk sikre kjønnskilnader på tvers av aldersgruppene. Vi ser det same mønsteret i begge fylka.

Snittet er litt lågare for Hordaland enn for Sogn og Fjordane. Det er ikkje testa om denne skilnaden er statistisk signifikant.

Mønsteret er tydeleg både for psykiske plagar og det å vere nøgd med livet

- det er sosialt ulikt fordelt

- Dei som har lågare utdanning rapporterer om meir psykiske plagar, enn dei med høgare utdanning
- Dei som har lågare utdanning er i mindre grad fornøgde med livet, enn dei med høgare utdanning
- Dei yngste aldersgruppene er mindre nøgde og har høgare førekomst av psykiske plagar, enn dei eldste

Dei som har lågare utdanning blir i større grad permitterte. Dei yngste aldersgruppene blir i større grad permitterte, enn dei eldste.*

Kva vi veit om Vestland i ein «normalsituasjon»

Geografisk er det er for det meste ubetydelege skilnader mellom regionane. Dette betyr at skilnadene etter andre parametre er like relevante i alle regionar.

Psykiske og sosiale meistringsressursar er ulikt fordelt etter utdanning og til dels kjønn

- Dei med lågare utdanningsnivå opplever i mindre grad støtte frå omgjevnadene. **14% av dei med grunnskule som høgaste utdanning opplever at dei ikkje har sosial støtte.** Det vil seie å kunne få praktisk hjelp av naboar, opplever at andre viser interesse for det ein gjer, eller at ein har nokon ein kan rekne med viss ein treng det.
- Fleire menn enn kvinner opplever å ikkje ha sosial støtte
- I alle aldersgrupper er det **fleire kvinner enn menn som opplever å ha sosial støtte.** Menn i Hordaland i alderen 30-39 skil seg ut med ein noko høgare prosentdel opplevd sosial støtte enn forventa

- Delen som opplever **einsemd er størst i dei lågaste utdanningsgruppene**. Dette er særskilt tydeleg for kvinner.
- **Flest kvinner opplever psykiske plagar**. Kjønnsskilnadene er særskilt store i dei yngste aldersgruppene.
- Likevel, den gjennomgåande trappetrinnsfordelinga etter utdanningsnivå fører til at **menn med grunnskule rapporterer om fleire psykiske plagar, enn kvinner med over fire år på universitet/høgskule**.
- Dei trinnvise skilnadene etter utdanningsnivå er ikkje like tydelege på spørsmålet om folk er nøgde med livet. Likevel er det høvesvis **6 og 10 prosentpoeng** (Sogn og Fjordane og Hordaland) skilnad mellom høgaste og lågaste utdanningsgruppe.

Alder betyr noko

- Det er i dei yngste aldersgruppene det er lågast prosentdel som opplever å ha sosial støtte
- Det er ein klår alderstrend, der gjennomsnittleg førekomst av psykiske plagar søkk med aukande alder. Dei yngste (særskilt kvinner) har det tyngst.
- Det er klårt flest unge i aldersgruppa 18-29 år som opplever einsemd
- Det er klårt færre i dei yngste aldersgruppene som er nøgde med livet, alt i alt

Kva vi veit om kven koronakrisa rammar?

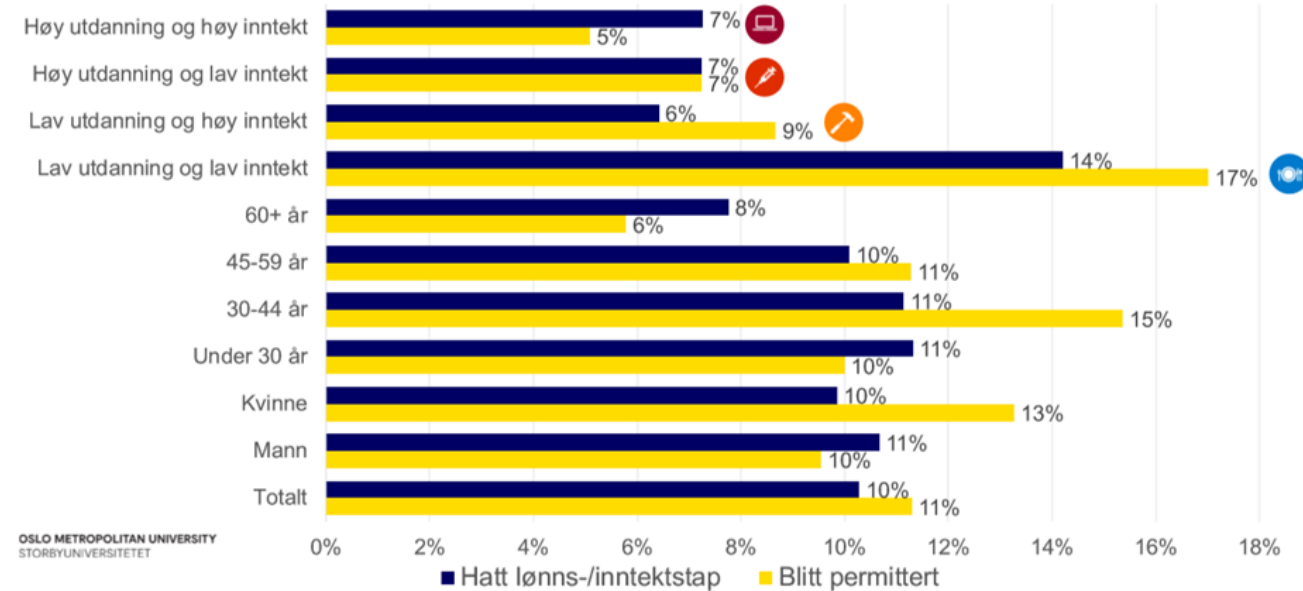

Grupper med låg utdanning oftast permitterte

Kvinner oftare permitterte

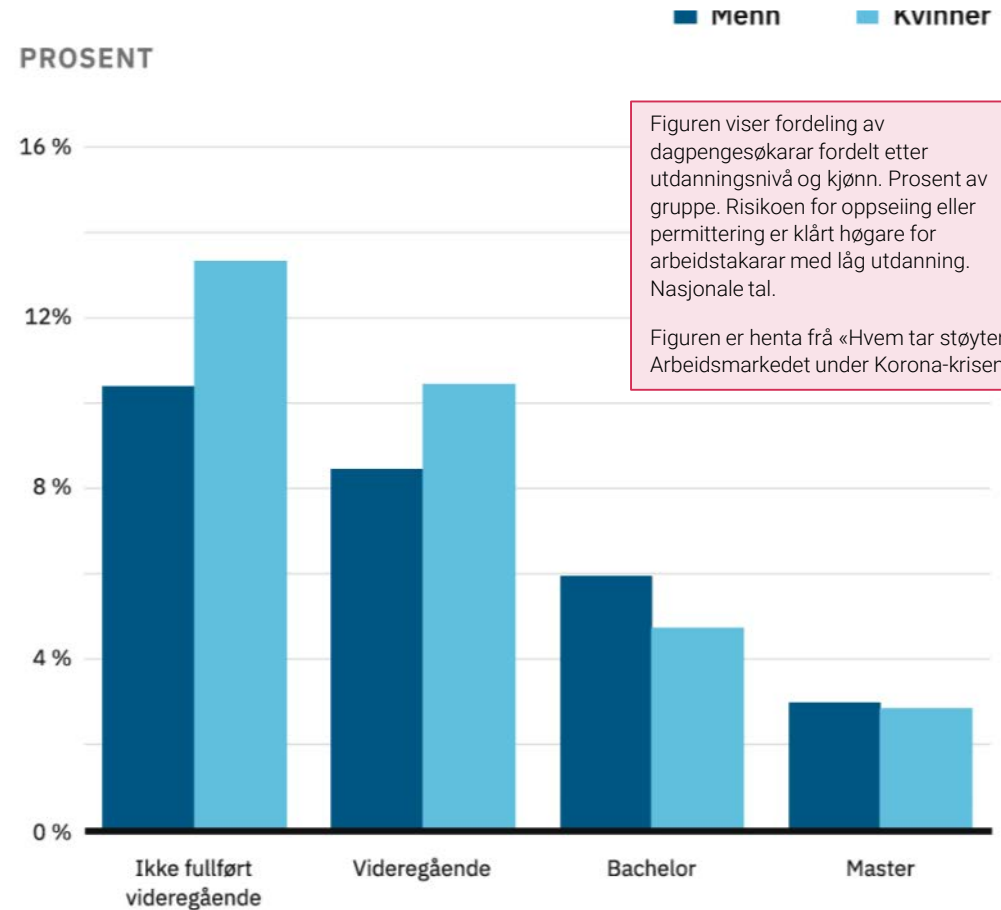
OSLOMET

Hvem har blitt permittert eller hatt inntektstap – andel ja

Figur henta frå «Arbeidslivsbarometerets koronaundersøkelse». Nasjonale tal.

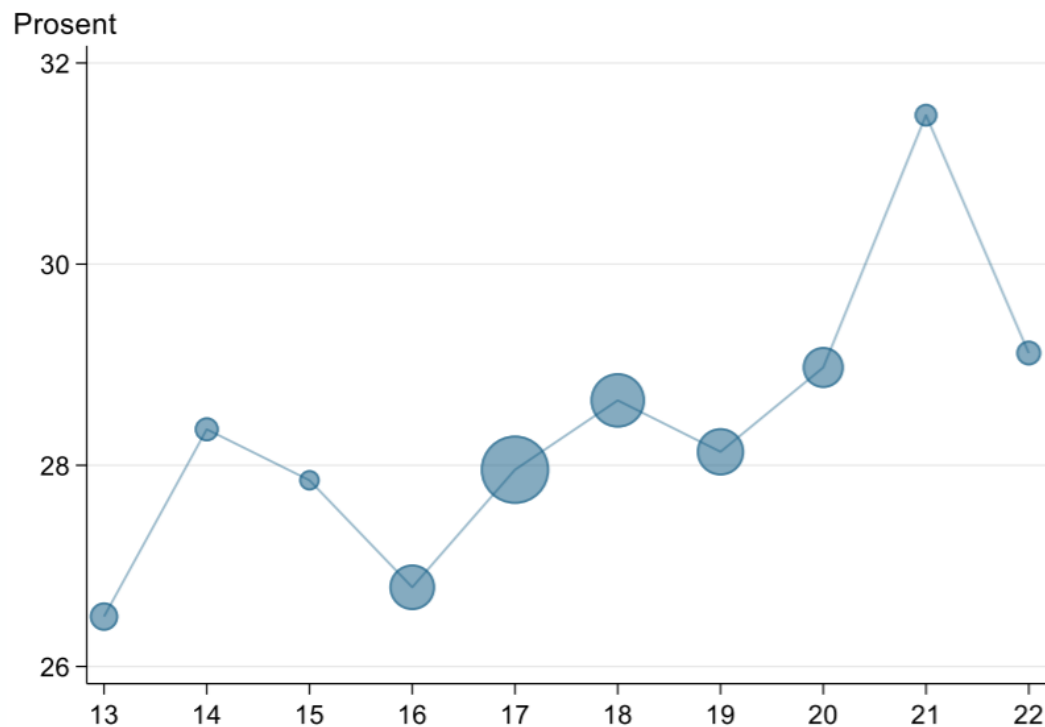
PROSENT

Figuren viser fordeling av dagpengesøkarar fordelt etter utdanningsnivå og kjønn. Prosent av gruppe. Risikoen for oppseiing eller permittering er klart høgare for arbeidstakarar med låg utdanning. Nasjonale tal.

Figuren er henta frå «Hvem tar støytten? Arbeidsmarkedet under Korona-krisen».

Utviklinga held fram så langt

Figuren viser utvikling i delen av dei permitterte som ikkje har fullført vidaregåande skule over tid. Y-aksen viser datoar i mars. Gruppa inkluderer personar som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, men dei aller fleste har påbegynt vidaregåande skule. Dette er nasjonale tal.

Figur henta frå «Hvem tar støytten? Arbeidsmarkedet under Korona-krisen»

I den sist oppdaterte rapporten frå Vestland 6. mai var 13,9% av arbeidsstyrken i Vestland heilt eller delvis arbeidsledige, eller på tiltak.** Tala på heilt ledige hadde gått ned frå utgangen av april. Likevel er **talet heilt ledige under 30 år nesten fem gongar høgare** per 5. mai enn det var ved utgangen av februar.

I Vestland har vi sett at det på fleire måter er dei svakaste som i størst grad blir permitterte.

Dei mest utsette blir dobbelt ramma

- Arbeidstakarar 30-44 år (ofte familieforsørgande) blir oftast permitterte.*
- Mange unge arbeider i reiselivsbransjen, restaurantnæringar og i butikkar. Desse bransjane var dei første til å permittere då koronakrisa traff.**
- Unge arbeidstakarar jobbar som oftast i privat sektor, og har med det meir usikkerheit i jobben enn arbeidstakarar som jobbar i offentleg sektor.**
- I Vestland var det flest arbeidsledige innan butikk- og salsarbeid, reiseliv og transport, og serviceyrke. Dette er næringar som tradisjonelt har hatt låg snittinntekt og høg kvinnedel.***
- Arbeidsløyse er ein klår helsebelastning, uavhengig av kor høg eller låg arbeidsløysa er elles i landet. Det blir ikkje lettare å vere arbeidslaus, fordi mange andre er det.****

* <https://fagarkivet-hioa.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/20.500.12199/2995/Arbeidslivsbarometeret%20Korona%2006042020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

** https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/toft-arbeidsliv-for-de-unge-etter-koronakrisen?utm_source=Nyhetsbrev+fra+OsloMet&utm_campaign=80986f60ab-nyhetsbrevnr117&utm_medium=email&utm_term=0_5681f0e60-80986f60ab-227028175

*** <https://www.vestlandfylke.no/statistikk-kart-og-analyse/rapportar/konsekvensar-av-covid-19-og-oljeprisfall-for-naringslivet/>

**** <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/arbeidsledighet-er-skadelig-for-helsa>

**Kan vi seie noko om korleis vi
handterer krisa?**

Opplever fleire bekymringar no?

Ut frå ein normalsituasjon har vi sett at det er befolkningsgrupper i Vestland som er svakare rusta enn andre for å handtere denne krisa. Nasjonalt har det vore ein auke i delen som opplever mykje bekymring etter at koronatiltaka vart innførte.¹ Folk er også mindre glade og mindre fornøgde med livet, enn før tiltaka.

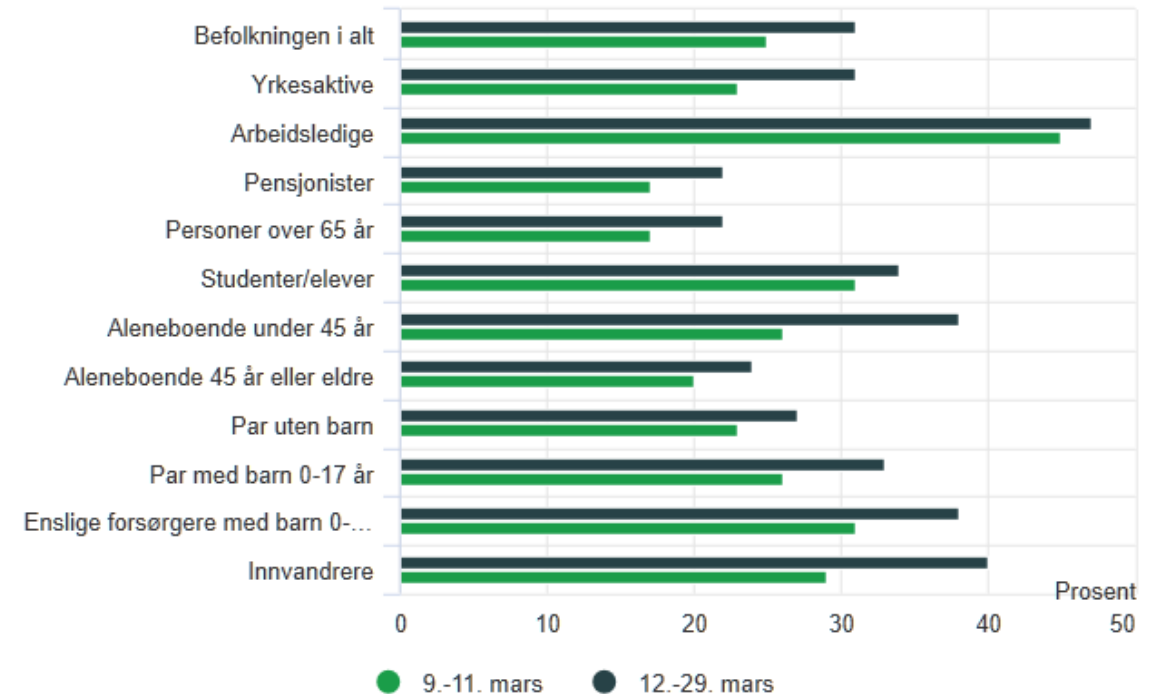
Eit positivt funn er at på spørsmål om dei har nokon å rekne med viss dei får store personlege problem, er det fleire som har det etter innførte restriksjonar, enn før. Dette kan jo tyde på at folk har tatt vare på kvarandre.

Vi ser ikkje nokon grunn til å tru at desse utviklingstrekka ikkje også skal vere gyldige i Vestland.

Figuren er henta frå SSB si livskvalitetsundersøking. Undersøkinga har blitt gjennomført før koronatiltak blei satt i verk (grøne søyler) og etter (svarte søyler). Nasjonale tal-

Kjelde: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/mer-bekymring-og-mindre-glede-etter-korona-tiltakene>

Figur 1. Andel som opplever mye bekymring

Kilde: Livskvalitetsundersøkelsen 2020, foreløpige tall. Statistisk sentralbyrå.

Det er vanskeleg å seie noko sikkert om korleis dette påverker oss, sidan omfanget er så stort. Det er få historiske erfaringar å trekke på. Men vi veit at

- Menneske er flokkdyr og treng sosial kontakt for å fyller grunnleggande behov for tilhøyrslse, tryggleik, meining og engasjement.¹ Jo lengre tid som går utan at vi får dekkja behova, jo større og meir alvorlege blir konsekvensane – også helsemessig.
- Einsemd er allereie identifisert som ei stor utfordring i Norge. Auka innsats mot forebygging av einsemd er eit hovudgrep i siste folkehelsemelding.²
- Alkohol er ein viktig årsak til for tidleg død i befolkninga. Stress er ein kjent risikofaktor for alkoholmisbruk. Samanheng mellom langvarig sosial isolasjon og auka stressnivå, har blitt påvist hos dyr.³ Det er for tidleg å kunne seie noko om koronasituasjonen vil påverke førekomst av alkoholmisbruk, men kanskje noko ein skal vere merksam på frametter.
- Partnervald aukar i krisar.⁴
- Dei omfattande tiltaka på tvers av etatar har gjort sårbare barn ekstra utsette gjennom at tenestetilbodet har blitt vesentleg endra.⁵

1: https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/eldre-isolasjon-korona-frykter-de-bli-mer-ensomme?utm_source=Nyhetsbrev+fra+OsloMet&utm_campaign=245b6d47f6-nyhetsbrevnr118_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_5b8d1d6eb0-245b6d47f6-227028175

2: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20182019/id2639770/?q=einsemd&ch=1#match_0

3: [https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667\(20\)30088-8/fulltext?dgcid=raven_jbs_etoc_email](https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667(20)30088-8/fulltext?dgcid=raven_jbs_etoc_email)

4: <https://www.nkvts.no/aktuelt/korona-smitteverntiltak-og-voldsutsatte/>

5: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3f92f45f0b384e0da0b2d89a9f55b7b6/2020-04-20-statusrapport-nr-1-fra-koordineringsgruppe-til-bfd-revidert.pdf>

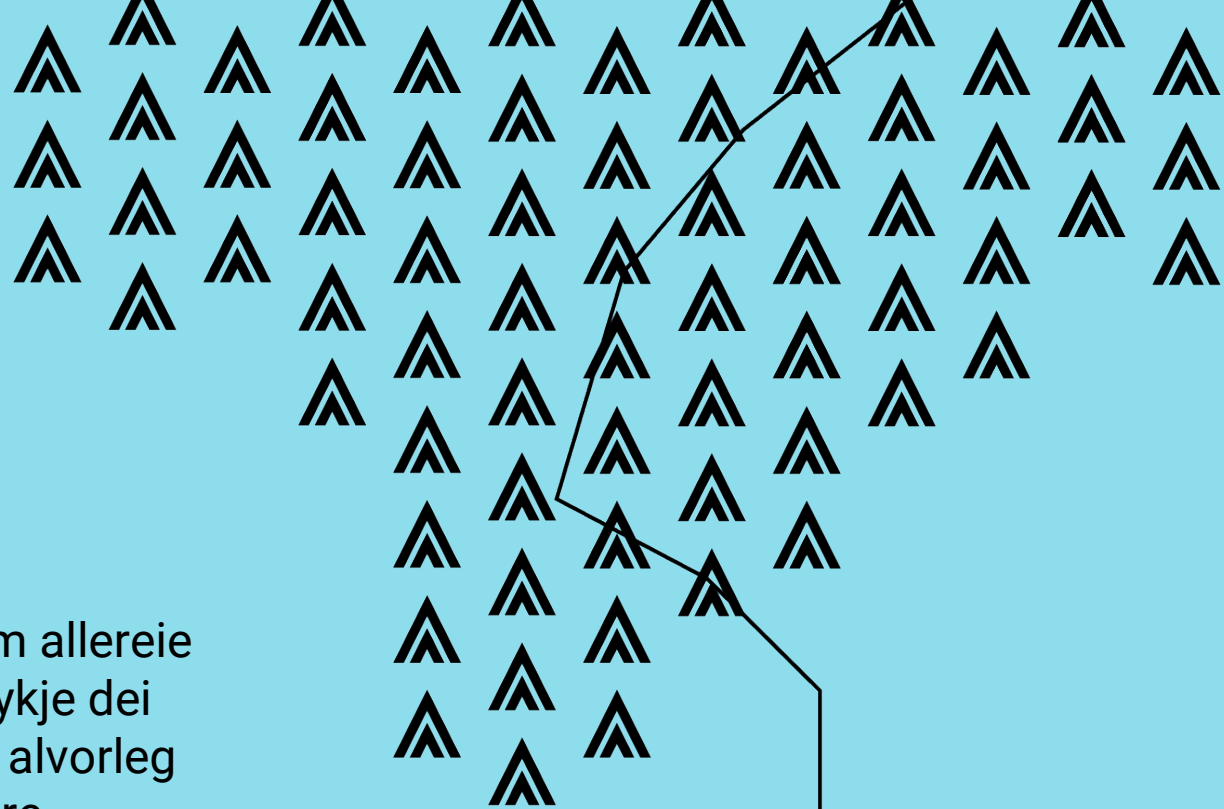
Krisa kan forsterke ulikskap

For enkeltmenneske kan krisa vare ved i lang tid

Forsking på finanskrisa har vist at slike kriser kan ha ganske alvorlege konsekvensar for unge sine moglegheiter både på kort og lang sikt.* Hol i CV-en som følge av ein vanskeleg arbeidsmarknad, kan påverke dei unge sine arbeidsmoglegheiter også over tid.

Arbeidsgivarar bør vere merksam på dette, for at unge arbeidstakarar skal kunne bygge ein karriere også etter koronakrisa.

Situasjonen med usikkerheit, sosial isolasjon og permitteringar kan bere bør til byrden for dei som allereie har det tungt psykisk. I førre rapport såg vi at mykje dei same gruppene også har ein større fare for å bli alvorleg sjuk av Covid-19. I praksis betyr dette at jo mindre ressursar folk har, dess større sannsyn er det for å bli råka hardt av Covid-19. *På gruppenivå, vel og merke.* Individuelt vil variasjonane vere store over alle målingane.

Privatøkonomi og nærmiljø -ringverknader av sosial distansering og permitteringar

Den økonomiske situasjonen oppsummert

Konsekvensar av korona og oljeprisfall for næringslivet i Vestland*

- Per 12. mai var 13,3 % av arbeidsstyrken i Vestland arbeidssøkande
- Sidan veke 13 (23. - 29.mars) har det blitt færre heilt ledige, men fleire delvis ledige
- Nesten 1 av 5 NHO-medlemmar har planar om å seie opp tilsette
- For 18 % av medlemmane i næringsråda er det sannsynleg at dei må seie opp tilsette. Talet verksemdar som har slike planar har auka i mai månad.
- 26 % av NHO-medlemmane har likvidetsproblem, 19 % melder om reell konkurrisiko. Desse tala er blitt litt lågare for kvar veke etter påske.
- Problema er størst for dei minste verksemdene: nær 1 av 3 seier det er ein reell risiko for at dei går konkurs som følgje av koronaviruset
- Det er venta at vestlandet vil bli hardast råka, både på kort og lang sikt

Kvifor sjå på privatøkonomi og nærmiljø?

Det er godt kjent, både nasjonalt og internasjonalt, at grad av inntekt og utdanning er drivande faktorar som styrer levekår, sjukdomsførekost, levevanar, psykisk helse og levealder.

Vi har sett gjennom våre to føregående rapportar om covid-19 at førekost av risikofaktorar og livsmeistringsressursar er ulikt fordelt mellom grupper av folk i Vestland.

Dei gruppene som i størst grad har auka risiko for alvorleg sjukdom og som har eit svakare utgangspunkt for å handtere isolasjon og usikkerheit, er dei same gruppene som også i størst grad er råka av dei samfunnsøkonomiske konsekvensane gjennom permittering eller arbeidsløyse.

I denne rapporten ser vi nærmare på økonomi og nærmiljø. Når vi no veit at det er særskilte grupper som i større grad blir permitterte, og som på gruppenivå er svakare rusta psykososialt, vil det vere interessant å sjå nærmare på korleis opplevinga av eigen økonomi og eget nærmiljø fordeler seg over befolkningsgruppene.

Eigenopplevd økonomi

Inntekt åleine seier noko om økonomi, men mindre om privat handlingsrom. Dersom størsteparten av inntekta er bunden opp i lån, gir ikkje ei god inntekt åleine handlingsrom.

I ei tid med mange permitteringar og usikker arbeidssituasjon, er det relevant å vite korleis folk opplever sin eigen økonomi – er den god, eller ikkje?

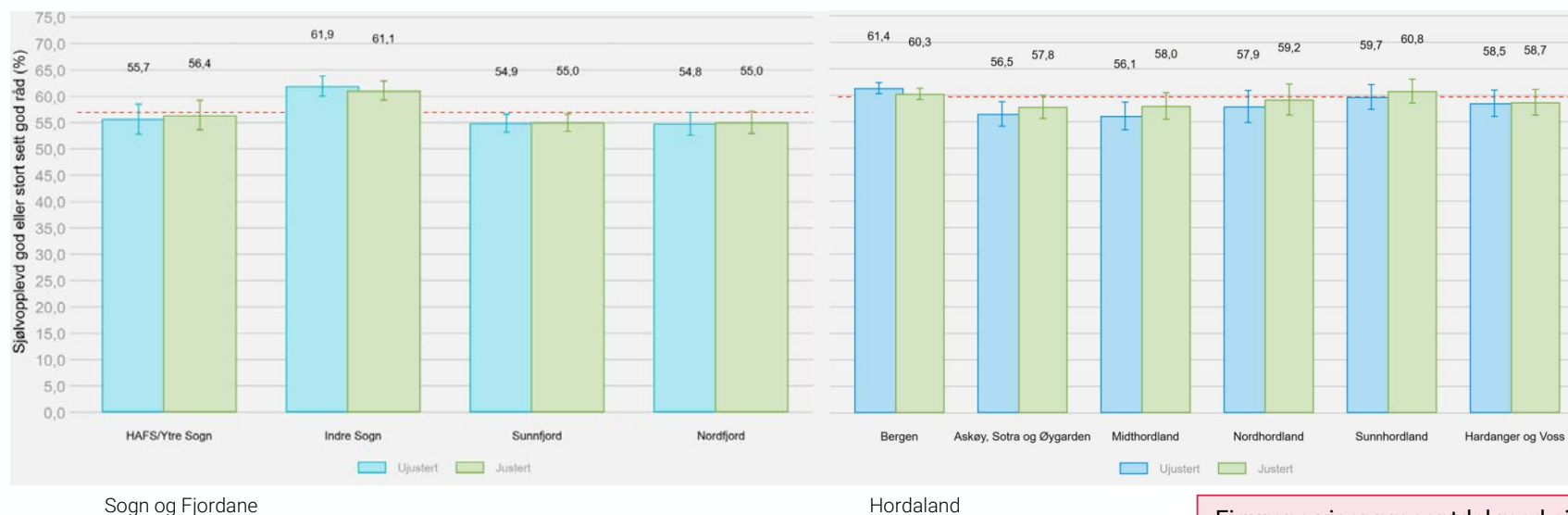
Vidare kan vi få ein peikepinn på om privatøkonomien er robust, eller ikkje, gjennom spørsmål om hushaldet kan klare ei større, ikkje varsla utgift.

Vi begynner med å sjå litt på
korleis folk opplever sin eigen
økonomiske situasjon, samanlikna
med andre

- i 2018 og 2019, før covid-19-utbrotet

Eigenopplevd økonomi er ulik i regionane

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn
Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal
HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger
Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal
Bergen
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa
Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen
Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

I Sogn og Fjordane er det litt høgare del i Indre Sogn enn elles, som rapporterte at dei har god eller stort sett god råd.

I Hordaland ligg Bergen så vidt over gjennomsnittet for Hordaland, mens 'Askøy, Sotra og Øygarden' og Midthordland ligg litt under når det ikkje blir justert for andre variablar.

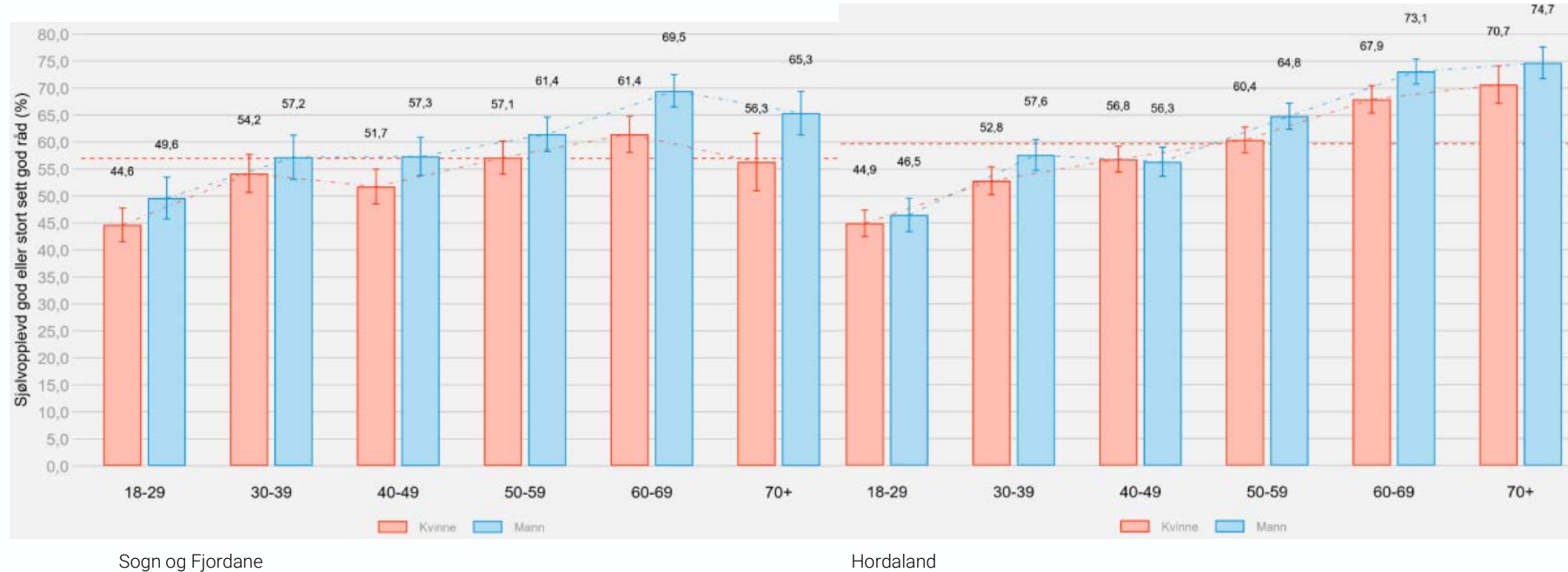
Etter justering for kjønn, alder og utdanning blir forskjellane mindre. Då er det berre 'Askøy, Sotra og Øygarden' som ligg under gjennomsnittet for Hordaland. Desse forskjellane er små og heilt på grensa for å vere signifikant.

Figurane viser prosentdel med sjølvrapportert god eller stort sett god råd, samla og på tvers av regionar i Sogn og Fjordane (til venstre) og i Hordaland (til høgre). Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket. Det er ikkje testa om forskjellane mellom dei gamle fylka er signifikante. I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulike demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

Kjelder til figurar og tekst:

[Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#) og [Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#)

Økonomien blir bedre med alderen

Figurane viser prosentdel med sjølvrappert god eller stort sett god råd, fordelt på kjønn og aldersgrupper i Sogn og Fjordane (til venstre) og i Hordaland (til høgre). Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket. Det er ikkje testa om forskjellane mellom dei gamle fylka er signifikante.

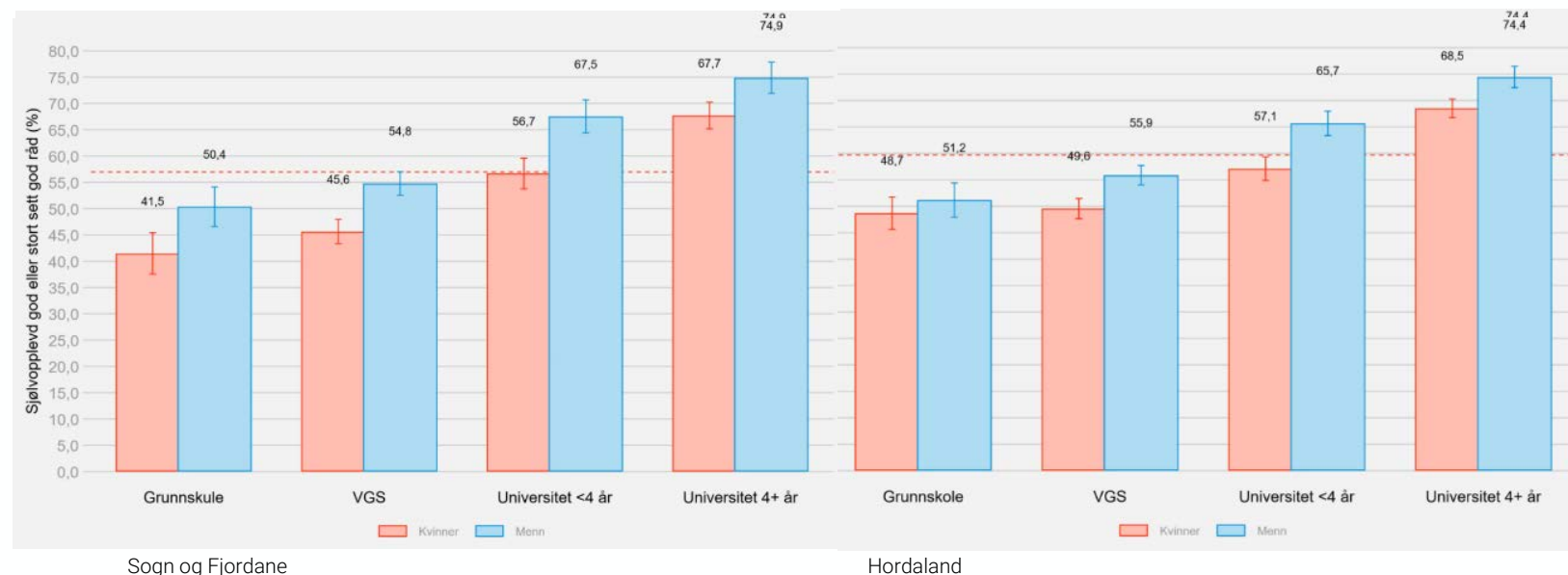
Kjelder til figurar og tekst: Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalgte resultat (2019)

Jo eldre folk er, dess høgare er delen som opplever at dei har god eller stort sett god råd.

I nesten alle aldersgruppene er prosentdelen størst blant menn, men kjønnskilnaden er statistisk sett berre sikker for aldersgruppa 60-69 år.

Hordaland har størst forskjell mellom dei eldste og dei yngste, med **25,8 prosentpoeng** blant kvinner og **28,2 prosentpoeng** blant menn.

Med kortare utdanning har mindre prosentdel god råd

Figurane viser prosentdel med sjølvrapportert god eller stort sett god råd, fordelt på kjønn og utdanningsnivå i Sogn og Fjordane (til venstre) og i Hordaland (til høgre). Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket. Det er ikkje testa om forskjellane mellom dei gamle fylka er signifikante.

Kategoriene Universitet <4 år omfattar også høgskuleutdanning.

Kjelder til figurar og tekst:
Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: [Fremgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: [Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#)

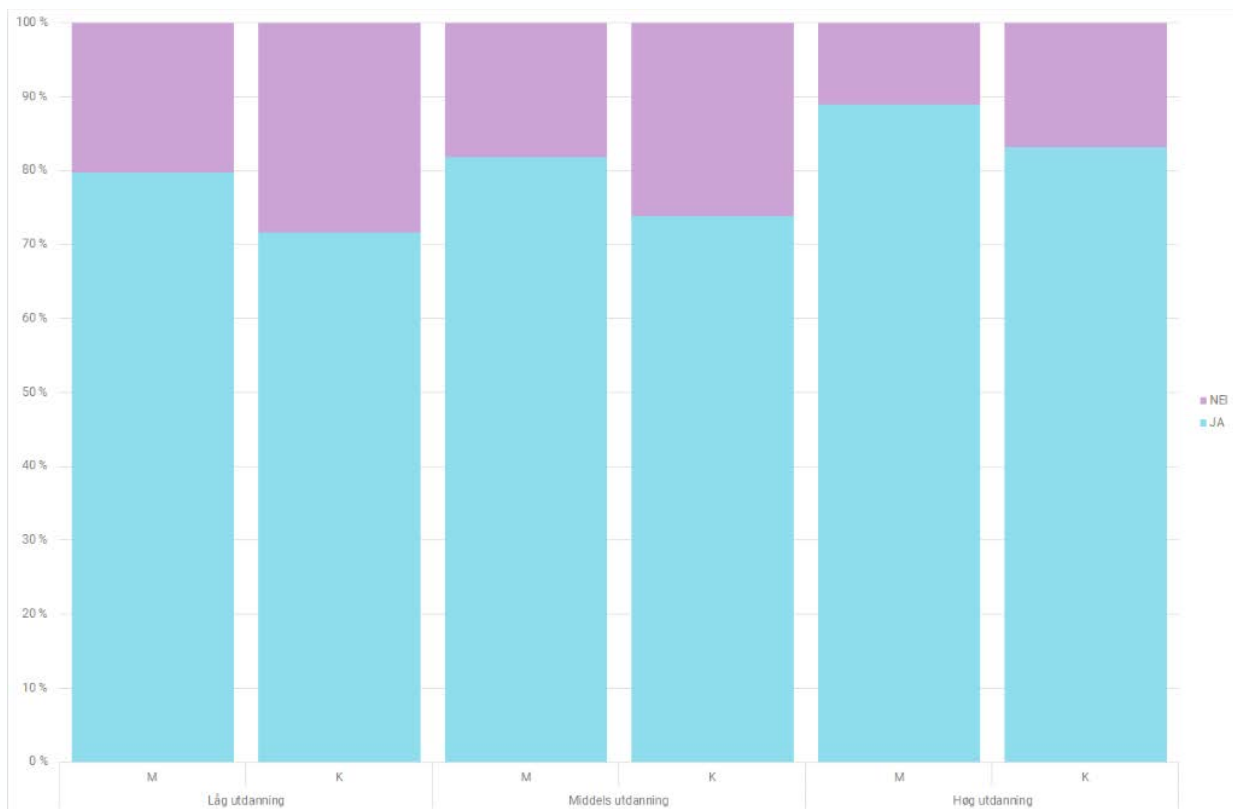
Delen som svarte at dei har god eller stort sett god råd søkk med utdanningsnivå i begge fylka. I Sogn og Fjordane er det **25,4 prosentpoeng** færre i gruppa med grunnskuleutdanning, enn hos dei med «Universitet 4+ år». I Hordaland er skilnaden på **21,5 prosentpoeng** mellom høgaste og lågaste utdanningsgruppe.

I alle utdanningsgruppene opplever menn betre økonomi enn kvinner. Kjønnsskilnadene er statistisk signifikant i alle gruppene, med unntak av gruppa med grunnskule som høgaste utdanning i Hordaland.

Så går vi vidare til å sjå på om hushalda kan klare ei større uventa utgift, utan å måtte ta opp ekstra lån, eller få hjelp frå andre

- i 2018 og 2019, før covid-19-utbrotet

Utdanningsnivået spiller ei rolle for økonomien

Det er færre i gruppene med lågast utdanning som opplever å kunne handtere uventa utgifter. Av dei som svara «ja» er det **10 prosentpoeng** skilnad mellom lågaste og høgaste utdanningsgruppe.

Kvinner svarar oftare nei enn menn.

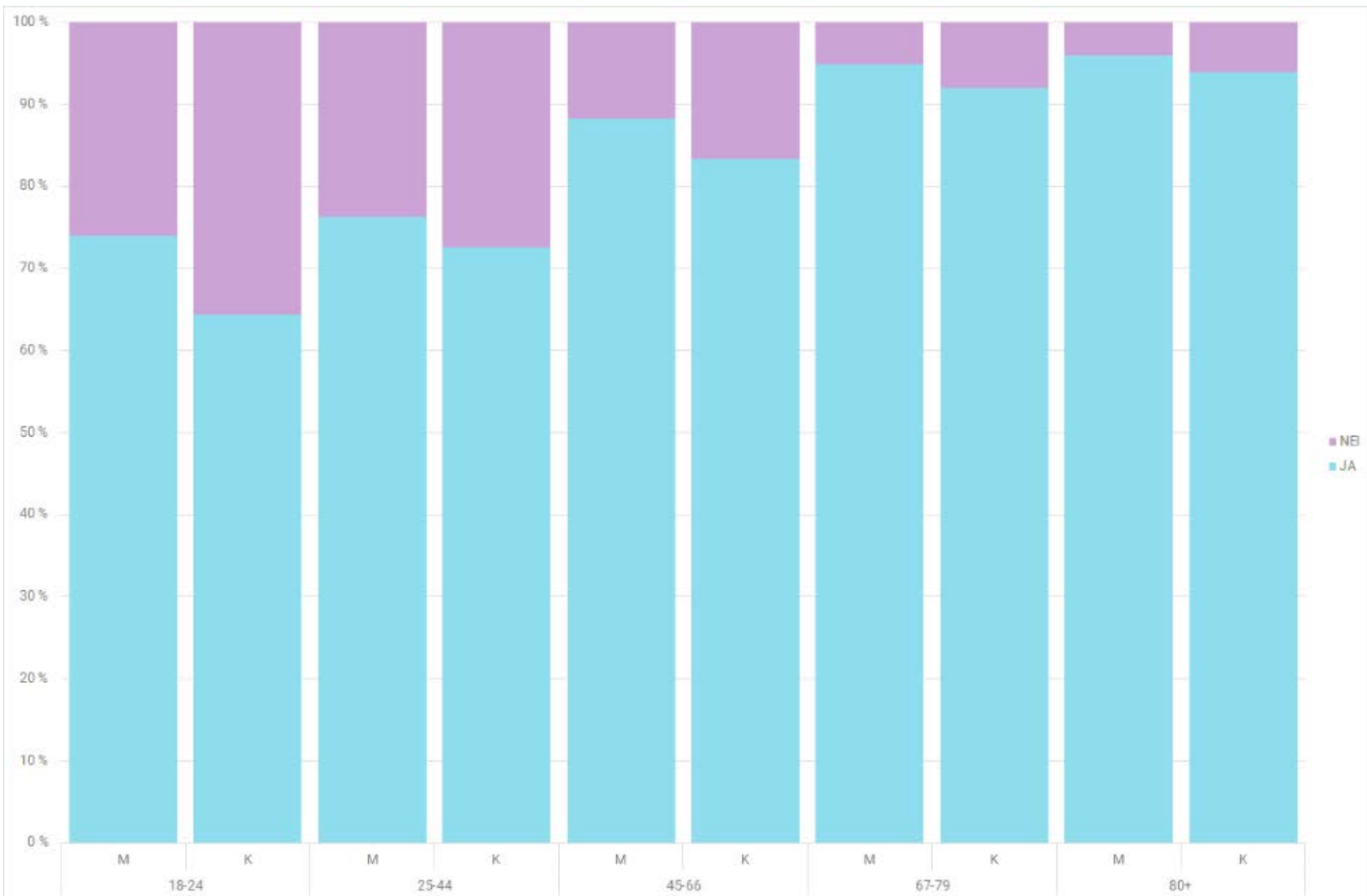
Det er noko skilnader mellom regionane på dette spørsmålet, men desse er ikkje testa for signifikans. Fordelinga føl i stor grad det same mønsteret som for spørsmålet om eigen økonomi, samanlikna med andre.

Figuren viser prosentdel som svara ja eller nei på spørsmålet om hushaldet kan klare ei ikkje varsla utgift på 10.000 kr i løpet av ein måned. Det vil seie utan å måtte ta opp lån, bruke kreditt, eller å få hjelp frå andre. Svara er fordelt etter kjønn og utdanningsnivå.

Låg utdanning svarer her til grunnskulenivå, middels utdanning til VGS, og høg utdanning til all universitets- og høgskuleutdanning. Tala er ikkje justerte og ikkje testa for signifikans.

Kjelde:
Folkehelseundersøkingane i Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019)

Med høgare alder blir privatøkonomien meir robust

Framleis spelar kjønn ei rolle

I alle aldersgruppene er det fleire menn enn kvinner som meiner hushaldet dei er del av kan klare ei større, ikkje pårekna utgift.

Delen som svara ja på spørsmålet aukar jamt med alderen for begge kjønn.

I den yngste aldersgruppa (18-24 år), er det **31,5%** som svara at dei ikkje kan klare ei større, ikkje varsla utgift.

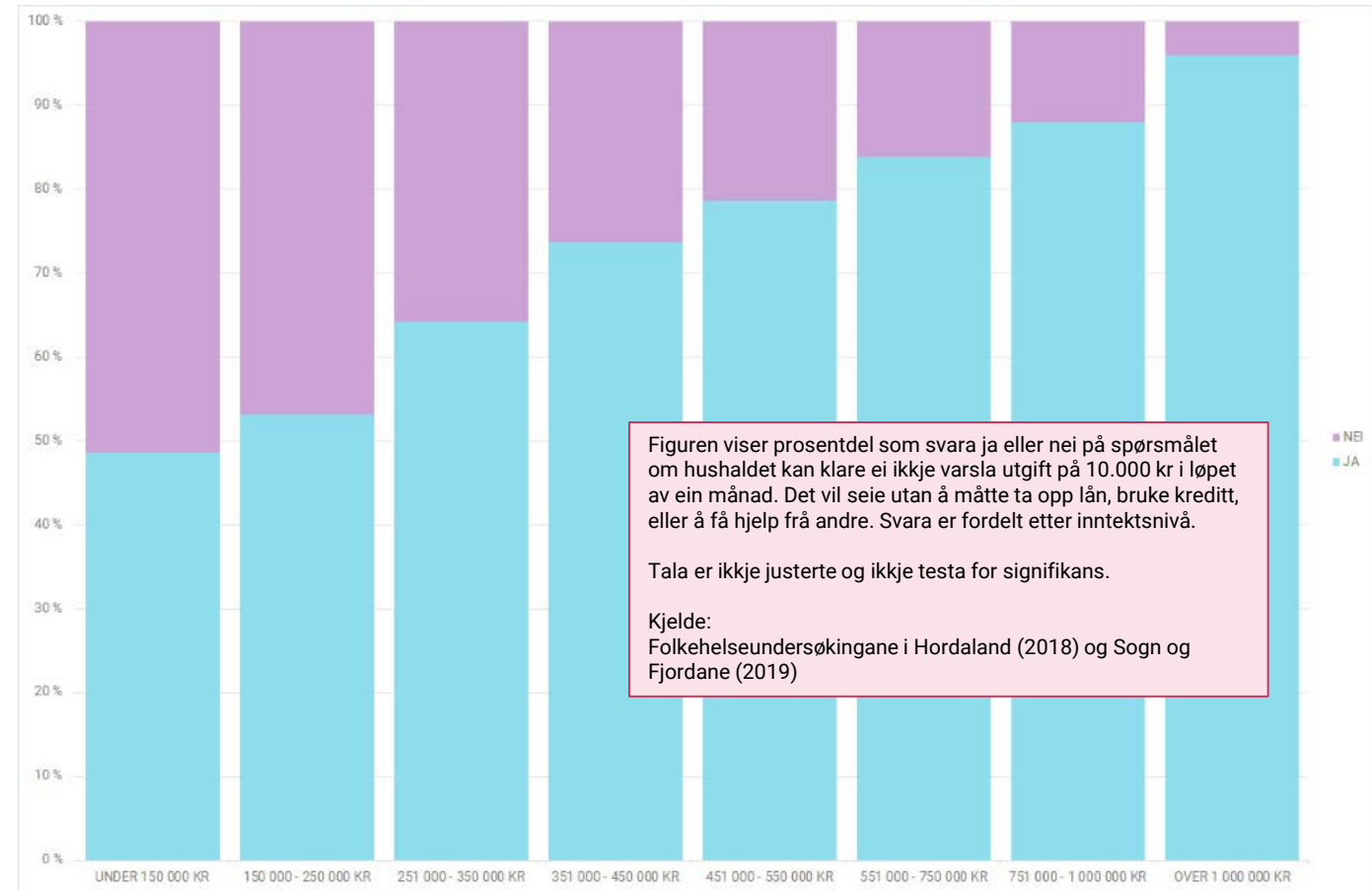
Figuren viser prosentdel som svara ja eller nei på spørsmålet om hushaldet kan klare ei ikkje varsla utgift på 10.000 kr i løpet av ein måned. Det vil seie utan å måtte ta opp lån, bruke kreditt, eller å få hjelp frå andre. Svarea er fordelt etter kjønn og alder.

Kjelde:
Folkehelseundersøkingane i Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019)

Høgare inntekt gir meir robust økonomi

Det er kanskje ikkje overraskande at fleire kan klare ei større utgift etterkvart som inntekta aukar. Men dette bildet gir også informasjon om at folk med stigande inntekt, ikkje bind utgifter til høgare lån til bustad og bil.

Det er likevel kanskje mest interessant å merke seg at **ved ei inntekt på 350.000-450.000, er det framleis 25% som ikkje ville klart ei større, uventa utgift.**

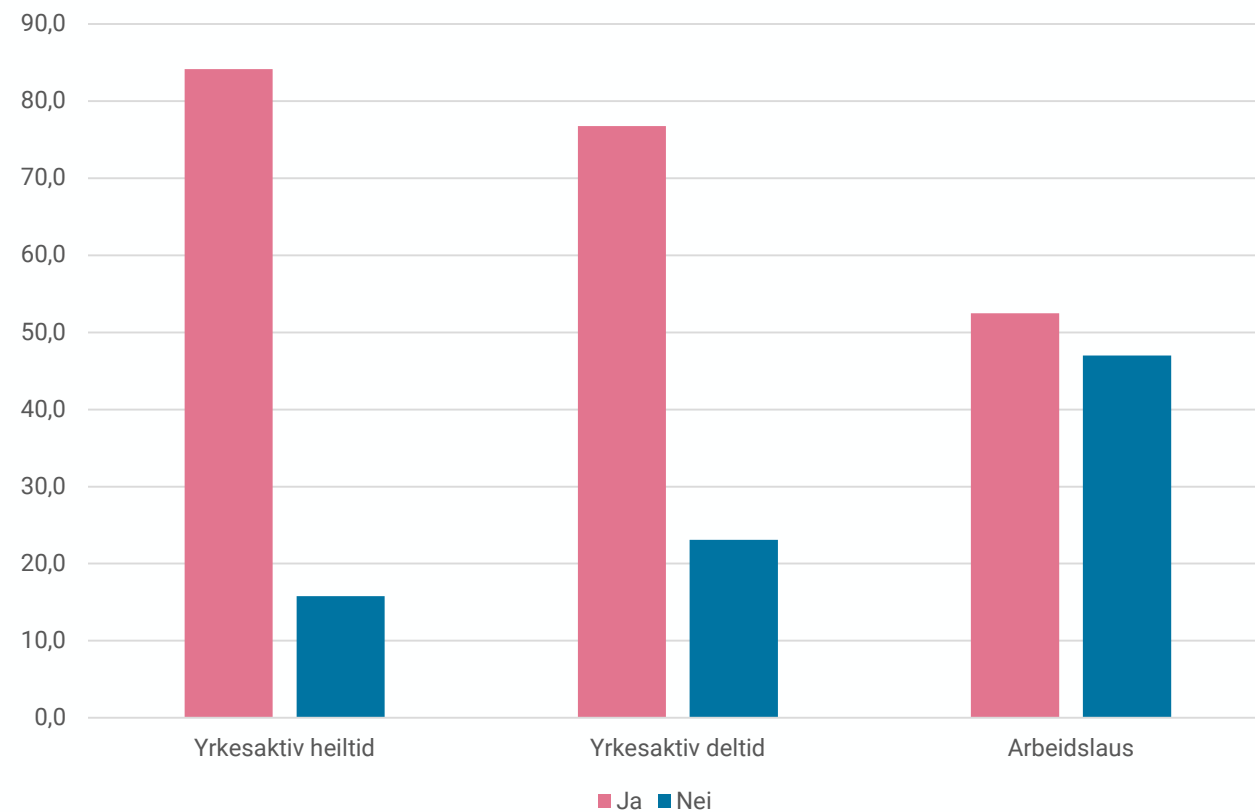

Arbeidsledige har mindre moglegheit til å handtere ei større, uventa utgift

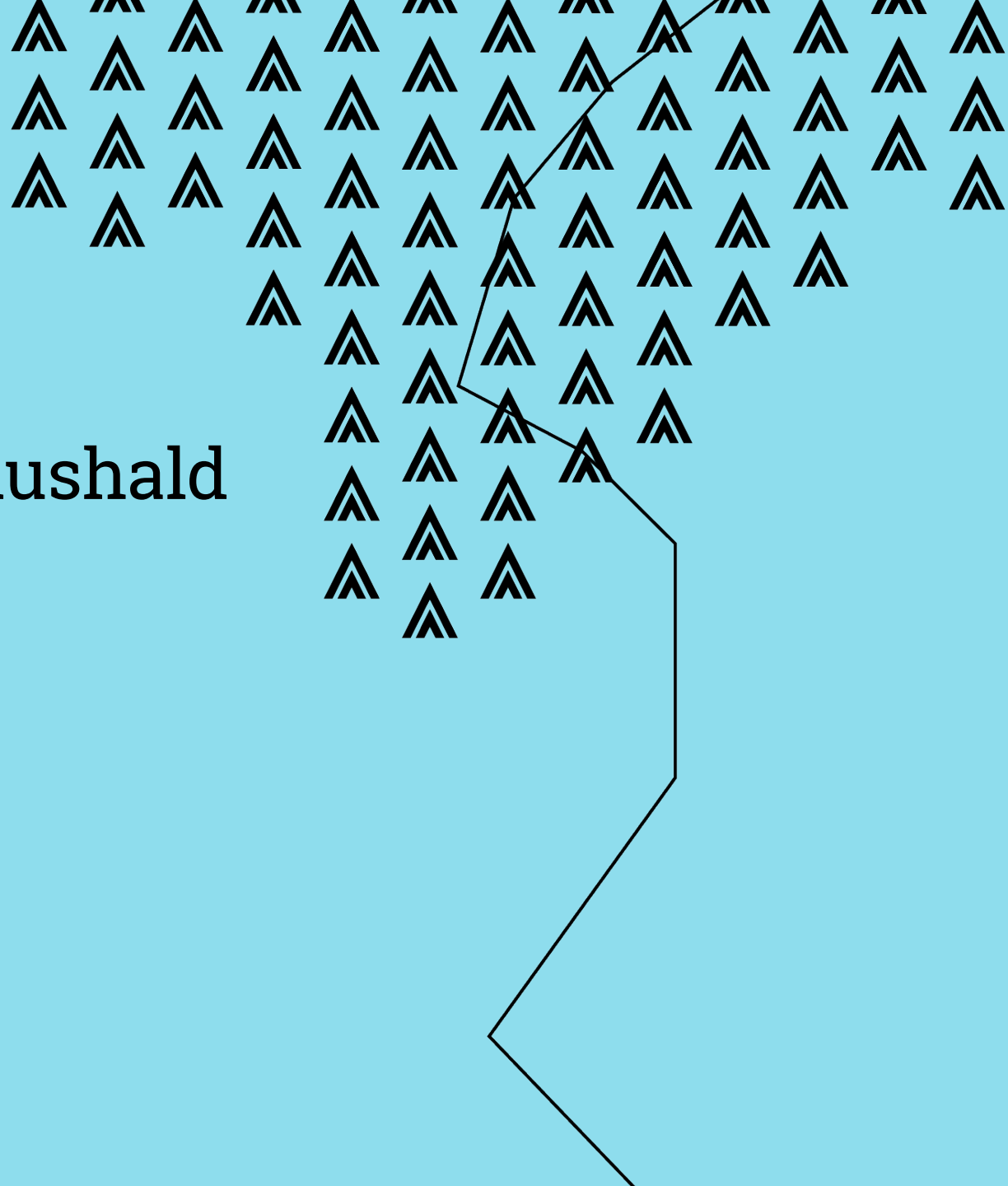
Figuren viser svarfordelinga i prosent av dei som svara ja og nei på spørsmålet om hushaldet kan klare ei ikkje varsla utgift på 10.000 kr i løpet av ein måned. Det vil seie utan å måtte ta opp lån, bruke kreditt, eller å få hjelp frå andre. Svara er fordelt etter yrkestilknytning.

Tala er ikkje justerte og ikkje testa for signifikans. Merk at det er forskjell i størrelse på gruppene – det er langt fleire som har oppgjeve å vere yrkesaktiv på heiltid, enn dei som svara at dei var arbeidslause.

Kjelde:
Folkehelseundersøkingane i Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019)

Låginntekt og størrelse på hushald

Mindre del enn landet har låg inntekt i Vestland

Jamfør Folkehelsebarometeret er delen som bur i husstandar med låg inntekt, lågare enn landsnivået.

Det er berre i Bergen det er signifikant fleire enn landet.

Merk at desse berekningane blei gjort før den pågåande krisa.

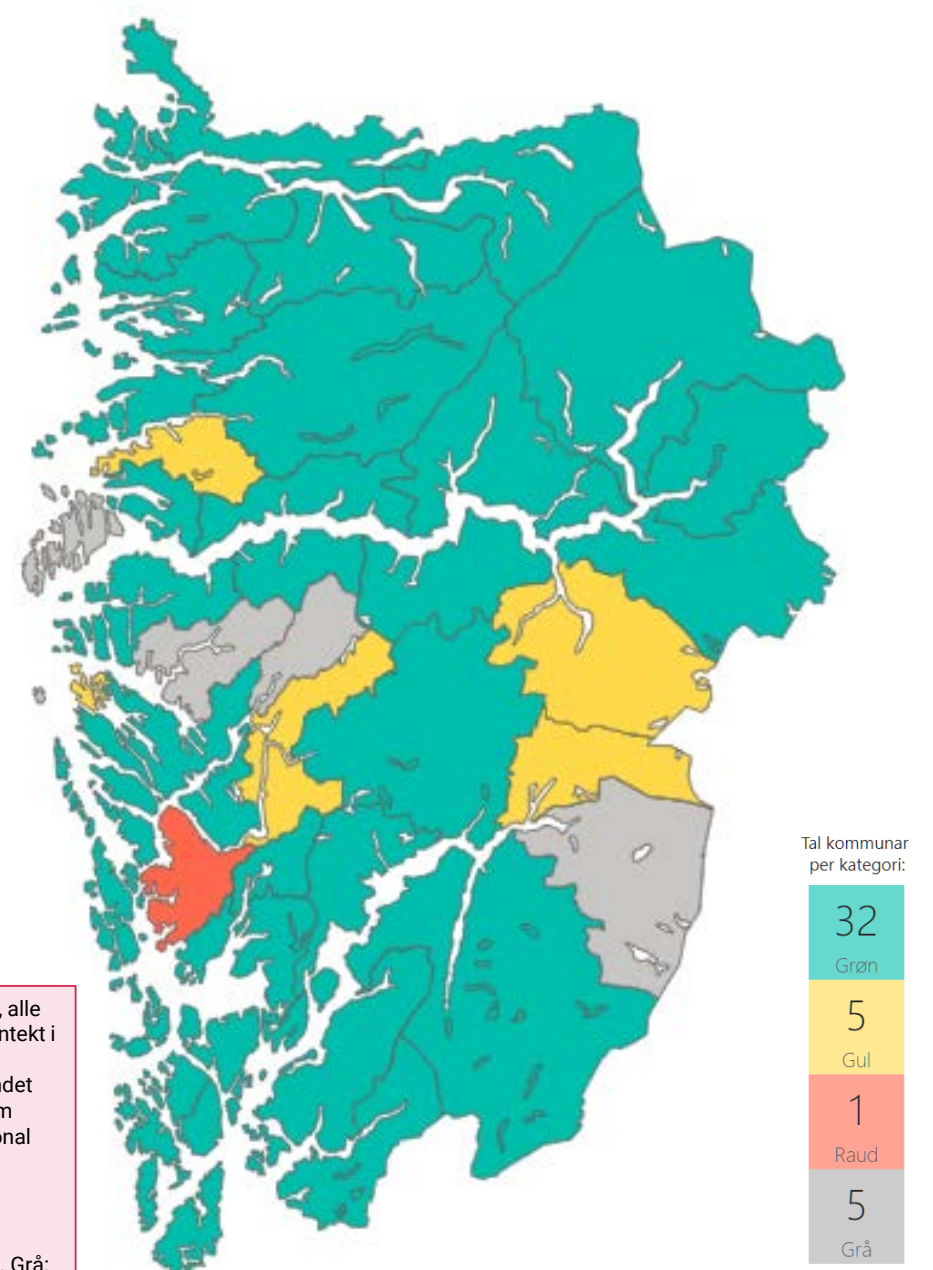
Kartet viser prosentdel av befolkninga, alle aldre, som budde i hushald med låg inntekt i kommunane i Vestland. Tala er standardiserte og samanlikna med landet (2018-tal). Låg inntekt er her rekna som hushald med mindre enn 60% av nasjonal median.

Grøn: signifikant betre enn landet.

Gul: ikkje signifikant skilnad.

Raud: Signifikant dårlegare enn landet. Grå: Ikkje testa for signifikans/ ikkje data

Kjelde:
Folkehelsebarometeret Vestland

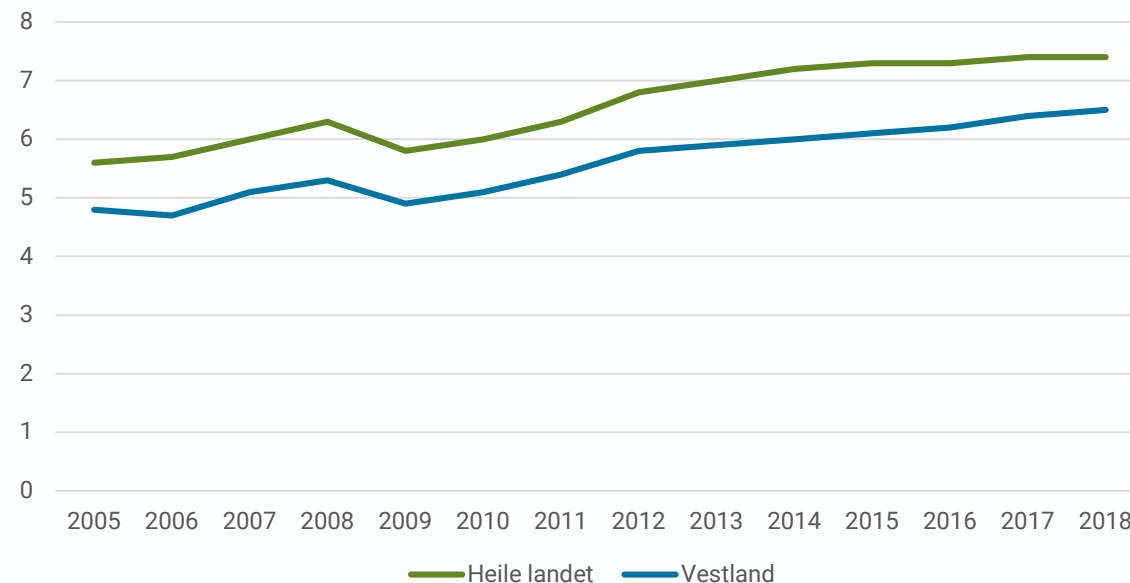

Mange år med auke i låginntekt

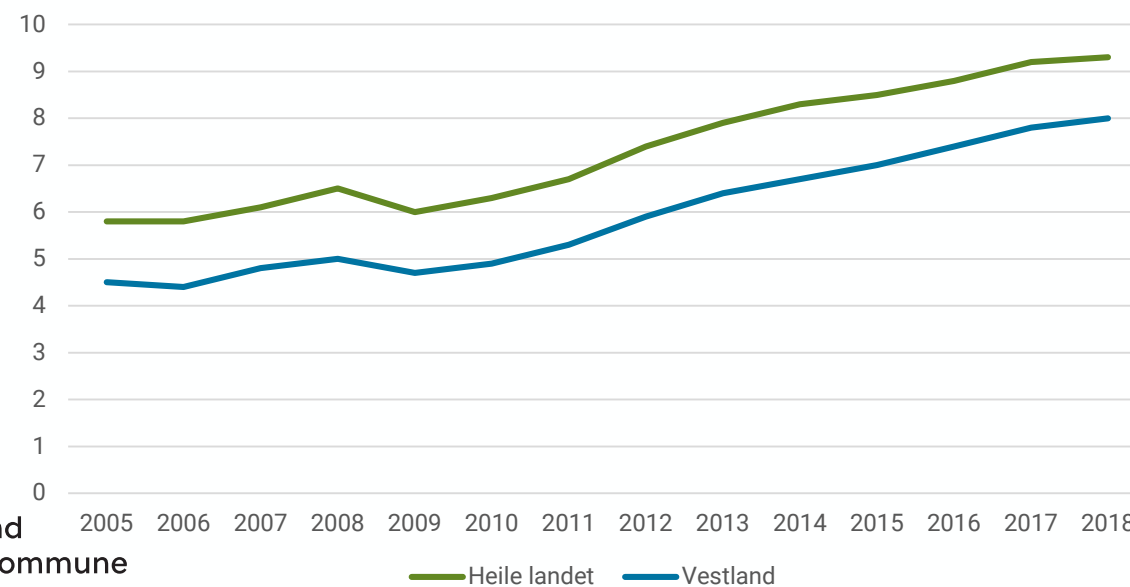
Sett over tid, har det vore ein jamn auke i prosentdelen som bur i låginntektshushald – i Vestland likt med landet.

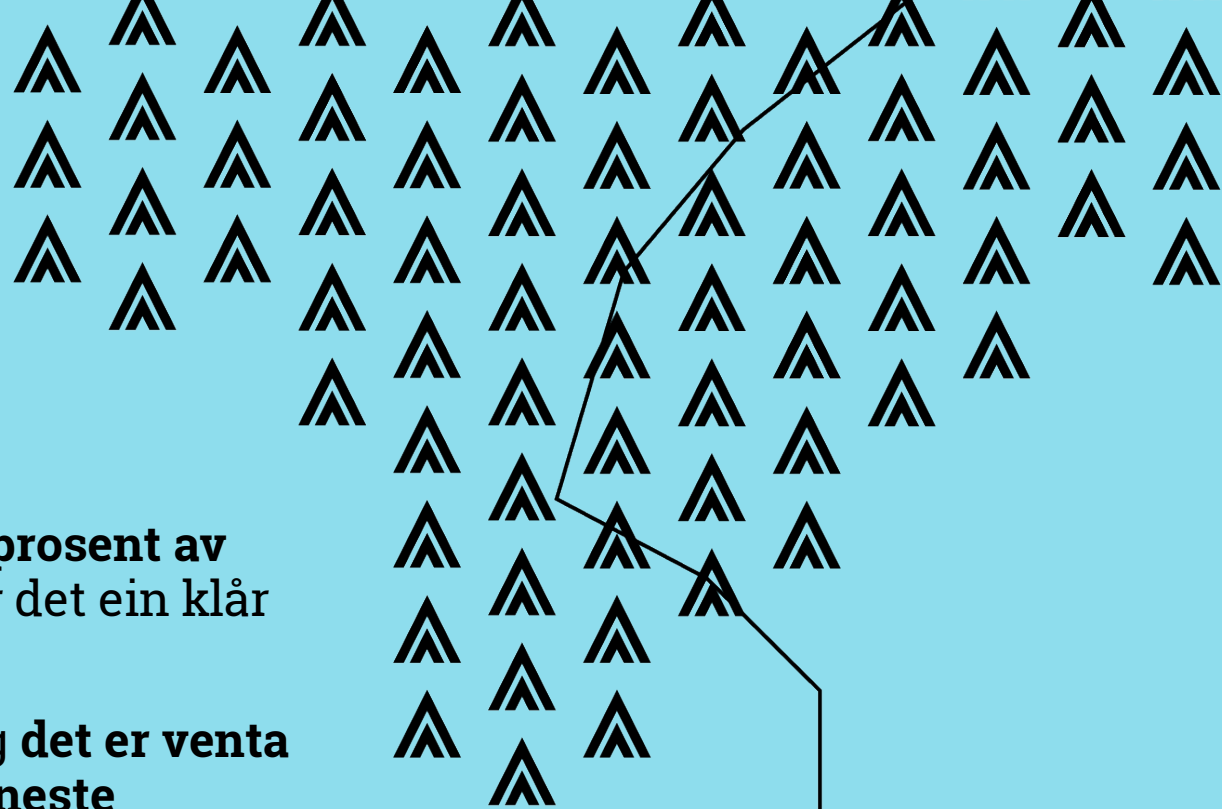
Det har vore ein større auke hos barna, enn hos befolkninga generelt.

Hushald med låginntekt (EU60), alle aldre, prosent

Hushald med låginntekt (EU60), 0-17 år, prosent

Tre veker etter at Norge «stengte» 12. mars, hadde **8 prosent av husstandane i Norge økonomiske problem.*** Her var det ein klår samanheng til inntektsnivået før krisa.

Det er mange som er sårbare ved redusert inntekt og **det er venta at prosentdelen med betalingsproblem vil auke dei neste månadene.***

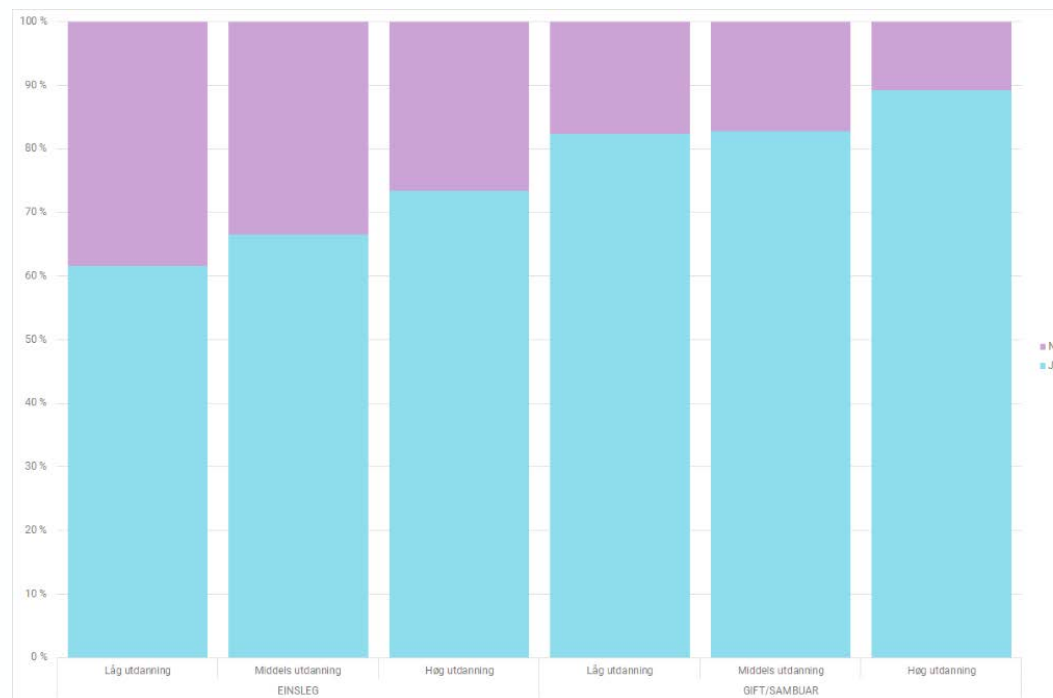
Nasjonalt ser vi at arbeidstakarar 30-44 år (ofte familieforsørgande) i større grad blir permitterte**

Ut frå dette er det interessant å sjå nærmare på samansetnaden av husstandar i Vestland og i kva grad dei eiger eller leiger bustaden sin.

Det hjelper å ha nokon å dele utgiftene med

Riktignok spelar utdanning ei rolle, men sjølv blant dei med høgast utdanningsnivå, er det ein langt mindre del som kan klare ei uvarsla utgift åleine, enn blant sambuande/gifte med lågaste utdanningsnivå.

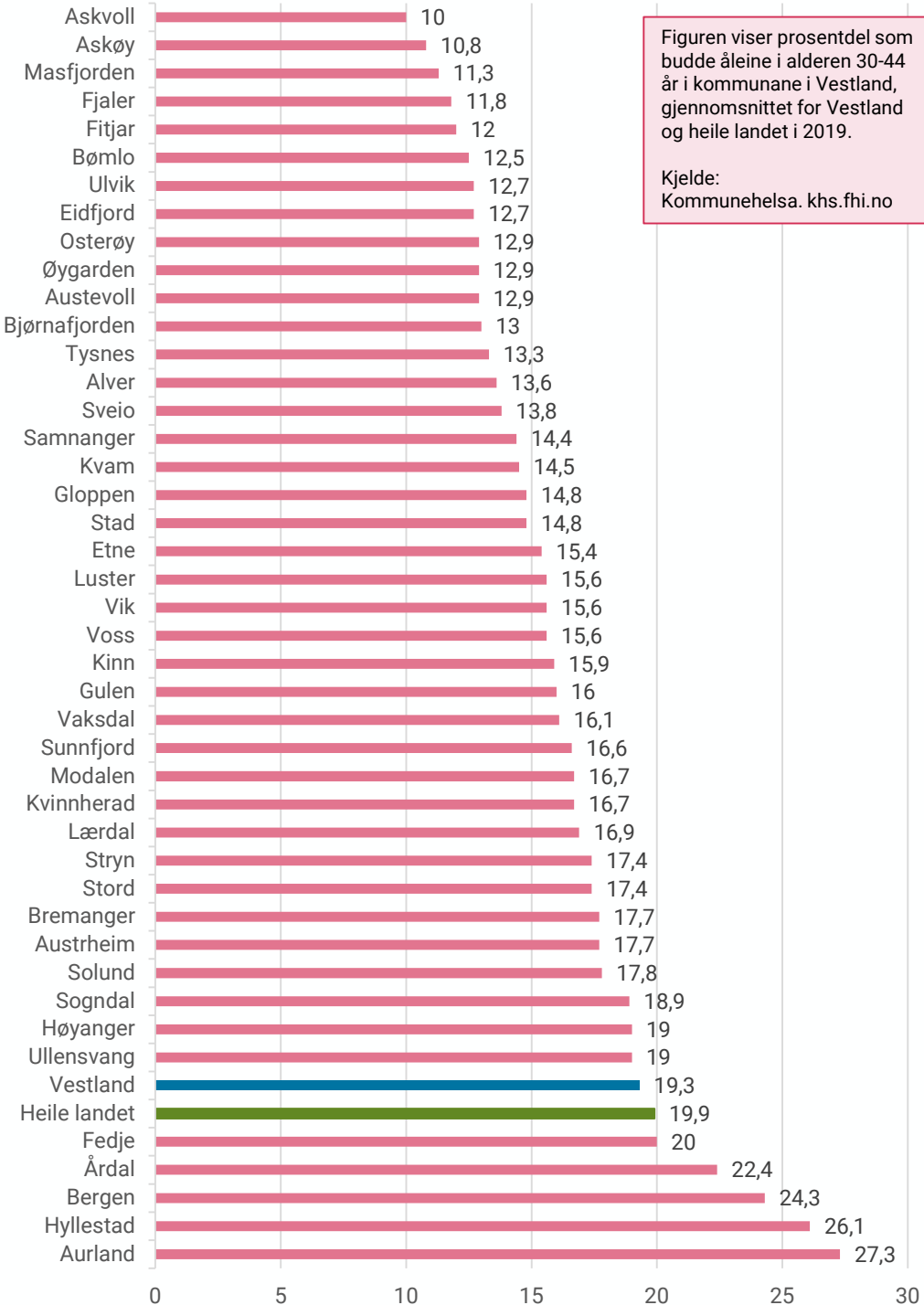
Blant sambuande/gifte kan det sjå ut som om det å vere to minskar sårbarheita til gruppa med lågast utdanningsnivå.

Figuren viser prosentdel som svara ja eller nei på spørsmålet om hushaldet kan klare ei ikkje varsla utgift på 10.000 kr i løpet av ein måned. Det vil seie utan å måtte ta opp lån, bruke kreditt, eller å få hjelp frå andre. Svara er fordelt etter sivilstatus og utdanningsnivå.

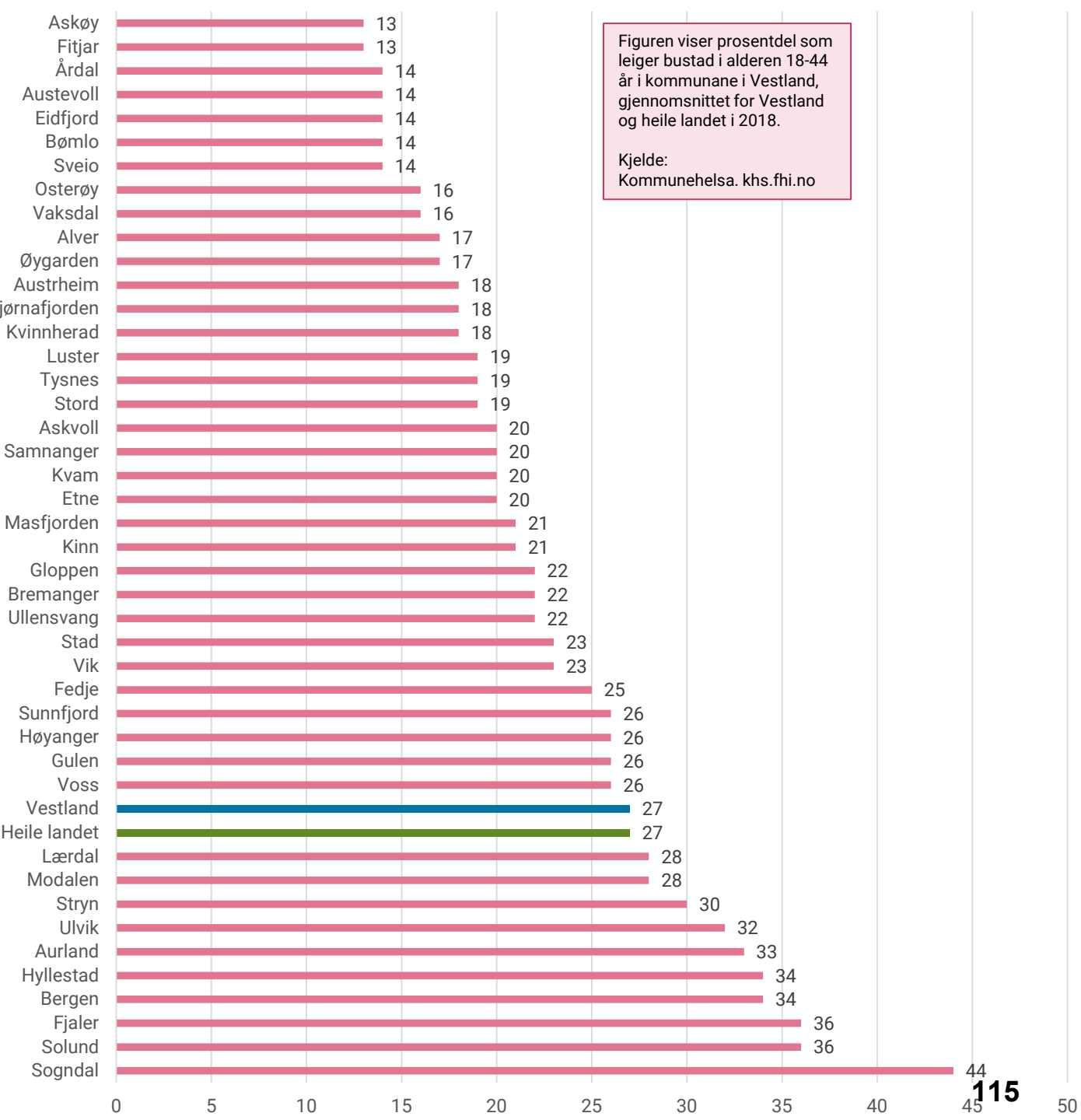
Låg utdanning svarer her til grunnskulenivå, middels utdanning til VGS, og høg utdanning til all universitets- og høgskuleutdanning. Tala er ikkje justerte og ikkje testa for signifikans.

Kjelde:
Folkehelseundersøkingane i Hordaland (2018) og Sogn og Fjordane (2019)

1 av 5 bur åleine i Vestland

- 19,3% av innbyggjarane i alderen 30-44 år bur åleine*
- 14,4% av innbyggjarane i Vestland er eineforsørgarar. Delen har gått ned frå 15,7% over dei siste seks åra**
- 13% av alle barn i Vestland bur saman med berre ein forsørgar. Prosentdelen har vore stabil over fleire år*

I Vestland er det er store skilnader i prosentdelen som leiger bustaden dei bur i. Færrast i Askøy med 13%, flest i Sogndal med 44%.

Det er sårbart med høg gjeldsgrad i befolkninga når mange mister inntekt. Slik sett kan ein seie at det er positivt med fleire leigetakarar, ut frå meininga om at lån til bustad er ein vanleg årsak til høg gjeld. Men ved fråfall i inntekt kan dei som har lån i banken ofte unngå å betale avdrag, eller få andre avtalar med banken.

Dei som leiger har ikkje denne fleksibiliteten og kan med det vere meir sårbare viss inntekta forsvinn.

Buutgifter stor del av inntekta for mange

Det er store skilnader mellom ulike former for yrkesstatus

Nasjonale tal før koronakrisa viser at:

Nesten halvparten (47%) av arbeidslause hadde **bustadutgifter på meir enn ein firedel av inntekta si.***

Til samanlikning hadde 19 prosent av yrkesaktive i heiltidsstilling bustadutgifter på meir enn ein fire del av inntekta.

Privatøkonomi i Vestland, oppsummert

- Det er en mindre del som opplever god råd i gruppene med lågast utdanningsnivå. Det er opptil 25,4 prosentpoeng forskjell mellom gruppene med lågaste og høgaste utdanningsnivå.
- Økonomien blir betre med alderen. Det er opptil 28,2 prosentpoeng skilnad mellom dei eldste og dei yngste
- I alle utdanningsgruppene og dei fleste aldersgruppene opplever menn betre økonomi enn kvinner
- Prosentdelen som bur i låginntektshushald har auka over tid. Det har vore ein større auke hos barna, enn hos befolkninga generelt.
- Ein av fem i aldersgruppa 30-44 år bur åleine i Vestland
- Det er store skilnader i prosentdelen som leiger bustaden dei bur i

**Korleis er opplevinga av
eiget nærmiljø
og omgjevnadene?**

Nærmiljøet har blitt viktigare

Dei umiddelbare og mest inngripande tiltaka knytt til krisa er over for denne gang. For størsteparten av befolkninga er kvardagen i ferd med å komme tilbake til normalen.

Men tida med heimebarnehage, heimeskule og heimekontor, der ein blei frarådd å reise kollektivt og å unngå samlingspunkt, gjorde det umiddelbare nærmiljøet synleg på heilt nye måtar for mange. Nokre oppdaga truleg nye kvalitetar, mens andre kanskje kjente på avgrensing og liten handlefridom i sitt nærmiljø.

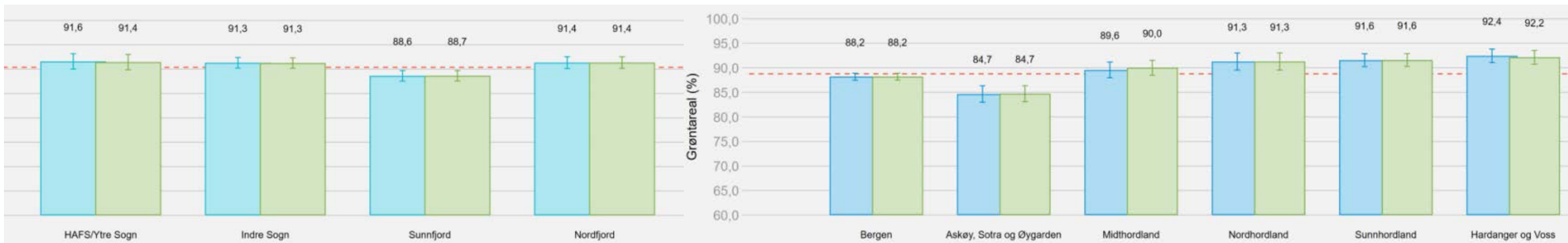
Vi blir framleis råda til å reise mindre og mange vil også frametter i stor grad bruke meir tid i eget nærmiljø. Nokre har framleis heimekontor, nokre er i ei risikogruppe og vil vere mindre ute blant folk, mens andre er permitterte eller har mista jobben og har meir fritid enn dei pleier.

Så, korleis opplevde folk i Vestland sine nærmiljø då kvardagen var meir normal, i 2018 og 2019?

Først litt om korleis folk opplever
tilgangen på ulike nærmiljøfaktorar
og moglegheita til å bruke dei

Variert tilgang på grøntareal

Når det gjeld tilgang til **grøntareal** er skilnaden mellom regionane i gamle Sogn og Fjordane små. Sunnfjord merkar seg ut når det gjeld tilgang til grøntareal, med litt lågare tal enn gjennomsnittleg for heile fylket. Her ligg Nordfjord litt høgare enn gjennomsnittstala for Sogn og Fjordane.

Snittet ligg på rett over 90%.

For Hordaland er det noko variasjon mellom regionane. I

«Askøy, Sotra og Øygarden» opplever dei lågast tilgang, «Hardanger og Voss» rapporterer høgast tilgang til grøntareal. Her er det **7,5 prosentpoeng forskjell**.

Figurane viser prosentdel som opplever å ha god tilgang til grøntareal i Sogn og Fjordane (venstre) og Hordaland (høgre), samla og på tvers av regionar. Dei raude, stipla linjene viser snitt for kvart gamle fylke.

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulike demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

Kjelder til figurar og tekst:

[Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#) og [Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#)

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn

Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal

HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger

Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal

Bergen

Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden

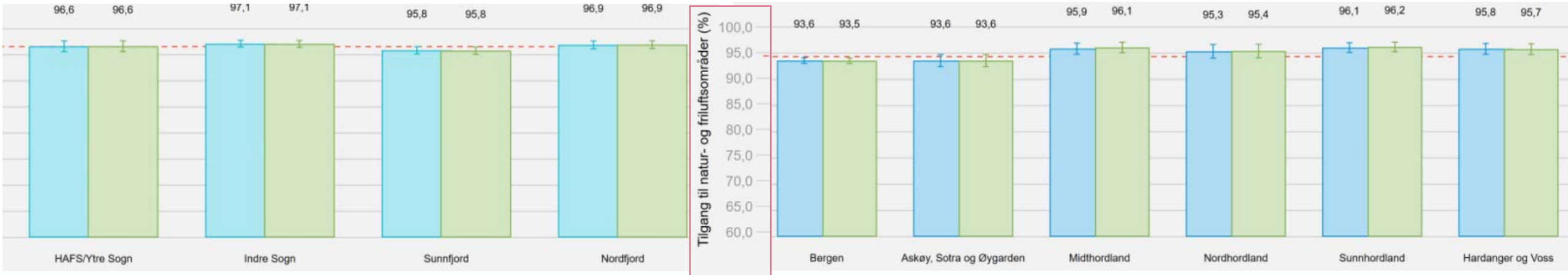
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa

Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen

Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes

Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Svært god tilgang på natur- og friluftsområde

Tilgangen til **natur- og friluftsområde** ser svært god ut for gamle Sogn og Fjordane, med tal som varierer rundt 96-97 % i alle regionane.

For Hordaland er det liten geografisk variasjon og i stor grad opplever folk god tilgang, sjølv om snittet for fylket ligg 2-3 prosentpoeng lågare enn Sogn og Fjordane.

Figurane viser prosentdel som opplever å ha god tilgang til natur- og friluftsområde i Sogn og Fjordane (venstre) og Hordaland (høgre), samla og på tvers av regionar. Dei raude, stipla linjene viser snitt for kvart gamle fylke.

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulik demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane.

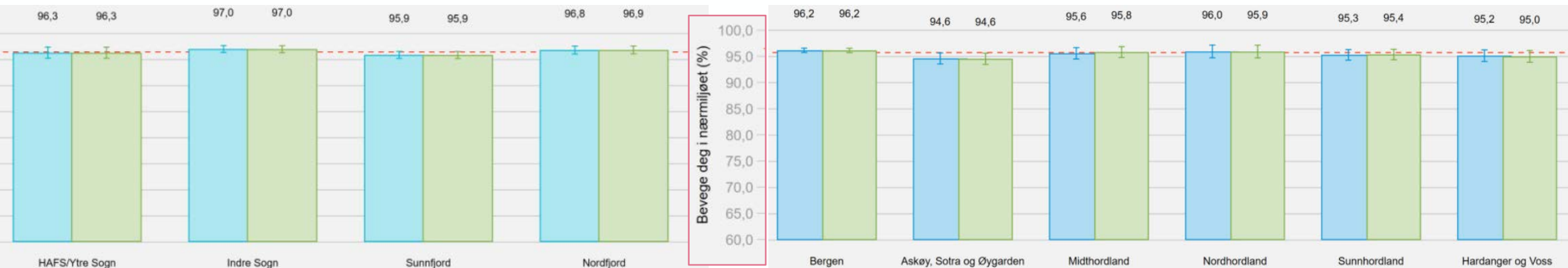
Kjelder til figurar og tekst:
 Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: [Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#) og
 Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: [Fremgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#)

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn
Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal
HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger
Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal
Bergen
Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa
Nordhordland: Meland, Rødøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen
Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes
Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

I begge fylka er det minimale skilnader mellom ujusterte og justerte estimat.

Gode moglegheiter til å bevege seg i nærmiljøet

Det er svært høge prosentdelar som oppgjev gode høve til å bevege seg i eget nærmiljø.
Det er svært liten variasjon mellom ulike geografiske område.

Figurane viser prosentdel som opplever at det er lett å bevege seg i eget nærmiljø i Sogn og Fjordane (venstre) og Hordaland (høgre), samla og på tvers av regionar. Dei raude, stipla linjene viser snitta for fylka.

I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulik demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane. Her ser vi svært små skilnader mellom ujusterte og justerte estimat.

Kjelder til figurar og tekst:
[Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#) og
[Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#)

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn

Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal

HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger

Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal

Bergen

Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden

Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa

Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen

Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes

Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Det er ubetydelege forskjeller mellom ujusterte og justerte estimat.

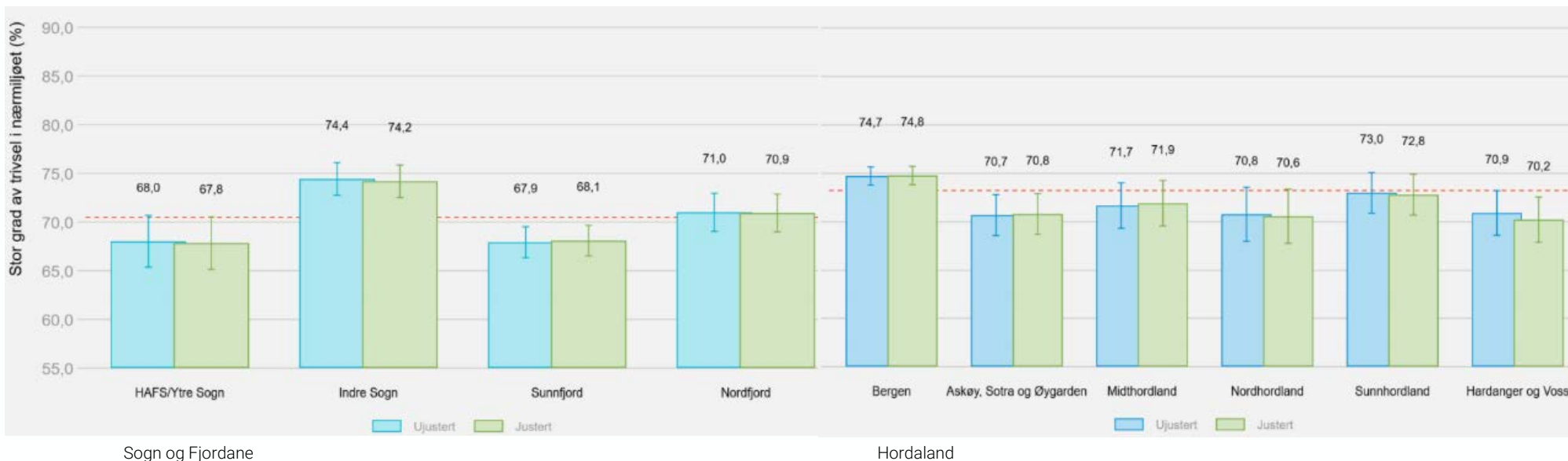

Vestland
fylkeskommune

Trivsel i nærmiljøet

Nøgd med nærmiljøet etter region

Prosentdelen som rapporterte at dei trivast i nærmiljøet varierer mellom regionane. Det er størst del som trivst blant dei som bur i Bergen (74,8%), tett fulgt av Indre Sogn (74,2%). **Dei lågaste tala finn vi i HAFS/ Ytre Sogn (67,8%) og Sunnfjord (68,1%).**

Skilnadene er ikkje dramatisk store.

Figurane viser prosentdel som i stor grad trivst i nærmiljøet sitt, samla og på tvers av regionar i Sogn og Fjordane (til venstre) og i Hordaland (til høgre). Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket. Det er ikkje testa om forskjellane mellom dei gamle fylka er signifikante. I dei justerte estimata er det justert for alder, kjønn og utdanning for til ein viss grad å kunne ta statistisk høgde for ulike demografisk samansetnad i dei ulike geografiske einingane. Her ser vi nesten ingen skilnad mellom ujusterte og justerte estimat.

Kjelder til figurar og tekst:
 Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og
 Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

Regioninndeling:

Nordfjord: Bremanger, Gloppen, Selje/Eid, Stryn

Sunnfjord: Flora/Vågsøy, Gaular/Jølster/Førde/Naustdal

HAFS/Ytre Sogn: Askvoll, Fjaler, Gulen, Hyllestad, Solund, Høyanger

Indre Sogn: Aurland, Balestrand/Leikanger/Sogndal, Luster, Lærdal, Vik, Årdal

Bergen

Askøy, Sotra og Øygarden: Sund, Fjell, Askøy, Øygarden

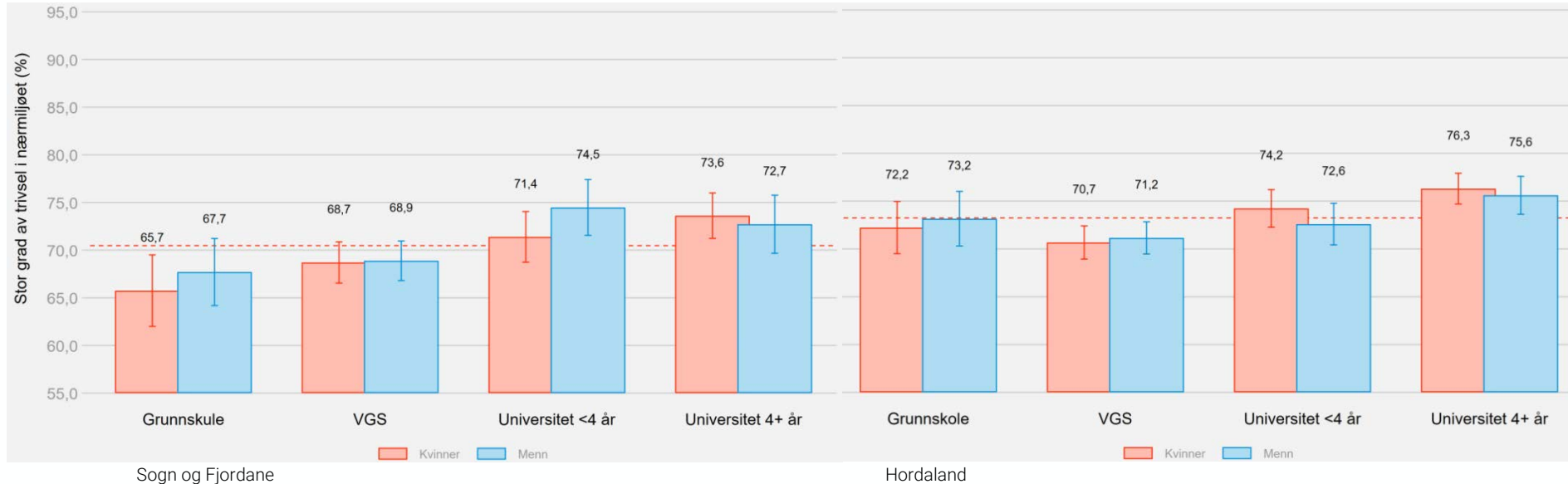
Midthordland: Osterøy, Vaksdal, Samnanger, Os, Fusa

Nordhordland: Meland, Radøy, Lindås, Austrheim, Fedje, Masfjorden, Modalen

Sunnhordland: Stord, Sveio, Austevoll, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Bømlo, Tysnes

Hardanger og Voss: Voss, Granvin, Jondal, Odda, Ullensvang, Kvam, Ulvik, Eidfjord

Betre trivsel i nærmiljøet i Hordaland

Figurane viser prosentdel som i stor grad trivst i nærmiljøet sitt, sortert etter kjønn og utdanningsnivå i Sogn og Fjordane (til venstre) og i Hordaland (til høgre). Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket. Det er ikkje testa om forskjellane mellom dei gamle fylka er signifikante.

Kategoriene Universitet <4+ år omfattar også høgskuleutdanning.

Kjelder til figurar og tekst:
[Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Framgangsmåte og utvalgte resultat \(2018\)](#) og [Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat \(2019\)](#)

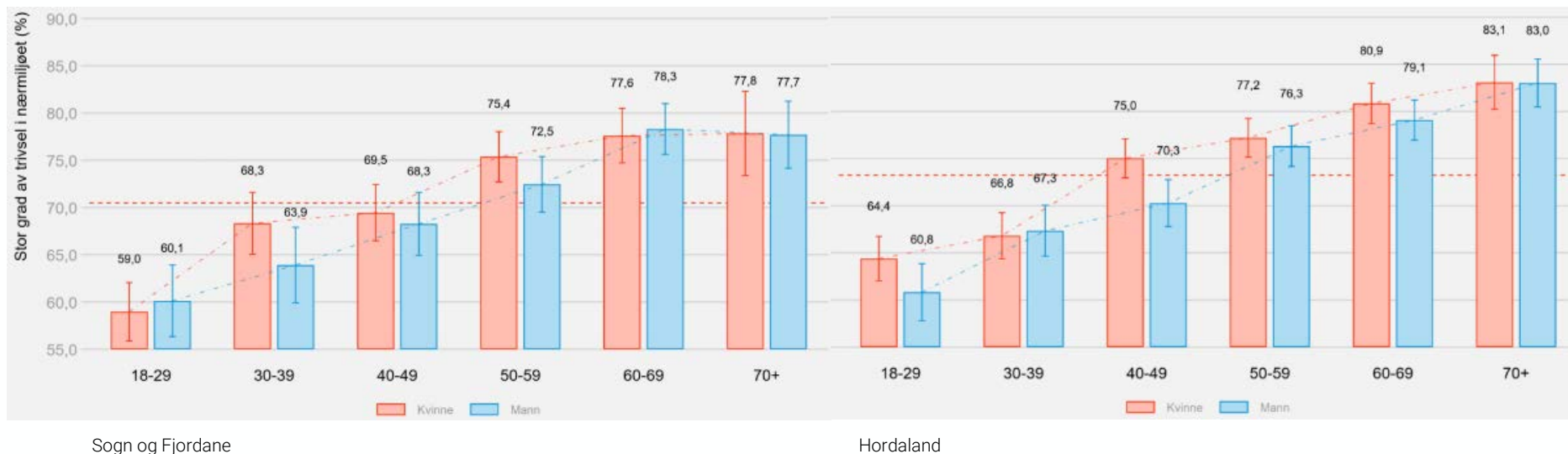
I Sogn og Fjordane ser vi den kjente utdanningsgradienten, men kurva flatar ut og snittet for dei to universitetsgruppene er likt (72,9%), sjølv om kjønnskilnaden er ulik. Det er **6,3 prosentpoeng skilnad mellom høgaste og lågaste utdanningsgruppe**.

I Hordaland er snittet høgare i alle utdanningsgruppene, men her ser vi ikkje den typiske utdanningsgradienten. Her har gruppa VGS (vidaregåande skule) lågast trivsel. **Likevel er denne gruppa 2 prosentpoeng større enn tilsvarande gruppe i Sogn og Fjordane**.

Gruppa med grunnskule som høgaste utdanning trivst i snitt heile **6 prosentpoeng** meir enn tilsvarande gruppe i Sogn og Fjordane.

Samanliknar vi gruppa Universitet 4+ i Hordaland, med Grunnskule i Sogn og Fjordane er det heile **9,3 prosentpoeng** skilnad i trivsel.

Dei eldste trivst best i nærmiljøet sitt

Figurane viser prosentdel som i stor grad trivst i nærmiljøet sitt, sortert etter kjønn og alder i Sogn og Fjordane (til venstre) og i Hordaland (til høgre). Dei raude, stipla linjene viser snitt for fylket. Det er ikkje testa om forskjellane mellom dei gamle fylka er signifikante.

Kjelder til figurar og tekst:
Folkehelseundersøkelsen i Hordaland: Fremgangsmåte og utvalgte resultat (2018) og Folkehelseundersøkinga i Sogn og Fjordane: Framgangsmåte og utvalde resultat (2019)

I begge fylka ser vi ein klår alderstrend, der prosentdelen som oppgjev stor grad av trivsel i nærmiljøet aukar med alderen. Dette er særskilt tydeleg i Hordaland. I Sogn og Fjordane aukar prosentdelen opp til nest høgaste aldersgruppa (60-69 år), for deretter å flate ut.

Innan dei fleste aldersgruppene er det berre små og ikkje statistisk sikre skilnader mellom menn og kvinner. Unntaket er skilnaden mellom kvinner og menn i aldersgruppa 40-49 år i Hordaland. Her oppgjev **4,7 prosentpoeng fleire kvinner enn menn at dei trivst.**

Trivsel i nærmiljøet, oppsummert

Vi ser dei same trendene knytt til utdanning og alder som vi har sett på fleire andre parametre i desse rapportane: **det meste blir betre med alderen og med høgare utdanning.**

Blant dei som svara stig prosentdelen som trivst i nærmiljøet, etter kvart som alderen blir høgare. **Dette er godt nytt med omsyn til dei eldste som risikogruppe. Med meir tid i nærmiljøet frametter, er det godt at folk trivst.** Sjølv om kurva flatar litt ut i Sogn og Fjordane, er dei eldste aldersgruppene klårt dei som trivst mest i eget nærmiljø.

På den andre sida er dette **mindre godt nytt for dei yngre. Det er fleire i desse gruppene som er permitterte og har mista arbeidet.** Det er også i desse aldersgruppene at dei fleste har små barn, noko som gir mindre aksjonsradius der ein er meir prisgjeve dei umiddelbare omgjevnadene.

Trivsel i nærmiljøet, oppsummert

- Det er tydelege utdanningsforskjeller når det gjeld trivsel, særskilt i Sogn og Fjordane. Gjennomsnittet er høgare for Hordaland, noko som til saman gir store skilnader mellom utdanningsgruppene i dei gamle fylka.
- Dei unge og dei med låg utdanning er dei gruppene som trivst minst i sitt eige nærmiljø. Dette er dei same gruppene som i størst grad har blitt permitterte og som har mista jobben som konsekvens av koronakrisa.
- Gruppene som trivst minst i eget nærmiljø, er dei same gruppene som opplever mindre sosial støtte, meir einsemd og som rapporterer om fleire psykiske plagar enn andre.

Oppsummering

Gjennom denne rapporten og dei to føregåande, «Covid-19 og risikogrupper i Vestland» og «Samfunnskonskvensane av covid-19» har vi sett at:

- Det er kjønns- og utdanningsskilnader i førekomst av helseplagar og risikofaktorar for alvorleg covid-19-sjukdom
- Befolkningsgruppene som er mest utsette for alvorleg sjukdomsforløp er også dei gruppene som blir mest eksponerte for smitte gjennom arbeidsforhold og bruk av kollektivtransport
- Det er alders- og utdanningsskilnader knytt til psykiske plagar, einsemd og om ein er fornøgd med livet, eller ikkje
- Det er flest unge, flest kvinner og flest med låg utdanning, som er permitterte/arbeidsledige som følge av dei økonomiske konsekvensane av krisa. Nasjonalt er det oftast arbeidstakarar i familieforsørgande alder som blir permitterte
- Det er flest unge, flest kvinner og flest med låg utdanning som opplever å ha dårleg økonomi og som i mindre grad kan klare ei ikkje varsla utgift
- Dei næringane i Vestland med flest arbeidsledige, er også dei som tradisjonelt har hatt låg snittinntekt og høg kvinneandel
- Det er frykt for at fleire verksemdar vil gå konkurs og at fleire privatpersonar vil få økonomiske problem
- Det er venta at vestlandet vil bli hardast råka, både på kort og lang sikt

Covid-19 forsterkar allereie kjende sosioøkonomiske skilnader

I denne rapportserien har vi sett systematiske skilnader over utdanningsnivå på ei rekkje ulike variablar. Det aller meste med utgangspunkt i Vestland før covid-19. Dei systematiske skilnadene er ikkje nye funn. I denne samanhengen er utdanningsnivå trekt særskilt fram, men vi kunne også valgt økonomi, ettersom tilsvarende systematiske skilnader også teiknar seg der.

Desse gjennomgåande sosioøkonomiske skilnadene har ein tendens til å forsterke seg gjennom opphopingar av negative faktorar, slik denne rapportserien tydeleg viser.

Vi går ikkje fri for desse utviklingstrekk i Vestland. Hvis vi ser til konklusjonane i siste folkehelseoversikt, ser vi at mange av dei utviklingstrekk som vart identifiserte som utfordrande for Vestland, blir forsterka og gjort meir synlege gjennom koronakrisa.

Kjente utfordringar blir forsterka av den pågåande krisa

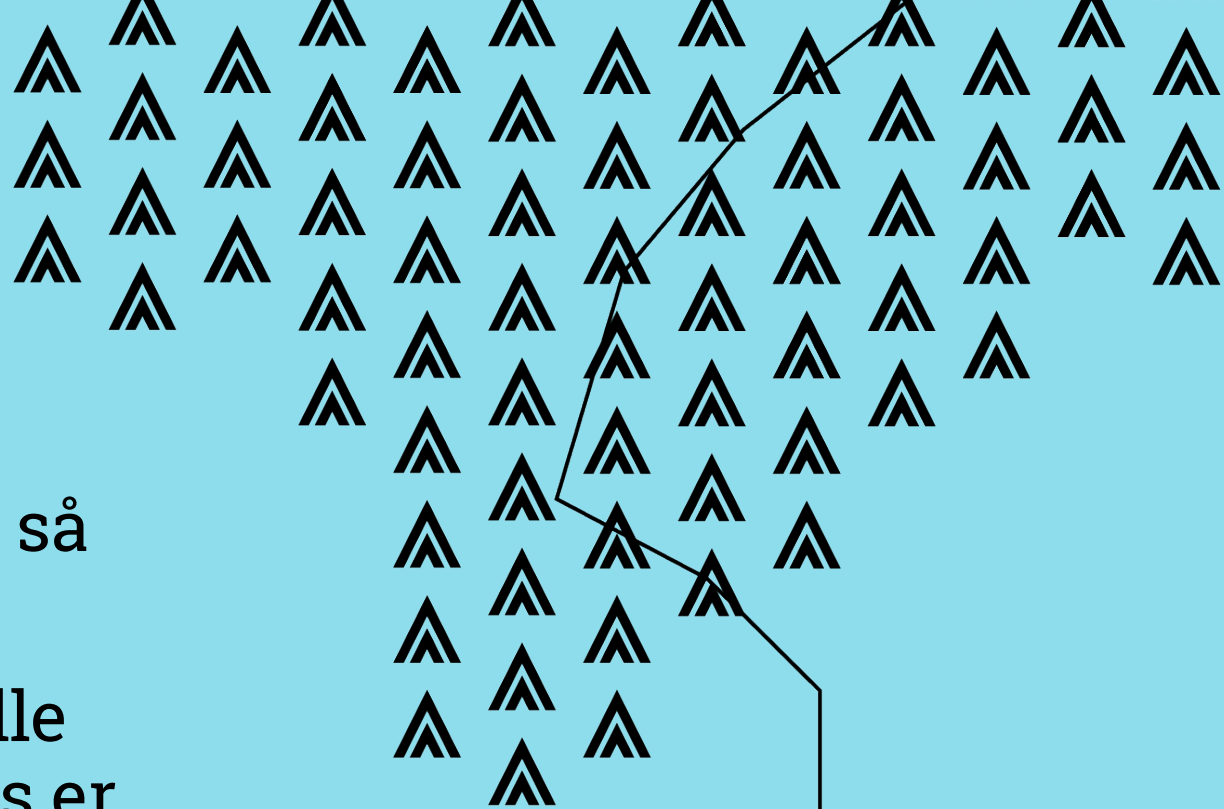
Folkehelseoversikt 2019-2023 identifiserte utfordringar som

- Aukande del eldre i mange kommunar
- Aukande del som lever i låginntektshushald over tid – særskilt hos barn
- Aukande førekomst av einsemd og psykiske plagar
- Tydelege sosioøkonomiske skilnader
- Behov for gode nærmiljø
- I fleire område av fylket er folk lite nøgde med kultur- og idrettstilbod

Det er krevjande å sjå heile biletet når så mange ulike forhold spelar ei rolle.

Men covid-19 har tydeleg vist oss at alle kommunar har nokon som på ulike vis er meir sårbare no – alle har nokon dei treng å ta ekstra godt vare på.

Det er ikkje alltid like openbert kven dei er. Kven sjukdommen og konsekvensane av den er kritisk for, er andre og fleire, enn dei ein kanskje umiddelbart tenker på.

Saksnr: 2020/1929-33
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Folkehelseforum Vestland - ny plattform for samarbeid om folkehelsearbeidet

Vedlagt er Folkehelseforum Vestland – ny plattform for samarbeid om folkehelsearbeidet.

Vedlegg:

1. Folkehelseforum Vestland – ny plattform for samarbeid om folkehelsearbeidet
2. Mandat Folkehelseforum Vestland
3. Vedtak sak 142/2020, fylkesutvalet 18.06.2020

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Fylkesutvalet		18.06.2020

Folkehelseforum Vestland - ny plattform for samarbeid om folkehelsearbeidet

Forslag til vedtak

1. Vestland fylkeskommune opprettar *Folkehelseforum Vestland* for å styrke strategisk og heilskapleg satsing på folkehelse.
2. *Folkehelseforum Vestland* skal styrke avtalebasert samarbeid og samordning – mellom fylkeskommunen, kommunane, FoU-miljøa og andre relevante samarbeidspartar.
3. Mandatet for arbeidet i *Folkehelseforum Vestland* ligg som arbeidsplattform.

Samandrag

Etablering av Folkehelseforum Vestland skal bidra til å styrke den strategiske og heilskaplege folkehelsesatsinga i fylket. Folkehelseforumet skal styrke pådrivar- og utviklarrolla fylkeskommunen har etter folkehelselova, samt støtte krava til samordningsorgan i program for folkehelsearbeid i kommunane. Forumet skal vere ein møteplass for samarbeidspartane i folkehelsearbeidet i Vestland gjennom utvikling av forpliktande partnerskap. Etableringa skal styrke samhandling og samordning – mellom fylkeskommunen, kommunane og FoU-miljø og andre relevante aktørar – om kunnskapsutvikling og tiltaksutvikling. Det er tenkt 22-24 medlemar. Arbeidet skal leiast av Vestland fylkeskommune. Mandat for arbeidet ligg ved saka. Det skal utviklast system for evaluering.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Paal Fosdal
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Vedlegg.
Forslag til mandat Folkehelseforum Vestland

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Samfunnsmandatet til Vestland fylkeskommune i folkehelsearbeidet skal bidra til å sikre best mogelege levekår og livskvalitet for innbyggjarane. Fylkeskommunen skal støtte opp under folkehelsearbeidet i kommunane og vere pådrivar for og samordne folkehelsearbeidet i fylket. Vestland fylkeskommune har forplikta seg til utvikling av program for folkehelsearbeid i kommunane, (folkehelseprogrammet) til 2027. Etablerte samarbeidsorgan i tidlegare Sogn og Fjordane og Hordaland blei avvikla hausten 2019 med mål om reetablering i Vestland. Samarbeidet med kommunar, FoU-miljø og andre er pågåande. Føringsane frå Helsedepartementet i folkehelseprogrammet set krav til organisering, ansvarsfordeling og roller. Pågåande samarbeid knytt til kunnskapsutvikling og utvikling av folkehelseiltak med evaluering er tenkt som langsiktig innsats. Helsedepartementet stiller krav om brei deltaking frå ulike samfunnsaktørar. SINTEF som evaluerte samarbeidsorgana sin funksjon i folkehelseprogrammet i 2019 legg vekt på organa som gode verkemiddel, for å bygge relasjonar og nettverk mellom ulike aktørar i regionen/fylket. Vestland fylke har til no ikkje eit formalisert nettverksamarbeid med kommunar og samarbeidsaktørar, med føremål felles innsats i det breie folkehelsearbeidet.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet har vedtakskompetanse, sjå Reglement for fylkesutvalet pkt. 2.1.3.

Vurderingar og verknader

Økonomi: Innanfor fylkeskommunen sitt budsjett.

Klima: Relevans for klima og miljøarbeidet vil avhenge av satsingar og prioriteringar.

Folkehelse: Styrke arbeid med samordning og innspel til prioriteringar i folkehelsearbeidet.

Regional planstrategi: Fleire relevante samarbeidsflater. Folkehelseforum Vestland vil vere ein samarbeidsressurs rundt relevante satsingar.

Namn

Folkehelseforum Vestland. Vestland fylkeskommune rår til at *Folkehelseforum Vestland* vert nytta som namn. Dette i tråd med andre eksterne organ i vårt fylke. Helsedepartementet har i sine dokument nytta samarbeidsorgan, men dette er ikkje bindande namn så lenge intensjonen er teke i vare.

Samfunnsoppdraget til Vestland fylkeskommune

Fylkeskommunen sin rolle som samfunnsutviklar, i samarbeid med andre aktørar innanfor folkehelsefeltet, er under utvikling. Folkehelsearbeidet i Vestland skal bidra til å løyse komplekse samfunnsutfordringar. I følgje forskning er det heilskaplege og tversgåande folkehelsearbeidet, som eige kunnskapsbasert arbeids- og politikkområde, framleis i ein etablering- og utviklingsfase, både i kommunane og i fylkeskommunane. God forankring av folkehelsearbeidet er viktig for å sikre fundamentet som politikk og handling må bygge på. Det er signal frå Helsedepartementet om at folkehelselova skal reviderast og at ein vurderer større ansvar for utviklingsoppgåver til fylkeskommunen. Det er også formidla at det kan tenkast at regionale samarbeidsorgan, som Folkehelseforum Vestland, kan få nye oppgåver. Det er tilrådd frå nasjonale mynde å bygge langvarige samarbeidsformer for folkehelsearbeidet i fylka. Oppretting av Folkehelseforum Vestland inneber ein avtalebasert nettverksstyringsmodell for å sikre samarbeid og innovasjon på alle nivå. Vestland fylkeskommune legg føringsane frå Helsedepartementet, oppfylling av intensjonane i folkehelselova, kunnskapsgrunnlag og føringsane i regionale planar med handlingsprogram, samt utviklingsplanen for Vestland til grunn for arbeidet. Vestland fylkeskommune er hovudansvarleg for å samordne folkehelsearbeidet i Vestland. Sekretariat og leing for Folkehelseforum Vestland er ved avdeling for Strategisk utvikling og digitalisering.

¹ Program for folkehelsearbeid i kommunane er ei nasjonal satsing for å styrke tiltaksutvikling i kommunane knytt til innsatsområda psykisk helse/livskvalitet og rustørebbyggjande arbeid i Vestland fylke.

Samarbeidsprinsipp og arbeidsform

Mandatet for Folkehelseforum Vestland viser kva prinsipp og arbeidsformer som er tenkt lagt til grunn. Viktige moment er; forpliktande samarbeid og forankring i leiinga i den organisasjonen som vert representert; med mål om å bygge partnerskap. Folkehelseforumet skal bygge innsatsen sin på eksisterande oversikt og planar. Dette, samstundes med at innspel frå medlemmane også skal takast i vare. Samarbeidet skal utviklast over tid.

Folkehelseforum Vestland vil få 22-24 medlemmer. Det er tenkt møter minimum to gonger årleg. Oppbygginga av Folkehelseforum Vestland må vere fleksibel ved at det kan etablerast arbeidsutval/arbeidsgrupper og referansegrupper ved behov. Her kan det bli aktuelt å invitere inn andre ressurspersonar enn medlemmane i forumet.

Prinsipp for val av samarbeidspartar

Vestland fylkeskommune etablerer Folkehelseforum Vestland for å sikre både samhandling med eksterne aktørar og samstundes styrke koplinga til fagavdelingane i Vestland fylkeskommune.

Oversikt over medlemmar som er tenkt invitert inn i Folkehelseforum

Vestland står i mandatet.

Vestland fylkeskommune vil:

- Sikre representasjon frå heile Vestland fylke (geografisk representasjon).
- Sikre at kommunane er godt representerte og kan påverke samarbeidsområde/satsingar.
- Sikre god deltaking frå sentrale FoU-miljø på folkehelseområdet for langsiktig samarbeid knytt til kompetanseutvikling som tener fylket.
- Auke samhandlinga med relevante statlege aktørar (t.d. NAV og FM).
- Auke samhandlinga med relevante frivillige organisasjonar på regionalt nivå eller andre samarbeidsnettverk for også å fremje involvering/inkludering.
- Styrke barn og unge sine stemmer i folkehelsearbeidet ved ungdomsrepresentasjon frå Vestland ungdomsutval.
- Etablere tett samhandling med fagavdelingar i Vestland gjennom deltaking frå folkehelseringen.

Om utvikling av mandatet – medverknad

Vestland fylkeskommune har gjennomført samtalar med ressursar i eigen organisasjon og fått tilbakemeldingar frå dei tidlegare samarbeidsorgana i dei to tidlegare fylka. Det er gjennomført møte med KS Vestland knytt til korleis sikre god representasjon frå kommunane. Mandatet har òg vore lagt fram for toppleiargruppa i fylkeskommunen. Innspel og tilrådingar ligg til grunn for utvikling av mandatet.

Evaluering

I tråd med anbefalingar frå SINTEF skal arbeidet i Folkehelseforum Vestland evaluerast. Dette for å revurdere og justere arbeidsform, samansetting og mandat. Det skal utviklast system for evaluering.

Tidsplan

Invitasjon er tenkt sendt til medlemmar siste del av juni 2020. Konstituerande møte er sett medio oktober 2020 i tråd med plan for vurdering av nye kommunar i folkehelseprogrammet.

Konklusjon

Fylkesrådmannen rår til at Folkehelseforum Vestland vert etablert. Dette for å styrke den strategiske og heilskaplege folkehelsesatsinga i Vestland fylke gjennom forankring, nettverk og forpliktande samarbeid. Dette, både med viktige eksterne samarbeidspartar og interne samarbeidspartar i fylkeskommunen. Etablering av Folkehelseforum Vestland svarar til krav frå Helsedirektoratet i høve Program for folkehelsearbeid i kommunane. Mandat, samansetting og leiing av Folkehelseforum Vestland stettar overordna intensjonar frå Helsedirektoratet og Vestland fylkeskommune. Leiing og sekretariat vert ved avdeling for Strategisk utvikling og digitalisering.

Forslag til MANDAT FOLKEHELSEFORUM VESTLAND

Folkehelseforum Vestland er eit forum for samarbeidspartane i folkehelsearbeidet i Vestland fylke for å styrke det strategiske og heilskaplege folkehelsearbeidet.

Føremålet er:

- Styrke avtalebasert samarbeid i Vestland mellom ulike aktørar innanfor folkehelsefeltet.
- Styrke samhandling og samordning - mellom fylkeskommunen, kommunane og FoU-miljø og andre relevante aktørar - om kunnskapsutvikling og tiltaksutvikling med verdi for Vestland.

Samarbeidet gjeld:

1. Bidra til tydlegare vegval og retning i folkehelsearbeidet i Vestland fylke

- Legge utviklingsplan for Vestland og berekraftsmåla til grunn for arbeidet og vere pådrivar for å styrke innsatsen for sosial berekraft, i dette redusere sosiale helseskilnader, som bidrag til folkehelsearbeidet i Vestland.
- Utvikle overordna strategiske føringar for arbeidet og bidra til retningsval for utvikling av tversgåande satsingar/prosjekt i fylket på grunnlag av oppdatert kunnskapsgrunnlag (folkehelseoversikta, fylkeshelseundersøkingar og anna).
- Folkehelseforum har gjeldande utfordringsbilete, handlingsprogram og andre relevante tiltaksområde innan levekår og livskvalitet, som grunnlaget for arbeidet.
- Folkehelseforumet skal bidra i utviklinga av utviklingsplanen i Vestland, handlingsprogram til Regional plan for folkehelse og ev framtidige regionale planar for folkehelse.
- Folkehelseforumet skal bidra til at oversiktsarbeidet (folkehelseoversikta) i Vestland har høg, fagleg kvalitet og at det tek opp relevante problemstillingar.

2. Program for folkehelsearbeid i kommunane (barn og unges psykiske helse og livskvalitet, 0-24 år)

Programmet varer frå 2017 til 2027.

- Folkehelseforum Vestland skal gje fylkeskommunen råd om planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltaka i kommunane. Folkehelseforum Vestland gir fylkeskommunen råd om kva prosjektsøknadar som kvalifiserer til å få støtte frå midlane i programmet, samt råd om ramme for tildeling av midlar.
- Folkehelseforum Vestland skal bidra til samordning av programarbeidet. Forumet skal halde seg orientert undervegs i tiltaksperioden om utviklingsarbeidet i dei kommunane som har fått økonomisk støtte.

Samarbeidsp prinsipp

- Deltaking i Folkehelseforum Vestland er forpliktande og forankra i leiinga i den respektive organisasjon deltakaren representerer. Folkehelseforum Vestland skal ivareta heilskapen i folkehelsearbeidet.
- Folkehelseforumet bygger sin innsats på eksisterande oversiktsarbeid, planar, innspel frå medlemne og nettverk.
- Folkehelseforumet er ein felles møteplass for erfaringsutveksling og drøfting av strategiar og samarbeidstiltak.
- Om aktørar i Folkehelseforumet, åleine eller i samarbeid med andre, utarbeider analysar eller rapportar og utviklarprosjekt med utgangspunkt i arbeidet til forumet er det naturleg å formidle dette tilbake.

Arbeidsform

- Folkehelseforumet møter minimum to gongar årleg. Møteplanen vert laga årleg i desember.
- Det skal sikrast gode rutinar for kommunikasjon og informasjonsflyt mellom aktørane, både internt og eksternt.
- Vestland fylkeskommune har leiarvervet og sekretariatsfunksjonen i Folkehelseforum Vestland.

- Det kan etablerast arbeidsutval (t.d. i folkehelseprogrammet) og arbeidsgrupper/referansegrupper ved behov.

Evaluering

- Arbeidet i Folkehelseforum Vestland skal evaluerast – for å revurdere og justere arbeidsform, samansetjing og mandat. Det skal utviklast system for evaluering med tidspunkt for dette.

Medlemmar

Det er tenkt inntil 22-24 medlemmar for å sikre brei representasjon. Alle medlemmer skal ha vararepresentant. Medlemmane med vara vert valde, som hovudregel for 3 år om gangen. Vestland fylkeskommune inviterer inn organisasjonar som vel eigen representant med vara. Organisasjonar som er tenkt inviterte til i Folkehelseforum Vestland:

Type organisasjon	Namn	Tal medlemmar
Kommunane	Invitasjon til regionråda ²	4
	Bergen kommune	1
Statlege aktørar	Fylkesmannen	1
	NAV	1
	Andre etter vurdering	
Statlege kompetansesentra	Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest), Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging RTVS Vest), Korus Vest	2
Helseføretak	Under vurdering	1
Høgskular, Universitet og forskingsmiljø	Høgskulen på Vestlandet	1
	Universitet i Bergen v/ Institutt for Helse, miljø og likeverd (Hemil)	1
	FHI	1
Frivillig sektor – store regionale aktørar	Røde Kors	1
	Under vurdering	1
Andre organisasjonar	Under vurdering	1
	Sum eksterne	<u>16</u>
Vestland ungdomsutval	Vestland ungdomsutval	2
Vestland fylkeskommune	Folkehelseeringen	2
	Fylkesdirektør Strategisk utvikling og digitalisering	1
	Seksjonsleiar Plan, klima og folkehelse	1
	Sum Totalt	<u>22</u>
	Sekretariat	

¹ kan bli justeringar.

² etter samråd med KS vil det bli sendt invitasjon til alle regionråda som vel enten medlem eller varamedlem

Saksprotokoll 18.06.2020 - fylkesutvalet

Trude Brosvik (Krf) sette på vegner av Krf, SV, Sp, A og MDG fram slikt forslag:

«Tillegg til punkt 2:

Brukarorganisasjonar for menneske med nedsett funksjonsevne skal vere representert.»

Avrøysting

Fylkesrådmannen sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Brosvik sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Vestland fylkeskommune opprettar *Folkehelseforum Vestland* for å styrke strategisk og heilskapleg satsing på folkehelse.

2. *Folkehelseforum Vestland* skal styrke avtalebasert samarbeid og samordning - mellom fylkeskommunen, kommunane, FoU-miljøa og andre relevante samarbeidspartar.

Brukarorganisasjonar for menneske med nedsett funksjonsevne skal vere representert.

3. Mandatet for arbeidet i *Folkehelseforum Vestland* ligg som arbeidsplattform.

Saksnr: 2020/1929-34
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Inntaket skuleåret 2020-2021

Vedlagt er Inntaket skuleåret 2020-2021.

Vedlegg:

1. Inntaket skuleåret 2020-2021.
2. Vedtak i sak 33/2020, Opplæring og kompetanse

Saksnr: 2020/648-34
Saksbehandlar Sissel Øverdal
Dato: 20.07.2020

Til: Hovudutval for opplæring og kompetanse

Frå: Fylkesdirektør for opplæring og kompetanse

Inntaket skuleåret 2020 - 2021

Fylkesdirektøren for opplæring og kompetanse viser til pressemelding om første inntaket 2020, sendt utvalet onsdag 8. juli. I inntaket er følgjande endringar i høve vedteke tilbod gjort:

Kvam vgs

Det var lyst ut 2 klassar Vg1 på utdanningsprogrammet teknikk og industriell produksjon (TIP). På grunn av vanskar med å få kvalifiserte lærar vart det berre teke inn søkjarar til den eine av dei to klassane på Vg1 TIP i førsteinntaket. Fylkesdirektøren kan melde om at ein no har lukkast med å finne ei ordning med kvalifisert personale. I samråd med fylkesordførar vert det no 2 klassar vg1 TIP og søkjarane vil få tilbod om plass i 2. inntaket.

Kvam vidaregåande skule hadde ei oversøking på 9 elevar til vg3 studiespesialiserande (ST). Skulen hadde mange elevar på utveksling til utlandet førre skuleår, og det er desse som det med ein Vg3 klasse ikkje var rom for. I samråd med fylkesordførar har skulen fått utvida tilbodet med + 0,5 klasse på Vg3 ST.

Nordahl Grieg vgs

Fylkesdirektøren for opplæring og kompetanse har etter fullmakt i justeringssaka vedteke å ikkje setje i gang ein av dei to klassane Vg1 på utdanningsprogram medium og kommunikasjon ved Nordahl Grieg vgs. Det vil vere plassar for søkjarane ved andre studieførebuande tilbod i Bergensområdet. Den ledige klasseressursen vil bli nytta til å auke kapasiteten i yrkesfaglege tilbod, jf. pressemeldinga og elevar på venteliste.

Mo og Øyrane vgs og Flora vgs

Hovudutval for opplæring og kompetanse gjorde i justeringsaka vedtak om 4 klassar Vg1 bygg- og anleggsteknikk ved Mo og Øyrane vgs og to klassar vg1 bygg- og anleggsteknikk ved Flora vgs. Førsteinntaket blei dessverre gjennomført med feil klassetal. Fylkesdirektøren for opplæring og kompetanse informerte fylkesordførar og utvalsleiar om saka rett etter inntaket var gjort.

Resultatet av førsteinntaket er at 13 fleire søkjarar har fått melding om inntak til vg1 bygg- og anleggsteknikk ved Mo og Øyrane, enn der etter hovudutvalet sitt vedtak er plass til. I tillegg er det 13 søkjarar på venteliste til dette tilbodet ved skulen.

Ved Flora vgs vart det teke inn til 1 klasse vg1 bygg og anleggsteknikk. 14 søkjarar fekk tilbod om plass på vg1 bygg og anleggsteknikk i førsteinntaket. Det er ingen som står på venteliste.

Saka gjeld i alt 13 søkjarar. Ni av søkjarane kjem frå Sunnfjord kommune, seks av desse kjem frå Førde, og tre frå tidlegare Gaular kommune. Dei fire andre søkjarane kjem frå Gulen, Gloppen, Askvoll og Stryn. Sju har bygg- og anleggsteknikk som førsteønske, to elektrofag, to teknikk og industriell produksjon, ein sal, service og reiseliv og ein studiespesialiserande. 12 av dei 13 hadde Mo og Øyrane vgs som førsteval, ein hadde Hafstad vgs. Ingen av dei 13 hadde Flora vgs blant ønska sine. Åtte av søkjarane har berre søkt seg til tilbod på Mo og Øyrane.

Om førsteinntaket hadde vore køyrt med rett klassetal, ville seks fått tilbod om plass på eit av ønska sine, dei andre sju ville stått utan tilbod om skuleplass. Fristen for å takke ja til tilbod som er gitt i førsteinntaket i Vigo er onsdag 22. juli. Ut i frå svara som ligg i Vigo i dag, ser det ut til at svært få eller ingen takkar nei til plassane dei har fått på Mo og Øyrane og det er difor lite truleg at det vil bli ledige plassar på skulen på dei aktuelle utdanningsprogramma.

Fylkesdirektøren har snakka med og følgt opp dei 13 søkjarane individuelt. Dei har fått informasjon om kva tilbod som finst og moglegheit til å omprioritere ønska sine. Berre ein av søkjarane indikerte at han kom til å ta i mot eit tilbod på Flora vgs.

Alle søkjarane har fått brev om kva skuleplass dei er sikra i andreinntaket. Dei står framleis på venteliste både til vg1 bygg og anleggsteknikk på Mo og Øyrane og dei andre ønska sine. Ein har fått tilbod om vg2 køyretøy på Mo og Øyrane, ein om studiespesialiserande i Stryn, ein om bygg og anleggsteknikk på Knarvik vgs, to om bygg og anleggsteknikk på Sogndal vgs og ein om restaurant og matfag på Mo og Øyrane.

Moglege vegval

Alternativ A. To klassar Vg1 BA på Flora vgs og fire klassar på Mo og Øyrane vgs.

Denne løysinga er i tråd med det politiske vedtaket frå 2. juni. For dei elevane som ønsker det vil det vere mogleg å ta BA i Florø. Flora vgs har planlagt for to klassar på VG1 bygg og anlegg. Skulen hadde to klassar førre skuleåret og har tilstrekkeleg kapasitet og tilgjengeleg fagleg kompetanse. Skulen har eit godt omfang av samarbeidsavtaler med arbeidslivet og har gode moglegheiter for å sikre elevane relevant praksis undervegs.

Utfordringa er at ingen av dei 13 som no står utan tilbod hadde Flora vgs inne som skuleønske på nokre av vala sine. Fleire av søkjarane bur slik til at det kan vere vanskeleg å dagpendle.

I samtalane vi har hatt med søkjarane og føresette, og i breva som har gått ut, får alle tilbod om å gå på Flora vgs eller eit av dei andre ønska sine. Det er i dag ingen oversøking til den første Vg1 BA klassen som var oppretta i klasseordninga i Vigo ved Flora vgs og om dei 13 som får tilbodet ikkje takkar ja er det vanskeleg å sjå at det kan bli to klassar Vg1 BA på skulen.

Alternativ B. Ein klasse Vg1 BA ved Flora vgs og fem klassar ved Mo og Øyrane vgs.

Mo og Øyrane vgs hadde fire klassar på vg 1 bygg- og anleggsteknikk førre skuleåret og har førebudd seg på fire klassar også for kommande skuleår. Dei har tidlegare hatt fem parallellar på Vg1 BA og har verkstadar og rom, men det vil bli trangt med fleire klassar enn fire og skulen har ikkje tilstrekkeleg fagleg kompetanse på plass.

Hovudutfordringa med å auke opp med ein klasse i Førde er at det ikkje er lenge til skulestart og et kan ta tid å få på plass kvalifiserte lærarar.

Alternativ C. Delt skulestad

Delt skulestad mellom Flora vgs og Mo og Øyrane vgs har vore teke opp med dei to rektorane. I denne modellen er det tenkt at elevane får programfaga i Florø tre dagar i veka og tek fellesfag i Førde to dagar i veka. Dette gjer at dei fleste av dei 13 elevane får kortare veg til skulen to dagar i veka.

Ei utfordring med denne løysinga er at nokre elevar vil få to ulike skulestader å reise mellom, der ingen av dei to er heimstaden og kan trenge hybel to stader.

Ei slik løysing vil krevje mykje omleggingsarbeid. Begge skulane har planlagt neste skuleår og utarbeidd stillingsplanar og timeplanar for tilsette og elevar.

Fylkesdirektøren vil så sant råd er legge fram oppdaterte tal på møtet med omsyn til førsteinntaket som er relevante for dei 13 søkjarane.

Vedlegg: Døme på brev som er sendt dei 13 søkjarane

Vi viser til telefonsamtale med deg måndag 13. juli.

Tilbodet du har fått i Vigo er feil

Tilbodet du fekk om skuleplass på Mo og Øyrane Vg1 bygg- og anleggsteknikk var diverre feil. Fordi det var registrert feil tal plassar på denne linja på Mo og Øyrane, har vi teke inn for mange elevar til dette tilbodet. Årsaka til dette er ein sakshandsamingsfeil. Sidan du er ein av dei elevane med lågast poengsum, vil du få eit anna tilbod.

Vi beklagar sterkt at denne feilen går ut over deg. Vi skal gjere vårt beste for å finne gode løysingar i samarbeid med deg. Du vil få individuell oppfølging.

Du er sikra skuleplass

Du har blitt sikra skuleplass på Vg1 bygg og anleggsteknikk på Flora vgs. Du står på venteliste på Mo og Øyrane Vg1 bygg- og anleggsteknikk. Du står også på venteliste på dei andre vala dine.

Fleire inntaksrundar

Det er andreinntak 29. juli og tredjeinntak 10. august. Du er prioritert høgt på ventelistene. Det vanleg at det blir ledige plassar fordi ein del takkar nei til tilboda dei har fått.

Kva kan du gjere

Du treng ikkje å gjere noko i Vigo no. Når du får tilbod om skuleplass i andre- eller tredjeinntaket, må du svare på ordinær måte i Vigo.

Om du har spørsmål til innhaldet i dette brevet, kan du ta kontakt med Svein Jarle Svedal på e-post Svein.Jarle.Svedal@vlfk.no eller tlf. 57 63 81 52. Han kan også hjelpe deg om du vil endre ønska dine. For å sikre at eventuelle nye ønske kjem med i neste inntaksrunde, må vi ha melding om det seinast fredag 24. juli kl. 12.

Saksprotokoll 24.07.2020 - hovudutval for opplæring og kompetanse

Saka vert sett på sakskartet utan saksframlegg.

Karianne Torvanger (A) sette på vegner av A, Sp, MDG, SV, Frp, R, H, KrF og FNB fram slikt forslag:

- «1 Hovudutval for opplæring og kompetanse beklagar at førsteinntaket til vidaregåande opplæring blei gjennomført med feil klassetal på vg1 Bygg- og anleggsteknikk, ved både Mo og Øyrane vidaregåande skule og Flora vidaregåande skule, på grunn av ein tastefeil. Flora og Mo og Øyrane vidaregåande skular er to gode skular som gir eit godt fagleg og sosialt tilbod til elevane, for begge skulane er forutsigbarhet for vg2 -tilboda viktig for å ivareta sterke fagmiljø.
2. For å løyse situasjonen vedtek hovudutval for opplæring og kompetanse at det vert sett i gong ei ekstra gruppe vg1 Bygg og anlegg ved Mo og Øyrane vidaregåande skule, under føresetnad av at dette kan gjennomførast. Mo og Øyrane vidaregåande skule skal i samarbeid med Flora vidaregåande skule sikre rekruttering til vg2-løpa.
3. Flora vidaregåande skule har planlagt sitt opplæringstilbod for kommande skuleår etter det politiske vedtaket. Hovudutval for opplæring og kompetanse føreset at sakshandsamingsfeilen ikkje skal føre til eit økonomisk tap for skulen.»

Avrøysting

Torvanger sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Hovudutval for opplæring og kompetanse beklagar at førsteinntaket til vidaregåande opplæring blei gjennomført med feil klassetal på vg1 Bygg- og anleggsteknikk, ved både Mo og Øyrane vidaregåande skule og Flora vidaregåande skule, på grunn av ein tastefeil. Flora og Mo og Øyrane vidaregåande skular er to gode skular som gir eit godt fagleg og sosialt tilbod til elevane, for begge skulane er forutsigbarhet for vg2 -tilboda viktig for å ivareta sterke fagmiljø.
2. For å løyse situasjonen vedtek hovudutval for opplæring og kompetanse at det vert sett i gong ei ekstra gruppe vg1 Bygg og anlegg ved Mo og Øyrane vidaregåande skule, under føresetnad av at dette kan gjennomførast. Mo og Øyrane vidaregåande skule skal i samarbeid med Flora vidaregåande skule sikre rekruttering til vg2-løpa.
3. Flora vidaregåande skule har planlagt sitt opplæringstilbod for kommande skuleår etter det politiske vedtaket. Hovudutval for opplæring og kompetanse føreset at sakshandsamingsfeilen ikkje skal føre til eit økonomisk tap for skulen

Saksnr: 2020/1929-35
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Opplæringstilbudet skuleåret 2020/2021 - verknader av koronapandemien

Vedlagt er Opplæringstilbudet skuleåret 2020/2021- verknader av koronapandemien.

Vedlegg:

1. Opplæringstilbudet skuleåret 2020/2021 – verknader av koronapandemien
2. Vedtak sak 137/2020, fylkesutvalet 18.06.2020

2020/43381-76

Saknr: Linda Farestveit, Anne Sara**Saksbehandlar:** Svendsen, Susan Husabø,
Tor Ivar Sandvik**Saksgang**

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Yrkesopplæringsnemnda		26.05.2020
Hovudutval for opplæring og kompetanse		02.06.2020
Fylkesutvalet		18.06.2020

Opplæringstilbudet skuleåret 2020/21 - verknader av koronapandemien

Forslag til innstilling

1. Fylkesutvalet tek saka til orientering.
2. Fylkesrådmannen får fullmakt innanfor sektoren si ramme til å opprette vg3 som alternativ til læreplass ved behov.
3. Fylkesrådmannen kjem tilbake med ny status og framlegg til konkrete tiltak, oppfølging og økonomiske konsekvensar av koronapandemien i september 2020.

Samandrag

I politisk sak «justering av opplæringstilbudet skuleåret 2020/21», varsla fylkesdirektør opplæring og kompetanse ei ny sak på bakgrunn av at koronapandemien gjer situasjonen rundt opplæringstilbudet for 2020/21 usikker på fleire område. Fylkesdirektøren peika då på særleg tre utfordringar som følgje av pandemien:

- Potensielt færre lærekontraktar
- Potensielt fleire permitteringar av lærlingar/avbrot av lærekontraktar
- Elevar som har søkt utveksling i utlandet, som vel å ikkje reise ut, eller blir hindra frå å reise

Fylkesrådmannen legg i denne saka fram status for utfordringane som vist over.

Rune Haugsdal
fylkesrådmannBjørn Lyngedal
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

I politisk sak «justering av opplæringstilbodet skuleåret 2020/21», varsla fylkesdirektør opplæring og kompetanse ei ny sak på bakgrunn av at koronapandemien gjer situasjonen rundt opplæringstilbodet for 2020/21 usikker på fleire område. Fylkesdirektøren peika då på særleg tre utfordringar som følgje av pandemien:

- Potensielt færre lærekontraktar
- Potensielt fleire permitteringar av lærlingar/avbrot av lærekontraktar
- Elevar som har søkt utveksling i utlandet, som vel å ikkje reise ut, eller blir hindra frå å reise

På bakgrunn av innhenta kunnskapsgrunnlag, legg fylkesrådmannen i denne saka fram status for problemstillingane som vist over. Det er per 05.05.2020 formidla færre søkarar til lære plass enn på same tidspunkt i 2019, og det er p.t. 387 permitterte lærlingar.

Fylkesrådmannen har fått signal som viser at fleire bransjar er usikre på kapasitet dei har for å halde på eller ta i mot lærlingar i den næraste tida. T.d. er oljeprisfallet nemnt som ein usikkerheitsfaktor som også kan påverke situasjonen i lengre tid.

Fylkesrådmannen vurderer at kunnskapsgrunnlaget ikkje er tydeleg nok til å tilrå å sette i verk konkrete tiltak på dette tidspunktet. Det er likevel tydeleg at dei største utfordringane vil vere knytt til opplæring i bedrift.

Biletet vil vere tydelegare i august/september knytt til kva konkrete tiltak det vil vere behov for å sette i verk.

Kunnskapsgrunnlag

For å vurdere mogelege konsekvensar koronapandemien kan ha for vidaregåande opplæring, har fylkesrådmannen innhenta og vurdert kvantitative og kvalitative data. Særleg har det vore sentralt å vere i dialog med bransjane og lærebedriftene om korleis dei vurderer behovet for lærlingar på kort og lengre sikt. Samtidig har fylkesrådmannen følgd med utviklinga og vurdert data på formidla søkarar til lære plass, samt kartlagt skulane sin kapasitet til å drive vg3 alternativ fagopplæring.

Dette kapittelet går gjennom kunnskapen som ligg til grunn for vurdering av situasjonen, og som ligg til grunn for oppsummering av mogelege behov for tiltak.

Kravet om at fylkeskommunen skal sette i gang vg3 opplæring i skule går fram av forskrift til opplæringslova § 6A-9

Søkarar som har lovfesta rett til opplæring etter opplæringslova § 3-1, men ikkje får tilbod om lære plass, har rett til inntak i eit programområde på Vg3 som byggjer på det programområdet på Vg2, som søkaren har gjennomført. Fylkeskommunen skal tilby søkaren opplæring i skole dersom søkaren ønskjer det, og dersom dei ikkje kan skaffe lære plass innan 1. september. Tilsvarende plikt til å tilby opplæring i skole gjeld der læreplanverket fastset eit anna opplæringsløp.

Begge dei to tidlegare fylkeskommunane har erfaring med slike tilbod, men omfanget kan bli vesentleg høgare som følgje av koronapandemien.

Tilbakemeldingar frå regionalt kompetanseforum

Avdeling for innovasjon og næringsutvikling sende 1. april ut førespurnad til lokale samarbeidsarenaar og bransjekontaktar der dei blant anna etterlyste vurderingar kring eventuelle behov for å dimensjonere opp tilbodet om alternativ vg3 fagopplæring i skule i ulike utdanningsprogram.

Under følger tilbakemeldingar slik dei kom inn frå dei ulike regionane.

Region Vest:

- Både dei vidaregåande skulane, og opplæringskontora opplever i mindre grad utfordringar innanfor lærlingsituasjonen i regionen, på tross av koronasituasjonen.
- Dei fleste elevane på vg2-linjene har tilgang til lærlingplassar frå hausten
- De fleste lærlingane som nærmar seg fagprøve opplever at næringslivet og kommune ønskjer å fullføre utdanningsløpet.
- Øygarden kommune tar inn 20% ekstra lærlingar frå hausten, og næringslivet må følgje opp.

Sunnhordland:

- Mange bedrifter i Sunnhordland har vald å stå ved dei tilsettingane av lærlingar som er gjort i starten av året, då dei veit at dei har behov for kompetanse på andre sida av krisa.
- Koronakrisa har ført til at bedriftene tar inn litt færre lærlingar enn det som først var planen. Til tross for usikkerheit og nedgang ser bedriftene stort behov for lærlingar og rekruttering på lang sikt, og ønskjer å prioritera inntak av lærlingar.
- Det er ein svært krevjande situasjon bedriftene står i, og horisontane er uklåre. Det er risiko for (fleire) permitteringar ved ytterlegare svikt i oppdragsmengd, kansellering av kontraktar osv. I verste fall kan dette medføre at bedrifter ikkje har tilgjengeleg kapasitet på jobb, til at det er forsvarleg å drive opplæring av lærling(ar). Difor er det høgst naudsynt at det blir oppretta vg3-tilbod kommande skuleår; både med tanke på elevar som ikkje får læreplass, men også med tanke på elevar som har læreplass, som i dag arbeider med ein høg risiko for at dei under læretida må returnere til skulen dersom bedrift ikkje klarar å innfri forpliktinga som følgje av reduksjon av bemanning i eiga bedrift.
- Behovet for lærlingar i bedriftene, opp mot ønske om læreplassar frå elevar i vg2 vil vere med på å avdekke behovet for dimensjonering av alternativ vg3 opplæring. Vg3 kan og delvis gjennomførast i bedrift. Kværner har tidlegare gjennomført vg3 industriteknologi, i staden for vg3 i skule.
- Som eit tillegg til å dimensjonere opp for eit auka behov for vg3 opplæring, vil også støtte/tiltak som i størst mogeleg grad hindrar permitteringar ved bedriftene hjelpe til at elevar får læreplass og at bedrifter kan ha lærlingane sine i arbeid, og unngå permitteringar.
- For å stimulere til drift og for å unngå unødvendige permitteringar, kan det vere mogeleg å supplere tiltaka retta mot næringslivet med ei ordning der det er høve for bedrifter å søke om lønstilskot?

Sogn og Nordhordland melde ikkje om nokre behov for vg3-tilbod i denne innspelsrunda.

Permitteringar

Tabellen under viser tal permitterte i Vestland, per 04.05.2020.

	Tal på lærlingar/lærekandidatar som er permittert pga. koronasituasjonen sidan 1. mars	Løpande kontrakter
Bygg- og anlegg	37	1698
Design og handverk	90	231
Elektrofag	63	986
Helse- og oppvekstfag	0	1182
Medier og kommunikasjon (gamal ordning)		7
Naturbruk	4	123
Restaurant- og matfag	102	262

Service og samferdsel	35	606
Teknikk og industriell produksjon	56	1389
SUM i fylket	387	6484

Tabellen viser tal lærlingar som er råka av permitteringar. Frisørane og kokk- og servitørbransjen har mange permitteringar, det same har tømrrarfaget og elektrikarfaget. Dette [samsvarer med det nasjonale biletet](#). Per 05.05.2020 var det ingen lærlingar som hadde blitt sagt opp (mista læreplassen sin) pga. koronasituasjonen. Dette kan likevel endre seg i tida framover.

Gjennomføring av fagprøver

Situasjonen med sprenging av koronavirus har konsekvensar for gjennomføring av fag- og sveineprøvar. Vestland fylkeskommune har opna for gjennomføring av fag- og sveineprøvar så langt det er mogeleg.

Prøvenemndene må i kvart tilfelle vurdere i samråd med prøvestad og kandidat om det er mogeleg og forsvarleg å gjennomføre prøven. Gjeldande nasjonale føringar for smittevern skal alltid vere ein del av denne vurderinga.

At fag- og sveineprøver blir forseinka vil ha innverknad på inntak av nye lærlingar i bedriftene.

Formidling til læreplass

At ein søkar blir registrert formidla betyr at fylkeskommunen har fått beskjed om at vedkomande har fått læreplass.

Per 05.05.2020 er det formidla 611 søkarar i Vestland. Tilsvarende var det den 08.05.2019 formidla 705 i Hordaland og den 15.05. 2019 339 formidla i Sogn og Fjordane. Totalt er det 433 færre formidla ungdommar til læreplass i Vestland i år enn i mai 2019.

At talet på formidla søkarar har gått ned viser at formidlinga går seinare, og kan vere ein indikasjon på at færre totalt sett blir formidla til læreplass.

Intensjonsavtalar om læreplass

Fylkesrådmannen har sendt ut tusen tilpassa e-poster til lærebedrifter, der det var høve til å justere tal intensjonsavtalar i høve til kva som var registrert i februar. Per 04.05.2020 hadde 30,6 % av bedrifter og opplæringskontor svart. Desse står for 58,3 % av alle intensjonsavtalane som er skrivne.

Ser ein bort frå maritime fag, er det meldt ein reduksjon på 180 intensjonsavtalar. Maritime fag melder om eit auka behov for 84 læreplassar.

Tilbakemeldingar frå skulane på kapasitet vg3 i skule

Alle dei vidaregåande skulane i Vestland blei spurt om kva kapasitet skulane har til å eventuelt ta inn elevar/lærlingar til alternativ vg3 slutt opplæring i skule skuleåret 2020/21. 23 skular melde tilbake at dei har kapasitet til å opprette vg3 alternativ fagopplæring i skule. Totalt er det kapasitet til å gi tilbod i alle yrkesfaglege utdanningsprogram, bortsett frå naturbruk. Høgast kapasitet er det i teknikk og industriell produksjon, bygg- og anleggsteknikk, elektrofag og restaurant- og matfag.

Konsekvensar ved nedstenging av skulane

Dei vidaregåande skulane i Vestland fylkeskommune har blitt spurd om korleis situasjonen rundt skulestenging og heimeundervisning har påverka fråfallet i skulen. Dei aller fleste skulane melder om positive erfaringar med heimeundervisning, og fleire skular melder at ein del elevar har betre utbytte av nettundervisning enn vanleg skule. Dei meiner at elevane får betre arbeidsro og slik også lettare for å konsentrere seg.

Når det gjeld elevane på vg2 yrkesfag er dei generelle tilbakemeldingane at dei fleste elevane har takla heimeundervisning godt, men at dei har sakna praktisk arbeid i verkstaden. Elevane er svært godt nøgde med å vere attende på skulen i dei praktiske faga. Mange kunne nok ønskje seg enda

fleire timar på skulen. Når det gjeld fråfall for denne gruppa er den generelle tilbakemeldinga at det ikkje er fleire som står i fare for å falle i frå, få IV eller stryk no enn det var før skulen stengde – det er generelt dei same elevane som står i faresona.

Tilbakemeldingane frå skulane viser at det så langt ikkje er teikn på at organisering og gjennomføring av opplæringa gjennom denne perioden fører til ein lågare gjennomføringsgrad for elevane. Viss dette skulle vise seg å stemme når gjennomføringsreslutata for skuleåret ligg fjøre, vil det ikkje vere behov for å planlegge for særleg auka kostnader gjennom at elevar må ta opp fag som følgje av koronapandemien.

Fylkesrådmannen si vurdering av noverande situasjon i dei mest utsette sektorane

I dette kapitlet vurderer fylkesrådmannen status i dei mest utsette bransjane, oppsummerer utfordringsbiletet og peiker på mogelege område kor det er sannsynleg at tiltak vil måtte setjast i verk.

Intensjonsavtalar/læreplassar

Fylkeskommunen brukar intensjonsavtalar som ein av indikatorane for tal læreplassar. Opphøveleg blei intensjonsavtalene for 2020 sette opp i februar månad. Tala viste då at både i sum og innanfor dei enkelte lærefaga såg 2020 ut for å bli eit år med bra balanse mellom søkarar til læreplass og mogelegheitene for å få plass. Koronapandemien har endra denne situasjonen. I avsnitta under vurderer fylkesrådmannen status for dei ulike sektorane.

Bygg- og anlegg

Generelt er det årleg større etterspurnad etter lærlingar enn det er søkarar. Tømrarfaget skil seg litt ut frå dei andre byggfaga her. Dei fleste søker tømrarfaget, slik at tilbod og etterspurnad er betre balansert der enn i t.d. betongfaget. Det kan sjå ut som at bransjen nedjusterer planane for inntak i tømrarfaget. Bedriftene har hatt ein del permitteringar, og uttrykkjer også ei viss uro over den framtidige leveransesituasjonen. Store delar av innkjøpa blir gjort i utlandet, noko som har gitt ein sårbar situasjon no. Det er derfor bekymring for at leveransesituasjonen kan gi meir langsiktige, negative verknader.

Design og handverk

Frisørfaget utgjer det store lærefaget innanfor design og handverk. Søkartala til frisørfaget har gått nedover over fleire år, og det er derfor stor etterspurnad etter lærlingar i høve til kor mange som vil utdanne seg den vegen. Signala frå bedriftene er ikkje urovekkande så langt. Sjølv om bedriftene måtte stenge og gå til permitteringar, ser det ut for at bransjen har tru på framtida. Lærlingane er i stor grad framleis permitterte pga. smitterisikoen i bedriftene.

Elektrofag

Elektrobransjen har hatt og har mange permitterte lærlingar i Vestland. Dette blir forklart med ordresituasjon, smitterisiko i tenestebil, m.m. Signal frå bransjen er at mange bedrifter er avventande. Samstundes etterspør bransjen i nordfylket fleire lærlingar.

Helse- og oppvekstfag

I helsearbeidarfaget, ambulanséfaget og barne- og ungdomsarbeidarfaget er det lite truleg at koronasituasjonen vil gjere store, negative utslag. Samtidig justerer ein del private barnehagar ned planane sine for lærlinginntak pga. ny bemanningsnorm for barnehagane.

Naturbruk

Naturbruk er eit lite utdanningsprogram målt i tal på lærekontraktar. Bransjen har hatt enkelte permitterte lærlingar. Det er registrert ein liten nedgang i talet på intensjonsavtalar som følgje av koronapandemien.

Restaurant- og matfag

Så langt ser det ikkje ut som at bedriftene nedjusterer planane for lærlinginntak i særleg grad. Bransjen blei hardt råka av nedstenginga av samfunnet 12. mars, og har høge tal på permitterte. Samstundes er dette eit utdanningsprogram der søkartala har gått nedover over år, og det er mykje større etterspurnad etter lærlingar enn det er søkarar.

Teknikk og industriell produksjon

Innanfor dei lærefaga som har bakgrunn i vg2 industriteknologi er det bekymring og nedjusterte forventningar å spore. Mange av bedriftene innanfor desse faga er underleverandørar til oljeindustrien, som kan vere ei av forklaringane. Det er ein liknande tendens for brønnfaga.

Innan dei maritime faga (matrosfaget og motormannfaget) er biletet motsett. Bransjen etterspør fleire lærlingar enn det er tilgjengeleg.

Oppsummering av mogelege behov

På grunnlag av den innhenta informasjonen og fylkesrådmannen sine vurderingar av situasjonen i dei ulike fagområda, er det truleg at det vil vere behov for vg3 alternativ opplæring i skule i fleire programområde/lærefag:

- Lærefag ut frå vg2 industriteknologi
- Tømrarfaget
- Elektrikarfaget
- Landbruksmaskinmekanikar

I tillegg vil det mest truleg vere søkarar til fleire andre lærefag som ikkje får læreplass, men der søkartalet er så lågt at det vanskeleg let seg gjere å opprette eigne vg3-tilbod. Desse søkarane har rett til å fullføre opplæringa si, og her må ein sjå på løysingar med å samle fleire tilgrensande lærefag og samarbeid med bedrifter om opplæringa.

Dersom gjennomføring av fagprøver blir vesentleg forseinka, med konsekvensane at søkarane i år må vente, kan det vere naudsynt å sette i gang kortare kurs i samarbeid med opplæringskontor og bransjar. Slike tiltak kan avhjelpe ventesituasjonen og i tillegg gje dei betre føresetnader for å starte og fullføre læretida.

Konsekvensane av forventa forseinking vil vere at færre har fått læreplass per 1.september, samanlikna med i fjor. Likevel er det signal i innspela frå arbeidslivet som tyder på at fleire kan få læreplass utover hausten og vinteren. Det betyr at vg3 som alternativ til læreplass i ein del fag ikkje bør settast i gang så tidleg som tal søkarar til læreplass kan tilseie. Vg3-klassane blir også finansiert av tilskot til lærebedrift, og ein bør ikkje sette i gang eit større omfang vg3-klassar før læreplasssituasjonen er tydelegare avklart.

Ut frå endringar i situasjonen ut over våren og sommaren kan det likevel bli tydeleg at det vil vere eit klart behov for alternative vg3-klassar i nokre lærefag. På grunnlag av at dette kan bli sannsynleg, tilrår fylkesrådmannen at fylkesdirektøren får fullmakt til å sette i gang slike naudsynte klassar, innfor sektoren si økonomiske ramme.

Vg3 påbygging til generell studiekompetanse

I arbeidet med sak om justering av opplæringstilbodet for 2020/21 såg fylkesrådmannen allereie teikn som tyda på at koronapandemien ville gje store utfordringar for opplæring i bedrift, og tok med det omsyn til eit auka behov for vg3 påbygg til generell studiekompetanse.

Politisk vedtak om å ta ned kapasiteten på vg3 påbygging til generell studiekompetanse blei ikkje effektuert i sak PS 15/20 justering av opplæringstilbodet for 2020/21.

Vg2 i utlandet

Vestland fylkeskommune tilbyr elevar frå heile Vestland eit [kompetansegejevande vg2-tilbod i utlandet](#). Tilboda blir administrert av dei aktuelle skulane, som har ansvaret for oppfølging gjennom skuleåret.

Vestland fylkeskommune gir tilbud om følgjande utanlandsopphald (dei såkalla «hordalandsklassane»):

Skule	Trinn	Utdanningsprogram	Programområde
Amalie Skram vgs	vg2	Studiespesialisering	Realfag Språk, samfunnsfag og økonomi
Askøy vgs	vg2	Elektrofag	Automatisering Data og elektronikk Elenergi
Askøy vgs	vg2	Studiespesialisering	Realfag Språk, samfunnsfag og økonomi
Knarvik vgs	vg2	Studiespesialisering	Realfag Språk, samfunnsfag og økonomi
Kvam vgs	vg2	Studiespesialisering	Realfag Språk, samfunnsfag og økonomi
Voss gymnas	vg2	Studiespesialisering	Realfag Språk, samfunnsfag og økonomi

Det er totalt 77 primærøkarar til desse tilboda for skuleåret 2020/21. Ved ein gjennomgang av søkertala, har alle utanom seks elevar også søkt eit anna ordinært vg2-tilbod i VLFK.

Jamfør gjeldande lokal inntaks- og formidlingsforskrift, har elevane rett til eit vg2-tilbod på skulen dei går på vg1 på. Primærøkarane til utanlandstilbod vil få tilleggspoeng, på lik line med alle andre, som gjer at dei er sikra eit tilbod på vg2 skulen dei tek vg1 på. Dei seks søkarane som ikkje har søkt ein skule i VLFK blir direkte kontakta, så også dei vil vere sikra eit tilbod.

I tillegg til å kunne søke ovannemnde tilbod, kan elevane søke utanlandsopphald i regi av private/ideelle organisasjonar. Fylkesrådmannen har ikkje oversikt over kor mange søkarar dette dreier seg om, men historisk sett er det i underkant av 100 kvart år. Desse elevane søker også skuleplass anten i eit privat eller offentleg tilbod.

Fylkesrådmannen har gjennomført eit nytt prøveinntak for å kvalitetssikre at det er nok tilgjengelege plassar på dei skulane søkarane har rett til oppflytting frå vg1 til vg2 på. Kapasiteten i skulane er tilstrekkeleg, og det vil ikkje vere behov for å auke opp klassetalet på vg2 som følge av at elevane ikkje gjennomfører eit utanlandsopphald skuleåret 2020/21.

I ein normalsituasjon vil det i stor-Bergen vere ledig kapasitet for elevar på vg1 til å søke til og få plass på ein annan skule på vg2. I ein situasjon der ingen vel, eller blir forhindra frå, å reise til utlandet, vil elevplassane på vg2 vere fylte, og det vil vere lite rom for å byte skule frå vg1 til vg2.

Økonomi

Det er på noverande tidspunkt for tidleg å seie noko konkret om kva økonomiske konsekvensar koronapandemien kan gi. Fylkesrådmannen vil kome tilbake til mogelege konsekvensar gjennom sak i september 2020.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet har vedtaksmynde

Vurderingar og verknader

Økonomi: Ingen verknader i denne saka. Mogelege økonomiske konsekvensar vil framkome i sak i september.

Klima: Ikkje relevant.

Folkehelse: Ikkje relevant i denne saka.

Regional planstrategi: Ikkje relevant.

Konklusjon

Fylkesrådmannen har fått signal som viser at fleire bransjar er usikre på kapasitet dei har for å halde på eller ta i mot lærlingar i den næraste tida. T.d. er oljeprisfallet nemnt som ein usikkerheitsfaktor som også kan påverke situasjonen i lengre tid.

Fylkesrådmannen vurderer at kunnskapsgrunnlaget ikkje er tydeleg nok til å tilrå å sette i verk konkrete tiltak på dette tidspunktet. Det er likevel tydeleg at dei største utfordringane vil vere knytt til opplæring i bedrift.

På grunnlag av den innhenta informasjonen og fylkesrådmannen sine vurderingar av situasjonen i dei ulike fagområda, er det truleg at det vil vere behov for vg3 alternativ opplæring i skule i fleire programområde/lærefag:

- Lærefag ut frå vg2 industrideknologi
- Tømrarfaget
- Elektrikarfaget
- Landbruksmaskinmekanikar

Per 05.05.2020 er det formidla 611 søkarar i Vestland. Tilsvarende var det den 08.05.2019 formidla 705 i Hordaland og den 15.05. 2019 339 formidla i Sogn og Fjordane. Totalt er det 433 færre formidla ungdommar til lære plass i Vestland i år enn i mai 2019. At talet på formidla søkarar har gått ned viser at formidlinga går seinare, og kan vere ein indikasjon på at færre totalt sett blir formidla til lære plass.

Det er signal i innspela frå arbeidslivet som tyder på at fleire kan få lære plass utover hausten og vinteren. Det betyr at vg3 som alternativ til lære plass i ein del fag ikkje bør settast i gang så tidleg som tal søkarar til lære plass kan tilseie.

Ut frå endringar i situasjonen ut over våren og sommaren kan det likevel bli tydeleg at det vil vere eit klart behov for alternative vg3-klassar i nokre lærefag. På grunnlag av at dette kan bli sannsynleg, tilrå fylkesrådmannen at fylkesdirektøren får fullmakt til å sette i gang slike naudsynte klassar, innafør sektoren si økonomiske ramme.

Fylkesrådmannen vil kome tilbake med ny sak i september når biletet vil vere meir tydeleg om kva konkrete tiltak det vil vere behov for å sette i verk.

Saksnr: 2020/1929-36
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland

Vedlagt er Fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland.

Vedlegg:

1. Fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland
2. Vedtak sak 30/2020, opplæring og kompetanse 02.06.2020
3. Vedtak sak 136/2020, fylkesutvalet 18.06.2020

Saknr: 2020/41557-8**Saksbehandlar:** Kenth Rune Teigen Måren

Saksgang

Utval	Utv.saknr.	Møtedato
Hovudutval for opplæring og kompetanse		02.06.2020

Fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland

Forslag til vedtak

Hovudutval for opplæring og kompetanse tek saka til vetande på grunnlag av at det ikkje er eit lovkrav om felles fråværsreglement.

Samandrag

Saka gjeld unntaksgrunnar i §3-47 *Føring av fråvær i vidaregåande opplæring* i forskrifta til opplæringslova.

Det er ikkje eit lovkrav at det må utarbeidast felles fråværsreglement for dei vidaregåande skulane. Bakgrunnen for at fylkesdirektøren har utarbeida felles eit fråværsreglement er å sikre likehandsaming og å hjelpe elevar og skular i å orientere seg i eit til dels krunglete regelverk.

Bjørn Lyngedal
Fylkesdirektør

Kenth Rune Teigen Måren
Seksjonsleiar

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Hovudutval for opplæring og kompetanse fekk i RS-sak 11/2020 framlagt felles fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland. I handsaminga av saka vart det reist spørsmål til korleis en skal tolke unntaksgrunnar i §3-47 i forskrifta til opplæringslova. Eit samrøystes utval gjorde vedtak om at fylkesdirektøren utarbeide ei politisk sak om felles fråværsreglement for dei vidaregåande skulane i Vestland.

Vurdering og konklusjon

Det er ikkje eit lovkrav å ha eit felles fråværsreglement for dei vidaregåande skulane. Fylkesdirektøren har valt å utarbeide eit fråværsreglement for å samle gjeldande reglar på ein stad for å gjere regelverket meir oversiktleg for elevlar og lærar. Fylkesdirektøren skal i tillegg utarbeide retningslinjer som skal ligge ved fråværsreglementet. Retningslinjene skal gi rektorane bistand i korleis unntaksgrunnane i forskrift til opplæringslova § 3-47 skal verte tolka . Fråværsreglementet skal gjelde for alle skulane i Vestland fylkeskommune frå 1. august 2020, retningslinjene skal vere klare til same dato. Hovudutval for opplæring og kompetanse vil få lagt fram desse retningslinjene som ei referatsak.

Føremålet med retningslinjene er å sikre størst grad av likebehandling mellom skulane og elevane. Momenta vil vere basert på praksis og dei retningslinjene som er fastsett av Utdanningsdirektoratet. Rektor skal likevel foreta ein konkret vurdering av elevens situasjon og kvifor han eller ho ikkje har møtt opp i timane. Det er altså årsaka til fråværet som er avgjerande for om rektor kan bruke det konkrete unntaket.

Saksprotokoll 02.06.2020 - hovudutval for opplæring og kompetanse

Rasmus Laupsa Rasmussen, A, sette på vegner av A, Sp, Sv, MDG og KrF fram slikt forslag (a):

«Tillegg:

Nytt punkt 6.6

Politisk arbeid definerast som deltaking på aktivitet i regi av eit politisk parti, ungdomsparti, politisk organisasjon eller interesseorganisasjon, anten som deltakar eller som arrangør.»

Pauline Tomren, MDG, sette på vegner av MDG, A, Sp, Sv og KrF fram slikt forslag:

«Tillegg:

Teksttillegg til fráværtdokumentet:

- Dette skrivet er berre ei kortfatta oppsummering av fráværtsreglane til fylkeskommunen. I nokre tilfelle gjeld andre krav til dokumentasjon, og det finst meir utfyllande informasjon om kva som er gyldig/ugyldig frávær enn det som kjem fram i dette skrivet. Det kan også vere fleire tilfelle som gir grunnlag for å slette frávær frå vitnemålet enn det som står her. Dei fullstendige retningslinjene finn du på utdanningsdirektoratet si heimeside: <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Vitnemal/fravarsgrense---udir-3-2016/> «

Rasmus Laupsa Rasmussen, A, sette fram slikt forslag (b):

«Alternativ:

Utvalet visar til reglement lagt fram i RS 11/20 og vedtek reglementet.»

John Andre Kongsvik, H, sette på vegner av H og Frp fram slikt forslag:

«Saka vert utsett.»

Avrøysting utsetjingsforslag:

Kongsvik sitt forslag fekk fem røyster (H, Frp og FNB) og falt.

Rasmus Laupsa Rasmussen, A, sette fram slikt forslag (c) :

«Tillegg:

Saka går vidare til handsaming i fylkesutvalet og fylkestinget.»

Avrøysting

Rasmussen sitt forslag (a) og (b), med Tomren sitt forslag fekk 10 røyster (A, Sp, Sv, Krf, MDG og R) og vart vedteke mot mot 5 røyster (H, Frp, FNB) for fylkesrådmannen sitt forslag.

Rasmussen sitt forslag (c) vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Utvalet visar til reglement lagt fram i RS 11/20 og vedtek reglementet med slike tillegg.

Nytt punkt 6.6

Politisk arbeid definerast som deltaking på aktivitet i regi av eit politisk parti, ungdomsparti, politisk organisasjon eller interesseorganisasjon, anten som deltakar eller som arrangør.

Til fráværtdokumentet:

Dette skrivet er berre ei kortfatta oppsummering av fráværtsreglane til fylkeskommunen. I nokre tilfelle gjeld andre krav til dokumentasjon, og det finst meir utfyllande informasjon om kva som er gyldig/ugyldig frávær enn det som kjem fram i dette skrivet. Det kan også vere fleire tilfelle som gir grunnlag for å slette frávær frå vitnemålet enn det som står her. Dei fullstendige retningslinjene finn

du på utdanningsdirektoratet si
heimeside: <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Vitnemal/fravarsgrense---udir-3-2016/> «

2. Saka går vidare til handsaming i fylkesutvalet og fylkestinget.

Saksprotokoll 18.06.2020 - fylkesutvalet

Silja Ekeland Bjørkly (H) sette fram slikt forslag:

«Alternativ:

Fylkesutvalet tek saka til vetande på grunnlag av at det ikkje er eit lovkrav om felles fráværreglement.»

John Andre Kongsvik (H) sette fram slikt forslag:

«Nytt punkt 3:

Fylkesutvalet ber fylkesrådmannen komme tilbake med forslag som definerer godkjent frávær for politisk arbeid.»

Avrøysting

Ekeland Bjørkly sitt forslag fekk 7 røyster (H, Frp og FNB) og fall.

Innstillinga frå hovudutval for opplæring og kompetanse vart vedteke mot 6 røyster (H, FNB og 1 Frp).

Kongsvik sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Utvalet visar til reglement lagt fram i RS 11/20 og vedtek reglementet med slike tillegg.

Nytt punkt 6.6

Politisk arbeid definerast som deltaking på aktivitet i regi av eit politisk parti, ungdomsparti, politisk organisasjon eller interesseorganisasjon, anten som deltakar eller som arrangør.

Til fráværskokumentet:

Dette skrivet er berre ei kortfatta oppsummering av fráværreglane til fylkeskommunen. I nokre tilfelle gjeld andre krav til dokumentasjon, og det finst meir utfyllande informasjon om kva som er gyldig/ugyldig frávær enn det som kjem fram i dette skrivet. Det kan også vere fleire tilfelle som gir grunnlag for å slette frávær frå vitnemålet enn det som står her. Dei fullstendige retningslinjene finn du på utdanningsdirektoratet si

heimeside: <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Vitnemal/fravarsgrense---udir-3-2016/> «

2. Saka går vidare til handsaming i fylkesutvalet og fylkestinget.

3. Fylkesutvalet ber fylkesrådmannen komme tilbake med forslag som definerer godkjent frávær for politisk arbeid.

Saksnr: 2020/1929-37
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Høyringsvar frå Vestland fylkeskommune på NOU 2019:23 Ny opplæringslov

Vedlagt er Høyringsvar frå Vestland fylkeskommune på NOU 2019:23 Ny opplæringslov.

Vedlegg:

1. Høyringsvar frå Vestland fylkeskommune på NOU 2019:23 Ny opplæringslov
2. Saksprotokoll yrkesopplæringsnemnda 26.05.2020
3. Saksprotokoll opplæring og kompetanse 02.06.2020
4. Saksprotokoll fylkesutvalet 18.06.2020

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Yrkesopplæringsnemnda		26.05.2020
Hovudutval for opplæring og kompetanse		02.06.2020
Fylkesutvalet		18.06.2020

Høyrings svar frå Vestland fylkeskommune på NOU 2019:23 Ny opplæringslov

Forslag til innstilling

1. Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyrings svaret på NOU 2019:23 «Ny opplæringslov», slik det kjem fram av saksutgreiinga.

Samandrag

Regjeringa oppnemnde 22. september 2017 eit utval som fekk i oppgåve å utgreie og vurdere behovet for rettsleg regulering av grunnskuleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (grunnopplæringa).

Utgreiinga viser at dagens opplæringslov med forskrifter på mange måtar er eit velfungerande regelverk, men at det også er utfordringar med dagens regelverk. Utvalet føreslår ny opplæringslov, som er meint å erstatte dagens opplæringslov. Utvalet foreslår også prinsipp for regelstyringa for å bidra til at lova og det underliggende regelverket også over tid blir eit godt og effektivt styringsvirkemiddel på grunnopplæringa sitt område.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bjørn Lyngedal
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Vedlegg

- 1 Framlegg til innspelsnotat til samling for Forum for opplæringskontorer ...
- 2 Høyrings svar frå OKSU NOU2019 23 og 25 21.04.20

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

I september 2017 sette regjeringa ned eit utval som fekk i oppgåve å utgreie og vurdere behovet for rettsleg regulering av grunnskuleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (grunnopplæringa). Utvalet var leia av Jon Christian Fløysvik Nordrum. Mandatet til utvalet var å føreslå ny opplæringslov og overordna prinsipp for regelstyringa av grunnopplæringa.

Utvalet leverte si utgreiing NOU 2019:23 «Ny opplæringslov» til kunnskaps- og integreringsministeren 13. desember 2019. Kunnskapsdepartementet sende utgreiinga ut på høyring 30. januar 2020 med høyringsfrist 1. juli 2020. Komplett oversikt over høyringsnotatet med tilhøyrande underlag kan hentast på regjeringen.no. Kunnskapsdepartementet ber kommunar og fylkeskommunar om å vidaresende høyringsbrevet og høyringsnotatet i eiga verksemd og oppsummere dei ulike innspela i ein felles høyringsuttale.

Samtidig med NOU 2019:23 sende Kunnskapsdepartementet ut ei høyring på NOU 2019:25 «Med rett til å mestre. Struktur og innhold i vidaregåande opplæring». I høyringsbrevane ber departementet kommunane og fylkeskommunane om å svare på høyringane kvar for seg. Departementet vil sjå innspela i samanheng i det vidare arbeidet med forslag til ny opplæringslov. Om den vidare prosessen skriv departementet at dei tek sikte på å sende høyringsnotat med forslag til ny opplæringslov på høyring våren 2021. Høyringsuttalane til NOU 2019:23 vil vere viktig i deira arbeid med det komande høyringsforslaget. Dei skriv vidare at regjeringa tek sikte på å legge fram eit lovforslag om ny opplæringslov for Stortinget våren 2022.

Mandatet til utvalet

Mandatet til utvalet var å utgreie og vurdere behovet for regulering av grunnopplæringa sitt område. Siktemålet for arbeidet er eit regelverk som tek vare på måla og prinsippa i grunnopplæringa slik desse er nedfelt i opplæringslova sin føremålsparagraf og sentrale styringsdokument. Samtidig må regelverket sikre at kommunane og fylkeskommunane som skuleeigarar har tilstrekkeleg handlingsrom til å fremje kvalitetsutvikling i skulen.

Vestland fylkeskommune sitt arbeid med høyringa

Opplæringssektoren har hatt NOU-en på høyring med frist for å kome med innspel seinast 16. april 2020. Innspela frå sektoren er innarbeidd i felles høyringssvar frå Vestland fylkeskommune. Innspela frå opplæringskontor og partane i næringslivet er i tillegg lagt ved saka. Sjølv om dette er lagt ved saka betyr ikkje det at fylkeskommunen stiller seg bak og er einig i alle innspela frå desse. Sidan vi er bedne om å samle alle innspel frå sektoren i ein felles høyringsuttale, meiner fylkesrådmannen at det likevel er formålstenleg å legge dei ved vårt høyringssvar.

NOU 2019:23 er eit omfattande dokument, og det gjeld både grunnskulen og vidaregåande opplæring. Det vil seie at fylkeskommunen har ikkje sett på dei kapitla som gjeld grunnskulen. Vidare er det samtidig sendt ut ei høyring på NOU 2019:25, og departementet har bedt kommunane og fylkeskommunane om å svare på høyringane kvar for seg. Dersom det er tema som vert behandla i begge høyringane, kan det vere vi likevel berre omtalar det i eitt av høyringssvara slik at det ikkje vert ei dobbelbehandling.

Vedtakskompetanse

Jamfør reglement for folkevalde organ og delegering i Vestland fylkeskommune er det fylkesutvalet som kan vedta ei fråsegn på vegne av fylkeskommunen (pkt. 6. Reglement for folkevalde organ og delegering).

Vurderingar og verknader

Kapittel 19 – Elevane si medverking og skuledemokratiet

I kapittel 19 drøftar utvalet høvet for å lovfeste skuledemokrati og elevane sin rett til å ytre seg. Det er fleire grunner til at skuledemokrati er viktig. For det første er skuledemokrati viktig fordi det oppfyller elevane sine grunnleggande demokratiske rettar. For det andre bidrar skuledemokrati til

opplæring i demokrati gjennom demokratisk praksis. For det tredje bidrar skuledemokrati til eit godt skulemiljø.

I utgangspunktet er forslaga ein vidareføring av gjeldande rett. Men føresegna om elevane sin medverknad og skuledemokrati er samla. Det presiserer at skuledemokrati er viktig. Forslaga opnar for meir fleksibilitet for skulane for å gjennomføre eit faktisk demokrati, ikkje berre tomme rollar og organ. Utvalet oppfordrar til å ha organ som elevråd, men det er ikkje er tilstrekkeleg å ha eit organ som ikkje har nokon faktisk betydning og som ikkje er representativt for elevane på skulen. Utvalet skriv at ein kan spørje seg om det er nødvendig å lovfeste en slik rett. Elevane har uansett rett til å organisere seg. Det følger av den alminnelege organisasjonsfridomen i Grunnloven § 101.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er einig i framlegget om å regulere elevane sin rett til å ytre seg og bli høyrd sjå forslag til § 2-2 første avsnitt. Det er føremålstenleg å regulere plikten for skulen til å samarbeide med eleven sine foreldre, sjå forslag til § 2-3.

Fylkesrådmannen er ikkje einig i at det er tilstrekkeleg med berre ei føresegn om skuledemokrati som både omfattar elevane og foreldra, sjå forslag til § 2-4.

Fylkesrådmannen meiner det vil vere føremålstenleg å lovfeste at kvar skule skal ha eit elevråd. Det er ikkje behov for meir foreldreinvolvering enn det er i dag (foreldremøte, foreldresamtalar med meir). Det bør vere føringar på elevdeltaking i råd og utval. Det kan vere fordelar med valfridom av organisering av elevdemokrati, men utfordringa kan vere at elevdemokratiet vert pulverisert. Det er ønskeleg med ein viss minstestandard og/eller rutine.

Fylkesrådmannen er ikkje einig i føresegna om at organ for brukarmedverking i skulen ikkje vert vidareført. Det bør vere ein lov eller forskrift om minstestandard og/eller rutine. Ein må effektivisere og omstrukturere lov og utval. Vidare meiner fylkesrådmannen at skulemiljøutvalg og skuleutvalg må eventuelt slåast saman. Vidare bør elevane ha møterett i LAMU i saker som vedkjem dei.

Kapittel 20 Plikt til å delta aktivt i opplæringa, oppfølgingsplikt og om lekser

I kapittel 20 vurderer utvalet om det framleis skal vere lovfesta at elevar og lærlingar har ei plikt til å delta aktivt i opplæringa, og om kommunane bør ha ein plikt til å følge opp elevar med høgt fråvær. I kapittelet vurderer utvalet også om det skal presiserast i loven at kommunar kan pålegge elevane å gjere oppgåver utanfor skuletida (lekser).

Forslaga er ei vidareføring av gjeldande rett, men utvalet føreslår å lovfeste og presisere enkelte av reglane. Utvalet understrekar at aktiv deltaking i opplæringa er viktig for fellesskapet på skulen. Plikten til aktiv deltaking i opplæringa har derfor betydning utover den individuelle vurderinga i orden og åttferd.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Utvalet føreslår å lovfeste ein plikt for kommunane og fylkeskommunane til å følge opp elevar med høgt fråvær frå opplæringa sjå forslag til § 2-2 andre avsnitt. Fylkesrådmannen er einig i dette forslaget. Til dette oppmodar fylkesrådmannen at departementet utarbeider sentrale retningslinjer. Dette for å hindre at det vert for stor skilnad på korleis elevane vert følgt opp.

Fylkesrådmannen støttar elles i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld plikt til å delta aktivt i opplæringa, oppfølgingsplikt og om lekser.

Kapittel 21 Samarbeidet mellom skulen og foreldra

I kapittel 21 vurderer utvalet om det framleis bør vere ei eiga føresegn om foreldresamarbeid.

Opplæringslova § 1-1 slår fast at opplæringa sitt formål skal oppfyllest «i samarbeid og forståing med heimen». Gjeldande regelverk slår fast at skulen skal halde kontakten med foreldra, avhalde foreldremøte, invitere til samtale med kontaktlærer og elles sørge for informasjon og varsling om forhold som gjeld eleven. Det er til dømes også reglar om varsling av foreldra når det er tvil om eleven ikkje vil få vurdering med karakter, jf. forskrift til opplæringslova § 3-7.

Utvalet føreslår å vidareføre reglane om foreldresamarbeid med språklege endringar, sjå forslag til § 2-3.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er einig med utvalet sitt forslag. Fylkesrådmannen meiner at departementet må, slik som i dag, gje forskrift om foreldremøte på vg1/vg2 og foreldresamtalar, jf. kap. 20 i forskrifta. Det er fornuftig å ha med ein minstestandard på det og ordninga fungerer godt slik det er i dag.

Kapittel 24 Rett til vidaregåande opplæring, minoritetsspråkleg perspektiv

Kapittel 24 handlar om ungdommar sin rett til vidaregåande opplæring, ofte kalla ungdomsretten. Kapittelet handlar også om retten til ekstra tid til vidaregåande opplæring og om prinsippet om at vidaregåande opplæring skal vere gratis.

Retten til vidaregåande opplæring er i dag regulert i opplæringslova § 3-1. Utvalet føreslår å vidareføre retten til vidaregåande opplæring. Utvalet føreslår ingen realitetsendringar i føresegna om gratisprinsippet i vidaregåande opplæring. Det vert likevel føreslått enkelte språklege endringar for å forenkle og klargjere føresegna.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Utvalet sitt forslag er at det skal verte stilt krav om eit visst omfang av grunnskuleopplæring for at ein elev kan verte rekna for å ha fullført grunnskulen, sjå kapittel 24.4.3 og forslag til § 6-1 første avsnitt første setning. Fylkesrådmannen er einig i forslaga til utvalet, men det er viktig å presisere kva «eit visst omfang» inneber.

Eit forslag frå utvalet er at det vert innført ein rett til eit år med ekstra grunnskuleopplæring ved ein vidaregåande skule for dei ungdommane som avsluttar 10. trinnet i grunnskulen utan å ha tilstrekkeleg med opplæring til å få vitnemål, sjå forslag til § 3-1 tredje avsnitt. Fylkesrådmannen er einig i dette forslaget, men erfaring viser at det ekstra opplæringstilbodet som fylkeskommunen tilbyr i dag ofte blir valt bort til fordel for å gå i ordinære klasser. Elevgruppa vert opplevd ofte å ha dårleg tid, og vil fullføre opplæringa raskast mogleg. Dette på tross av grundig rådgjeving frå både kommune og fylkeskommune. Fylkesrådmannen meiner det difor bør bli vurdert om opplæringstilbodet bør vere ein rett, men også ein plikt for elevar med behov for det.

Kapittel 26 Organisering av opplæringa

Kapittel 26 handlar om organisering av opplæringa. Det handlar for det første om lengda på skuleåret, fastsetting av skuledagar og feriedagar (ofte kalla skulerute) og dagleg skuletid. Dette er i dag regulert i opplæringslova §§ 2-2 og 3-2. Kapitelet handlar også om gruppestørrelse, forholdstal mellom tal lærarar og tal elevar og inndeling i grupper. I dag er dette regulert i opplæringslova § 8-2 og i forskrift med heimel i opplæringslova § 8-3.

Utvalet sitt forslag er stort sett ein vidareføring av gjeldande rett, med enkelte språklege endringar. Nasjonale reglar kan vere et verkemiddel for å motvirke at avgjerder som skal bygge på fagleg-pedagogiske vurderingar vert påverka av økonomiske motiv. Etter utvalet si vurdering bør det difor vere reglar om gruppestørrelse også i ny opplæringslov.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Når det gjeld forslaget om gruppestørrelse og forholdstal mellom lærarar og elevar er fylkesrådmannen stort sett einig. Fylkesrådmannen er einig i forslaget om at det er eit krav om at lærar som hovudregel er til stades i all opplæring (omtalt i kapittel 39.4.1) Men det er viktig å presisere unntak for å ha fleksibilitet i opplæringa, til dømes i høve elevar som er utplassert og elevar som jobbar med prosjekt.

Utvalet føreslår at elevane berre kan deles inn i grupper etter kjønn dersom det er særleg tungtvegande grunner til å gjere det, sjå forslag til § 13-2 fjerde avsnitt. Fylkesrådmannen er einig i utvalet sitt forslag, men ber om at «særleg tungtveiende grunner» vert presisert. Her vil skulane ha behov for rettleiing.

Utover dei presiseringane som er nemnd over støttar fylkesrådmannen utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld organisering av opplæringa.

Kapittel 28 – Opplæring der lærar ikkje er til stades saman med elevane (fjernundervisning)

I dette kapittelet vurderer utvalet om opplæringa skal kunne verte gjennomført som fjernundervisning, og under kva føresetnader.

Dagens opplæringslov opnar for fjernundervisning i enkelte tilfelle og det er uklart om det elles er tillate. Fjernundervisning er ein måte å organisere undervisning på der eleven og læraren ikkje er fysisk til stades same stad, men har kontakt gjennom tekniske hjelpemiddel. I dag skjer fjernundervisning som oftast som nettundervisning. Utvalet sitt forslag er ei klargjering og ønske om ein presisering av gjeldande regelverk. Utover dei høva der fjernundervisning eksplisitt er tillate, er ikkje fjernundervisning regulert i opplæringslova.

Utvalet meiner difor det er behov for å klargjere i kva tilfelle opplæringa kan bli gjennomført utan at lærar og elevane er fysisk til stades på same sted.

Utvalet sitt forslag er at det skal vere tillate å gjennomføre opplæringa utan at læraren er fysisk til stades saman med eleven som får opplæring, dersom læraren og eleven kan kommunisere effektivt med tekniske hjelpemiddel, og kommunen dessutan kan godtgjere at det er gode grunnar for å organisere opplæringa slik, og at opplæringa er trygg og pedagogisk forsvarleg, sjå forslag til § 13-3.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld opplæring der lærar ikkje er til stades saman med elevane (fjernundervisning).

Kapittel 29 Vidaregåande opplæring i bedrift.

I dette kapittelet har utvalet vurdert forhold som er særeigne for fagopplæringa.

Dette gjeld særleg godkjenning av lærebedrifter og rettar og pliktar for lærlingar, lærebedrifter og fylkeskommunen. Utvalet har også vurdert spørsmålet om ein lovfesta rett til lære plass.

Stort sett er det ein vidareføring av gjeldande rett, men med nokre endringar. Mellom anna føreslår utvalet å forenkle lovtekst og heller ha ordningar som gjeld mindre grupper kandidatar i forskrift til opplæringslova. Utvalet har føreslått å ikkje lovfeste opplæringskontora sin rolle og å ikkje vidareføre lære kandidat sin rett til spesialundervisning.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er stort sett einig i utvalet sine forslag. Fleire opplæringskontor i Vestland fylkeskommune har sendt inn innspel til høyringa. Fylkesrådmannen støtter fleire av momenta og har tatt desse med i høyringssvaret. Alle innspela frå opplæringskontora er også lagt som vedlegg til høyringssvaret.

Eit av forslaga til utvalet er at retten til spesialundervisning for lære kandidat ikkje vert vidareført. Fylkesrådmannen er ikkje einig i dette forslaget. Fylkesrådmannen ønsker at retten til spesialundervisning for lære kandidat vert vidareført og at lærlingar også bør kunne få spesialundervisning. Opplæring i skule og opplæring i bedrift er likeverdige opplæringsarenaer. Det bør vere ein lovfesta rett for lærlingar og bedrifter til å få hjelp både i individ- og systemsaker.

I framlegg til ny opplæringslov fell omgrepet lære kandidat vekk. Det at dei som i dag blir kalla lære kandidat heller ikkje vil ha lovfesta rett til spesialundervisning lenger, vil medføre at desse personane blir meir utfordrande å formidle til opplæring i bedrift. Utan øyremerka midlar til lære kandidatane vil dei få ein endå vanskelegare overgang til arbeidslivet. Fylkesrådmannen les av framlegget at meir skule kan vere ei alternativ løysing for desse personane, men erfaring tilseier at dette er eit dårleg alternativ. Sjansen for å lukkast er større om dei kjem tidleg ut i arbeidslivet, med ein god plan for opplæringa. Erfaringa med lære kandidatordninga er svært god i dei fylka som har teke den i bruk fullt ut. Yrkesfagleg fordjuping er særst viktig for denne gruppa med elevar, slik at dei kan finne sine styrker og knyte kontakt med arbeidslivet.

Eit anna forslag frå utvalet er at det ikkje skal vere ein terskel for heving av kontrakten om opplæring etter ønske frå lærlingen, sjå forslag til § 8-3 andre avsnitt. Fylkesrådmannen støtter dette forslaget og er einig i at det er tilstrekkeleg at fylkeskommunen skal sjå til at partane er samde om sluttdato.

Utvalet føreslår at opplæringslova ikkje skal gi saksbehandlingsregler for hevingssaker, irekna at det ikkje er ein lovfesta rett til å uttale seg munnleg før det vert fatta vedtak om heving . Fylkesrådmannen meiner det er viktig at lærlingen får rett til å uttale seg slik at fylkeskommunen har plikt til å undersøke om hevinga er reell. Opplæring i skule og opplæring i bedrift er likeverdige arenaer. I skule får eleven sluttsamtale, sjå forskrift til opplæringslova kapittel 22. Ved heving bør det vurderast om rådgjevingsplikta er oppfylt og forskrift til opplæringslova 22-1 bør òg omfattast til å gjelde lærlingar.

Utvalet føreslår å endre ordlyden slik at yrkesopplæringsnemndene sitt råd ikkje lenger skal ha avgjerande vekt. Fylkesrådmannen meiner at yrkesopplæringsnemndene ikkje må miste mynde til å ta avgjerder. Det er behov for eit partssamansatt organ i kvart fylke. Vidare meiner fylkesrådmannen at fylkeskommunen gjennom yrkesopplæringsnemnda framleis må godkjenne lærebedrifter.

Vidare har utvalet føreslått å endre nemninga fagprøve til prøve. Fylkesrådmannen føreslår fagprøve som fellesnemning for alle som får fagopplæring i bedrift. Ordet prøve er for generelt, og fagopplæringa bør ha ei eiga nemning for sluttokumentasjon, på lik line med skulen sin eksamen.

Om opplæringskontor

Utvalet føreslår at opplæringskontor ikkje vert regulert i opplæringslova, og dermed heller ikkje kan verte godkjent som lærebedrift. Fylkesrådmannen støttar ikkje dette forslaget. Fylkesrådmannen føreslår at opplæringskontor vert omtala i ein eigen paragraf i opplæringslova og at dei skal søkje om å bli godkjent av fylkeskommunen. Det er uheldig at dei i dagens lov er regulert som lærebedrift. Det skapar uklare ansvarsforhold mellom opplæringskontor og medlemsbedrift. Der det skal regulerast, må rollene til opplæringskontor, medlemsbedrift og lærebedrift tydeleggjerast.

Det må stå kven som har ansvar for kva. Alle må ha ei sjølvstendig godkjenning frå fylkeskommunen. Som ein konsekvens av forslaget til utvalet vil opplæringskontora ikkje lenger ha høve til å teikne lærekontraktar på vegne av sine medlemsbedrifter, og bedrifta vil miste den formelle, faglege og administrative støtta som eit medlemskap gir. Opplæringskontora må difor framleis kunne teikne kontraktar og ta vare på det juridiske ansvaret. Medlemsbedriftene er hovudsakleg små og mellomstore verksemder med under 100 tilsette som ønsker assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre si lærlingordning. Fylkesrådmannen meiner at forslaget difor må avvisast slik det no er formulert.

Utvalet føreslår vidare at kravet om at internkontrollen skal bli gjennomført av den faglege leiaren i samarbeid med representantar for arbeidstakarane, vert erstatta av eit krav om at representantar for arbeidstakarane skal få ta del i arbeidet med internkontroll, sjå forslag til § 8-11.

Der bedriftene er medlem av opplæringskontor, tilrår fylkesrådmannen at opplæringskontoret får ta del i arbeidet med internkontroll rundt tilrettelegging av opplæring og vurdering av lærling. Med opplæringskontoret som ansvarleg part for lærekontrakt, vil kontoret ha ansvaret for at gjeldande lover og forskrifter for fagopplæring vert følgde av medlemsbedriftene

Kapittel 31 Universell opplæring og individuell tilrettelegging

Dette kapittelet handlar om dagens føresegn om tilpassa opplæring og spesialundervisning og forslag til ny regulering av disse tema, inkludert ny terminologi.

Retten til spesialundervisning er ein sentral rett i opplæringslova, og rettane er meint å vere eit sikkerheitsnett for elevar som ikkje får tilfredsstillande utbytte av den tilpassa opplæringa og difor har behov for ytterlegare tilrettelegging. Undersøkingar viser at det er fleire utfordringar med dagens tilbod til barn og unge med behov for slik tilrettelegging i skulen. Utfordringane er beskrive og drøfta i ein rekke rapportar, meldingar til Stortinget og NOU-ar. Det er brei einigheit om at

- mye av spesialundervisninga blir gitt av personar som ikkje oppfyller opplæringslova sitt krav til fagleg og pedagogisk kompetanse
- spesialundervisning verkar sosialt stigmatiserande for mange barn
- mange barn får hjelp for seint

- PP-tenesta utfører oppgåver som er knytt til kompetanse- og organisasjonsutvikling, berre i avgrensa omfang

Det er grunn til å tru at desse problema ikkje nødvendigvis eller berre skuldast regelverket, men korleis regelverket vert implementert og praktisert.

Spesialundervisning er etter utvalet si meining ein upresis og utdatert nemning. Uttrykket gir inntrykk av at det berre omfattar undervisning, og at den undervisninga som vert gitt, er spesiell. Dette harmonerer dårleg med den faktiske situasjonen. Utvalet føreslår at universell opplæring vert innført som ny nemning for tilpassa opplæring og at individuelt tilrettelagt opplæring vert innført som ny nemning for spesialundervisning.

Ved å endre nemningane som nemnt ovanfor, får man same ordpar som i likestillings- og diskrimineringsloven: universell og individuell. Utvalet føreslår også at forsterka innsats vert innført som ny nemning, og at slik opplæring delvis skal erstatte innhaldet i dagens føresegn i opplæringslova § 1-4 om intensiv opplæring.

Utvalet føreslår at (1) universell opplæring, (2) forsterka innsats og (3) individuelt tilrettelagt opplæring vert innført som nye nemningar, sjå forslag til §§ 10-1, 10-2 tredje avsnitt og 10-3, at forsterka innsats skal gjelde all opplæring og ikkje berre lesing, skrivning og rekning.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar tredelinga. Det er vår vurdering at PPT berre skal skrive sakkunnig uttale knytt til (3) individuelt tilrettelagt opplæring.

Forslaget frå utvalet er at forsterka innsats skal gjelde for elevar på alle trinn, og at den kan vare i ein kort periode og i lengre periodar. Fylkesrådmannen støttar at forsterka innsats kan vere pedagogiske vurderingar gjort i skule for kortare periode. Fylkesrådmannen støttar ikkje at elevar skal få forsterka innsats over lengre periodar, med til dømes eineundervisning, opplæring med egne planar og opplegg. Ved lengre tilbod som inneber avvik med avvikande organisering og innhald må det vere samtykke frå elev og føresette. Fylkesrådmannen sin vurdering er at det må vere klare anbefalingar om kor lenge ein elev kan ha forsterka tilbod. Skulen må ha tett dialog med heim og elev ved forsterka innsats. Det må vere informasjonsplikt til føresette om forsterka innsats i grunnskulen. I vidaregåande opplæring held det at elev samtykker.

Eit anna av utvalets forslag er at dagens føresegn om opplæring av elevar med behov for alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK) ikkje vert vidareført. Fylkesrådmannen si vurdering er at retten til alternativ og supplerande kommunikasjon må komme fram gjennom sakkunnig vurdering om individuelt tilrettelagt opplæring.

Vidare føreslår utvalet at kravet om at kvar kommune og fylkeskommune skal ha ein PP-teneste vert vidareført sjå forslag til § 10-12. Fylkesrådmannen støttar lovforslaget om å vidareføre lova. Det er eit behov for å formalisere kompetansekrav til dei tilsette i PP- tenesta, samt lovfeste ein bemanningsnorm.

Fylkesrådmannen er samd i at PP-tenesta sitt mandat vert utvida, slik at arbeid ikkje berre skal rettast mot elevar med «særlege behov». Hovudvekt av PP-tenesta sitt mandat må likevel rettast mot elevar som har behov for forsterka innsats og individuelt tilrettelagt opplæring.

Fylkesrådmannen støttar elles dei andre vurderingane og forslaga til utvalet når det gjeld universell opplæring og individuell tilrettelegging.

Kapittel 32 Opplæringsspråk, skriftsspråk, læremidlar og digital læringsanalyse

Fylkesrådmannen har her valt å berre kommentere momentet om læremidlar og digital læringsanalyse då resten av kapittelet stort sett omhandlar grunnskule.

Utvalet har drøfta det rettslege grunnlaget for at skulen skal kunne behandle personopplysningar i forbindelse med digital læringsanalyse. Utvalet har ikkje som mål å ta stilling til kva for digitale læremidlar som er lovleg å bruke, korleis konkrete behandlingsaktiviteter som er lov eller korleis konkrete personopplysningar som kan behandlast.

Dagens regulering består i hovudsak av ulike krav til forsvarleg bruk i opplæringslova og reglane i personopplysningsloven. Truleg er dette tilstrekkelege rammar på lovnivået. Det er likevel behov for å sjå samla på bruken av digital læringsanalyse og i samband med det også behovet for å gi åtferdsnormer for bruken av slike innan grunnopplæringa. Det er klart at ein slik vurdering krev omfattande arbeid.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Forslaget til utvalet er at regjeringa setter ned eit offentleg utval som skal vurdere bruk av digital læringsanalyse i skulen. Fylkesrådmannen er einig i forslaget.

Kapittel 33 – Opplæring i og på dei samiske språka

I kapittel 6 i dagens opplæringslov vert retten til samiskopplæring i både grunnskulen og vidaregåande opplæring regulert. Når det gjeld samiskopplæring i vidaregåande skule etter dagens regelverk, har ingen elevar i vidaregåande ein individuell rett til opplæring på samisk.

Utvalet viser innleiingsvis til at vi har eit særleg ansvar for å vareta omsynet til samane, som ein konsekvens av internasjonale konvensjonar og nasjonale reglar. Utvalet meiner at skulen har ei avgjerande rolle for å sikre viktige rettar for samane og føreslår difor hovudsakleg ei vidareføring av gjeldande regelverk. I tillegg har utvalet vurdert enkelte styrkingar av rettane mellom anna med ei utviding av rett til samisk opplæring i vidaregåande for ikkje-samiske elevar. Samtidig føreslår utvalet ei avgrensing av tal elevar utanfor samiske forvaltningsområde som kan få opplæring i samisk.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er ikkje einig i at det skal vere ei avgrensing av tal elevar utanfor samiske forvaltningsområde som kan få opplæring i samisk. Fylkesrådmannen vurderer at retten til opplæring i samisk utanfor samiske forvaltningsområde bør gjelde uavhengig av kor mange elevar i kommunen som ønsker slik opplæring. Dette er mellom anna i tråd med innspelet frå Sametinget. Avgjerda bør ligge lokalt hos kommunen. Til samanlikning kan ein til dømes sjå til Sverige der skulen har plikt til å tilby slik opplæring dersom det er minst éin elev som ønsker opplæring i eit minoritetsspråk. Plikta gjeld så framti det finns eigna lærarressursar. Dette har vore gjeldande praksis i tidlegare Hordaland fylke. Praksisen er kostnadskrevjande, men som oftast gjeld det berre ein til to elevar per skuleår.

Utvalet føreslår også å ikkje vidareføre at departementet kan gi forskrifter om at visse vidaregåande skular skal tilby opplæring i eller på samisk eller i særskilte samiske fag. Dette er fylkesrådmannen ueinig i. Fylkesrådmannen ser det som ein føremøn at opplæring i samisk skjer i eit samisk språkforvaltningsområde. Mangel på samiskspråklege tilsette kan vere ei utfordring og rekruttering vil truleg vere enklare i eit samiskspråkleg område. Dersom opplæringa vert lagt til andre språkområde, fryktar ein for kvaliteten på opplæringa.

Fylkesrådmannen støttar elles i hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld opplæring i og på dei samiske språka.

Kapittel 35 – Språkopplæring for elevar med eit anna morsmål enn norsk eller samisk

I dagens regelverk har elevar i grunnskulen og i den vidaregåande opplæringa som har anna morsmål enn norsk eller samisk, og som ikkje kan godt nok norsk til å følge den ordinære undervisninga i skulen, rett til særskilt språkopplæring.

Utvalet føreslår stort sett ei vidareføring av gjeldande rett, men med nokre endringar. Mellom anna føreslår utvalet at regelen om plikt til kartlegging ikkje vert vidareført.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er einig i utvalet sine vurderingar knytt til at retten til særskilt språkopplæring vert vidareført. Fylkesrådmannen presiserer vidare at det er viktig med ei tydeliggjering av kva som skal til for å få rett til morsmålsopplæring og tospråkleg opplæring. Erfaring og forskning viser at det er det som i mange tilfelle er det beste tiltaket for å oppnå målet med særskilt språkopplæring.

Fylkesrådmannen oppmodar departementet om å vurdere å få dette inn i ein rettleiar eller eventuelt i forskrift.

Når det gjeld regelen om plikt til kartlegging meiner utvalet at det ikkje bør regulerast særskilt i opplæringslova, då innhaldet i regelen allereie følgjer av forvaltningslova § 17 om utredningsplikta. Utvalet skriv at ein eigen regel i opplæringslova om kartlegging vil innebere ei dobbeltregulering, og slik dobbeltregulering skal normalt verte unngått. Difor føreslår utvalet atplikten til kartlegging ikkje vert vidareført.

Fylkesrådmannen er einig i at det er unødvendig med ei dobbeltregulering, og at det generelt er behov for ei opprydding på dette i opplæringslova. Samtidig er det viktig å få inn ein tilvising til forvaltningslova. Dette for å sikre at ein ikkje mister forståinga for at elevane skal kartleggast i desse sakene. Det er ikkje alle i skulevesenet som er like kjende med forvaltningslova.

Kapittel 36 – Skulemiljøet til elevane

Reglane om skulemiljøet til elevane er i dag samla i kapittel 9 A i dagens opplæringslov. Kapittel 9 A gjeld både det psykososiale og de fysiske skulemiljøet. Reglane om det psykososiale skulemiljøet vart revidert i 2017 og i tillegg har dei nyleg blitt evaluert.

På grunn av at reglane bygger på eit betydeleg kunnskapsgrunnlag har utvalet vurdert at det bør vere ein høg terskel for å gjere omfattande endringar av reglane om det psykososiale skulemiljøet. Difor er forslaga til utvalet i all hovudsak ei vidareføring av gjeldande regelverk. Samtidig føreslår utvalet nokre presiseringar i regelverket samt ei opprydding opp mot anna regelverk.

Utvalet har mellom anna vurdert om det skal fastsetjast særreglar i opplæringslova om at kommunen skal få førehandsvarsel i handhevingssakene, og på den måte få moglegheit til å uttale seg om tiltak som skal vedtakast. Utvalet viser til at kommunen ikkje vert rekna som part i saka og kommunen har difor ikkje krav på førehandsvarsel etter forvaltningslova. Vidare meiner utvalet at det skal vere ein høg terskel for å fråvike forvaltningslova og andre sektorovergripande lover. Utvalet peiker likevel på at kravet i forvaltningslova § 17 om at saka skal vere så godt opplyst som mogleg, betyr at den aktuelle fylkeskommunen og skulen må involverast i saka.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er einig i at det ikkje er nødvendig med særreglar i opplæringslova om førehandsvarsel til kommunar. Vidare er fylkesrådmannen einig i at skulen/skuleeigar likevel må involverast i saka, ut frå saksebehandlingsreglane i forvaltningslova. Sidan utvalet vel å ikkje lovfeste ein rett til førehandsvarsel for skulen/skuleeigar, meiner fylkesrådmannen at det vil vere særleg viktig at det vert utarbeidd sentrale retningslinjer for saksbehandlinga hos fylkesmannen. Dette for å sikre at det ikkje vert ulik praksis mellom fylkesmannsembeta og for å sikre at skulen/skuleeigar vert høyrde i handhevingssakene.

Utover den presiseringa som kjem fram over støttar fylkesrådmannen i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld skulemiljøet til elevane.

Kapittel 38 – Leing og personale i skulen

Krav til leing og personalet i skulen er i dag mellom anna fastsett i opplæringslova § 9-1 om leing av skulen, kapittel 10 om personalet i skulen og § 8-2 andre avsnitt om kontaktlærarar. Vidare er det fastsett nærmare krav til kompetanse ved tilsetting og for å kunne undervise i enkelte fag, i kapittel 14 i forskrift til opplæringslova.:

Utvalet føreslår med nokre unntak ei vidareføring av gjeldande regelverk. I tillegg har utvalet gjort nokre presiseringar der regulering kjem fram i andre lover. Unntaka der utvalet ikkje føreslår ei vidareføring gjeld mellom anna å ikkje vidareføre høve til unntak frå rektorkravet, tilsetting av rektorar på åremål, lovfestinga av tariffavtalar om lønns- og arbeidsvilkår for lærarar og kravet om at lærarstillingar og rektorstillingar skal lysast ut offentleg. Utvalet har også vurdert om det er behov for å lovfeste kvalifikasjonsprinsippet i opplæringslova, men fann at det ikkje er behov for det. Kvalifikasjonsprinsippet er godt utvikla og stadfesta gjennom mellom anna rettspraksis og forvaltningspraksis, og vidare er det inntatt i hovudtariffavtalen i kommunal sektor i § 2.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld leing og personale i skulen.

Kapittel 39 – Fagleg ansvar for opplæringa og bruk av assistentar og vikarar

I dagens reglar følger det av opplæringslova § 10-11 at personar som ikkje er tilsett i undervisningsstilling, kan hjelpe til i opplæringa dersom dei får nødvendig rådgiving. Vidare følger det av regelen at personalet som ikkje er tilsett i undervisningsstilling, ikkje skal ha ansvaret for opplæringa.

Utvalet føreslår å innføre krav i lova om at opplæringa må forberedast og følgjast opp av ein lærar, og krav om at ein lærar som hovudregel må vere til stades med elevane i opplæringssituasjonen. I tillegg kjem utvalet med forslag om å innføre krav om forsvarleg vikarordning. Vidare er det gjort ei presisering om at det berre er lærarar som kan ha det faglege ansvaret for opplæringa. Det er også forslag om å vidareføre at assistentar skal kunne hjelpe til i opplæringa, men at kravet om rettleiing av assistentane med vidare ikkje vert vidareført.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen meiner at i opplæringa må det stillast krav til at læraren har naudsynt kompetanse i dei faga han eller ho skal undervise i. Vidare må ein kunne ha assistentar som kan betene til dømes maskiner og ivareta HMS-krav, særleg innan arbeid i verkstad i vidaregåande opplæring. Lærar må likevel ha overordna ansvar. Når det gjeld krav om forsvarleg vikarordning, meiner fylkesrådmannen at vikarar som vert tatt inn må ha naudsynt fagkompetanse til å gi opplæring på kortare og lengre sikt.

Utover dei presiseringane som kjem fram over støttar fylkesrådmannen i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld fagleg ansvar for opplæringa og bruk av assistentar og vikarar.

Kapittel 40 – Fleirfagleg kompetanse og helsesjuepleiar

Fleirfagleg kompetanse

I noverande opplæringslov følger det av § 10-8 at skuleeigar har ansvaret for at det er riktig og nødvendig kompetanse i verksemdene. Det er ingen krav i opplæringslova eller forskrift til opplæringslova om at det er personar med anna spesifikk kompetanse i skulen enn lærarkompetanse.

Utvalet føreslår å ikkje innføre krav om anna spesifikk kompetanse enn lærarkompetanse. Utvalet viser til at det er viktig å ha andre yrkesgrupper enn lærarar i skulen, men meiner at eit lovkrav om anna spesifikk kompetanse enn lærarkompetanse vil vere ein sterk inngripen i det kommunale handlingsrommet. Utvalet viser også til at dei i kapittel 38 føreslår å vidareføre kravet til at skuleeigar om å ha riktig og nødvendig kompetanse i skuleverksemda, og at dette kravet omfattar alle oppgåvene skuleeigar har på opplæringsområdet, ikkje berre sjølve opplæringa.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er ikkje einig i utvalet sitt forslag på dette punktet. Fleire yrkesgrupper med ulik kompetanse er til stor hjelp i arbeidet med eleven sitt skule- og læringsmiljø. For å få fleire yrkesgrupper inn i skulen meiner fylkesrådmannen at det er nødvendig å stille krav om det.

Helsesjuepleiar og skulehelseteneste

Dagens opplæringslov inneheld ingen reglar om helsesjuepleiar eller skulehelseteneste. Utvalet har vurdert om det i ny opplæringslova bør stillast krav om helsesjuepleiar og skulehelseteneste. I dag er det krav i helse- og omsorgstenestelova om at kommunane må ha knytt til seg helsesjuepleiar og det er krav om at kommunane har skulehelseteneste. Utvalet meiner at reglane om skulehelseteneste ikkje bør flyttast til opplæringslova fordi utforminga av reglane om skulehelsetenesta bør sjåast i samanheng med reguleringa av kommunen sine andre helsetenester.

Vidare når det gjeld om det bør stillast krav om tilgang til helsesjukepleiar i ny opplæringslov, føreslår utvalet heller ein styrking av rådgiving om sosiale og personlege forhold ved at elevane skal ha god tilgang på slik rådgiving og at dei skal kunne få rådgiving om slike forhold frå andre enn sine lærarar.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

I høyringsnotatet viser utvalet til at elevane melder om at det er behov for samtale med personar med psykologisk kompetanse på skulen. Fylkesrådmannen meiner at å styrke rådgivinga om sosiale og personlege forhold vil ikkje nødvendigvis gi denne etterspurde kompetansen. Fylkesrådmannen er difor ikkje einig i utvalet sitt forslag og vurderingar om å ikkje innføre krav om helsesjukepleiar eller skulehelseteneste.

Vidare føreslår utvalet å ikkje vidareføre forskriftsheimelen om helsetilsyn og medisinsk hjelp for elevar som får spesialundervisning. Grunngevinga er at dagens forskriftsheimel ikkje er tatt i bruk, og alle elevar, inkludert elevar som får individuelt tilrettelagt opplæring, er omfatta av dei alminnelege reglane om skulehelsetenesta i anna lov og forskrift.

Fylkesrådmannen støttar utvalet sitt forslag om å ikkje vidareføre forskriftsheimelen om helsetilsyn og medisinsk hjelp for elevar som får spesialundervisning. Fylkesrådmannen meiner at det likevel er viktig at elevar med behov for helsefagleg hjelp og tilsyn i skuletida, blir følgt opp av personar med helsefagleg kompetanse.

Kapittel 41 – Vandelskrav og politiattestar

Dagens regel om politiattest i opplæringslova § 10-9 gjeld for grunnskule og vidaregåande skule. I dei seinare åra har det blitt auka merksemd om behovet for å beskytte barn og unge ved at det vert stilt vandelskrav til personar som skal ha ansvaret for dei.

Utvalet føreslår at dagens reglar om politiattest og tilsettingsforbod langt på veg vert vidareført. I tillegg er det forslag om å fastsetje ein regel om at det skal krevjast politiattest av personar som skal ha praksis i skulen og i andre tilbod som er omfatta av kravet om politiattest, på same måte som av dei som skal tilsettast. Vidare er det forslag om å utvide området for kva straffebod som skal anmerkast på ein politiattest samt at området for tilsettingsforbodet vert klargjort.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld vandelskrav og politiattestar.

Kapittel 45 – Grunnskuleopplæring og vidaregåande opplæring for vaksne

I dagens regelverk er rett til grunnskuleopplæring og vidaregåande opplæring for vaksne regulert i opplæringslova kapittel 4A. Etter dagens § 4A-3 vil ein som har fullført grunnskulen, men som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, ha rett til vidaregåande opplæring for vaksne frå det året dei fyller 25 år. Vidare er inntaket av vaksne med og utan rett til vidaregåande opplæring regulert i forskrift til opplæringslova kapittel 6. Vaksne som har rett til vidaregåande opplæring, har rett til vurdering av realkompetansen sin og til kompetansebevis.

Utvalet føreslår å stort sett vidareføre dagens regelverk. Utvalet føreslår enkelte utvidingar av dei vaksne sine rettar og andre innholdsmessige endringar i reglane om grunnopplæring for vaksne. Fylkesrådmannen vil berre kommenterer på det som går på vidaregåande opplæring for vaksne.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Generelt

Fylkesrådmannen er ikkje einig i omgrepet «vaksne elever» som vert nytta i lovforslaget. I dag er omgrepet «deltakar» nytta for vaksne under opplæring etter § 4A-3, og «elev» for dei som får opplæring etter § 3-1. Det er viktig å vite om den vidaregåande opplæringa vert gjeve etter opplæringslova §§ 3-1 (ny § 6-1) eller 4A-3 (ny § 17-2). For vaksne som får opplæring etter opplæringslova § 17-2 meiner fylkesrådmannen at ein bør halde fram med å nytte eit eige omgrep som t.d. «deltakar» for å skilje frå dei som får opplæring etter opplæringslova §6-1 som blir kalla

elevar. Omgrepet «voksne elever» kan lett misoppfattast til å vere vaksne som får opplæring saman med ungdom etter ny § 6-1 i ordinær vidaregåande skule.

Vidare er det i dag store variasjonar mellom fylka i samband med kor mykje vidaregåande opplæring den vaksne skal ha rett til i tid, til dømes kor mange gonger kan ein vaksen med rett få tilbod om opplæringa utan å fullføre. Avbrot kan ha ulike årsaker, og skjønn må alltid nyttast, Fylkesrådmannen ber departementet vurdere om det likevel kan presiserast i forskrift eller retningslinjer at retten ikkje er uavgrensa – jf. siste avsnitt NOU 45.4.4.7.

På bakgrunn av at målgruppa for vidaregåande opplæring for vaksne har endra seg, meiner fylkesrådmannen at fylkeskommunen si plikt til å sørge for ulykkesforsikring også bør omfatte vaksne deltakarar etter opplæringslova § 4A-3 (ny § 17-2). Det er no ein mykje større del av dei vaksne deltakarane som ikkje har økonomi til eller tradisjon for kjøp av individuell ulykkesforsikring.

Fylkesrådmannen finn det elles særst uheldig at det ikkje blir vurdert rett til rådgiving for vaksne i vidaregåande opplæring. Hovuddelen av deltakargruppa er minoritetsspråklege som treng god rettleiing om vidare utdannings- og yrkesval, sjølv etter at dei er inntekne til eit opplæringstilbod. Erfaringane våre er at denne gruppa etterspør denne tenesta i stor grad, og er ressurskrevjande for skulane. Dei fylkesvise karrieresentera har langt i frå kapasitet til å dekke dette behovet.

Fylkesrådmannen sine vurderingar elles på forslaga til utvalet

Nedanfor vert nokre av punkta i forslaga til utvalet gjennomgått. Dei punkta fylkesrådmannen er i all hovudsak einig i vert ikkje nemnt.

Fylkesrådmannen støttar utvalet sitt forslag om å innføre rett til vidaregåande opplæring for dei som har «brukt opp» ungdomsretten til vidaregåande opplæring, men som ikkje har oppnådd studiekompetanse, yrkeskompetanse eller annan planlagt sluttkompetanse, og at denne retten ikkje er avgrensa til dei over 25 år. Fylkesrådmannen meiner at forslaget er godt, under føresetnad av at det må bli utarbeidd sentrale retningslinjer for kva denne retten skal omfatte. Gjeld den til dømes ein rett til å fullføre den opplæringa den vaksne har begynt på, eller gjeld den ein full vaksenrett. Vidare har utviding av rett økonomiske konsekvensar for fylkeskommunen som fylkesrådmannen meiner må kompenseras.

Fylkesrådmannen støttar utvalet sitt forslag om at det i forskrift vert innført krav om karakter 2 eller betre for å få rett til vidaregåande opplæring på grunnlag av privatisteksamen. I tillegg meiner fylkesrådmannen at det må bli innført krav om karakteren 2 i alle grunnskulefaga for vaksne for å få vitnemål på norsk grunnskule.

Utvalet føreslår å lovfeste at vaksne som ønsker det, normalt skal takast inn på eit opplæringstilbod som gir dei moglegheit til å formalisere sin yrkeskompetanse eller oppnå studiekompetanse. Den vaksne har elles rett til inntak på eit opplæringstilbod som fører fram til ein av tre sluttkompetansar som den vaksne har søkt på. Fylkesrådmannen finn utvalet sitt forslag å upresist i bruk av omgrepa opplæringstilbod og sluttkompetanse. Lovforslaget (ny § 17-2 andre avsnitt) seier «eitt av tre opplæringstilbod». Fylkesrådmannen meiner det må presiserast i lova at det gjeld opplæringstilbod som fører til ein av tre sluttkompetansar. Fylkesrådmannen meiner at det også må presiserast i lova at inntak til ein av tre sluttkompetansar «bare bør gjelde innanfor det fylkeskommunen tilbyr», slik utvalet også skriv i kapittel 45.4.4.5 i NOU-en.

Fylkesrådmannen støttar at det blir presisert i lova at fylkeskommunen skal tilby alternativ opplæring Vg3 til både unge og vaksne som ikkje får læreplass. Tilbodet kan vere kombinert ungdoms- og vaksentilbod, og formuleringa «i den ordinære voksenopplæringa» meiner fylkesrådmannen då må takast vekk, då det normalt ikkje finst tilbod om opplæring i Vg3-lærefag der. Fylkesrådmannen meiner også at i dei fleste lærefaga bør hovudtyngda av opplæringa på Vg3 gå før seg i bedrift, sjølv om ein vidaregåande skule er ansvarleg for opplæringa.

Vidare støttar fylkesrådmannen forslaget om å innføre krav om at vaksne elevar må møte opp og delta aktivt i opplæringa. Fylkesrådmannen støttar også forslaget om ei bestemming om at kommunen og fylkeskommunen kan fastsetje lokale reglar om kva rettar og plikter som gjeld for dei vaksne elevane. Til begge desse forslaga meiner fylkesrådmannen at det er viktig at det blir utarbeidd sentrale retningslinjer. Det er for å unngå ulik praktisering mellom fylkeskommunane.

Utvalet føreslår også å presisere og utvide retten til skyss, reisefølge og losji for vaksne elevar med enkelte endringar. På bakgrunn av at målgruppa for vidaregåande opplæring for vaksne har endra seg, meiner fylkesrådmannen at vaksne som følgjer opplæring etter opplæringslova § 4A-3 (ny § 17-2) bør ha rett til gratis skyss, som andre elevar i vidaregåande skole. Korleis skysstilbodet skal organiserast, må avgjerast lokalt. Vaksne deltakarar i vidaregåande opplæring kan ha lang pendlarveg til skulen, som ikkje blir tilstrekkeleg dekkja av ordningar i Statens Lånekasse. Dette gjeld spesielt i distrikta, der vi har mange døme på at vaksne må avbryte skulegangen grunna for høge utgifter til skyss.

Kapittel 49 – Internkontroll og kvalitetsutvikling

I dag stiller opplæringslova § 13-10 andre avsnitt krav om at kommunen skal ha eit forsvarleg system. Dette systemet skal innehalde tre element: 1) vurdering om krava i opplæringslova og forskrift til lova er oppfylt, og oppfølging av desse vurderingane, 2) oppfølging av resultat frå nasjonale kvalitetsvurderingar og 3) krav om at det vert utarbeidd ein årleg tilstandsrapport som ein del av oppfølgingsansvaret. Det er også krav om skulebasert vurdering i forskrift til opplæringslova og krav om internkontroll i kommunelova.

Utvalet føreslår mellom anna å ikkje vidareføre særregelen om internkontroll på opplæringsområdet fordi dei vurderer at det er tilstrekkeleg med den generelle regelen om internkontroll i kommunelova. Utvalet føreslår også å erstatte dagens krav om oppfølging av resultat frå nasjonale kvalitetsvurderingar med eit krav om kvalitetsutvikling, og flytte kravet om skulebasert vurdering til lova og regulere dette saman med krav om kvalitetsutvikling. Utvalet meiner at eit krav om at kommunen skal drive kvalitetsutvikling, utan å fastsette kva kunnskapsgrunnlag den skal baserast på, vil både kunne gjere tydelegare kommunane sitt ansvar som kvalitetsutviklar og gi eit større handlingsrom for lokal tilpassing. Vidare meiner utvalet at ei samla regulering av krava om kvalitetsvurderingar på skulenivå og kommunenivå kan bidra til å gi ein betre samanheng i regelverket.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar i all hovudsak utvalet sine vurderingar og forslag når det gjeld internkontroll og kvalitetsutvikling.

Økonomi: Endringane som utvalet føreslår, vil få økonomiske konsekvensar for fylkeskommunen. For å drive vidaregåande opplæring i tråd med framlegga i NOU 2019:23, må statlege overføringar til fylkeskommunane aukast.

Klima/Folkehelse/Regional planstrategi: Endringane som utvalet føreslår, vil ha ei betydning for både klima, folkehelse og regional planstrategi. Forslaga inneber ei endring som kan sikre høgare yrkesdeltaking. Oppdraget og målsettinga til vidaregåande opplæring har ei avgjerande rolle for å imøtekomme utfordringane som ligg i behovet for arbeidskraft, og å utrydde fattigdom, kjempe mot ulikskap og stoppe klimaendringane.

Konklusjon

Samla sett framstår lovforslaget og dei vurderingane som kjem fram i NOU 2019:23 som å vareta mandatet til utvalet. Fylkesrådmannen ser på dette arbeidet som ein viktig start på omlegginga av tilbodet i og organiseringa av grunnopplæringa.

Saksprotokoll 26.05.2020 - yrkesopplæringsnemnda

Roger Pilskog, LO, sette på vegner av LO, NHO, YS, UNIO, KS, Virke, medlem frå hovudutval for opplæring og kompetanse, medlem frå hovudutval for næring, naturressursar og innovasjon, lærlingerepresentant og elevrepresentant fram slikt tilleggforslag:

«Yrkesopplæringsnemnda stør fylkesrådmannens vurderingar og konklusjonar. Yrkesopplæringsnemnda meiner dessutan at:

- Det blir feil å bruke «lærling» om alle som får opplæring i bedrift, då det vil «utvatne» eit godt innarbeidd omgrep. Nemnda meiner at omgrepet lærling berre skal brukast når det er inngått lærekontrakt med fag- eller sveineprøve som mål.
- Klagenemnd for ikkje bestått fag- og svenneprøve bør reguleras i ny lov. Ny lov må og sikra at saker kan løysast på lavast mogleg nivå, difor er det viktig at ein har fylkeskommunal instans for det.
- Lova må syte for at lærebedrifter skal ha eigen kompetanse og produksjon i lærefaget for å kunne godkjennast som opplæringsbedrift.
- styra i opplæringskontora skal ha representasjon frå arbeidstakersida når deira organisasjonar ber om det.
- Opplæringslova kan ikkje regulera opphøyr av både arbeidsavtale og lærekontrakt, då verksemdar som gjev opplæring er egne rettssubjekt, og lærlingane skal ha samme rettigheter og plikter som ansatte. (forslag § 8-4).»

Avrøysting

Innstillinga vart samrøystes vedteke.

Pilskog sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Innstilling til hovudutval for opplæring og kompetanse

1. Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringssvaret på NOU 2019:23 «Ny opplæringslov», slik det kjem fram av saksutgreiinga.

Yrkesopplæringsnemnda stør fylkesrådmannens vurderingar og konklusjonar.

Yrkesopplæringsnemnda meiner dessutan at:

- Det blir feil å bruke «lærling» om alle som får opplæring i bedrift, då det vil «utvatne» eit godt innarbeidd omgrep. Nemnda meiner at omgrepet lærling berre skal brukast når det er inngått lærekontrakt med fag- eller sveineprøve som mål.
- Klagenemnd for ikkje bestått fag- og svenneprøve bør reguleras i ny lov. Ny lov må og sikra at saker kan løysast på lavast mogleg nivå, difor er det viktig at ein har fylkeskommunal instans for det.
- Lova må syte for at lærebedrifter skal ha eigen kompetanse og produksjon i lærefaget for å kunne godkjennast som opplæringsbedrift.
- styra i opplæringskontora skal ha representasjon frå arbeidstakersida når deira organisasjonar ber om det.
- Opplæringslova kan ikkje regulera opphøyr av både arbeidsavtale og lærekontrakt, då verksemdar som gjev opplæring er egne rettssubjekt, og lærlingane skal ha samme rettigheter og plikter som ansatte. (forslag § 8-4).

Saksprotokoll 02.06.2020 - hovudutval for opplæring og kompetanse

Alexander Fosse Andersen, Sp, sette på vegner av Sp, A, Sv, MDG, Krf, H, Frp, R og FNB fram slikt forslag:

«Tillegg:

Fylkesutvalet stør høyringsfråseigna NOU 2019:23 «Ny opplæringslov», slik ho kjem fram av saksutgreiinga og med tillegget frå yrkesopplæringsnemnda.

Fylkesutvalet meiner i tillegg det er viktig at elevar vert sikra læremiddel, inkludert digitale, på ynskt målform. Fylkesutvalet stør difor Nordrum-utvalet i at ein må vidareføre parallellitetskravet i opplæringslova. Læremiddel skal liggje føre på bokmål og nynorsk til same tid og same pris. Dette må òg gjelde digitale læremiddel.»

Åsmund Berthelsen, SV, sette på vegner av Sv, A, Sp, MDG, KrF, H, Frp, R og FNB fram slikt forslag (a):

«Tillegg:

Fylkesutvalet vil påpeike og understreke nokre viktige forhold i tillegg til det som kjem fram i saksutgreiinga:

1. Fylkesutvalet meiner at opplæringskontora må ha om lag same rolle som i dag. Mange små og mellomstore verksemder treng assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre lærlingeordninga gjennom opplæringskontora.
2. Fylkesutvalet meiner at elevråd må vere lovfesta og at organ for brukarmedverknad må verte vidareført.
3. I framlegg til ny opplæringslov fell omgrepet lærekandidat vekk, og lærekandidatar vil ikkje lenger ha lovfesta rett til spesialundervisning. Dersom ordninga blir fjerna er det naudsynt at det vert etablert ei liknande ordning som kan følgje opp eleven, knytt til ordninga opplæringskontor som lærebedrift
4. Fylkesutvalet har merka seg at fylkesrådmannen meiner at det bør bli vurdert om retten til eit år ekstra grunnskuleopplæring ved ein vidaregåande skule også skal vere ein plikt for elevar med behov for det. Utvalet vil åtvare mot å ha eit ekstra år med same organisering og innhald som siste året på ungdomsskulen. Utvalet meiner det må vere tilbod om eit alternativt opplegg der elevane finn seg til rette.
5. Etter det fylkesutvalet skjønar vert det foreslått å ta vekk praksisbrevordninga. Utvalet vil understreke at det må verte eit fullgodt alternativ til denne ordninga då det har vist seg at den har fungert godt for mange ungdommar.»

Åsmund Berthelsen, SV, sette på vegner av SV, A, SP, MDG, KrF, H, Frp, R og FNB fram slikt forslag (b):

«Tillegg:

Fylkesutvalet vil påpeike og understreke ein del viktige forhold i tillegg til det som kjem fram i saksutgreiinga:

Fylkesutvalet meiner at opplæringskontora må ha om lag same rolle som i dag. Mange små og mellomstore verksemder treng assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre lærlingeordninga gjennom opplæringskontora.»

Åsmund Berthelsen, SV, sette på vegner av SV, A, SP, MDG og KrF fram slik protokollmerknad:

«Hovudutvalet ber om å få uttale seg om kva saker fylkeskommunen skal sende høyringssvar på så tidleg som råd. Vidare ber utvalet om å verte involvert tidlegare og få betre tid på å handsame forslag til høyringssvar.»

Avrøysting

Innstillinga vart samrøystes vedteke.
Andersen sitt forslag vart samrøystes vedteke.
Berthelsen sine forslag (a) og (b) vart samrøystes vedteke.

Innstilling til fylkesutvalet

1. Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringssvaret på NOU 2019:23 «Ny opplæringslov», slik det kjem fram av saksutgreiinga med slike endringar:

- Det blir feil å bruke «lærling» om alle som får opplæring i bedrift, då det vil «utvatne» eit godt innarbeidd omgrep. Fylkesutvalet meiner at omgrepet lærling berre skal brukast når det er inngått lærekontrakt med fag- eller sveineprøve som mål.
- Klagenemnd for ikkje bestått fag- og svenneprøve bør regulerast i ny lov. Ny lov må og sikra at saker kan løysast på lavast mogleg nivå, difor er det viktig at ein har fylkeskommunal instans for det.
- Lova må syte for at lærebedrifter skal ha eigen kompetanse og produksjon i lærefaget for å kunne godkjennast som opplæringsbedrift.
- Styra i opplæringskontora skal ha representasjon frå arbeidstakersida når deira organisasjonar ber om det.
- Opplæringslova kan ikkje regulera opphøyr av både arbeidsavtale og lærekontrakt, då verksemder som gjev opplæring er egne rettssubjekt, og lærlingane skal ha same rettigheter og plikter som tilsette. (forslag § 8-4).
- Fylkesutvalet meiner i tillegg det er viktig at elevar vert sikra læremiddel, inkludert digitale, på ynskt målform. Fylkesutvalet stør difor Nordrum-utvalet i at ein må vidareføre parallellitetskravet i opplæringslova. Læremiddel skal liggje føre på bokmål og nynorsk til same tid og same pris. Dette må òg gjelde digitale læremiddel.

1. Fylkesutvalet vil påpeike og understreke ein del viktige forhold i tillegg til det som kjem fram i saksutgreiinga:

2. Fylkesutvalet meiner at opplæringskontora må ha om lag same rolle som i dag. Mange små og mellomstore verksemder treng assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre lærlingeordninga gjennom opplæringskontora.
3. Fylkesutvalet meiner at elevråd må vere lovfesta og at organ for brukarmedverknad må verte vidareført.
4. I framlegg til ny opplæringslov fell omgrepet lære kandidat vekk, og lære kandidat ar vil ikkje lenger ha lovfesta rett til spesialundervisning. Dersom ordninga blir fjerna er det naudsynt at det vert etablert ei liknande ordning som kan følgje opp eleven, knytt til ordninga opplæringskontor som lærebedrift
5. Fylkesutvalet har merka seg at fylkesrådmannen meiner at det bør bli vurdert om retten til eit år ekstra grunnskuleopplæring ved ein vidaregåande skule også skal vere ein plikt for elevar med behov for det. Fylkesutvalet vil åtvare mot å ha eit ekstra år med same organisering og innhald som siste året på ungdomsskulen. Utvalet meiner det må vere tilbod om eit alternativt opplegg der elevane finn seg til rette.
6. Etter det fylkesutvalet skjønar vert det foreslått å ta vekk praksisbrevordninga. Fylkesutvalet vil understreke at det må verte eit fullgodt alternativ til denne ordninga då det har vist seg at den har fungert godt for mange ungdommar.
7. Fylkesutvalet vil påpeike og understreke ein del viktige forhold i tillegg til det som kjem fram i saksutgreiinga: Fylkesutvalet meiner at opplæringskontora må ha om lag same rolle som i dag. Mange små og mellomstore verksemder treng assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre lærlingeordninga gjennom opplæringskontora.

Protokollmerknad frå SV:

Hovudutvalet ber om å få uttale seg om kva saker fylkeskommunen skal sende høyringssvar på så tidleg som råd. Vidare ber utvalet om å verte involvert tidlegare og få betre tid på å handsame forslag til høyringssvar.

Saksprotokoll 18.06.2020 - fylkesutvalet

Avrøysting

Innstillinga frå hovudutval for opplæring og kompetanse vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringssvaret på NOU 2019:23 «Ny opplæringslov», slik det kjem fram av saksutgreiinga med slike endringar:

- Det blir feil å bruke «lærling» om alle som får opplæring i bedrift, då det vil «utvatne» eit godt innarbeidd omgrep. Fylkesutvalet meiner at omgrepet lærling berre skal brukast når det er inngått lærekontrakt med fag- eller sveineprøve som mål.
- Klagenemnd for ikkje bestått fag- og svenneprøve bør regulerast i ny lov. Ny lov må og sikra at saker kan løysast på lavast mogleg nivå, difor er det viktig at ein har fylkeskommunal instans for det.
- Lova må syte for at lærebedrifter skal ha eigen kompetanse og produksjon i lærefaget for å kunne godkjennast som opplæringsbedrift.
- Styra i opplæringskontora skal ha representasjon frå arbeidstakersida når deira organisasjonar ber om det.
- Opplæringslova kan ikkje regulera opphøyr av baa arbeidsavtale og lærekontrakt, då verksemdar som gjev opplæring er egne rettssubjekt, og lærlingane skal ha same rettigheter og plikter som tilsette. (forslag § 8-4).
- Fylkesutvalet meiner i tillegg det er viktig at elevar vert sikra læremiddel, inkludert digitale, på ynskt målform. Fylkesutvalet stør difor Nordrum-utvalet i at ein må vidareføre parallellitetskravet i opplæringslova. Læremiddel skal liggje føre på bokmål og nynorsk til same tid og same pris. Dette må òg gjelde digitale læremiddel.

1. Fylkesutvalet vil påpeike og understreke ein del viktige forhold i tillegg til det som kjem fram i saksutgreiinga:

2. Fylkesutvalet meiner at opplæringskontora må ha om lag same rolle som i dag. Mange små og mellomstore verksemdar treng assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre lærlingeordninga gjennom opplæringskontora.
3. Fylkesutvalet meiner at elevråd må vere lovfesta og at organ for brukarmedverknad må verte vidareført.
4. I framlegg til ny opplæringslov fell omgrepet lærekandidat vekk, og lærekandidatar vil ikkje lenger ha lovfesta rett til spesialundervisning. Dersom ordninga blir fjerna er det naudsynt at det vert etablert ei liknande ordning som kan følgje opp eleven, knytt til ordninga opplæringskontor som lærebedrift
5. Fylkesutvalet har merka seg at fylkesrådmannen meiner at det bør bli vurdert om retten til eit år ekstra grunnskuleopplæring ved ein vidaregåande skule også skal vere ein plikt for elevar med behov for det. Fylkesutvalet vil åtvare mot å ha eit ekstra år med same organisering og innhald som siste året på ungdomsskulen. Utvalet meiner det må vere tilbod om eit alternativt opplegg der elevane finn seg til rette.
6. Etter det fylkesutvalet skjønar vert det foreslått å ta vekk praksisbrevordninga. Fylkesutvalet vil understreke at det må verte eit fullgodt alternativ til denne ordninga då det har vist seg at den har fungert godt for mange ungdommar.

7. Fylkesutvalet vil påpeike og understreke ein del viktige forhold i tillegg til det som kjem fram i saksutgreiinga: Fylkesutvalet meiner at opplæringskontora må ha om lag same rolle som i dag. Mange små og mellomstore verksemdar treng assistanse til å vidareutvikle og kvalitetssikre lærlingeordninga gjennom opplæringskontora.

Saksnr: 2020/1929-38
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Høringsfråsegn - NOU 2019:25 "Med rett til å mestre"

Vedlagt er Høringsfråsegn – NOU 2019:25 «Med rett til å mestre».

Vedlegg:

1. Høringsfråsegn – NOU 2019:25 «Med rett til å mestre»
2. Saksprotokoll, yrkesopplæringsnemnda 26.05.2020
3. Saksprotokoll, opplærings og kompetanse 02.06.2020
4. Saksprotokoll, fylkesutvalet 18.06.2020

Saknr: 2020/37506-2**Saksbehandlar:** Kenth Rune Teigen Måren

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Yrkesopplæringsnemnda		26.05.2020
Hovudutval for opplæring og kompetanse		02.06.2020
Fylkesutvalet		18.06.2020

Høyringsfråsegn - NOU 2019:25 «Med rett til å mestre»

Forslag til innstilling

Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringsfråsegna NOU 2019:25 «Med rett til å mestre», slik ho kjem fram av saksutgreiinga.

Samandrag

I september 2017 sette regjeringa Solberg ned eit utval som skulle vurdere struktur og innhald i vidaregåande opplæring. Utvalet var leia av Ragnhild Lied. Mandatet var å foreslå tiltak som skal hjelpe elevane til å mestre opplæringa slik at dei blir kvalifisert for vidare utdanning, arbeidsliv og aktiv samfunnsdeltaking

Utgreiinga, NOU 2019:25 «Med rett til å mestre» - om struktur og innhald i vidaregåande opplæring vart levert til kunnskaps- og integreringsministeren 17. desember 2019. Kunnskapsdepartementet sende rapporten ut på høyring 21.01.2020 og høyringsfristen er 1 juli 2020.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bekka Skaasheim
ass. Fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Vedlegg

1 Høyringsvar frå OKSU frå siste 6 mnd

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

I september 2017 sette regjeringa Solberg ned eit utval som skulle vurdere struktur og innhald i vidaregåande opplæring. Utvalet var leia av Ragnhild Lied. Mandatet var å foreslå tiltak som skal hjelpe elevane til å meistre opplæringa, slik at dei blir kvalifisert for vidare utdanning, arbeidsliv og aktiv samfunnsdeltaking.

Utvalet har tidlegare publisert delutgreiinga NOU 2018: 15. *Kvalifisert, forberedt og motivert – Et kunnskapsgrunnlag om struktur og innhald i vidaregåande opplæring*. Her skildrar utvalet utviklinga av dagens tilbod, organisering og ansvarstilhøve og gjer ei vurdering av styrkar og utfordringar ved dagens vidaregåande opplæring. Her presenterte utvalet kunnskapsgrunnlaget for hovudutgreiinga, og utgreiinga er tilgjengeleg på regjeringa.no

NOU 2019:25 «Med rett til å mestre» - om struktur og innhald i vidaregåande opplæring vart levert til kunnskaps og integreringsministeren 17. desember 2019. Kunnskapsdepartementet sende rapporten ut på høyring 21.01.2020 og høyringsfristen er 1 juli 2020. Komplette oversikt over høyringsnotatet med tilhøyrande underlag kan hentast på regjeringa.no. Kunnskapsdepartementet oppmodar særleg kommunar og fylkeskommunar om å sende vidare og summere opp innspel frå eigen sektor.

Samtidig med NOU 2019:25 sende Kunnskapsdepartementet ut ei høyring på NOU 2019: 23 – «ny opplæringslov». I høyringsbrevane ber departementet kommunane og fylkeskommunane om å svare på høyringane kvar for seg. Departementet vil sjå innspela i samanheng i det vidare arbeidet med ei stortingsmelding om vidaregåande opplæring .

Om organisering av innspela skriv departementet i høyringsbrevet at utredninga er delt inn i kapittel etter tema. Kvart kapittel vert avslutta med ei punktvis oppsummering av utvalets framlegg. Framlegga har løypande nummerering. Av praktiske grunner ønsker Kunnskapsdepartementet at høyringsinstansane nyttar denne nummereringa i høyringsuttalen. Departementet understrekar at heile utgreiinga er på høyring, ikkje berre dei punktvis framlegga. Det kan også gjevast innspel av meir generell karakter både til innhaldet i det einskilde kapittel og til utgreiinga i sin heilskap. Fylkesrådmannen har lagt opp til at høyringsdokumentet skal politisk handsamast.

Opplæringssektoren har hatt rapporten på høyring med frist om å kome med innspel seinast 16. april 2020. Innspela frå sektoren er freista innarbeidd i felles høyringsfråsegn frå Vestland fylkeskommune. Innspela frå opplæringskontor er i tillegg lagt ved saka.

Det har ikkje vore gjort djuptgripande endringar i vidaregåande opplæring sidan Reform 94, og elevane møter i all hovudsak det same tilbodet og organiseringa i opplæringa som for 26 år sidan. Fylkeskommunen sitt ansvar for vidaregåande opplæring, og prinsippa for trepartssamarbeidet i fagopplæringa mellom nasjonale myndigheiter, skuleeigar og arbeidsliv har også stort sett vore dei same sidan Reform 94.

Mandatet til utvalet

Vidaregåande opplæring skal gje elevane ei opplæring som fremjar lærelyst, motivasjon og trivsel. Dei yrkesfaglege utdanningsprogramma skal ruste elevane til å møte arbeidslivet med relevant fag- og yrkeskompetanse, og dei studieførebuande programma skal legge til rette for at elevane har eit godt grunnlag for å starte på høgare utdanning.

På bakgrunn av dette skulle utvalet utarbeide modellar for struktur og innhald for studiespesialiserande, studieførebuande og dei yrkesfaglege utdanningsprogramma. Modellane skal

- ta vare på mangfaldet i elevgruppa
- ta vare på elevane sine behov og interesser
- legge vekt på at opplæringa er relevant for aktiv deltaking i samfunnet, arbeidsliv og høgare utdanning
- vurdere innretninga på studieførebuande utdanningsprogram
- vurdere hovudmodell og ansvarstilhøva i dei yrkesfaglege utdanningsprogramma

- vurdere overgangar mellom yrkesfag og studieførebuande, inkludert påbygging

Vedtakskompetanse

Jamfør reglement for folkevalde organ og delegering i Vestland fylkeskommune er det fylkesutvalet som kan vedta ei fråsegn på vegne av fylkeskommunen (pkt. 6. Reglement for folkevalde organ og delegering).

Vurderingar og verknader

Generelle vurdering

Fylkesrådmannen meiner at rapporten viser eit grundig arbeid der alle vurderingane er gjennomarbeidd med bakgrunn i mandatet, og i lys av at alle elevar og lærlingar skal oppleve meistring. Mandatet framhevar lærelyst og motivasjon, og speglar verdisynet i overordna del.

Kapittel 2 Føringer for det vidare arbeidet

Kapitelet skildrar kva utviklingstrekk utvalet meiner er viktige for utforminga av framtidens videregående opplæring, og kva forventningar utvalet ønskjer skal prege framtidens videregående opplæring.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Eit hovudmål i rapporten er å kvalifisere elevane til å møte arbeidslivet og vidare studiar med relevant kompetanse. Vidare støttar fylkesrådmannen utvalet sitt framlegg om at vidaregåande opplæring må ta ansvar for å oppdatere kompetanse, og rekvalifisere vaksne med tanke på framtidens arbeidsliv. Det er naudsynt å utarbeide sentrale retningslinjer som avklarar kven som skal omfattast av retten til rekvalifisering, for å unngå ulik praksis.

Kapittel 3 Sluttkompetanse, om å være kvalifisert og drøfting av endringar i tilbod og regelverk

Utvalet har lagt til grunn for sitt arbeid at fleire skal gjennomføre. Samtidig skal sluttkompetansen den einskilde oppnår, halde høgast mogleg kvalitet. Kapitelet skildrar kva strukturelle endringar som er naudsynte, kvaliteten på sluttkompetansen og kva det betyr å være kvalifisert. Kapitelet tar opp kva endringar som bør gjerast med retten til videregående opplæring, og gjennomgår omgrepet grunnkompetanse og utfordringane med denne forma for sluttkompetanse.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar hovudframlegga om to klart definerte sluttkompetansar med høg kvalitet, og ei opplæring som kvalifiserer og er tilpassa eleven og lærlingen sin faglege ståstad. Det er eit viktig signal at dei som har oppnådd kompetanse på lågare nivå, skal behalde retten til å fullføre med studie- eller yrkeskompetanse. I denne samanhengen vil delkompetanse bli innarbeidd som ein del av kvalifiseringa, og grunnkompetanse bli sluttkompetanse. Omgrepa må ha eit innhald og ein verdi også i arbeids- og næringsliv.

Fylkesrådmannen støttar framlegget om rett til å fullføre vidaregåande opplæring med studiekompetanse eller full yrkeskompetanse. Likevel kan det vere nødvendig å ha tydlege føringer på eleven sin rett til å fullføre og eleven si plikt til å delta og yte sitt beste.

Fylkesrådmannen støttar framlegget om innføringsfag sidan opplæringslovutvalet ikkje stiller krav om bestått grunnskule for å starte på vidaregåande opplæring. Det er likevel grunn til å peike på at det trengs avklaringar på kva kriterium som skal gjelde for om ein elev skal ta innføringsfag eller ikkje. Fylkesrådmannen ser også utfordringar med organisering av tilbodet, særleg på mindre skular der ein truleg ikkje har elevgrunnlag til å etablere eigne innføringsklassar i kvart fag.

Kapittel 4 Faga og organiseringa av opplæringa

Kapitelet tek utgangspunkt i at det er sluttkompetansen som skal være utgangspunktet for dei to hovudløpa i opplæringa. Vidare at opplæringa skal ta utgangspunkt i at elevane skal ha eit tilbod som gjer dei kvalifiserte til å kunne fullføre med ein sluttkompetanse. Kapitelet foreslår kva endringar som bør gjerast i innretninga på faga, og organiseringa av opplæringa. Kapitelet går gjennom gjeldande vurderings- og dokumentasjonsordningar, og gjer framlegg om endringar i desse.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar utvalet sine framlegg. Det er sær sars positivt at fellesfaga får sterkare relevans og programretting mot sluttkompetansen. Vidare er det gjort gode vurderingar omkring modulinnending, og rett til sluttvurdering for kvar termin for fag som går over fleire år. Likeins er det å tenkje skuleåret i terminar og opne opp for større fleksibilitet rundt gjennomføring av opplæringa, noko fylkesrådmannen meiner vil fremje motivasjon.

Kapittel 5 Det studieførebuande utdanningsløpet

Kapitelet går gjennom krava til å være studieførebudd og gjer framlegg om endringar i både struktur og innhald for at kvaliteten på studiekompetanse skal bli best mogleg.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar framlegga og er sær sars positiv til at trekkordninga vert teken vekk, og at ein vil vurdere nye kompetansebaserte eksamensformer. Å vurdere nye utdanningsprogram i tråd med framtidens kompetansebehov ser fylkesrådmannen som naudsynt.

Kapittel 6 Dei yrkesfaglege utdanningsløpa

Kapitelet skildrar utvalet si vurdering av behovet for endringar i yrkesfaga med mål om at fleire skal gjennomføre opplæringa med ein yrkeskompetanse av høg kvalitet. I dette kapitelet ser utvalet på kva konsekvensar utvalet sine framlegg i kapittel 2, 3 og 4 har for yrkesfaga.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen meiner at den yrkesfaglege opplæringa framleis skal ha ei tett kopling til arbeids- og næringslivet, for å gje elevane relevant fag- og yrkeskompetanse. Fylkesrådmannen støttar framlegget om større variasjon i opplæringsmodellane, og at modellane må bygge på arbeidslivet sitt behov, og faget sin eigenart. Det er rett å sjå yrkesfagopplæringa i eit heilskapleg perspektiv, særleg med tanke på overgangen frå vg2 til lære. Fylkesrådmannen er derfor sær sars positiv til at det må settast av personalressursar som skal følgje eleven over i læretida. Eit tettare samarbeid med næringslivet, t.d gjennom opsjonsavtaler, kan vere gunstig for å balansere tilbod og etterspørsel av lærlingar. Praksisbrevordninga bør fjernast fordi andre læreløp dekkjer behovet til denne gruppa av ungdommar.

Kapittel 7 Omval og moglegheiter for vidare utdanning

Kapitelet går gjennom kva konsekvensar framlegga har for elevane sine moglegheiter når det gjeld å krysse mellom dei to hovudløpa, og kva moglegheiter som finns for vidare yrkesfagleg karriere etter videregående opplæring.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen støttar å auke kravet til generell studiekompetanse, men har merknad knytt til krav om to framandspråk. For elevar på påbygg har det gått lang tid sidan dei har hatt eit framandspråk i ungdomsskulen og mange har ikkje anna framandspråk enn engelsk. Å lære eit nytt språk er tidkrevjande, og sjølv om tidsramma på påbygg vert auka til 1 ½ - 2 år, vil det ikkje vere tilstrekkeleg for mange elevar.

Fylkesrådmannen støtter at retten til påbygg etter vg2 vert fjerna, dersom tilbodsstrukturen på studieførebuande også vil dekke t.d helse- og oppvekstfag, som eit treårig studieførebuande løp. Det er viktig å understreke, slik utvalet gjer, at det også må vere eit parallelt yrkesfagleg løp mot ei fagutdanning.

Kapittel 8 Vaksne i videregående opplæring

Kapitelet tek føre seg vaksne sitt behov for opplæring på vidaregåande nivå, og kva som kan gjerast for at fleire vaksne skal ta vidaregåande opplæring. Kapitelet ser også på om politikkområdet i større grad kan samordnast.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen meiner det er riktig at unge og vaksne skal følgje same utdanningsløp og støttar framlegga om å styrke vaksne sin rett til vidaregåande opplæring, men det er behov for sentrale føringar for kva denne retten skal innebære.

Fylkesrådmannen støttar framlegget om rekvalifisering, men vil presisera at retten til rekvalifisering må sjåast i samanheng med behova i arbeids- og næringsliv. I dette arbeidet er NAV ein viktig

samhandlingspart. Vidare støttar fylkesrådmannen at fylkeskommunen får eit større ansvar for vaksne med behov for å kombinerer grunnskule og vidaregåande opplæring.

Fylkesrådmannen meiner realkompetansevurdering ikkje bør vere obligatorisk sidan slik vurdering ikkje alltid er føremålstenleg for kandidaten.

Kapittel 9: Styring, roller og ansvar i vidaregåande opplæring

Kapitelet tek føre seg styring, ansvar og roller mellom sentrale utdanningsmyndigheiter, fylkeskommunen og andre sentrale aktørar.

Fylkesrådmannen sine vurderingar

Fylkesrådmannen er einig i at fylkeskommunen si rolle og ansvar med å sikre kvalitet på opplæringa må forsterkast, men i i samsvar med utvalet sine vurderingar, ser fylkesrådmannen behovet for formalisert kompetanse i ulike funksjonar i vidaregåande opplæring.

Fylkesrådmannen støttar framlegget om å endre oppfølgingstenesta sitt ansvar og ansvarsområde om å jobbe førebyggjande, men ser at dette krev auka ressursar. Skal oppfølgingstenesta arbeide mot grunnskule og kommune, må fylkeskommunen få eit tydelegare mandat i lov og regelverk. Behova for oppfølging hos vaksne og ungdom som kjem ut frå ungdomsskulen, er ulikt. Det kan derfor vere føremålstenleg å ha ei todelt oppfølgingsteneste, ei for vaksne og ei for ungdom. Oppfølgingstenesta for vaksne bør ikkje gå utover tilbodet til aldersgruppa 16 – 21 år. Oppfølgingstenesta for vaksne bør utgreiast nærare, både når det gjeld omfang og ansvarsdeling mot NAV.

Opplæringskontora si rolle er heilt sentral i den norske lærlingordninga med omsyn til å sikre lærlingane ei god opplæring, rekruttere nye lærlingar, synleggjere faga og støtte bedriftene. Fylkesrådmannen støttar ein gjennomgang og ei tydeleggjering av opplæringskontora si rolle for å ivareta og vidareutvikle samarbeidsformer med arbeid- og næringsliv.

Fylkesrådmannen støttar framlegget med å forsterke Y-nemnda sitt arbeid med dimensjonering og at nemnda skal ha innstillingsrett om dimensjonering. Y-nemndene må vere eit organ og ein pådrivar for å sikre kvalitet og ivareta næringslivet sine behov for arbeidskraft.

Fylkesrådmannen støttar at kompetansekrava vert utvida, og meiner at ein i større grad vektlegg styrking av den pedagogiske, spesialpedagogiske og didaktiske kompetansen i tillegg til kompetanse innan fag.

Fylkesrådmannen støttar framlegga om at det utviklast nettverk og faste strukturar for evidensbasert kunnskapsoverføring og -utvikling

Økonomi:

Endringane som utvalet foreslår, vil få økonomiske konsekvensar. For å drive vidaregåande opplæring i tråd med framlegga i NOU 2019:25 153 – «Med rett til å mestre», må statlege overføringer til fylkeskommunane aukast.

Folkehelse/klima og regional planstrategi: Kunnskap og kompetanse er reiskapar for å kjempe mot og handtere dei utfordringane FN sine bærekraftsmål peikar på. I oppdraget til den vidaregåande opplæringa og ny overordna del av læreplanverket står det at ungdommen skal: forstå grunnleggjande dilemma og utviklingstrekk i samfunnet, og korleis verne om livet på jorda og å ta vare på behova til menneske som lever i dag, utan å øydelegge framtidige generasjonar sine høve til å dekke sine behov.

Fylkesrådmannen ser at oppdraget og målsettinga til vidaregåande opplæring har ei avgjerande rolle for å imøtekomme utfordringane som ligg i behovet for arbeidskraft, og å utrydde fattigdom, kjempe mot ulikskap og stoppe klimaendringane.

Høg yrkesdeltaking er naudsynt for å oppretthalde og finansiere velferdsordningane i Norge. For det einskilde menneske er arbeid viktig for å vere økonomisk sjølvstendig, ha personleg utvikling og ein sosial arena.

Konklusjon

Videregående opplæring skal danne og utdanne, den skal inkludere, inspirere, motivere og kvalifisere. Vurderingane og framlegga i NOU 2019:25 153 – «Med rett til å mestre» peikar alle i retning av at eleven og lærlingen skal gjennomføre og lukkast i opplæringa.

Fylkesrådmannen føreset at dei økonomiske konsekvensane av framlegga, blir kompensert ved auka overføringar til fylkeskommunen.

Saksprotokoll 26.05.2020 - yrkesopplæringsnemnda

Roger Pilskog, LO, sette på vegner av LO, NHO, YS, UNIO, KS, Virke, medlem frå hovudutval for opplæring og kompetanse, medlem frå hovudutval for næring, naturressursar og innovasjon, lærlingerepresentant og elevrepresentant fram slikt tilleggssforslag:

«Yrkesopplæringsnemnda stør fylkesrådmannens vurderingar og høyringssvar. Yrkesopplæringsnemnda syner til at elevenes psykiske og sosial helse er viktig for ei god gjennomføring, og at både miljøkoordinatorar og helsesjukepleiarar er viktig i den samanheng.»

Avrøysting

Innstillinga vart samrøystes vedteke.

Pilskog sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Innstilling til hovudutval for opplæring og kompetanse

Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringsfråsegna NOU 2019:25 «Med rett til å mestre», slik ho kjem fram av saksutgreiinga.

Yrkesopplæringsnemnda stør fylkesrådmannens vurderingar og høyringssvar.

Yrkesopplæringsnemnda syner til at elevenes psykiske og sosial helse er viktig for ei god gjennomføring, og at både miljøkoordinatorar og helsesjukepleiarar er viktig i den samanheng.

Saksprotokoll 02.06.2020 - hovudutval for opplæring og kompetanse

Alexander Fosse Andersen, Sp, sette på vegner av Sp, A, Sv, KrF, MDG, H, FrP, R og FNB fram slikt tilleggsforslag:

«Fylkesutvalet stør høyringsfråsegna NOU 2019: 25 "Med rett til å mestre", slik ho kjem fram av saksutgreiinga og med desse tillegga:

1.Fylkesutvalet syner til at elevanes psykiske og sosiale helse er viktig for god gjennomføring. I tillegg til læraren er miljøkoordinatorar og helsesjukepleiarar viktige i denne samanhengen.

2.Fylkesutvalet meiner tilbakeføringstiltak er viktig for god gjennomføring. Institusjonaliserte tilbakeføringstiltak, som til dømes produksjonsskule, treng ei sterk statleg forankring, både når det gjeld lovverk og finansiering.»

Avr y sting

Innstillinga vart samr y stes vedteke.

Andersen sitt forslag vart samr y stes vedteke.

Innstilling til fylkesutvalet

Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringsfråsegna NOU 2019:25 «Med rett til å mestre», slik ho kjem fram av saksutgreiinga med desse tillegga:

1.Fylkesutvalet syner til at elevanes psykiske og sosiale helse er viktig for god gjennomføring. I tillegg til læraren er miljøkoordinatorar og helsesjukepleiarar viktige i denne samanhengen.

2.Fylkesutvalet meiner tilbakeføringstiltak er viktig for god gjennomføring. Institusjonaliserte tilbakeføringstiltak, som til dømes produksjonsskule, treng ei sterk statleg forankring, både når det gjeld lovverk og finansiering.

Saksprotokoll 18.06.2020 - fylkesutvalet

Avrøysting

Innstillinga frå hovudutval for opplæring og kompetanse vart samrøystes vedteke.

Vedtak

Fylkesutvalet for Vestland fylkeskommune vedtek høyringsfråsegna NOU 2019:25 «Med rett til å mestre», slik ho kjem fram av saksutgreiinga med desse tillegga:

- 1.Fylkesutvalet syner til at elevanes psykiske og sosiale helse er viktig for god gjennomføring. I tillegg til læraren er miljøkoordinatorar og helsesjukepleiarar viktige i denne samanhengen.
- 2.Fylkesutvalet meiner tilbakeføringstiltak er viktig for god gjennomføring. Institusjonaliserte tilbakeføringstiltak, som til dømes produksjonsskule, treng ei sterk statleg forankring, både når det gjeld lovverk og finansiering.

Saksnr: 2020/1929-39
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Forenkling, modernisering og effektivisering av salskanalane og betalingsmåtene innanfor mobilitet og kollektiv

Vedlagt er Forenkling, modernisering og effektivisering av salskanalane og betalingsmåtene innanfor mobilitet og kollektiv.

Vedlegg:

1. Forenkling, modernisering og effektivisering av salskanalane og betalingsmåtene innanfor mobilitet og kollektiv
2. Saksprotokoll, samferdsel og mobilitet 03.06.2020
3. Saksprotokoll, fylkesutvalet 18.06.2020

Saksnr: 2020/46333-2

Saksbehandlar: Kari Steinsland

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Hovudutval for samferdsel og mobilitet		03.06.2020
Fylkesutvalet		18.06.2020

Forenkling, modernisering og effektivisering av salskanalane og betalingsmåtane innanfor mobilitet og kollektiv

Forslag til innstilling

1. Fylkesutvalet tar framlegget om ei heilskapleg tilnærming til ei felles digital plattform innan mobilitet i Vestland til orientering, og stiller seg bak at dette må gjerast trinnvis og på ein måte som både tek omsyn til kundeperspektivet og -opplevinga. Samstundes arbeider ein for kostnadseffektive løysingar som er i tråd med utviklinga nasjonalt og internasjonalt, og legg til rette for framtidens mobilitetssatsing.
2. Fylkesutvalet støtter forslaget om ei gradvis harmonisering av salskanalar og betalingsmåtar som byggjer opp under at kjøpsopplevinga vert den same i heile Vestland fylke. I fyrste omgang gjennom at ein fasar ut reisepengar/verdikort som betalingsmiddel i heile fylket, og fasar inn bankterminalar som betalingsmiddel i busskontraktane i Hordaland.

Samandrag

Det vert arbeida på fleire plan med løysingar for å støtte opp under ein slik digital plattform. Endringane ein gjer i både salskanalane, betalingsmåtane og løysingane er med på gjera dette mogleg. Eit viktig perspektiv er korleis endringane påverkar kostnadane, og kva slags fleksibilitet dei gjev Skyss/Kringom.

I denne saka gjer ein greie for bakgrunnen og heilskapsperspektivet på ei felles digital plattform i Skyss/Kringom. I saka vert det lagt fram forslag til endringar her som støttar opp under både målet om forenkling, modernisering og effektivisering. Konkret vert det foreslått å fasa ut reisepengar/verdikort, og fasa inn bankterminalar. Forslaga tek òg omsyn til at ein så raskt som mogleg skal få ei felles merkevare og felles løysingar for mobilitet- og kollektivtransporten i heile Vestland.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Håkon Rasmussen
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn og et heilskapleg perspektiv på ei felles digital plattform i Skyss/Kringom

Arbeidet med forenkling, modernisering og effektivisering av salskanalane og betalingsmåtane er godt i gang, og mellom anna i RS 37/2020 (Fylkesutvalet, 30.04.2020) vert det gjort greie for detaljar i arbeidet. Sentralt står målet om ei felles, heilskapleg digital plattform for mobilitet, i heile Vestland fylke. Ei slik løysing skal syta for at kundane får same gode oppleving i heile fylket, samstundes som ein legg til rette for moderne og kostnadseffektive løysingar. Utrulling av løysinga startar opp hausten 2020 i Hordaland i forbindelse med oppstart av dei to nye busskontraktane i Bergen. Vidare fortset ein med dei andre kontraktsonråda i Hordaland vinteren 2020/2021, og ser føre seg å starta i Sogn og Fjordane på vårparten. Her vert det òg peikt på at ein jobbar med ein heilskapleg plan, både for salskanalane, men òg innan takst- og sonestrukturen for heile Vestland, samt ei felles digital plattform for Skyss/Kringom.

Endringane ein jobbar med er ei viktig føresetnad for å mellom anna:

- Kunne tilby etterspurde og relevante tenester, salskanalar og betalingsmåtar til dei reisande
- Forenkle og forbetre arbeidskvardagen til sjåførar, billettørar og tilsette i Skyss/Kringom
- Leggje til rette for framtidig satsing på mobilitet, digitalisering og raskare endringar i systema
- Modernisera utstyr og løysingar og redusera kostnadsstrukturen på desse

Takst- og sonestrukturen er ein eigen sak i PS 35/2020 (Hovudutval for Samferdsel og mobilitet, 13.05.2020). Felles takst- og sonestruktur for buss og bybane er ein forutsetning for felles billetteringsløysingar, både på kundesida (billettapp) og for sjåførar/billettørar (salsløysing om bord). Arbeidet er omfattande og kostnadskrevjande, og ein lyt difor ta det trinnvis, både av omsyn til kapasiteten i organisasjonen og av omsyn til tilgjengeleg budsjett.

Mot ein heilskapleg og felles digital plattform for mobilitet i Vestland fylke

Arbeidet med integrasjon av kollektivområdet i Vestland fylkeskommune vart handsama i PS 3/2020 i Fylkesutvalet og eit samrøystes Fylkesutval gjorde slikt vedtak:

«Fylkesutvalet støttar framlegget om ein gradvis marknadsintegrasjon, der kollektivtilbodet framstår mest mogeleg likt som i dag for kundane, fram til merkevare er avklara og gode fellesløysingar er utarbeida innan mobilitets- og kollektivområdet.»

Ein felles digital plattform er krevjande, men med ei trinnvis tilnærming er det mogleg å utføre. Det er fleire element i dette arbeidet (harmoniseringa gjeld buss og båt):

- Harmonisera salskanalar og betalingsmåtar i heile fylket
- Harmonisera produkt og takstar/soner i heile fylket
- Innføra felles system og løysingar i heile fylket

Eit anna moment i eit heilskapleg perspektiv på fellesløysingar, er at ein lyt sjå på korleis ein kan modernisera og effektivisera løysingane ein har, og som vert utvikla. Med modernisering meiner ein mellom anna utskifting av gamle løysingar for infrastruktur i bussar, båtar og ander stader der det vert seld billettar. Det tyder òg at løysingar vert digitaliserte og rigga for framtidig satsing på mobilitet.

I omgrepet effektivisering legg ein at ein ser på dei ulike salskanalane og betalingsmåtane, og gjer ei vurdering av kva det kostar å selje billettar og krevje inn betaling på denne måten (kostnad per transaksjon). Førebels viser resultatata til dels store skilnadar mellom salskanalane og betalingsmåtane. Eit anna viktig moment er i kva grad kostnadene er faste eller følgjer volumet i salskanalen. Eit godt eksempel er kontantbetaling om bord på den eine sida, og betaling i mobilappen på den andre. Kostnadar knytt til handtering av kontantar på bussane er i stor grad faste og regulert i kontrakten med operatøren, medan transaksjonskostnadane i mobilappen er basert på volum. Dette ser ein effektane av i dagens koronasituasjon, der kostnadene ved kontanthandtering er dei same sjølv om det ikkje er betaling med kontantar akkurat no. I mobilappen er volumet òg kraftig redusert, men det same gjeld kostnadene knytt til salskanalen.

Felles løysingar for alle kundane i fylket

I PS3/2020 (Fylkesutvalet) vart det lagt fram at ein mellom anna vil arbeida for å ha integrerte og felles løysingar for kundane. Eit ledd i dette arbeidet vert å harmonisera salskanalar og betalingsmåtar, slik at kjøpsopplevinga vert lik for kundane på same transportmiddel, uavhengig av kvar i fylket ein er. Ein har i det pågåande arbeidet difor sett på kva slags forskjellar det er i tilgjengelege kanalar og betalingsmåtar for kundane i Vestland. Mykje er allereie felles, men det er nokre hovudforskjellar. Til dømes gjeld dette den populære salskanalen SkyssBillett (mobilapp), og at det i liten grad er mogleg å nytta bankkort som betalingsmiddel på bussane i kontraktsområda i Hordaland. Skyss/Kringom ønskjer difor å utvida betaling med bankkort (kontaktlause bankkort) til å gjelde heile Vestland fylke, ikkje berre Sogn og Fjordane. Tilsvarande arbeidar ein for å tilby mobilappen i heile fylket, ikkje berre i Hordaland.

Vidare arbeider ein òg med modernisering og effektivisering. Ein del av dette er å ta del i nasjonale løysingar, som til dømes Entur si løysing for sjølvbetjening og ein felles nasjonal løysing som gjer det mogleg å kontrollera billetter andre har seld. Eit døme på behovet for dette, er samarbeidet med Vy og Jernbanedirektoratet om at Skyss/Kringom sine periodebilletter vil vere gyldig på toget heilt til Voss, det same gjeld mellom anna enkeltbilletter mellom Bergen og Arna. Den nasjonale løysinga gjer gode moglegheiter for vidareutvikling av både utsalsstader (til dømes hotell og andre reiselivsverksemdar), produkt og samarbeid med andre aktørar. Å ta del i utviklinga av nasjonale løysingar gjer òg at ein ikkje lyt bera heile kosten og risikoen sjølv. I Entur si løysing er det ikkje støtte for det som vert kalla reise pengar i Hordaland, og verdikort i Sogn og Fjordane. Dette er løysingar som gjer at kundane betalar inn ein sum pengar på førehand til ein konto som Skyss/Kringom har ansvar for. Når ein kjøper billetter vert betaling trekt frå denne kontoen. I praksis vert Skyss/Kringom ein bank, og det er ein betydeleg jobb med både sikkerheit knytt til korta og administrasjon av pengane og løysinga.

I eit moderniserings- og effektiviseringsperspektiv er det fleire argument som talar for at reise pengar/verdikort bør fasast ut. Nyten for kundane er overlappande mellom betalingskort og reise pengar/verdikort. Sidan bankkort er noko dei fleste kundane allereie har, slepp ein òg administrasjon knytt til produksjon og distribusjon av sjølve korta, og arbeid knytt til sikkerheit. Reise pengar og verdikort krev og større kontanttransaksjonar mellom sjåfør og den reisande, noko ein av fleire grunnar ønskjer å unngå. Mellom anna kan ein redusera tid på haldeplassen, det vert mindre risiko for ran, og ein unngår kontantar som mogleg smittekjelde. Effektivitetsperspektivet tilseier difor at sjølv om betalingsmåten framleis er nytta av nokre kundegrupper, så er kostnadane per transaksjon store, og i stor grad kan dei reisande som i dag nyttar reise pengar/verdikort nytta andre betalingsmåtar.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet har samordningsansvaret for planlegging og økonomiforvaltning.

Vurderingar og verknader

Økonomi: Arbeidet med salskanalar påverkar ikkje inntektene direkte, men vil vere med på å kunne redusera driftsutgifter på sikt

Klima: Ikkje relevant

Folkehelse: Ikkje relevant

Regional planstrategi: Ikkje relevant

Trender og fakta; kvar går utviklinga nasjonalt og internasjonalt

Kva slags trendar ser ein

Både i Handlingsprogram 2020-2023 og i Kollektivstrategi for Hordaland fram mot 2030 vert det framheva at det er viktig med enkle og framtidssretta måtar å betale for kollektivreisene. Som ein del av dette arbeidet ser Skyss/Kringom på kva andre kollektivselskap gjer, både nasjonalt og internasjonalt. Her er det ein tydeleg trend i retning av kontaktlause bankkort. London var tidleg ute her, og ein har passert ein imponerende milepåle med 3 milliardar reiser som er betalt med kontaktlause bankkort. Både her og hjå andre vert det trekt fram at nøkkelen til suksess ligg i at det er ei betalingsform som er rask, sikker og kundevennleg. Samstundes er adopsjonen av bankkort

som betalingsmiddel nær universell, og dekkjer alle kundegrupper. Ein annan fordel som vert trekt fram er at tilreisande kan nytta kort dei allereie har.

Internasjonalt ser ein òg konturane av at reise- og kjøpsmønstra er i ferd med å endre seg. Etter kvart som tradisjonell pendling til og frå arbeidsplassen er i endring og bruk av heimekontor aukar, endrar òg produkttilbodet seg. Fleire og fleire store kollektivselskap ser ein nedgang i talet på selde periodebilletter, og ei auke i etterspurnaden på meir fleksible løysingar. Eit populært konsept her er sin sokalla «Pay as you go» (PAYG) tilnærming. I praksis vert kundane her belasta ut frå ein dynamisk modell som gjer at skilnaden mellom einskildbilletter og periodebilletter vert meir fleksibel og kan tilpassast arbeids- og pendlingssituasjonen frå dag til dag. I Norge er ikkje dette komen like langt, men førebels veit ein lite om kva slags påverknad koronasituasjonen vil ha her, og om dette vil vere med på å akselerera utviklinga. I ei PAYG-tilnærming er bankkort klårt vanlegast, og mest utbreidd som betalingsmiddel. Dette tyder ikkje det same som at dette er ei tilnærming ein skal velja på kort sikt. Jamvel vert det viktig å velje løysingar som gjer at ein har fleksibilitet i framtida, og at endringar ikkje vert tid- og kostnadskevjangande dersom det vert aktuelt.

Fakta om utviklinga i sal om bord

I takt med at ein stadig større del av omsetnaden kjem i mobilappen, fell salet om bord. På buss og bane har endringane vore store (båtbilletter vart først ein del av mobilappen i 2020). Målt i talet på selde billetter om bord er det ein nedgang på heile 20 %, eller om lag 800.000 billetter. Ser ein på omsetnad, er nedgangen enda større, heile 45 % av omsetnaden er flytt over i andre kanalar. I sum utgjør dette om lag 110 millionar kroner. I eit kostnadsperspektiv tyder dette at salskanalen sal om bord, er vorten monaleg dyrare per transaksjon, sidan kostnadane i stor grad ikkje vert skalert ned i same takt. Dette gjeld både kontant og reise pengar som betalingsform.

Ser ein på dei ulike kundegruppene, er utviklinga eintydig med unntak av i kategorien honnør. For vaksne, born og andre grupper er det ein sterk nedgang (30-50%). Blant honnørreisande er utviklinga svakt negativ (3 %). Bruken av reise pengar er størst på buss (82 %, etterfylgd av bybane (12 %) og båt (3 %). Når det gjeld billett kategoriar, står honnørreisande for om lag 61 % av billettsalet betalt med reise pengar (av totalen om bord utgjør selde honnørbilletter om lag 34 %).

Vegen mot ei felles digital løysing for heile Vestland fylke – løysingar og tidslinje

Overordna linjer – kvar er vi på veg?

I RS 37/2020 (Fylkesutvalet) vert det peikt på at det har vore ei rivande utviklinga sidan billettsystemet som no skal bytast ut vart innført. Tydelegast har trenden mot meir sjølvbetente løysingar vore, og her var ein tidleg ute med å lansera mobilbillett som eit framtidssretta, fleksibelt og kostnadseffektivt alternativ til tradisjonell billettering. 80 % av omsetninga i Hordaland går no i slike kanalar, og ein jobbar mot ei implementering av kanalane i heile fylket. Kostnadseffekten av sjølvbetening får ein først når ein har nådd ei kritisk masse. Ein kan da henta ut gevinstar gjennom digitalisering og effektivisering. Ein er no nær ved å nå dette målet. I arbeidet med nye salskanalar og betalingsmåtar, er det difor viktig at ein arbeidar med å sjå og utvikla kanalar og betalingsformar som både er haldbare i ei viss tid frametter. Samstundes må dei støtta opp under konsept som Baas (Bus as a service, der operatørane eig infrastrukturen og drifrar den), mobilitet og andre initiativ som er med på å digitalisera og effektivisera billettsalet. På den måten sikrar ein at ein no, og i tida frametter, kan henta ut gevinstar og effektar frå dei investeringane ein har gjort, og skal gjere, innanfor området.

Ser ein på utviklinga dei siste åra, samt trendane og kva som vert forespeila frametter, er det særleg to viktige overordna spor. Det eine er utviklinga i retning sjølvbetjening og salskanalar som støttar oppunder mobilitet. Her er ein godt posisjonert allereie, men lyt arbeida med både å lansera mobilappen i heile fylket, samt tilby kostnadseffektive og dynamiske løysingar. Utvikling av mobilappen, og lanseringa av ein nettbasert sjølvbeteningsløysing der ein kan kjøpa både einskildbilletter og periodebilletter, til hausten 2020 (i Hordaland, i 2021 i Sogn og Fjordane) vert viktige grep her. Eit anna viktig spor er framtidssretta betalingsformer som i mindre grad er avhengig av at kollektivselskapa og operatørane har eige infrastruktur og system for forvaltning og handtering av betaling. Ein er på veg i retning av at kontantar spelar ein mindre rolle, og ein ser at i situasjonar som den ein no er inne i, lyt ein finna andre ordningar. Samstundes ser ein at betalingsformer som er avhengig av kontantinnskot (reise pengar/verdikort) vert mindre populære blant mange kundar og ikkje støtter framtidens digitale løysingar.

Kostnadseffektive salskanalar og betalingsmåtar er ein god forvaltning av fellesskapets midlar, og gjer at ein kan bruka meir ressursar på andre område.

Tiltak på vegen mot ei felles digital løysing

Innføringa av ei felles digital løysing vert trinnvis. I arbeidet med nye digitale løysingar for billettering, vert løysingane først innført i Hordaland. Dette heng dels saman med oppstart av nye busskontraktar her. I tillegg er det ein avhengigheit mot ny takst- og sonestruktur for buss som enda ikkje er på plass i Sogn og Fjordane. Både ny takst- og sonestruktur for Sogn og Fjordane og nærare detaljar om innføring av ny løysing (både for kundane og for sjåførane/billettørane) i Sogn og Fjordane kjem ein attende til i eigne saker.

Når det gjeld implementering av ny billetteringsløysing først i Hordaland, vert det foreslått nokre endringar i betalingsmåtene om bord. Som et ledd i harmoniseringa mellom Hordaland og Sogn og Fjordane er forslaget at ein innfører bankkort som betalingsmiddel på alle busslinjene i Hordaland (på båt er det allereie mogleg). Med innføringa av bankkort, er det administrasjonen si tilråding at ein som eit ledd i digitaliserings- og effektiviseringsarbeidet samstundes gradvis fasar ut reise pengar som betalingsmiddel i Hordaland (og på sikt verdikort i Sogn og Fjordane).

Tidslinje for endringane

Med oppstarten av nye kontraktar, har ein og eit vindauge for meir effektiv installasjon av nytt utstyr. Skyss/Kringom ønskjer difor å starta utrulling av bankterminalar på bussane i samband med oppstart av dei nye busskontraktane i Bergen Nord (01. oktober 2020) og Bergen Sentrum (01. desember 2020). Vidare vil ein ha ei gradvis utrulling av bankterminalar i dei andre kontraktane i løpet av første kvartal 2021. Dette gjer at ein i løpet av første kvartal 2021 vil kunne nytta bankkort på bussane i heile Vestland, eit viktig steg i harmoniseringa og innføringa av ein felles merkevare og kundeoppleving.

Når ein byter system, vert det ofte ei overgangsperiode der ikkje all funksjonalitet er harmonisert mellom dei to systema. Dette gjer at ein får ein periode med både gamal og ny løysing. Her gjer ein nokre grep for å sørkje for minst mogleg innverknad på kundane. Frå 01. oktober 2020 vert det berre mogleg å kjøpa einskildbillett og 24-timarsbillett om bord i Hordaland. Kundane vil difor ikkje oppleve skilnad på produkttilgjengelegheita om bord i Hordaland. Når det gjeld betalingsmåtar, er det her ikkje mogleg å tilby det same om bord i alle områder før ein har rulla ut systemet i alle kontraktsområda.

Forslaget frå Skyss/Kringom at ein vel ein tilnærming om at ein tilbyr noko nytt samstundes som ein fasar ut noko. Forslaget er difor at ein har ein gradvis utfasing av reise pengar etter kvart som ein ruller ut ny løysing. Samstundes fasar ein inn bankkortbetaling. Dette gjev ein viss overgangsperiode, førebels estimert frå oktober 2020 til mars 2021, men her jobbar ein for å komprimera denne. Når det gjeld Bybanen er forslaget å behalde reise pengar som betalingsmiddel fram til ny løysing for billettering på haldeplassane er klar. Konsept og val av løysing knytt til haldeplassane kjem ein attende med i ei eiga sak til hausten.

Kostnadar ved endringane

Kostnadane for 2021 for alle kontraktsområda kjem ein attende til som ein del av budsjetthandsaminga i haust. Når det gjeld kostnadane for 2020 vert desse dekkja gjennom årets budsjett.

Korleis påverkar endringane ulike grupper – ei vurdering

Sjølv om ein har fleire billettkategoriar, har ein for praktiske føremål tre store kategoriar. Vaksne, born og honnørreisane. Her har Skyss/Kringom sett på i kva grad desse gruppene påverkast av endringane som no vert foreslått. Ei viktig presisering er at endringane knytt til reise pengar er estimert til å påverka om lag 6 % av kundane. For 88 % av kundane vert det ikkje nokon merkbar negativ endring i betalingsform eller tilbod, og for 6 % (dei som kjøper periodebillett kontant om bord) lyt ein byta salskanal.

Born

Born utgjer ein relativt liten del av dei reisande som løyser billett med reise pengar. Som ein del av selde billett utgjer born om lag 7 %. Til samanlikning utgjer dei 14 % av selde billett i billettappen.

Born er ei gruppe som er vanskeleg å sjå under eitt; det er stor skilnad på kva slags betalingsmåtar som er gode alternativ for ein 6-åring, og for ein 17-åring. Gruppa er difor utfordrande når det gjeld vurderingar knytt til betalingsmåtar. Gruppa er i liten grad ein aktiv brukar av reise pengar, og det vert seld om lag tolv gongar fleire billetter til born i appen enn det vert løyst med reise pengar. Tal frå SSB viser at 92 % av born over 9 år har smarttelefon. For mange av desse har ein gode løysingar, både mobilapp knytt til foreldra sine betalingskort, men og sjølvbeteningsløysinga vil vere gode alternativ. Om bord på buss og båt kan ein løyse billett hjå sjåfør, og for reisande med Bybanen har ein moglegheit til å kjøpa billett på haldeplassen. I gruppa 6-8 år har ein mindre del tilgang på bankkort og/eller smarttelefon, men delen av desse borna som reiser åleine på buss eller bane er ikkje veldig høg. For desse vil kontant betaling, eller sjølvbeteningsløysinga vere alternativ. Skyss/Kringom si vurdering er difor at gruppa har gode alternativ, sjølv ved utfasing av reise pengar.

Vaksne

Vaksne utgjer om lag 32 % selde billetter blant dei som brukar reise pengar. Til samanlikning utgjer dei 68 % av selde billetter i mobilappen. Som gruppe har vaksne i snitt opp mot 95-99% tilgang på smarttelefon, og kan nytta app dersom ein vil. For mange vil òg sjølvbeteningsløysinga vere eit alternativ, særleg dei som ønskjer å reise anonymt. Bankkort er og noko meir eller mindre alle i denne gruppa har tilgang på. Skyss/Kringom si vurdering er at vaksne (og i vidare betydning studentar og militær) har gode alternativ.

Honnørreisande

Honnørreisande utgjer om lag 61 % av selde billetter blant dei som brukar reise pengar. Til samanlikning utgjer dei om lag 12 % av selde billetter i appen. Ser ein på talet på selde billetter, så sel ein fleire einskildbilletter på mobilappen (om lag 1,1 millionar billetter) til gruppa, enn via reise pengar (om lag 930.000 billetter). Som med born, er honnør ei samansett gruppe. Både i alder, men i tillegg omfattar honnørreisande ikkje berre menneske i visse aldersgrupper. Reisande som har uførepensjon etter lov om folketrygd og blinde, er òg ein del av gruppa. Skyss/Kringom fører ikkje statistikk over kor stor del av gruppa desse gruppene utgjer. For reisande i dei ulike aldersklassane, vil bankkort stort sett være eit godt alternativ for alle. Kontantbetaling vil òg vere ei løysing. For mange i gruppa tilseier både tal frå SSB kring bruk av smarttelefon (74 % i aldersgruppa 65-74 år, fallande til 47 % i gruppa 75-79), og salstala frå mobilappen at denne kan vere eit godt alternativ for mange. For blinde kan mobilappen vera eit godt alternativ, mellom anna med bakgrunn i støtte for tekst til tale i appen. For andre reisande vil sjølvbeteningsløysinga vere eit alternativ, og kundesenteret til Skyss/Kringom vil kunne hjelpe nokre her. Sett under eit er Skyss/Kringom si vurdering at honnørreisande òg har gode alternativ sjølv om ein fasar ut reise pengar.

Oppsummering og tilråding

I RS 37/2020 (Fylkesutvalet), og i denne saka, har ein understreka at arbeidet er ein del av ei heilskapleg tilnærming til ei felles digital løysing for heile Vestland. Nokre stikkord har mellom anna vore forenkling, fleksibilitet, moglegheit til raskare endringar og fokus på å modernisera og effektivisera løysingane og prosessane.

Forenkling, modernisering og effektivisering

Forenkling betyr mellom anna at dei løysingane ein har, skal vere så enkle og rimelege som mogleg i bruk og i drift. Samstundes kan forenkling og vera at ein tek vekk nokre salskanalar og betalingsmåtar. Dette ønskjer ein å gjera både fordi det gjer det enklare både for kundane og Skyss/Kringom, samstundes som ein tek ned kostnadene og får ein meir moderne infrastruktur.

Fleksibilitet og moglegheit til raskare endringar

Arbeidet med salskanalane har mange forgreiningar og avhengighetar. Som ein har vore inne på, treff det sjølv sagt kundane, og ein viktig del av arbeidet har vore og kjem til å vere å jobba for å gjera det enklare å velja og reisa kollektivt. I så måte handlar noko av det arbeidet ein gjer med salskanalane å fortsetje arbeidet med å ha informasjons- og salskanalar som er relevante og enkle for kundane. Prinsippa her er mellom anna greidd ut i «Kollektivstrategi for Hordaland – Utvikling fram mot 2030».

Heilskaplege løysingar for heile fylket

Arbeidet ein no gjer vert eit monaleg bidrag til felles løysingar i heile fylket. Mellom anna gjeld dette dei delane som treff kundane, til dømes dei same betalingsmåtene, salskanalane og ein felles takst-

og sonestruktur. Samstundes jobbar ein òg med felles løysingar på baksida, slik at ein kan dra nytte av stordriftsfordelar og utvikla løysings- og tenesteproduksjon i Skyss/Kringom i tråd ved dei prinsippa ein jobbar etter. Eigarskapsmodellar og drift av løysingane vart omtala i RS 23/2020, og felles løysingar er eit viktig steg her. Både drift av løysingane og systema, men og den fysiske drifta av utstyret som er ute i eit stort fylke. Smidige og framtidsretta løysingar for eigarskap og drift kan ha store innsparingsmoglegheiter her.

Fylkesrådmannen si tilråding

Løysingane som skal implementerast i løpet av hausten og neste år er eit resultat av eit lengre arbeid. Arbeidet har vore både teknisk komplekst, samstundes som ein har svært mange avhengigheiter både til takst- og soner, kontraktsoppstartar og ei fylkessamanslåing. I tillegg påverkar koronasituasjonen både arbeidsforma og kapasiteten både internt og eksternt hjå leverandørane. Leveransetida på både bussar og anna utstyr vert òg påverka.

Sjølv om ein både frå Skyss/Kringom og kundane sin ståstad skulle sett at innføringa var så rask som mogleg, og skjedde samstundes, er det fleire førehald som spelar inn. Det eine er logistikken; berre i Hordaland har ein over 850 bussar, der om lag 600 av dei får nytt utstyr medan dei er i drift. I tillegg kjem andre aspekt som opplæring av sjåførar, og kontraktsoppstartar inn. Fylkesrådmannen tilrår difor at ein følgjer framlegget om ei gradvis, men heilskapleg tilnærming til ei felles digital plattform i Vestland. Av omsyn til ovannemnde, må dette gjerast trinnvis og på ein måte som både tek omsyn til kundane og deira oppleving, samstundes som ein arbeidar for kostnadseffektive løysingar og ut frå kapasiteten hjå Skyss/Kringom og operatørane. Det er òg fylkesrådmannen si tilråding at ein ved innføringa av ny løysing i Hordaland startar harmonisering av salskanalar og betalingsmåtar, og at ein fortset denne harmoniseringa etter kvart som løysinga vert rulla ut i både resten av Hordaland, og i 2021 i Sogn og Fjordane. I denne saka er forslaget å fasa ut reisepengar/verdikort, og fasa inn kontaktlause bankkort i heile fylket.

Saksprotokoll 03.06.2020 - hovudutval for samferdsel og mobilitet

Avrøysting

Fylkesrådmannen sitt forslag vart samrøystes vedteke som innstilling til fylkesutvalet.

Vedtak

1. Fylkesutvalet tar framlegget om ei heilskapleg tilnærming til ei felles digital plattform innan mobilitet i Vestland til orientering, og stiller seg bak at dette må gjerast trinnvis og på ein måte som både tek omsyn til kundeperspektivet og -opplevinga. Samstundes arbeider ein for kostnadseffektive løysingar som er i tråd med utviklinga nasjonalt og internasjonalt, og legg til rette for framtidens mobilitetssatsing.
2. Fylkesutvalet støtter forslaget om ei gradvis harmonisering av salskanalar og betalingsmåtar som byggjer opp under at kjøpsopplevinga vert den same i heile Vestland fylke. I fyrste omgang gjennom at ein fasar ut reisepengar/verdikort som betalingsmiddel i heile fylket, og fasar inn bankterminalar som betalingsmiddel i busskontraktane i Hordaland.

Saksprotokoll 18.06.2020 - fylkesutvalet

Avrøysting

Innstillinga frå hovudutval for samferdsel og mobilitet vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Fylkesutvalet tar framlegget om ei heilskapleg tilnærming til ei felles digital plattform innan mobilitet i Vestland til orientering, og stiller seg bak at dette må gjerast trinnvis og på ein måte som både tek omsyn til kundeperspektivet og -opplevinga. Samstundes arbeider ein for kostnadseffektive løysingar som er i tråd med utviklinga nasjonalt og internasjonalt, og legg til rette for framtidens mobilitetssatsing.
2. Fylkesutvalet støtter forslaget om ei gradvis harmonisering av salskanalar og betalingsmåtar som byggjer opp under at kjøpsopplevinga vert den same i heile Vestland fylke. I fyrste omgang gjennom at ein fasar ut reisepengar/verdikort som betalingsmiddel i heile fylket, og fasar inn bankterminalar som betalingsmiddel i busskontraktane i Hordaland.

Saksnr: 2020/1929-40
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Planprogram - Regional plan for næringsutvikling og innovasjon - Vestland

Vedlagt er Planprogram – Regional plan for næringsutvikling og innovasjon – Vestland.

Vedlegg:

1. Planprogram – Regional plan for næringsutvikling og innovasjon – Vestland
2. Saksprotokoll, næring, naturressursar og innovasjon 14.05.2020
3. Saksprotokoll, fylkesutvalet 08.06.2020

2020/41328-2

Saknr: Hans Inge Gloppen,
Saksbehandlar: Harald N. Offerdal,
Ingjerd Skogseid
og Kristin Arnestad

Saksgang

Utval	Utv.saknr.	Møtedato
Hovudutval for næring, naturressursar og innovasjon		14.05.2020
Fylkesutvalet		28.05.2020

Planprogram – Regional plan for næringsutvikling og innovasjon – Vestland

Forslag til innstilling

1. Vestland fylkeskommune legg utkast til planprogram for «*Regional plan for næringsutvikling og innovasjon – Vestland*» ut på høyring med frist 15. juli 2020. Høyringsinstansane vert utfordra til å gi synspunkt på:
 - Val av plantema
 - Problemstillingar som er viktige innan dei føreslegne plantema
 - Medverknad i planarbeidet
 - Anna som vert vurdert som viktige innspel i planarbeidet
2. Fylkesrådmannen får fullmakt til å gjere mindre justering etter vedtak. Handlingsplanen skal utformast i tråd med grafisk profil for Vestland fylkeskommune, og det kan gjerast mindre tekstlege justeringar utan innverknad på innhaldet.

Samandrag

I høyringsutkastet til Vestland sin regionale planstrategi, «Utviklingsplan for Vestland 2020-2024», er det meldt inn behov for ein «Regional plan for innovasjon og næringsutvikling». Planen er såleis ei av dei prioriterte planoppgåvene som det skal samarbeidast om i fylket. Denne saka vedkjem høyring av Planprogrammet for den regionale planen. Planprogrammet skal ut på høyring med minst 6 vekers høyringsfrist. Planprogrammet har ein svært viktig strategisk funksjon der utvalde satsingsområde vert prioriterte. Høyringsfrist er 15. juli 2020

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Bård Sandal
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

I høringsutkastet til Vestland sin regionale planstrategi, «*Utviklingsplan for Vestland 2020-2024*», er det meldt inn behov for ein «Regional plan for innovasjon og næringsutvikling»..

Ein regional plan skal i følgje plan- og bygningslova førebust gjennom eit planprogram. Planprogrammet skal ut på høyring med minst 6 vekers høyringsfrist.

Det er ei administrativ arbeidsgruppe som står bak planprogrammet for dette planarbeidet. Undervegs i arbeidet har det vore dialog med partnerskapen i Næringsforum Vestland. Planprogrammet er også presentert for Sogn og Fjordane næringsråd, Næringsalliansen og det regionale planforum.

Planprogrammet har 4 viktige føremål.

- Avgrense val av plantema
- Sikre opplegg for medverknad i planarbeidet
- Avklare trong for utgreiingar
- Organisering av vidare arbeid

Denne saka gjeld godkjenning av høringsutkast og fastsetting av frist for høringsfråsegner.

Val av plantema

Planprogrammet vert brukt til å velje plantema. Næringsutvikling og innovasjon er eit vidt tematisk arbeidsfelt. Målet er å bli meir handlings- og resultatorienterte ved å avgrense planoppgåva. Etter at vi har valt plantema, ligg det til rette for å få medverknad frå personar og faginstansar med spesialinnsikt.

Val av plantema er basert på analysearbeid. I val av plantema har vi basert oss på eksisterande analysar og grunnlagsmateriale, supplert med kunnskapen og erfaringane til deltakarane i Næringsforum Vestland og deltakarane i planforum 28.april 2020.

Alle analysar og prognosar som til no er bestilt, eller laga, for Vestland baserer seg på historiske data, ofte med ei ferdiggjering ved inngangen til 2020. Dermed tek dei ikkje inn over seg dei store endringane med korona-pandemi og oljeprisfall som har skjedd i mars 2020.

Vi står no overfor den djupaste økonomiske krisa i moderne tid. Dei nærmaste åra vil vere prega av å kunne handtere denne krisa. Dette vil bli ei altoppslukande oppgåve som vil krevje mykje av fylkeskommunen som regional koordinator og samfunnsutviklar.

Med dette som bakteppe kan det bli behov for å bestille tenester/utgreiingar frå andre. Omfanget er ikkje avklart, men ein inngong til den komande planprosessen – gitt nye og dramatiske omstende – vil krevje gode framtidssanalysar og scenario. For å vera budd på omstilling og endringar må vi:

- forstå usikre og skiftande rammevilkår på kort og lengre sikt
- identifisere dei viktigaste usikkerheitane og utfordringane for næringsliv og samfunn
- nytte scenario i kombinasjon med historiske data når framtida skal planleggast
- gjera val og prioriteringar, følgja utviklinga tett og evne å tilpasse oss.

Det vil vere eit omfattande planarbeid som ligg føre oss. Avdelinga må ha naudsynt plankompetanse og kompetanse på smart spesialisering, som metode for innovasjon og fornying i næringslivet. I tillegg kjem dei store utfordringane koronapandemien har gitt Vestland. Viktige næringar som olje- og leverandørindustrien og reiselivet er spesielt hardt råka. Det vil ta minst to-tre år å kome seg ut av denne krisa, og det må setjast av ressursar til å koordinere dette arbeidet, både internt i eigen organisasjon og eksternt med partnerskapen.

Høyring av planprogrammet og vidare medverknad

Alle skal ha høve til å uttale seg til planprogrammet for regional plan for næringsutvikling og innovasjon. Høyringa vert annonsert i lokalavisene, på nettsider og sosiale media. Høringsutkastet vert sendt nabofylka, kommunane, aktuelle statsinstansar på regionnivået, aktuelle fylkesdekkande organisasjonar; m.a. næringsorganisasjonar og arbeidstakarorganisasjonar.

I høyringsbrevet vil det bli spurt om korleis høyringsinstansen ønskjer å medverke vidare. Interesserte partar kan bli inviterte inn i arbeidsgrupper, dei kan bli utfordra av arbeidsgruppene til å medverke undervegs på avgrensa tema og få endeleg plan til høyring. Andre instansar vert oppmoda til å medverke i høyringa gjennom annonsering i lokalpressa.

Vedtakskompetanse

Fylkesutvalet har heimel til å gjera vedtak i denne saka.

Vurderingar og verknader

Økonomi: Planen vil på sikt påverka budsjett og økonomiske prioriteringar. Fylkesrådmannen arbeider med ei betre samordning mellom det fylkeskommunale budsjettet og eventuelle kostnader i handlingsprogrammet i regionale planer. Fylkesrådmannen føreset at ein regional plan styrer ressursar også frå andre partar i samarbeidet, og at budsjetta her ikkje er av same storleik som det fylkeskommunale budsjettet og økonomiplanen.

Klima: Vestland skal vera ein pådrivar for klimaomstilling og nullutslepp

Folkehelse: Planen skal fremje opne og inkluderande arenaer slik at alle kan delta i verdiskapinga.

Regional planstrategi: Overordna mål med tilhøyrande strategiar er førande for planarbeidet.

Konklusjon

Fylkesrådmannen tilrår at framlegget til planprogram datert 30. april 2020 vert sendt ut på høyring med minst 6 vekers høyringsperiode og frist 15. Juli 2020 Fylkesrådmannen set i gang utgreiings- og kartleggingsarbeid som omtala i planprogrammet. Medverknad i planlegginga vil bli nærare avklara på bakgrunn av høyringsinnspel.

Saksprotokoll 14.05.2020 - Hovudutval for næring, naturressursar og innovasjon

Sigrid Brattabø Handegard (Sp) sette på vegner av A, KrF, V, SV, MDG, Sp fram slikt forslag:

«Tillegg:

Administrasjonen blir bedt om å innarbeida naturressursar og kompetanse sin betydning for utvikling av Vestland i kap. 4.2.»

Noralv Distad (H) sette fram slikt forslag:

«Tillegg:

Nytt kulepunkt under 1:

•utfordringar på kort og lengre sikt knytta til koronapandemien.»

Avrøysting

Fylkesdirektør for innovasjon og næringsutvikling sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Distad sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Handegard sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Innstilling

1. Vestland fylkeskommune legg utkast til planprogram for «*Regional plan for næringsutvikling og innovasjon - Vestland*» ut på høyring med frist 15. juli 2020. Høyringsinstansane vert utfordra til å gi synspunkt på:
 - Val av plantema
 - Problemstillingar som er viktige innan dei føreslegne plantema
 - Medverknad i planarbeidet
 - Anna som vert vurdert som viktige innspel i planarbeidet
 - utfordringar på kort og lengre sikt knytta til koronapandemien.
2. Fylkesrådmannen får fullmakt til å gjere mindre justering etter vedtak. Handlingsplanen skal utformast i tråd med grafisk profil for Vestland fylkeskommune, og det kan gjerast mindre tekstlege justeringar utan innverknad på innhaldet.
3. Administrasjonen blir bedt om å innarbeida naturressursar og kompetanse sin betydning for utvikling av Vestland i kap. 4.2

Saksprotokoll 08.06.2020 - fylkesutvalet

Avrøysting

Fylkesordførar la innstillinga frå hovudutval for næring, naturressursar og innovasjon til grunn.

Innstillinga vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Interreg-programma har vore svært viktig for Vestland fylke for å løyse regionale og lokale utfordringar gjennom internasjonalt samarbeid i inneverande programperiode. Vestland fylke ønskjer å vidareføre satsinga på Interreg også i neste periode, 2021-2027.
2. Fylkesutvalet ber Arbeidsutvalet i Vestlandsrådet å skrive eit brev til Kommunal- og moderniseringsdepartementet som uttrykker ønskje om ein ny modell for fordeling av dei norske midlane på Interregprogramma og kva fylke som har tilgang til desse programma, basert på dei utfordringane fylka står ovanfor.
3. Vestlandsfylka med sitt eksportretta næringsliv, står ovanfor store utfordringar i åra framover som følgje av dei langsiktige effektane av Covid-19 og oljeprisfallet. Fylkesutvalet ber om at midlane til Nordsjøprogrammet blir auka for å finne nye løysingar på desse utfordringane og at det blir vurdert å avgrense tilgangen til Nordsjøprogrammet til vestlandsfylka og eventuelle andre fylke som ikkje vil få tilgang til A-programma i neste programperiode.

Saksnr: 2020/1929-41
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Organisering av arbeidet med programmet for Den kulturelle skulesekken (DKS)

Vedlagt er Organisering av arbeidet med programmet for Den kulturelle skulesekken (DKS).

Vedlegg:

1. Organisering av arbeidet med programmet for Den kulturelle skulesekken (DKS)
2. Saksprotokoll, kultur idrett og inkludering 04.06.2020

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Hovudutval for kultur, idrett og integrering		04.06.2020

Organisering av arbeidet med programmet for Den kulturelle skulesekken (DKS)

Forslag til vedtak

1. Hovudutval for kultur, idrett og integrering sluttar seg til framlegget til organisering av arbeidet med programmet for DKS, slik det er skissert i saka.
2. Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering får fullmakt til å fatte vedtak om DKS-programmet etter tilrådingar frå faggrupper innan kvart av dei seks uttrykka i DKS.

Samandrag

Den kulturelle skulesekken (DKS) vart etablert i 2001, og er del av regjeringa si kulturpolitiske satsing på born og unge i grunnskular og vidaregåande skule. DKS vert gjennomført av fylkeskommunar og kommunar i heile Noreg, og Kulturtanken har det sentrale ansvaret. Hovudmålsettinga med DKS er at alle elevar skal få oppleve kunst og kultur av høg kvalitet.

Fellesnemnda for nye Vestland fylkeskommune vedtok 18. september 2019 ei overgangsordning for DKS for skuleåret 2020-2021. Framlegget til organisering av DKS i Vestland, slik det kjem fram av saka, tar utgangspunkt i intern evaluering av overgangsordninga og Kulturtanken sine mål og føringar.

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør

Siri Ingvaldsen
seksjonssjef

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Saksutgreiing

1. Bakgrunn for saka

Den kulturelle skulesekken (DKS) vart etablert i 2001 og er del av regjeringa si kulturpolitiske satsing på born og unge i grunnskular og vidaregåande skule. Ordninga er finansiert med overskot av spelemidlar frå Norsk Tipping AS og fylkeskommunale/kommunale driftsmidlar. DKS vert gjennomført av fylkeskommunar og kommunar i heile Noreg, og staten sin etat, Kulturtanken, har det sentrale ansvaret.

Vestland fylkeskommune får tildelt spelemidlar til DKS frå Kulturtanken etter ein sentral fordelingsnøkkel. Midlane skal dels nyttast i grunnskulen og dels i vidaregåande skule. Av midlane som skal nyttast på grunnskulen, skal ein del fordelast vidare på kommunane, jamfør sak 2020/304-2 *Fordeling av spelemidlar til DKS for skuleåret 2020-2021*. Nokre kommunar er direktekommunar, dvs. har eit sjølvstendig ansvar for DKS-tilbodet til alle elevane i grunnskulen. I Vestland gjeld det Bergen kommune.

Hovudmålsettinga med DKS er at alle elevar skal få oppleve kunst og kultur av høg kvalitet, med mål om at dei etablerer og vidareutviklar eit aktivt og positivt tilhøve til kunst og kultur. Formidlingskvaliteten må vere høg, og skulen skal legge til rette for eit godt møte mellom elev og utøvar. Mål og prinsipp for ordninga er nedfelt i St.meld. nr. 38 (2002–2003) *Den kulturelle skulesekken* og St.meld. nr. 8 (2007–2008) *Kulturell skulesekk for framtida*, og desse ligg til grunn for arbeidet med DKS på alle forvaltningsnivå.

Vedtak i Fellesnemnda for nye Vestland fylkeskommune

DKS i Hordaland og Sogn og Fjordane fylkeskommunar var ulikt organisert, men arbeidde etter felles mål. Fellesnemnda for nye Vestland fylkeskommune vedtok 18. september 2019 ei overgangsordning for DKS for skuleåret 2020-2021. Overgangsordninga er fundert på gode forvaltningsetiske prinsipp og tidlegare organisering av DKS i Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune (sak 2019/2073-15).

Gjennom vedtak i Fellesnemnda vart det definert 12 kriterium som ligg til grunn for utvalet av kunst- og kulturproduksjonar i DKS-programmet for skuleåret 2020-2021. Det er også oppretta faggruppe for kvart av dei seks uttrykka i DKS, eit overordna fagleg råd og eit ungdomsprogramråd.

Innanfor DKS-modellen for Sogn og Fjordane fylkeskommune var det inngått avtalar som også gjeld skuleåret 2020-2021. Desse blir gjennomførte som del av det samla DKS-programmet for Vestland fylkeskommune.

Intern evaluering av overgangsordning for DKS for skuleåret 2020-2021

Overgangsordninga er avgrensa til DKS-programmet for skuleåret 2020-2021, og omfattar forvaltning av spelemidlar, planlegging, programmering og gjennomføring av programmet. Prosessen som er skissert i overgangsordninga er basert på tidlegare organisering DKS i Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Planlegging, programmering og gjennomføring

Kulturtanken har utvikla ein eigen DKS-portal. Denne er eit arbeidsverktøy som skal nyttast gjennom heile prosessen med planlegging og gjennomføring av DKS-programmet. Portalen vert i første omgang nytta av alle fylkeskommunar og direktekommunar, etter kvart også av resten av kommunane.

Portalen er framleis under utvikling, men vart tatt i bruk for innmelding av forslag til programmet for skuleåret 2020-2021. Samstundes vart fristen for å kome med framlegg til DKS-programmet fastsett sentralt, og er no 1. oktober for heile landet. Felles frist og DKS-portal gjer det enklare for utøvarar og forslagsstillarar til å sende forslag til DKS-programmet i heile landet. Dette førte til at rundt 1000 produksjonar var melde inn til programmet i Vestland fylkeskommune, rundt ein tredobling av tal produksjonar som tidlegare har vore melde til programmet i Hordaland, og mellom fire og fem gonger så mange produksjonar som tidlegare har vore melde til programmet i Sogn og Fjordane.

Eit nytt arbeidsverktøy og ein betydeleg auke i tal produksjonar som skulle vurderast har saman med fylkessamanslåinga gjort arbeidet med DKS-programmet for skuleåret 2020-2021 krevjande. På den andre sida var overgangsordninga tufta på det beste frå DKS-modellane i Hordaland og Sogn og Fjordane, og prosessen har gitt høve til å prøve ut og vurdere kva som kan vere ei tenleg ordning. Programmeringa er gjennomført etter intensjonane i overgangsordninga, og erfaringane kan nyttast i det vidare arbeidet.

Det følgjande er ein gjennomgang av sentrale moment ved overgangsordninga.

Faggrupper

Det vart administrativt oppnemnt faggruppe for kvart av dei seks uttrykka i DKS (film, kulturarv, litteratur, musikk, scenekunst og visuell kunst).

I kvar faggruppe skulle det vere to til fire eksterne fagpersonar og samla to til fire frå administrasjonen i Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune. I tillegg var det ønskeleg med representantar frå ungdomsprogramrådet og skulen.

Faggruppene sitt mandat var å gjere ei fagleg vurdering av alle innkomne forslag og å tilrå produksjonar som kunne inngå i programmet.

Vurdering:

- Erfaringane frå arbeidet med faggrupper er hovudsakleg svært positive. Mengd forslag til vurdering gjorde at ein opplevde ein til dels overflatisk diskusjon i faggruppemøta, men førearbeidet sikra likevel ei forsvarleg fagleg vurdering av alle innkomne forslag. Medverknad frå det kunstfaglege miljøet styrker den faglege vurderinga og gir arbeidet med DKS-programmet auka legitimitet.
- Ny DKS-portal og utfordringar i samband med fylkessamanslåinga gjorde at ein ikkje klarte å innlemme skulesektor og ungdomspolitikarar i den faglege vurderinga i faggruppene. Desse medverka i arbeidet med programmet på eit seinare tidspunkt.

Ungdomsprogramråd

Kulturtanken har dei siste åra tatt initiativ til fleire samarbeidsprosjekt med fylkeskommunane og direktetekommunane. Eitt av desse gjeld elevmedverknad. Både Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune var med i dette samarbeidsprosjektet. I Hordaland fylkeskommune var i tillegg Ungdommens fylkesutval allereie inne i arbeidet med DKS-programmet. Dette bygde ein vidare på i overgangsordninga, og det var etablert eit ungdomsprogramråd i samarbeid med dei ungdomspolitiske utvala i dei to fylkeskommunane.

Ungdomsprogramrådet sitt mandat var å medverke i programarbeidet gjennom å gir råd om tema og innhald i programmet, vere representert i faggruppene og det faglege rådet, og velje ut seks produksjonar til DKS-programmet, tre til grunnskulen og tre til vidaregåande skule.

Vurdering:

- Vestland ungdomsutval hadde sitt konstituerande møte 29. november 2019. Intensjonane i overgangsordninga var at utvalet skulle vere med arbeidet med DKS-programmet alt frå desember av, då ein hadde møte i faggruppene. På grunn av mengd forslag som skulle vurderast og fristar for framdrifta i arbeidet med DKS-programmet, vart Vestland ungdomsutval involvert i arbeidet etter at faggruppene hadde gjort sine kunstfaglege vurderingar. Utvalet hadde peika ut tre representantar som valde ut seks produksjonar til programmet.
- Ein sentral premiss for DKS er at målgruppa skal oppleve tilbodet som relevant og at born og unge sjølve skal ha ei rolle i utforminga og gjennomføringa av DKS. Medverknad frå målgruppa, i denne omgang representert ved Vestland ungdomsutval, er ein viktig del av dette. Ein må vurdere korleis også dei lågare stega i grunnskulen kan involverast.

Overordna fagleg råd

Det vart administrativt oppnemnt eit overordna fagleg råd for DKS for skuleåret 2020-2021. I det faglege rådet sat representantar frå faggruppene, skulesektoren og Høgskulen på Vestlandet, samt Avdeling for opplæring og kompetanse og Avdeling for kultur, idrett og inkludering i Vestland fylkeskommune. Ungdomsprogramrådet var også invitert.

Det faglege rådet vart delegert fullmakt til å fatte vedtak om endeleg DKS-program i Hovudutval for kultur, idrett og integrering 21. januar i år (sak 2020/304-1), og hadde sitt møte 26. februar.

Vurdering:

- For skuleåret 2020-2021 planlegg Vestland fylkeskommune DKS-programmet etter ein modell med turnédistrikt og prioriterte uttrykk til definerte klassesteg. I arbeidet med DKS-modellen har ein erfart at det er trong for fleksibilitet før endeleg program kan fastsetast. Til dømes kan ein utøvar vere fullbooka, eller det kan vere nødvendig å endre omfanget av produksjonar som skal inn i programmet. Fagleg råd bør på bakgrunn av dette ikkje fatte vedtak om endeleg program, men heller vere eit forum for å diskutere overordna tema og retning på det vidare arbeidet med DKS.

Samla vurdering

I arbeidet med DKS for skuleåret 2020-2021 er to modellar for programmering og to administrasjonar slått saman. Det er avdekt utfordringar og samstundes gjort verdifulle erfaringar som er viktige å ta med i arbeidet med DKS i framtida. I framlegget til organisering av programmeringa framover er det bygt vidare på erfaringane frå overgangsordninga og på definerte mål, prinsipp og føringar frå Kulturtanken.

2. Samarbeid og utviklingsarbeid

Kulturtanken legg til grunn at det vert utvikla samarbeid og nettverk mellom kultur- og skulesektoren på alle nivå, samt med relevante kulturinstitusjonar, universitets- og høgskulemiljø og forskingsinstitusjonar.

Samarbeid med skulesektoren

I arbeidet med DKS bør ein reflektere over tema som demokrati og medborgarskap, folkehelse, livsmeistring og berekraftig utvikling i overordna del av læreplanverket. DKS-tilbodet skal likevel ikkje erstatte undervisninga i skulen, men kome i tillegg til denne.

Samarbeid mellom kultur- og skulesektoren er grunnleggande for utvikling av DKS-tilbodet. I den samanheng må samarbeidet med Fylkesmannen i Vestland, kommunane og avdeling for opplæring og kompetanse i Vestland fylkeskommune utviklast og styrkjast.

Etter modell frå DKS i Sogn og Fjordane er det etablert eit samarbeid med avdeling for opplæring og kompetanse i fylkeskommunen om ei samansett arbeidsgruppe for å sikre god forankring i den vidaregåande skulen. Det er ynskjeleg å få på plass eit definert samarbeid også på grunnskulenivå, t.d. med ei ressursgruppe eller ressurskular.

Andre samarbeid

Sogn og Fjordane fylkeskommune har inngått samarbeidsavtale med musea i Sogn og Fjordane om ein produksjon i DKS. Tilsvarende er det ei samarbeidsavtale med kommunane om medverknad frå distriktsmusikarane i Sogn og Fjordane i DKS-programmet. Jf Prosedyrar for arbeidet med DKS-programmet (sjå under) må det vurderast om og ev. i kva form desse avtalane skal vidareførast i Vestland.

Både Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune har gjennom internasjonale samarbeid etablert kontaktar og utveksla erfaring som ein kan byggje vidare på. Hordaland fylkeskommune sende i samband med fylkeskommunen sitt samarbeid med venskapsregionen Basse-Normandie (frå 2016 Normandie) fransk nysirkus og figurteater på turné i skulane i Hordaland frå 2013 til 2016. Sogn og Fjordane fylkeskommune har delteke i EU-prosjektet SPARSE (Supporting and Promoting Arts in Rural Settlements in Europe) der målet er å etablere eit permanent nettverk for turnering av kunst og kultur i rurale område i Europa. Prosjektet vert slutført i 2021. Slike samarbeid og prosjektdeltakingar må sjåast i samanheng med Vestland fylkeskommune sitt samla internasjonale arbeid.

Hordaland fylkeskommune var frå 2011 til 2015 med i eit tverrinstitusjonelt samarbeid med Fylkesmannen i Hordaland, Høgskulen i Bergen, Høgskulen Stord/Haugesund, Norsk kulturskuleråd, Universitetet i Bergen, Kunst- og designhøgskulen i Bergen og Bergen kommune om utvikling av estetikk, kunst og kultur i utdanning, opplæring og forskning. Dette arbeidet resulterte mellom anna i

ein rapport om kunstfaga i skulen i Hordaland (AUD-rapport 03-17, Kunstfaga i grunnskulen i Hordaland - Tilstand og utfordringar i 2016).

Kulturtanken, Ungdom og fritid, Norsk kulturskoleråd og Ung Kultur Møtest (UKM) har underteikna ein samarbeidsavtale om tiltak som skal gje born og unge meistringsfølelse, skape nettverk og motverke utanforskap. Sogn og Fjordane fylkeskommune har med utgangspunkt i den nasjonale samarbeidsavtalen hatt eit samarbeid med Norsk kulturskuleråd om den årlege konferansen *Felles barn, felles ansvar*. Ein vil vurdere å vidareføre dette samarbeidet i Vestland fylkeskommune.

Tilboda i DKS-programmet skal medverke til å til å gjere elevane betre kjende med begge målformer på norsk. I 2019-2020 har Kulturtanken eit særskilt fokus på å kartlegge og auke tilfanget av produksjonar med nynorsk som målform. Sogn og Fjordane fylkeskommune inngjekk i 2019 eit samarbeid med Kulturtanken om nynorsk i DKS, og dette er vidareført i Vestland. Målet er å få fram fleire nynorske DKS-produksjonar av høg kvalitet.

3. Framlegg til organisering av arbeidet med DKS i Vestland fylkeskommune

Mål for DKS

Måla for DKS slik dei er nedfelte i statlege føringsdokument:

- å medverke til at elevar i skulen får eit profesjonelt kunst- og kulturtilbod
- å leggje til rette for at elevar i skulen lettare skal få tilgang til, gjere seg kjende med og utvikle forståing for kunst- og kulturuttrykk av alle slag
- å medverke til å utvikle ei heilskapleg innlemming av kunstnarlege og kulturelle uttrykk i realiseringa av skulen sine læringsmål.

Gjennom DKS skal alle elevar møte profesjonell kunst og kultur i sin skulekvardag. Ein viktig premis for ordninga er at den skal femne om alle elevar, uavhengig av kva skule dei går på og kva økonomisk, sosial, etnisk og religiøs bakgrunn dei har. Programmet skal vere samansett slik at det sikrar kvalitet, breidd, mangfald og nyskaping.

Prosedyrar for arbeidet med DKS-programmet

Vestland fylkeskommune rapporterer til Kulturtanken for arbeidet med DKS. Fylkeskommunen skal setje saman eit rikt program til elevane både i grunnskulen og vidaregåande skule, og vere eit knutepunkt for DKS-arbeidet som vert gjort i kommunane.

Vestland fylkeskommune sitt DKS-program skal vere breitt, og bygd opp med utgangspunkt i mål, prinsipp og føringar frå Kulturtanken. Målet er at alle elevar skal få oppleve kunst og kultur av høg kvalitet, og at alle skal få tilbod om dei seks kunstuttrykka i DKS gjennom skuletida. Systematisk evaluering frå skulane er ein viktig del av planleggings- og utviklingsarbeidet.

Programmeringsprosessen skal vere transparent, og alle utøvarar skal ha likt høve til fremme forslag til programmet. Reglar for habilitet og god forvaltningsskikk ligg til grunn for arbeidet med programmet.

Frist for å kome med framlegg til Vestland fylkeskommune sitt DKS-program er 1. oktober kvart år. Forslagsstillar må levere fullstendig framlegg til programmet innan fristen, via nasjonal DKS-portal.

I samsvar med føringar frå Kulturtanken skal fylkeskommunen medverke til nyproduksjon. Delar av spelemidlane kan på bakgrunn av dette setjast av til å stimulere til nyproduksjon med utgangspunkt i definerte satsingar og prioriteringar. Framlegg til nyproduksjon vil bli vurderte innanfor vedtekne prosedyrar slik dei kjem fram av saka.

I programmeringsprosessen inngår følgjande:

- Forslag til produksjonar vert melde inn via Portalen innan 1. oktober kvart år.
- Faggrupper vurderer innkomne forslag.
- Eit ungdomsprogramråd medverkar og vel ut nokre produksjonar.
- Fylkesdirektøren set saman og vedtek programmet.
- Eit fagleg råd set retning for arbeidet og sikrar kontakt med brukargruppene og fagmiljøa.

Faggrupper

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering rår til at det vert etablert faggruppe for alle dei seks faguttrykka i DKS: film, kulturarv, litteratur, musikk, scenekunst og visuell kunst.

I kvar faggruppe skal det vere minimum to og maksimum fem eksterne fagpersonar, i tillegg til maksimum tre medarbeidarar frå avdeling for kultur, idrett og inkludering. Faggruppene vert oppnemnde administrativt. Dei eksterne fagpersonane vert henta frå heile Vestland fylke og ev. frå andre delar av landet. Det er ynskjeleg at éin av dei eksterne representantane representerer skulesektoren.

Faggruppene skal gjere ei fagleg vurdering av innkomne forslag og tilrå produksjonar som kan inngå i programmet.

Ungdomsmedverknad

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering rår til at Vestland ungdomsutval vert invitert til å oppnemne eit ungdomsprogramråd for DKS.

Ungdomsprogramrådet medverkar i programarbeidet ved å gi råd om tema og innhald. Rådet får òg ansvar for å velje ut tre produksjonar til DKS-programmet, to til vidaregåande skule og éin til ungdomstrinnet i grunnskulen. Produksjonane vert valde med utgangspunkt i tilrådingar frå faggruppene.

Det er ynskjeleg å involvere ungdomsprogramrådet og ev. andre representantar frå elevgruppa også i andre deler av arbeidet med DKS-programmet, til dømes i faggruppene eller det fagleg rådet.

Fastlegging av programmet

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering set saman programmet på bakgrunn av tilrådingane frå faggruppene og ungdomsprogramrådet.

Fagleg råd

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering rår til at det vert oppretta eit fagleg råd for DKS. Rådet skal setje retning for DKS-arbeidet og sikre at programmet vert utvikla i kontakt med brukargruppene og i samsvar med ny kunnskap på feltet.

Fagleg råd vert oppnemnt administrativt, og det er aktuelt å invitere inn representantar frå Fylkesmannen i Vestland, Høgskulen i Vestland, Universitetet i Bergen og faglege kompetanse- og nettverksorganisasjonar som Visp (Produksjonsenhet for visuell kunst), Proscen (Produksjonsenhet for scenekunst), Vestnorsk filmsenter og Norsk forfattersentrum Vestlandet. Vidare skal skulesektoren vere representert, og Vestland fylkeskommune ved avdeling for opplæring og kompetanse og avdeling for kultur, idrett og inkludering. Det er ynskjeleg at også elevgruppa er representert.

Kriterium ved val av produksjonar til DKS-programmet

DKS Vestland skal syte for at alle elevar i fylket får oppleve kunst- og kulturuttrykk av høg kvalitet. Tilbodet skal vere variert og leggje til rette for inkludering og mangfald. Eit sentralt mål er å nytte regionale og lokale utøvarar i DKS-programmet og å auke tilfanget av nynorskproduksjonar.

Bergen kommune er den største direktekommunen i Noreg, og ei mengd større kunst- og kulturinstitusjonar har sitt hovudsete her. Både desse og frie grupper og utøvarar skal ha plass i DKS-programmet.

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering rår til at følgjande kriterium vert lagde til grunn for utvalet av kunst- og kulturproduksjonar i DKS-programmet for Vestland fylkeskommune:

- a) Kvar produksjon i programmet skal ha kvalitet og profesjonalitet i innhald og formidling.
- b) Programmet skal som hovudregel gjennomførast i skuletida.
- c) Programmet skal ikkje erstatte delar av skulen si undervisning i estetiske fag.

- d) Programmet skal ha variasjon i uttrykk og sjangrar, spelestad og formidlingsmåte. I det samla programmet skal det også vere produksjonar på tvers av uttrykk. Nyskapande kunst skal prioriterast.
- e) Programmet skal ha særleg vekt på regionale og lokale utøvarar.
- f) Programmet skal ha god kjønnsfordeling blant utøvarane.
- g) Programmet skal ivareta minoritetar og leggje til rette for inkludering.
- h) Programmet skal innehalde ein høg del produksjonar på nynorsk og ulike målføre.
- i) I det samla programmet skal det vere god balanse mellom produksjonar av/med frilansutøvarar/frie grupper og større kunst- og kulturinstitusjonar.
- j) På scenekunstheltet skal tilbodet fordelast slik at større kunst- og kulturinstitusjonar og frilansutøvarar/frie grupper kvar skal ha minimum 30 prosent av volumet i høvesvis grunnskulen og vidaregåande skule dersom det er grunnlag for det.

Vedtakskompetanse

Hovudutval for kultur, idrett og integrering

Vurderingar og verknader

Økonomi: Vestland fylkeskommune får tildelt spelemidlar frå Kulturtanken til DKS-programmet i skulen. Saka er knytt til desse midlane.

Klima: Det vert i programmering og turnélegging for DKS valt miljøvenlege løysingar der det er mogleg.

Folkehelse: Kultur bidreg til betre folkehelse.

Regional planstrategi: DKS er integrert i dei regionale kulturplanane for Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune, og vil vere del av tema kultur i utviklingsplan for Vestland.

Konklusjon

Gjennom Den kulturelle skulesekken (DKS) skal alle elevar i grunnskulen og vidaregåande skule få oppleve profesjonell kunst og kultur. Programmet skal vere samansett slik at det sikrar kvalitet, breidd, mangfald og nyskaping. Kulturtanken er statleg etat for DKS, og legg føringar for forvaltning av ordninga i fylkeskommunen og kommunane.

Programarbeidet for skuleåret 2020-2021 har vore organisert i samsvar med ei overgangsordning vedteken av Fellesnemnda for nye Vestland fylkeskommune. Framlegget til vidare organisering av tar utgangspunkt i intern evaluering av overgangsordninga og Kulturtanken sine mål og føringar.

Fylkesdirektør rår til at hovudutval for kultur, idrett og integrering sluttar seg til organisering av arbeidet med programmet for Den kulturelle skulesekken, slik det er skissert i saka.

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering får fullmakt til å fatte vedtak om DKS-programmet etter tilrådingar frå faggrupper innan kvart av dei seks uttrykka i DKS.

Saksprotokoll 04.06.2020 - hovudutval for kultur, idrett og integrering

Avrøysting

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Hovudutval for kultur, idrett og integrering sluttar seg til framlegget til organisering av arbeidet med programmet for DKS, slik det er skissert i saka.
2. Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering får fullmakt til å fatte vedtak om DKS-programmet etter tilrådingar frå faggrupper innan kvart av dei seks uttrykka i DKS.

Saksnr: 2020/1929-42
Saksbehandlar Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Frivilligpolitikk i Vestland

Vedlagt er Frivilligpolitikk i Vestland.

Vedlegg:

1. Frivilligpolitikk i Vestland
2. Saksprotokoll kultur, idrett og integrering 04.06.2020

Saknr: 2020/49637-1**Saksbehandlar:** Åge Avedal

Saksgang

Utval	Utv.saknr.	Møtedato
Hovudutval for kultur, idrett og integrering		04.06.2020

Frivilligpolitikk i Vestland

Forslag til vedtak

1. Vestland fylkeskommune startar arbeidet med eit kunnskapsgrunnlag om frivillig sektor i Vestland. Kunnskapsgrunnlaget blir lagt fram for vedtak i hovudutval for kultur, idrett og integrering våren 2021.
2. Vestland fylkeskommune vil vedta frivilligpolitisk strategi for Vestland i 2021. Den frivilligpolitiske strategien for Vestland skal vere med som ein av strategiane knytt til *utviklingsplan for Vestland 2021-2024*.
3. Det blir sett ned ei tverrfagleg gruppe til å jobbe med kunnskapsgrunnlaget og til å førebu frivilligpolitisk strategi for Vestland. Grappa blir leia av avdeling for kultur, idrett og inkludering.
4. Vestland fylkeskommune innleier eit samarbeid med Frivillighet Norge knytt til arbeidet med frivilligpolitikk i Vestland.

Samandrag

Frivillig sektor er stor og mangfaldig i Vestland fylke. Frivillige legg ned ein enorm innsats for lokalsamfunnet og storsamfunnet som enkeltpersonar og gjennom frivillige organisasjonar. Fylkesdirektøren ser behovet for å systematisere og auke kunnskapen om frivillig sektor i Vestland gjennom eit kunnskapsgrunnlag, og rår til at det blir sett ned ei tverrfagleg gruppe i dette arbeidet. Kunnskapsgrunnlaget vil vere eit nyttig utgangspunkt i arbeidet med å skape frivilligpolitikk for Vestland. Fylkesdirektøren tilrår at Vestland fylkeskommune vedtar frivilligpolitisk strategi i 2021, og at denne blir knytt til utviklingsplan for Vestland 2021-2024.

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør

Ronny Skaar
seksjonssjef

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor ingen handskriven underskrift

Saksutgreiing

Bakgrunn for saka

Frivillig sektor bidrar med ein enorm innsats innanfor mange område i samfunnet. I følgje Statistisk sentralbyrå (SSB) sitt satelittrekningsverk for frivillig sektor 2019 tilsvarar frivillig innsats gjennom frivillige organisasjonar 142 000 årsverk og står for ei årleg verdiskaping på 75,7 milliardar kroner. 63 % av folket over 15 år gjorde frivillig arbeid i løpet av siste året, medan heile 52 % av dei som ikkje var spurt om å delta i frivillig arbeid seier dei kan tenke seg å gjere frivillig innsats (Frivilligbarometeret 2019, Kantar for Frivillighet Norge).

Frivillighet Norge er samarbeidsforum for frivillig organisasjonar i Norge, og har meir enn 300 medlemsorganisasjonar som til saman representerer 50 000 lag og foreiningar over heile landet. Frivillighet Norge har over fleire år arbeidd saman med kommunar landet rundt i arbeidet med å utvikle [lokal frivilligheitspolitikk](#). Berre 16 % av kommunane har frivilligheitspolitikk, men undersøkingar viser at kommunar som har ein vedtatt politikk for frivillig sektor oftare har samarbeid med frivillige organisasjonar på ulike område og at den påverkar korleis kommunen prioriterer frivillig sektor. Frivillighet Norge har laga eit kart på nettsidene med oversikt over kommunar som har frivilligpolitikk eller som er i ferd med å utvikle dette.

Frivillighet Norge har dei seinare åra samarbeidd med både Hordaland og Sogn og Fjordane fylkeskommune om å tilby konferansar og løfte arbeidet med frivilligpolitikk, og er interessert i eit nærmare samarbeid med Vestland fylkeskommune framover. I dag har Frivillighet Norge liknande samarbeid med mellom anna Møre og Romsdal og Rogaland fylkeskommune. Det vil kunne bli aktuelt å signere ein intensjonsavtale mellom Frivillighet Norge og Vestland fylkeskommune. Fylkesdirektøren vil komme tilbake til dette i hovudutvalet.

Frivilligheita har stor omtale i begge dei regionale planane for kultur. I regional plan for kultur i Sogn og Fjordane 2019-2027, *Kultur for alle*, er dette mellom anna formulert gjennom eit tiltakspunkt:

- *Det offentlege (kommunar, fylkeskommune og stat) utviklar ein medveten frivilligpolitikk*

I regional kulturplan for Hordaland 2015-2025, *PREMISS: KULTUR*, står mellom anna:

Det er viktig at kulturpolitikken er medviten om den avgjerande tydinga frivillig verksemd har for allmenn livskvalitet, og som viktig føresetnad for det profesjonelle kulturlivet. Frivillig sektor har stor tyding for demokrati og meiningdanning og spelar ei viktig rolle for sosial inkludering og meistring.

Frivillig sektor er aktiv innan mange samfunnsområde, og spelar ei avgjerande rolle innan kulturlivet, idrett, friluftsliv, humanitært og helsefremjande arbeid og bidrar til inkludering av grupper med minoritetsbakgrunn. Den frivillige innsatsen er ulikt fordelt avhengig av sosial bakgrunn, alder, utdanningsbakgrunn, funksjonsnivå og etnisitet. Fylkesdirektøren ser det som viktig å auke kunnskapen om frivillig sektor og ser det som ein føremon at det blir arbeidd på tvers av sektorar i arbeidet med å skape eit kunnskapsgrunnlag og ein frivilligpolitisk strategi. Det er også av avgjerande betydning at frivilligheita gjennom organisasjonane blir aktiv part i arbeidet med kunnskapsgrunnlag og strategi gjennom dialog, møtestadar, undersøkingar og arenaer for innspel.

Gjennom arbeidet med eit kunnskapsgrunnlag og strategi for frivillig sektor vil fylkesdirektøren at Vestland fylkeskommune skal betre samspelet mellom det offentlege og frivillige, og mellom dei frivillige organisasjonane. Det vil styrke og løfte det frivillige arbeidet og dei frivillige organisasjonane, og vere med å legge til rette for at fleire kan delta og at det blir løyst fleire samfunnsoppgåver.

Vedtakskompetanse

Hovudutval for kultur, idrett og integrering, jf. vedteke reglement, punkt 2.

Vurderingar og verknader

Økonomi: Vedtaket vil ikkje ha vidare økonomiske konsekvensar for budsjettet 2020 og 2021.

Klima: Frivillig sektor sitt klimaarbeid vil kunne vere relevant for arbeidet med kunnskapsgrunnlag og strategi for frivillig sektor.

Folkehelse: Frivillig sektor sitt folkehelsearbeidet er relevant for arbeidet med kunnskapsgrunnlag og strategi for frivillig sektor.

Regional planstrategi: Frivilligpolitisk strategi vil vere knytt til utviklingsplan for Vestland 2021-2024

Konklusjon

Fylkesdirektøren ser at vi manglar eit systematisk tverrsektorielt kunnskapsgrunnlag for frivillig sektor i Vestland, og tilrår derfor at fylkeskommunen set i gang eit arbeid med å utvikle dette. Kunnskapsgrunnlaget vil bli lagt fram for hovudutvalet for vedtak våren 2021 og kan danne utgangspunktet for arbeidet med ein frivilligpolitisk strategi for Vestland. I arbeidet med kunnskapsgrunnlag og strategi vil det vere aktuelt å samarbeide med Frivillighet Norge, og det vil vere av stor tyding at dei frivillige organisasjonane er medspelarar gjennom dialog, møtestader og arenaer for innspel.

Saksprotokoll 04.06.2020 - hovudutval for kultur, idrett og integrering

Avrøysting

Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering sitt forslag vart samrøystes vedteke.

Vedtak

1. Vestland fylkeskommune startar arbeidet med eit kunnskapsgrunnlag om frivillig sektor i Vestland. Kunnskapsgrunnlaget blir lagt fram for vedtak i hovudutval for kultur, idrett og integrering våren 2021.
2. Vestland fylkeskommune vil vedta frivilligpolitisk strategi for Vestland i 2021. Den frivilligpolitiske strategien for Vestland skal vere med som ein av strategiane knytt til *utviklingsplan for Vestland 2021-2024*.
3. Det blir sett ned ei tverrfagleg gruppe til å jobbe med kunnskapsgrunnlaget og til å førebu frivilligpolitisk strategi for Vestland. Gruppa blir leia av avdeling for kultur, idrett og inkludering.
4. Vestland fylkeskommune innleier eit samarbeid med Frivillighet Norge knytt til arbeidet med frivilligpolitikk i Vestland.

Saksnr: 2020/1929-43
Saksbehandler Dagmar Reutz Hillestad
Dato: 10.08.2020

Til: Vestland ungdomsutval

Frå: Fylkesrådmannen

Digital formidling i Ung Kultur Møtest (UKM) 2020

Vedlagt er Digital formidling i Ung Kultur Møtest (UKM) 2020.

Vedlegg:

1. Digital formidling i Ung Kultur Møtest (UKM) 2020

Til: Hovudutval for kultur, idrett og integrering

Frå: Fylkesdirektør for kultur, idrett og inkludering

Digital formidling i Ung Kultur Møtest (UKM) 2020

Fylkesfestivalane UKM skulle ha vore arrangerte 24.-26. april i Måløy og på Voss, men vart avlyste av smittevernomsyn. Også landsfestivalen UKM som var planlagt på Hove i Arendal 26.-30. juni er avlyst. UKM Norge har i samarbeid med fylkeskommunane utvikla digitale tilbod som erstatning for festivalane

Fylkesfestivalane UKM skulle ha vore arrangerte 24.-26. april i Måløy og på Voss, men vart avlyste av smittevernomsyn. Også landsfestivalen UKM som var planlagt på Hove i Arendal 26.-30. juni er avlyst.

UKM Norge har i samarbeid med fylkeskommunane utvikla digitale tilbod som erstatning for festivalane. I Vestland har fylkeskommunen involvert AKKS Bergen og Kinn kommune i arbeidet med å legge til rette for digital formidling. AKKS Bergen og Kinn kommune skulle etter avtale med fylkeskommunen vere lokale arrangørar for fylkesfestivalane, men måtte avbryte planleggingsarbeidet då festivalane vart avlyste. Fylkeskommunen får no i staden nytte deira kompetanse og kapasitet i utviklinga av digitale tilbod.

Digitale løysingar som er aktive per i dag:

- **Digitale kurs** i fleire kulturelle uttrykk, til dømes programleiarkurs, tekstkurs, kurs i teikneseriar og samfunnskritikk, arrangørkurs.
- **UKM si e-sport-satsing Norgescupen** med lagspelet Rocket League. Her melder ein seg på i lag på tre personar med maksimal totalalder på 75 år. Det vert arrangert *fylkesfinale i Vestland 24. mai*.
- **UKM-songen 2020:** Husbandet til landsfestivalen arrangerer UKM-songen 2020, som er *September* av Earth, Wind and Fire. Husbandet lagar ein produksjon og gjer opptak av alle instrument som er med i band-versjonen. Her det versjonar med ledespor til det instrumentet som deltakaren ønskjer å spele inn, til dømes gitar og vokal. I tillegg kan ein spele inn andre strenge- og blåseinstrument om ein ønskjer det. Det vert laga og sendt ut notar. Alle som vil kan legge på sitt instrument, så blir det ein miksa musikkvideo som sluttprodukt.
- **Kunstikarantene.no** er ei digital kunstplattform der ungdom kan syne kunst med karantene som tema.

- **Live med UKM:** UKM Norge vil stå for ei fylkesvis strøyming av eit program fylka set saman. Det vert ei halvtimes framsyning nasjonalt frå kvart fylke. Samla skal framsyningane ha variasjon og breidd i uttrykk. Vestland si live-strøyming blir for eit samla fylke på *Det Akademiske Kvarter i Bergen 24. juni*, og varar inntil ein time.

Politiske saker

PS 19/20 Ungdommens planprogram - aktivitetar hausten 2020

Saksnr: 2020/1929-44**Saksbehandlar:** Dagmar Reutz Hillestad

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Vestland ungdomsutval	19/20	29.08.2020

Ungdommens planprogram - aktivitetar hausten 2020

Fylkestinget For Ungdom (FFU) i Vestland vart halde 3. november 2019.

Under tingseta vert det utarbeidd og vedteke eit handlingsprogram – Ungdommens planprogram. Det vart under tingseta også utarbeidd og vedteke vedtekter for Vestland ungdomsutval (VU). Desse er gjeldande for arbeidet i Vestland ungdomsutval (VU) som er arbeidsutvalet til Fylkesting For Ungdom (FFU) i Vestland fylke. VU arbeider såleis etter mynde frå Fylkestinget For Ungdom.

VU har som hovudoppgåve å gjennomføra dei vedtaka som FFU har vedteke på tinget. Utvalet skal rapportere til FFU om måten dei har følgd opp planprogrammet på når ein møtest att på neste ungdomsting. Neste ungdomsting i Vestland vert i mars/april 2021.

Det er mange oppgåver i planprogrammet som skal utførast i perioden.

I møte 17. juni vart saka lagt fram for utvalet for evaluering av arbeidet etter 1. halvår 2020.

Planprogrammet og vedtektene følgde som vedlegg til saka 17. juni.

Denne saka er ei oppfølging av sak frå 17. juni. Utvalet vil ut ifrå planprogrammet planleggje aktivitetar og førebu deltaking i ulike arbeidsgrupper for hausthalvåret 2020.

Saksnr: 2020/1929-46**Saksbehandlar:** Dagmar Reutz Hillestad

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Vestland ungdomsutval	20/20	29.08.2020

Årsmelding frå elev- og lærlingombodet for skuleåret 2019-2020

Vedlagt fylgjer Årsmelding frå elev- og lærlingombodet for skuleåret 2019-2020.

Årsmeldinga skal til politisk handsaming i:

hovedutval for opplæring og kompetanse 16.09.2020

fylkesutvalet 17.09.2020

fylkestinget 29.09.2020

Vestland ungdomsutval må i førstkomande møte ta stilling til om dei ynskjer å gi uttale i saka.

Saksnr: 2020/59045-1**Saksbehandlar:** Svein Hågård

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Hovudutval for opplæring og kompetanse		16.09.2020
Fylkesutvalet		17.09.2020
Fylkestinget		29.09.2020

Årsmelding frå elev- og lærlingombodet for skuleåret 2019-2020

Forslag til innstilling:

Fylkestinget tek årsmeldinga frå elev- og lærlingombodet til orientering.

Samandrag

Årsmeldinga frå elev- og lærlingombodet for skuleåret 2019-2020 vert i denne saka lagt fram for fylkestinget til orientering.

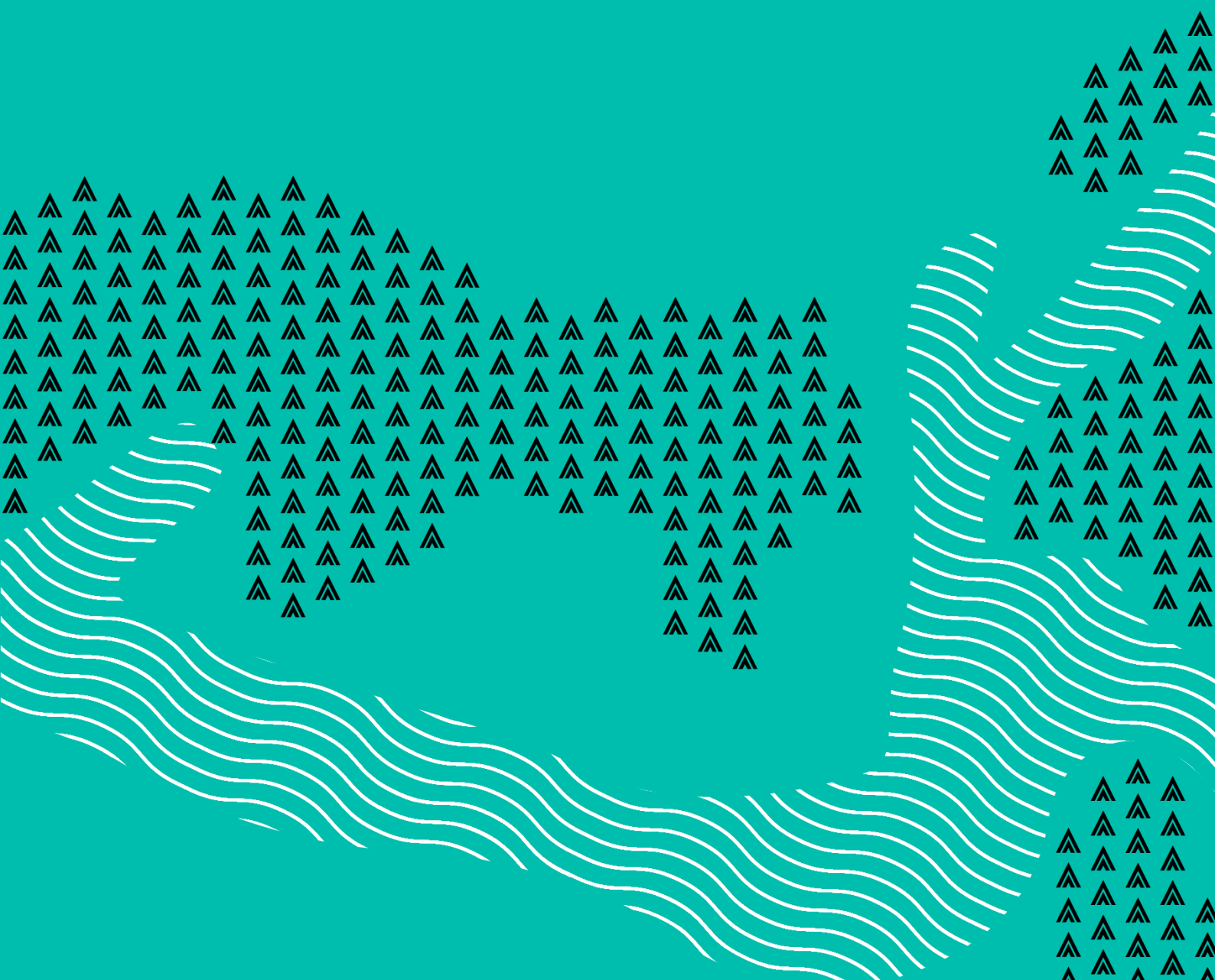
Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Ingrid Kristine Holm Svendsen
Fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Vedlegg

- 1 Elev- og lærlingombodet. Årsmelding 2019-2020

Årsmelding frå elev- og lærlingombodet

For skuleåret 2019-2020

Innhald

Føreord.....	3
Innleiing.....	4
Prioriterte arbeidsområde for elev- og lærlingombodet i skuleåret 2019-2020.....	4
Elev- og lærlingombodet sine tilrådingar	4
Førespurnader 2019-2020	5
Førespurnader som gjeld elevar 2019-2020.....	6
Tendensar og utfordringar når det gjeld førespurnader frå elevar	7
Førespurnader som gjeld lærlingar 2019 -2020	7
Tendensar og utfordringar når det gjeld førespurnader frå lærlingar	9
Korona.....	11
Fylkeskommunale lærlingsamlingar.....	12
Kurs for faglege leiarar og instruktørar	12
Informasjonsarbeid.....	12
Sosiale medier: Nettside, Facebook og Snapchat.....	13
Møte med elevråd	13
Samarbeid.....	14
Nytt mandat og vidare arbeid.....	15
Vedlegg:	16
Mandat for elev- og lærlingombodet i Vestland	16

Føreord

Elev- og lærlingombodet er fylkeskommunen sitt ombod for elevar, lærlingar og lære kandidatlar (heretter omtala som lærlingar) i vidaregåande opplæring. Sogn og Fjordane fylkeskommune har hatt elev- og lærlingombod sidan 2004 Hordaland fylkeskommune sidan 2017. Etter fylkessamanslåinga er vi to elev- og lærlingombod, som brukar tittelen elev- og lærlingombodet i Vestland. Ombodet har ei rådgjevande og rettleiande rolle og er ikkje klageinstans.

Årsrapporten for skuleåret 2019-2020 vil gi eit innblikk i arbeidet til ombodet i denne perioden. Mandatet til elev- og lærlingombodet i Vestland vart vedtatt av fylkestinget i juni 2020. Ombodet har i skuleåret 2019-2020 arbeidd utifrå gjeldande mandat for elev- og lærlingombodet i tidlegare Sogn og Fjordane fylkeskommune og mandatet til tidlegare elev- og lærlingombod i Hordaland fylkeskommune. Frå 01.01.20 har funksjonen til elev- og lærlingombodet i Vestland vore organisert i seksjon for juridiske tenester under fylkesdirektør for organisasjon og økonomi.

Elev- og lærlingombodet sitt oppdrag er å ivareta rettane og interessene til elevar og lærlingar i vidaregåande opplæring i Vestland. Arbeidet skal gjerast på eit fritt og uavhengig grunnlag. I praksis vert dette gjort ved å vere tilgjengeleg for å svare på spørsmål og informere elevar og lærlingar om deira rettar og plikter. Mykje av arbeidet går med til å halde innlegg for elevråd på dei vidaregåande skulane, og ved å delta på ulike samlingar for lærlingar. Ombodet får gjennom ulike møte, samlingar og førespurnader fleire tilbakemeldingar om stoda i vidaregåande opplæring i Vestland.

I rolla som ombod arbeider vi som oftast likevel med utgangspunkt i at elevar, lærlingar eller deira føresette stiller spørsmål ved noko, opplever at noko er vanskeleg, er misnøgd med noko, eller meiner at lover og retningslinjer ikkje er følgt. Ombodet si oppgåve blir då å belyse saka ut frå gjeldande reglar og lovverk, samt hjelpe eleven eller lærlingen med å gi tilbakemelding til dei ansvarlege på ein konstruktiv måte med ynskje om forbetring.

Denne våren har vore spesiell med både fylkessamanslåing og ikkje minst situasjonen med korona. Ombodet sitt generelle inntrykk er likevel at elevar og lærlingar stort sett har det bra, og er nøgde med opplæringa dei får.

Elev- og lærlingombodet sin årsrapport byggjer ikkje på statistiske data om opplæringa i Vestland, og skal difor ikkje brukast til å gi ei statistisk beskriving av opplæringstilbodet i fylket. Slike opplysningar er det fylkesrådmannen som samlar inn gjennom eksempelvis elevundersøkinga, lærlingundersøkinga og kvalitetsmeldinga. Arbeidet som ombodet gjer er viktig for å styrke den enkelte elev og lærling, synleggjere utfordringar i den vidaregåande opplæringa, og for å styrke kvaliteten på det tilbodet elevane og lærlingane får. Ombodet har i året som har gått fått vere med på mykje godt samarbeid med dei som jobbar med elevar og lærlingar. Det er mange som engasjerer seg for å skape gode opplærings- og oppfølgingssystem i det fylkeskommunale systemet i skulane og ute i lærebedriftene.

God lesnad!

Elev- og lærlingombodet i Vestland,
Sigrid Isdal og Venke Nordeide

Innleiing

Skuleåret 2019- 2020 var det i Vestland fylkeskommune 22689 elevar i vidaregåande skule, og 6277 lærlingar som fekk opplæring i lærebedrift. (Tala er henta frå skoleporten, Udir).

SKULEÅRET 2019-2020 I VESTLAND FYLKESKOMMUNE	
Elevar	22689
Lærlingar	6277
Sum	28966

Ombudsordninga er eit lågterskeltilbod, og ombodet har teieplikt. Når elevar og lærlingar tar kontakt med ombodet, er det ofte fordi dei ynskjer å få ein nøytral part «utanfrå» til å fortelje kva som er rett i høve gjeldande lovverk.

Ombodet fokuserer på korleis elevane og lærlingane sjølv kan vere med å påverke kvaliteten på si eiga opplæring, og korleis ein går fram for å ta opp ei sak med den ansvarlege. Målet er å løyse utfordringar og problem på lågast mogleg nivå, men samstundes belyse eventuelle brot på prosedyrar eller lovverk. Ombodet tilrår alle elevar og lærlingar til å ta kontakt så tidleg som mogleg dersom det dukkar opp spørsmål om rettar og plikter som dei er usikre på. Ombodet er ingen sakshandsamar eller klageinstans og har ikkje mynde til å gjere vedtak.

Prioriterte arbeidsområde for elev- og lærlingombodet i skuleåret 2019-2020

- Vere tilgjengeleg for elevar og lærlingar, svare på spørsmål om rettar og plikter, samt følgje opp førespurnader.
- Informasjonsarbeid retta mot elevar på yrkesfag som skal ut i lære.
- Informasjonsarbeid retta mot nye lærlingar ute i bedrift.
- Besøke elevråd ved vidaregåande skular.
- Kompetanseheving via Læringsmiljøsentret.
- Samanslåing av ombodstenesta i tidlegare Sogn og Fjordane og Hordaland.

Elev- og lærlingombodet sine tilrådingar

Her følgjer ei samla oppsummering av tilrådingane frå elev- og lærlingombodet etter skuleåret 2019-2020. Tilrådingane er gitt på bakgrunn av førespurnader som ombodet har fått, samarbeid med ulike partar i vidaregåande opplæring, erfaringar ombodet har gjort på skulebesøk og i møte med elevar og lærlingar.

- Opprette ein enkel og sikker “Melde-frå-kanal” for elevar på nettsidene til dei vidaregåande skulane. Her kan elevane på ein enkel måte melde frå om mobbing eller tilhøve i skulesituasjonen som ikkje vert opplevd som trygg og god. Dette kan også gjelde tilhøve som mobbing, utestenging, krenking, diskriminering eller fysiske tilhøve som ikkje er forsvarleg. Tidlegare Sogn og Fjordane har dei to siste åra hatt eit liknande system.
- Meir fokus på godt foreldresamarbeid i saker som omhandlar eleven sin rett til eit trygt og godt skulemiljø.
- Forbetre digital informasjon ut til lærlingar om kven som kan hjelpe med kva når det gjeld vidaregåande opplæring i bedrift. Den enkelte lærling må få informasjon om kva rettleiingsteneste dei tilhøyrer, informasjon om kva Rettleiingstenesta kan hjelpe med og kva ansvarsområde dei har. Dette for at lærlingar lettare skal søke hjelp hjå fylkeskommunen når dei har behov for det. (app?)
- Gratis digitalt lærlingbevis for alle lærlingar i fylket. (app?)

Førespurnader 2019-2020

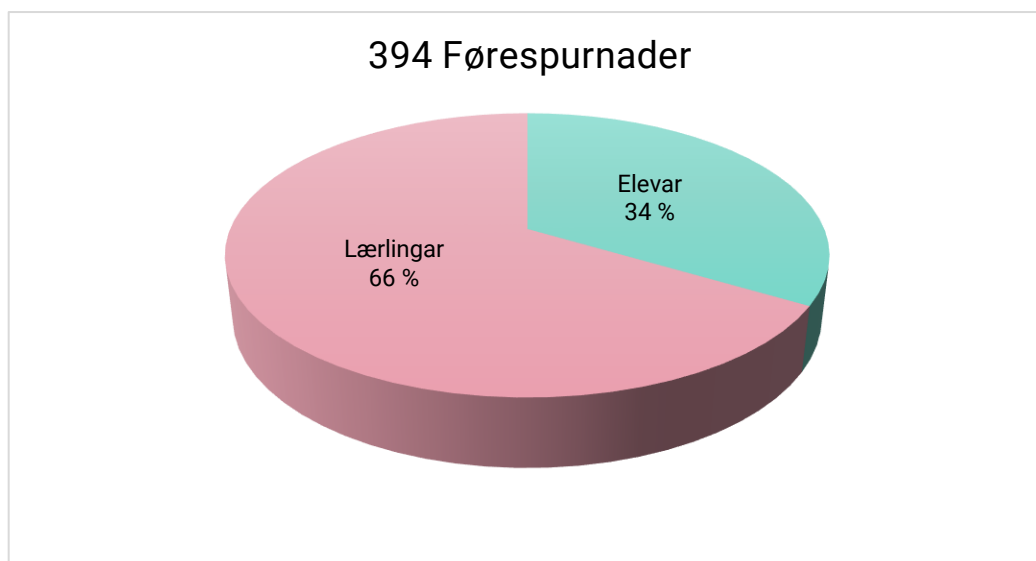
Samla har elev- og lærlingombodet registrert 394 førespurnader i skuleåret 2019-2020. Av førespurnadene omhandla 132 av desse elevar/opplæring i skule, og 262 av førespurnadene omhandla lærlingar/opplæring i bedrift.

Elevar og lærlingar tar i stor grad sjølv kontakt, men ofte er det også foreldre eller føresette som kontaktar ombodet. Ombodet vert i størst grad kontakta på telefon, e-post eller i samband med skulebesøk/læringsamlingar. Enkelte førespurnader er meir omfattande og går over lang tid, med fleire samtalar/møte, andre er korte med greie avklaringar som gjeld lovverk og rettar/plikter. Lærlingen/eleven må samtykkje til at nødvendig informasjon kan delast/hentast inn frå andre.

Ved førespurnad til ombodet får eleven eller lærlingen i dei fleste tilfelle informasjon og verktøy til å prøve å løyse utfordringane sjølv. Dei som tar kontakt får informasjon om at ombodet kan vere ei vidare støtte, om ønskjeleg.

Førespurnadene er kategorisert etter tema, men enkelte av førespurnadene er omfattande og rommar gjerne fleire ulike utfordringar, og kunne difor vore registrert under fleire tema. Omfattande førespurnader er difor registrert under tema som var mest beskrivande for førespurnaden og

utfordringa til eleven/lærlingen. Dette gjeld spesielt for lærlingane. Eksempelvis spørsmål om manglande opplæring, samt vidare informasjon om moglegheit til å byte lærebedrift eller rettar og plikter ved heving av lærekontrakt. Det kan altså til tider vere utfordrande å kategorisere ein førespurnad etter berre eitt tema.

Førespurnader som gjeld elevar 2019-2020

Tema	Førespurnader
Kap 9 A i opplæringslova/rett til trygt og godt skulemiljø	19
Spørsmål om vurderingsgrunnlag eller klage på karakter	14
Inntak: Skuleplass, bytte klasse, venteplass	11
Elevmedverknad	10
Spørsmål om tilrettelegging/behov for tilrettelegging	10
Korona relaterte spørsmål (eksamen, undervisning, endringar)	8
Fråværsreglement	7
Spørsmål/tolking av opplæringslova/forvaltningslova	7
Rettleiing vidare i systemet – elevar med psykiske utfordringar	6
Korleis ta opp vanskelege spørsmål med lærar	6
Lånekassen	6
Bytte av fag/søke fritak om fag	4
Spørsmål om privatisteksamen	4

Spørsmål om HMS	3
Finne fram i systemet	3
Ordensreglement	3
Klage på skule eller lærar	2
Elevar som vurderer å avbryte skulegang	2
Gratisprinsippet	2
Spørsmål om Yrkesfagleg Fordjuping (YFF)	2
Spørsmål om studentrabatt/rabatt for elevar	1
Utvising	1
Fråvær av lærar – bruk av vikar	1
SUM	132

Tendensar og utfordringar når det gjeld førespurnader frå elevar

Frå elevar var det flest førespurnader som omhandla retten til eit trygt og godt skulemiljø, tilrettelegging, klage på karakterar og spørsmål rundt vurderingsgrunnlag.

Fylkestinget i Sogn og Fjordane fylkeskommune gjorde i april 2018 vedtak om at alle vidaregåande skular skulle opprette ein «mobbeknapp/meldeknapp» på sine heimesider. «Meldeknappen» fungerte som eit «lågterskeltilbod» for å melde frå til skulen om mobbing. På denne måten vart det enklare å melde frå, og rektor kunne raskt ta tak i sakene som omhandla elevar sin rett til eit trygt og godt skulemiljø. Ombodet meiner at omgrepet «mobbeknapp» kan nyanserast, og foreslår å kalle det «Melde frå knapp» eller «Sei ifrå-knapp». Dette fordi det bør vere mogleg å melde frå om til dømes utestenging, einsemd, diskriminering eller fysiske tilhøve som ikkje er forsvarlege.

Ein gjengangar, uavhengig av kva saka gjeld, er verdien av det gode samarbeidet mellom skule og føresette. Saker kan eskalere dersom føresette opplever det frustrerande eller utfordrande å ta opp problem/spørsmål med skulen som gjeld egne born. Når det gjeld førespurnader som omhandlar eleven sin rett til eit trygt og godt skulemiljø, erfarer ombodet at det kan vere viktig å setje i gang tiltak også for å styrke det viktige foreldresamarbeidet. Eksempelvis er det viktig at tema om godt skulemiljø og samarbeid vert tatt opp alt på første foreldremøte ved skulestart.

Foreldre kan oppleve å ikkje bli høyrd eller ikkje forstått. Det gode samarbeidet mellom foreldre og skulen er viktig for eleven. Positiv kommunikasjon er viktig, og i sårbare situasjonar er det spesielt viktig å tenke på korleis ein ordlegg seg både munnleg, men også i skriftleg kommunikasjon. I nokre tilfelle kan ein sjå at kommunikasjonen frå skulen skapar avstand i samarbeidet med føresette, og dette er ikkje til eleven sitt beste.

Førespurnader som gjeld lærlingar 2019 -2020

Tema	Førespurnadar
------	---------------

Tariffavtale/lønn/overtid/feriepenger	37
Manglande opplæring/oppfølging/tilbakemelding/halvårsvurdering	27
Lærlingar som vurderer å slutte, spørsmål om bytte av lærebedrift/heving av lærekontrakt	25
Manglande trivsel/konflikt/mobbing/trakassering på arbeidsplass	18
Finne fram i systemet: Råd om ulike vegar til fagbrev, søke lære plass	18
Ikkje fått lære plass. Råd og rettar	13
Tilrettelegging/søke fritak for fag	13
Lærlingbevis/rabattordning for lærlingar	10
Diverse avklaringar/lovtolkingar arbeidsmiljølova	10
Heving av lære plass - ønska av bedrift	9
Læretid vs verdiskaping - bruk av lærling som vikar	8
Koronarelatert: Permittering, fagprøve, sjukdom, eksamen	8
Arbeidsgjevar sin styringsrett: Ferie, fri, permisjon	7
Uklar ansvarsfordeling på arbeidsplassen	7
Lånekassen	7
Forkorting/forlenging/avbrot læretid	6
Fagprøve: Gjennomføring, klage	5
Korleis ta saker opp med overordna	5
Ikkje fått dokumentasjon på bestått fagprøve.	5
Rettar og plikter i høve arbeidsmiljø/korleis førebyggje mobbing	5
Mangel på informasjon om lærlingordninga til dei tilsette i lærebedrifta	4
Ta fag/ta opp att fag/eksamen undervegs i læretida	3
Manglande arbeidskontrakt	3
Manglande oppmelding til fagprøven	2
Finne fram i systemet – helsehjelp	2
Arroganse frå opplæringskontor	2
Delvis opplæring i bedrift. Korleis gå fram	1
Finne fram i systemet - Rett til påbygg etter læretid	1
Gratisprinsippet	1
Sum	262

Tendensar og utfordringar når det gjeld førespurnader frå lærlingar

Ombodet har hatt ein del førespurnader som omhandlar det å finne fram i det fylkeskommunale systemet når det gjeld lærlingordninga. Eksempel: Kven har ansvar for å løyse kva? Dette kan ha samanheng med omlegging til nytt fylke, nye seksjonar med nye namn, og tilsette som har fått endra arbeidsoppgåver.

Nettsidene til www.vlfk.no vert stadig betre, men det kan vere vanskeleg for elevar, lærlingar og føresette å finne fram i systemet. Det er viktig med brukarmedverknad i utarbeiding av best mogleg nettsider når det gjeld aktuell informasjon for lærlingar. Rettleiingstenesta er enno berre i startfasen og treng tid til å etablere seg, men det er viktig at brukarane våre står i fokus og at det skal vere enkelt for lærlingar å finne fram når dei treng informasjon og hjelp.

Følgje opp lærlingar ute i bedrift

Lærlingane har behov for å melde frå til fylkeskommunen på ein enkel måte når dei ikkje får den opplæringa dei har rett på. Siste året er det fleire førespurnader som går på manglande opplæring, og ønske om å heve lærekontrakt eller byte lærebedrift. Dette viser eit bilete av fleire lærlingar som ikkje har det greitt, og som strever med å finne ut av kva rettar dei har, kva lærebedrifta skal hjelpe med og kva fylkeskommunen kan bidra med.

Ombodet har vist fleire lærlingar vidare til Rettleiingstenesta for å be om eit bedriftsbesøk. Når bedriftene ikkje følgjer pliktene sine som lærebedrift, er det ofte behov for eit bedriftsbesøk frå Rettleiingstenesta, der eksempelvis intern opplæringsplan og halvårsvurdering vert etterspurd. Lærebedrifta skal skape eit godt arbeids- og læremiljø, jamfør opplæringslova § 4-4. Dette er noko Rettleiingstenesta bør ha fokus på ved bedriftsbesøk.

Kvifor vel enkelte lærlingar å byte lærebedrift?

Fleire lærlingar søker råd frå ombodet om moglegheit til å byte lærebedrift. Lærlingen kan ha fleire utfordringar der dei er, og får kanskje ikkje rettane sine oppfylt i høve opplæringa dei har krav på. Likevel ønskjer fleire ei «enkel avslutning» der dei er, for å komme seg raskt vidare for å fullføre utdanninga i ei anna bedrift. Lærlingane endar ofte opp med å heve lærekontrakten i semje med lærebedrifta. Dei er redde for «represaliar» dersom dei er ærlege om bakgrunnen for heving. Mange lærlingar tar opp bekymring om eit lite miljø der bedrifter snakkar saman, og dei er redde for å ikkje få med seg gode referansar.

Dersom lærlingen er samd i å avslutte læretida, kan dårleg læremiljø, eller manglande opplæring, ende opp med å ikkje bli registrert i fylkeskommunen sine register som bakgrunn for hevinga.

Behov for tilrettelegging ute i lærebedrifta - lærekandidatordninga

Ombodet registrerer fleire førespurnader frå lærlingar der dei fortel at lærebedrifta har gitt tilbakemelding om at dei ønskjer å heve lærekontrakten, medan lærlingen gjerne vil fortsette.

Mange elevar har behov for tilrettelegging i skulen, og fleire vil framleis ha behov for tilrettelegging når dei kjem ut i lære. Ombodet ser ein auke i saker der lærebedriftene ønskjer å heve lærekontrakten på bakgrunn av at lærlingen ikkje presterer på det nivået som bedrifta stiller krav om. Ofte er dette lærlingar som treng ekstra oppfølging, og dei treng noko meir tid på å lære seg godt fagarbeid. Dei er også lærlingar som er pliktoppfyllande og som har eit stort ønske om å få vere i arbeid.

Ovannemnde gjeld lærlingar som ikkje har brote pliktene sine. Difor har ikkje lærebedrifta grunnlag for å heve kontrakten, jamfør opplæringslova § 4-6. Likevel meiner bedriftene at dei er ute av stand til å følgje opp lærlingen, og dei søker fylkeskommunen om å få heve lærekontrakten. I enkelte tilfelle vert lærekontraktar omgjort til opplæringskontrakt, der lærling går over til å bli lærekandidat. Likevel er det slik at få ungdommar ønskjer å bli i ei lærebedrift der dei ikkje føler seg velkommen. Ein del av desse sakene endar med at lærlingen seier seg einig i å avslutte læretida.

Dette er ein tendens vi som samfunn må ta på alvor. Å få lov å vere ein aktiv del av arbeidslivet er viktig. Det forutset støtte til lærebedriftene slik at dei er i stand til å kunne ta på seg denne viktige arbeidsoppgåva. Det er samfunnsøkonomisk gunstig å utdanne ungdom slik at dei har moglegheit til å få bli i arbeidslivet.

Lærekandidatordninga kunne i større grad vore brukt, men bedriftene må også ha ressursar til å følgje opp ein lærekandidat. Bedriftene må tenke på produksjon, men samfunnet har lite å tene på at ungdom som ønskjer å arbeide ikkje får anledning til å bidra med den kunnskap, styrke og kapasitet som dei har.

Digitale lærlingbevis

På samlingar med nye lærlingar har spesielt spørsmålet om «lærlingbevis» dukka opp. Fleire fylkeskommunar, eksempelvis Nordland fylkeskommune, har slike digitale lærlingbevis til lærlingane. Lærlingar kan i fleire tilfelle få såkalla «lærlingrabattar», til dømes på buss. Ombodet legg merke til at

lærlingane stadig etterspør slike bevis, og vi tilrår fylkeskommunen å bidra med å opprette slike digitale «lærlingbevis».

Lærlingar i helsearbeidarfaget og barne- og ungdomsarbeidarfaget

Ombodet har fått fleire førespurnader frå lærlingar i helsearbeidarfaget. Spørsmåla omhandlar ofte arbeidstid, lønn og andre arbeidstilhøve. Eksempelvis har vi merka oss fleire spørsmål frå både lærlingar og tilsette i denne bransjen som etterspør klare reglar på kva som blir rekna for opplæring og kva som er såkalla verdiskaping.

Fleire lærlingar har gitt uttrykk for at dei føler seg «brukt» som arbeidskraft, og blir sett inn i «vanlege vakter» før dei har følt seg klar for dette. I denne bransjen kjem lærlingane tett på liv og død, og opplevingane kan vere sterke. Vi ser det som viktig at bransjen tek omsyn til dette, og ikkje let lærlingar få for stort ansvar i slike situasjonar før dei er klar for det.

Ombodet registrerer også at fleire lærlingar i barne- og ungdomsarbeidarfaget stiller spørsmål om dei skal brukast som vikar når andre tilsette er sjuke. Dette er også ein bransje som er prega av at lærlingar tidleg får mykje ansvar.

Korona

I perioden med stengde skular og fleire permitteringar kom det førespurnader frå både elevar og lærlingar. Spørsmåla omhandla reglar for permittering, manglande informasjon frå lærebedrifta om korona, delvis arbeid under permittering, spørsmål om sjukepengar, gjennomføring av læretid og fagprøve, samt spørsmål om privatisteksamen.

Frå elevane kom dei meir spørsmål mot slutten av skuleåret, då skulane gradvis opna opp. Desse førespurnadane omhandla vurderingsgrunnlag, manglande undervisning, samt for hyppig gjennomføring av prøvar.

Ombodet ønskjer å trekke fram "Støttetelefonen for elevar og lærlingar" som eit godt tiltak i den spesielle tida denne våren. Det var også gledeleg å sjå at fleire av elevtenestene ved skulane var tidleg ute med informasjon om at elevtenesta var digitalt open, sjølv om skulen var stengt.

Fylkeskommunale lærlingsamlingar

I tidlegare Sogn og Fjordane vart det arrangert regionvise lærlingsamlingar kvart år. Samtlege førsteårslærlingar vart inviterte til felles informasjon om rettar og plikter. Ulike instansar vart inviterte til å halde innlegg om aktuelle tema som vedkjem lærlingar. Lærlingsamlingane er ein fin måte å nå ut til mange på same tid med viktig informasjon frå fylkeskommunen.

Fleire større lærebedrifter og mange av opplæringskontora arrangerer eigne samlingar for nye lærlingar. Likevel er det fleire som ikkje får slik informasjon i starten av læretida, og dette bør difor vere eit tilbod som fylkeskommunen kan gi. Slike tilbod kan også arrangerast som webinar som vert streama med opptak. I slike tilfelle kan lærlingane finne fram igjen til informasjonen når det høver.

Kurs for faglege leiarar og instruktørar

Både faglege leiarar og instruktørar ute i lærebedriftene er nøkkelpersonar i høve til lærlingane. Det at desse nøkkelpersonane får felles informasjon frå fylkeskommunen, om kva som kan forventast av dei og av lærlingane, er med å kvalitetssikre opplæringa. Det gir òg ei moglegheit til i større grad å ta kontakt om det er behov for oppfølging frå fylkeskommunen. Ein del av førespurnadene til elev- og lærlingombodet gjeld manglande informasjon om lærlingordninga hos dei tilsette rundt lærlingen.

Elev- og lærlingombodet vil rose arbeidet som tidlegare har vore gjort i fylka med kurs og opplæring av faglege leiarar og instruktørar, og vil samstundes presisere kor viktig det er å halde fram med desse kursa. Med tanke på dei ulike fagdagane, og kursa som vert arrangert for lærarar, bør det i større grad også komme tilbod frå fylkeskommunen om fagdagar og kurs for faglege leiarar og instruktørar ute i lærebedriftene.

Informasjonsarbeid

Ei av hovudarbeidsoppgåvene til ombodet er å gjere ombodsrolla kjent for elevar og lærlingar, i opplæringsavdelinga og på skular og i lærebedrifter. Informasjon om elevar og lærlingar sine rettar og plikter er ei viktig informasjonsoppgåve.

Ombodet har brukt fleire tilnærmingar for å nå ut til elevar og lærlingar. Ombodet har prioritert å besøke flest mogleg elevråd, gi informasjon til nye lærlingar, samt å gi generell informasjon om lærlingordninga til Vg2 elevar på yrkesfag. Innlegga/foredraga kan variere frå 15 min til 3 timar.

Ombodet har hatt «stand» på vidaregåande skular for å nå ut til elevane med informasjon. I tillegg har ombodet fått tildelt kontor/grupperom på skulane for enkeltsamtalar. Det blir då gitt informasjon til elevane i forkant om at ombodet er å treffe for enkeltsamtalar på oppgitt dato. Målet er at terskelen

skal vere låg for å ta kontakt. Då legg ombodet til rette for at problem blir løyste raskt på lågast mogleg nivå, og mellom dei partane saka gjeld.

Ombodet har som mål å besøke flest mogleg elevråd om hausten. Dette er både for å informere elevrådet om ombodsrolla, men også for å setje elevmedverknad på dagsorden.

Elev- og lærlingombodet ser at ein også kan supplere informasjonsarbeidet med digitale møte eller webinar for å nå ut til flest mogleg.

Sosiale medier: Nettside, Facebook og Snapchat

Elev- og lærlingombodet har ei eiga nettside på www.vestlandfylke.no/elevoglarlingombod, eiga facebookside, samt at ombodet frå hausten 2018 også har vore å treffe på Snapchat. På nettsida for elev- og lærlingombodet finn ein informasjon om ombodet si rolle og arbeidsoppgåver, samt kontaktinformasjon. Det er viktig at kvar enkelt skule også linkar til elev- og lærlingombodet si nettside, slik at denne tenesta vert gjort kjent for elevane på den enkelte skule si heimeside. Facebooksida «Elev- og lærlingombodet i Vestland» vert brukt til å legge ut relevant informasjon om vidaregåande opplæring. Snapchat vert i stor grad nytta til å kommunisere med elevar/lærlingar, og er først og fremst meint som ein informasjonskanal. Elevar og lærlingar ber gjerne om presiseringar eller meir informasjon i høve til informasjon som vert langt ut på Snapchat. I samtale med elevar og lærlingar har ombodet fått gode tilbakemeldingar på bruk av Snapchat, og det har også kome førespurnader om å ta i bruk Instagram i større grad. Når ombodet legg ut informasjon på Snapchat er det i gjennomsnitt ca. 350 personar som ser desse.

Elev- og lærlingombod Venke Nordeide på skulebesøk.

Møte med elevråd

Når ombodet besøker elevråd er tema gjerne ombodsrolla, elevmedverknad, elevrådsarbeid, korleis ta opp vanskelege saker, rolleavklaring og skulemiljø. Kapittel 9 A i opplæringslova seier noko om elevane sin rett til eit trygt og godt skulemiljø. Dette er tema som elev- og lærlingombodet tar opp på skulebesøk og i møte med elevråda. Det er viktig at elevane sjølv blir aktive i arbeidet med å

førebyggje mobbing. Ombodet har lagt merke til at fleire skular har sett fokus på dette inneverande skuleår.

Opplæringslova slår fast at det er den enkelte skule som har ansvar for å ha eit elevråd som fungerer. Det er viktig er at det blir sett av nok tid til dette arbeidet på kvar skule. Det bør ikkje bli slik at elevråda berre jobbar med velferdsoppgåver. Elevane har rett til å bli høyrde i alle viktige saker som vedkjem skulekvardagen. Dette krev at leiinga oppfordrar til synspunkt frå elevrådet, og følgjer opp saker som elevane sjølve tek initiativ til.

Ombodet oppfordrar elevråda til å vere aktive og «frampå» med synspunkt når det gjeld alle sider av skulekvardagen. Det er viktig at elevane sjølve blir oppmuntra til å skape gode læringsmiljø gjennom inkluderande trivselstiltak som kan førebyggje mobbing og utestenging.

Samarbeid

For ombodet har det vore viktig å samarbeide med alle partar i vidaregåande opplæring. Dette gjeld både interne samarbeidspartnarar som seksjonar i opplæringsavdelinga og vidaregåande skular, men også eksterne samarbeidspartnarar som lærebedrifter/opplæringskontor, Elevorganisasjonen og ulike fagorganisasjonar.

Ombodet har samarbeidd med Elevorganisasjonen, spesielt i høve til arbeidet med å besøke alle elevråd, for å gi felles informasjon om elevmedverknad og elevrådsarbeid.

Ombodet legg spesielt merke til det gode arbeidet ein del opplæringskontor og lærebedrifter gjer når det gjeld oppstart og introduksjonskurs for nye lærlingar. Elev- og lærlingombodet blir invitert med på fleire slike samlingar kvart år. Det er positivt å kunne bidra med informasjon og kunnskap, men ikkje minst få høve til å treffe alle dei nye forventningsfulle lærlingane. På slike samlingar får lærlingane ein gjennomgang av kven som har ansvar for kva; lover og reglar, rettar og plikter. Dei blir kjende med systemet og kvarandre. På denne måten vert lærlingane møtt på ein trygg og god måte. Ombodet oppmodar spesielt alle opplæringskontor og større lærebedrifter til å ha slike oppstartssamlingar med lærlingane.

Samarbeid med mobbeombodet i Vestland

Elev- og lærlingombodet samarbeider tett med mobbeombodet i Vestland. Omboda er organiserte i same seksjon, og vi samarbeider både i høve til ombodsrolla, i enkeltsaker og held også enkelte innlegg saman.

Elev- og lærlingombodet vil spesielt trekke fram gleda ved å halde innlegg saman med mobbeomboda, som vi til dømes gjorde på første samlinga til Vestland ungdomsutval. Det er positivt å delta på slike arenaer der ungdomsdemokrati står i høgsetet.

Samarbeid med elev- lærling og mobbeomboda i Norge –ELMO

Elev- og lærlingomboda i Norge, og dei fylkeskommunale mobbeomboda i Norge, har danna eit felles nettverk: «Elev- lærling,- og mobbeombud i Norge» også kalla «ELMO». Nettverket driv to felles nettsider: www.elevombudene.no og www.elevråd.no. Nettverket arrangerer i fellesskap to samlingar i året. Samlingane vert arrangert i eit «vertsfylke». På samlingane er det innlegg med relevante tema, erfaringsutveksling samt at sjølve ombodsrolla alltid er eit relevant tema. Omboda har hyppig kontakt gjennom digitale møte og samlingar, e-post, og Facebook. Nettverket har ingen leiar, men har eit «arbeidsutval». Frå 2018 består arbeidsutvalet av fem ombod. To elev- og lærlingombod, og tre mobbeombod. Elev- og lærlingombodet i Vestland er valt inn i arbeidsutvalet, og har vore det sidan hausten 2017. Arbeidsoppgåvene til arbeidsutvalet er å koordinere fellesarbeidet til alle omboda i Norge; eksempelvis felles nettsider, planlegging av samlingar og innhald til fellessamlingar, eller digitale møte. Frå våren 2019 har alle elev- lærling-, og mobbeomboda i Noreg fått tilbod om gratis kompetanseheving via Læringsmiljøsentret i Stavanger.

Nytt mandat og vidare arbeid

10. juni 2020 vedtok Vestland fylkesting nytt mandat for elev- og lærlingombodet i Vestland. Nytt mandatet er lagt ved denne årsmeldinga som vedlegg.

Det vil alltid vere førespurnader frå elevar og lærlingar som er første prioriterte arbeidsoppgåve for elev- og lærlingombodet. Førespurnader som omhandlar eleven sin rett til eit trygt og godt skulemiljø har alltid vore ein del av arbeidsoppgåvene til elev- og lærlingombodet, men fleire av desse førespurnadane har tidlegare gått til mobbeombodet (i Hordaland). Mobbeombodet i Vestland har fått endringar i sitt mandat, og har ikkje lenger elevar i vidaregåande opplæring i si målgruppe. Dette vil truleg føre til ein auke i mengd førespurnader til elev- og lærlingombodet.

Elev- og lærlingombodet ser nytten av digitale møte og webinar der det er mest hensiktsmessig.

Vedlegg:

Mandat for elev- og lærlingombodet i Vestland

Mandat for elev- og lærlingombod i Vestland vart vedtatt i Vestland fylkesting 10. juni 2020. Vestland fylkeskommune har to elev- og lærlingombod. Ombodet har ei rådgjevande og rettleiande rolle og er ikkje ein klageinstans.

1. Elev- og lærlingombodet i Vestland

Elev- og lærlingombodet er fylkeskommunen sitt ombod for elevar, lærlingar og lærekandidatar (heretter omtalt som lærlingar) i vidaregåande opplæring.

Elev- og lærlingombodet er først og fremst eit lågterskeltilbod som elevar, lærlingar og føresette lett skal kome i kontakt med. Ombodet skal utføre arbeidet sitt på eit fritt og sjølvstendig grunnlag, og bidra til å styrke fylkeskommunen sitt arbeid med å sikre at elevar og lærlingar får ivaretekne rettane sine.

Ombodet arbeider for at alle elevar og lærlingar skal få ei rettferdig behandling etter lov, forskrift og fylkeskommunalt regelverk, og er ein pådrivar for at skular og opplæringsinstitusjonar følgjer dei retningslinjer og lover som omhandlar elevar og lærlingar sine rettar. Ombodet skal samarbeide med alle partar i vidaregåande opplæring for å minne dei ansvarlege på at elevar og lærlingar får oppfylt retten til medverknad

2. Målgruppe

Elev- og lærlingombodet sitt arbeidsområde omfattar alle elevar og lærlingar innanfor det fylkeskommunale opplæringstilbodet og private vidaregåande opplæringstilbodet.* Alle elevar og lærlingar, uavhengig om dei er i eit fylkeskommunalt eller privat vidaregåande opplæringstilbodet, skal kunne ta kontakt med elev- og lærlingombodet og få hjelp.

3. Teieplikt

Ombodet har teieplikt og saker blir ikkje brakt vidare utan samtykke.

4. Organisering, rapportering og initiativrett

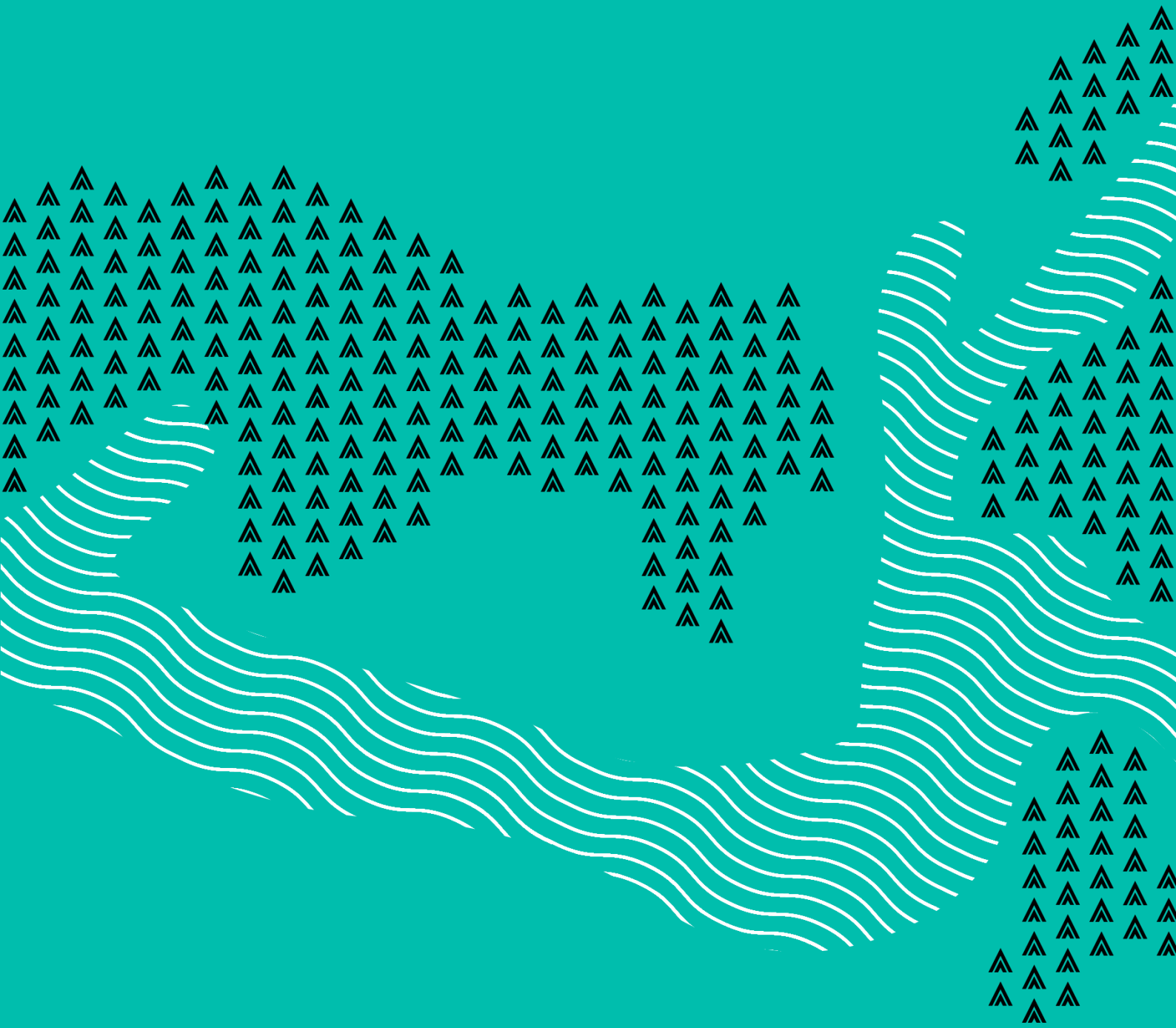
Ombodet skal utarbeide årsmelding til fylkestinget.

Ombodet skal ha systematisk kontakt med administrativ og politisk leiing i fylkeskommunen, med faste møtepunkt fleire gonger i året.

Dei fylkeskommunale observatørane i styra til dei private vidaregåande skulane skal syte for at årsrapport frå elev- og lærlingombodet vert handsama i styra i dei private vidaregåande skulane.

Elev- og lærlingombodet er ein del av eit nasjonalt nettverk for fagleg utvikling og erfaringsdeling på tvers av fylka.

* Dersom dei private vidaregåande skulane ynskjer besøk av elev- og lærlingombodet, må dei dekkje kostnadene med dette sjølv.

vestlandfylke.no

Saksnr: 2020/1929-47**Saksbehandlar:** Dagmar Reutz Hillestad

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Vestland ungdomsutval	21/20	29.08.2020

Årsmelding frå mobbeombodet for skuleåret 2019-2020

Vedlagt fylgjer årsmelding frå mobbeombodet for skuleåret 2019-2020.

Årsmeldinga skal til politisk handsaming i:

hovedutval for opplæring og kompetanse	16.09.2020
fylkesutvalet	17.09.2020
fylkestinget	29.09.2020

Vestland ungdomsutval må i førstekomande møte ta stilling til om dei ynskjer å gi uttale i saka.

Saksnr: 2020/59071-1**Saksbehandlar:** Svein Hågård

Saksgang

Utval	Utv.saksnr.	Møtedato
Hovudutval for opplæring og kompetanse		16.09.2020
Fylkesutvalet		17.09.2020
Fylkestinget		29.09.2020

Årsmelding frå mobbeombodet for skuleåret 2019-2020

Forslag til innstilling:

Fylkestinget tek årsmeldinga frå mobbeombodet til orientering.

Samandrag

Årsmeldinga frå mobbeombodet for skule- og barnehageåret 2019-2020 vert i denne saka lagt fram for fylkestinget til orientering.

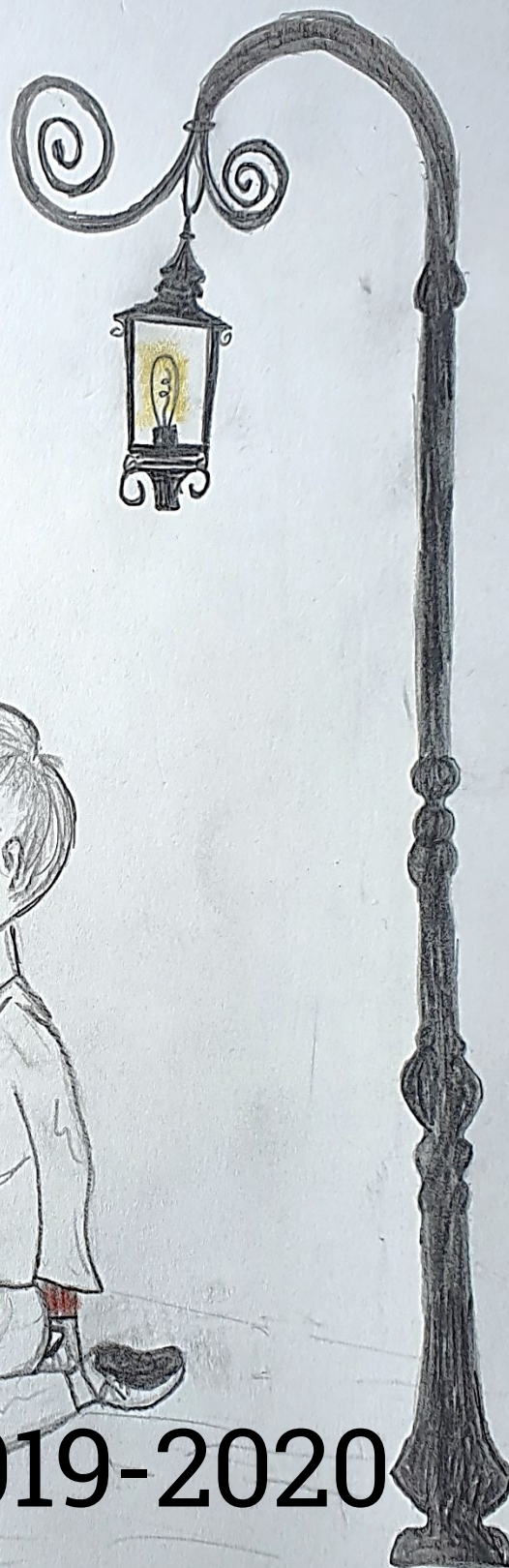
Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Ingrid Kristine Holm Svendsen
fylkesdirektør

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har difor inga handskriven underskrift

Vedlegg

1 Årsmelding mobbeombodet 2019 - 2020

Årsmelding 2019-2020

Mobbeombodet i Vestland

Innhold

Forord.....	3
Oppmodingar.....	4
Mobbeombodet i Vestland	6
Førespurnadane	7
Kva type spørsmål får ombodet?	9
Kva dreier førespurnadene seg om?	11
Tendensar og ombodet sine erfaringar	12
Anna arbeid.....	14
Innlegg og føredrag	14
Mobbeombodet sitt arbeid under koronapandemi	15
Nettsider, sosiale medium og media	15
Samanslåing og vegen vidare	15

Foto: Atle Kold Hansen, Vestland fylkeskommune

Illustrasjonar: Barn i Vestlan: d Sigurd (4 år), Eirinn (6 år) og Jenny (13 år)

Forord

Dette er årsmeldinga frå mobbeombodet i Vestland til fylkestinget. Årsmeldinga gjeld for barnehage- og skuleåret 2019-2020, og er skriva med utgangspunkt i dei førespurnadane som har kome til mobbeombodet og det arbeidet som har vorte gjort.

Ombodet si årsmelding er ikkje ein tilstandsrapport om utrygge psykososiale miljø i barnehagar og skular i Vestland. Dei fleste opplever trygge miljø. Våre erfaringar er først og fremst viktige for å tydeleggjere svakheiter og forbettingspotensial.

For å kunne sjå eit større bilete av kor vanskane oppstår, er det avgjerande å registrere og loggføre førespurnader. Vi har fletta saman arbeidet frå tidlegare Hordaland og Sogn og Fjordane til Vestland – i ein rapport. Det gjer det lettare å kunne sjå tendensar og utvikling over tid.

Å rapportere til fylkestinget dreier seg om å vise til kva og korleis ressursar har vore nytta, men enno meir å peike på kvar skoen trykkjer og kva grep som kan vere eigna i det vidare arbeidet i fylkeskommunen og kommunane. Vi ber særleg om at ansvarlege politikarar, administrasjon og tilsette i skule og barnehage løftar og bruker årsmeldinga.

Les den, lytt til erfaringane frå elevar, foreldre og tilsette, og kontakt oss gjerne om du vil høyre meir!

Aina Drage og Mari-Kristine Morberg
6.7.2020

Oppmodingar

«Vi ser kvar det gjer vondt».

Gjennom førespurnadane til ombodet får vi innblikk i kvar skoen trykker, kva som fungerer og kva som ikkje fungerer når barn og unge opplev utrygge barnehage- og skulemiljø. Som mobbeombod kan vi

til dels sjå kvar motstand oppstår og kvar det gjer vondt. Oppmodingane våre er basert på spørsmåla og førespurnadane som har kome til og kva tendensar vi ser går igjen i sakene vi er involverte i.

Målet med årsmeldinga vår er mellom anna å aktivisere alle gode krefter som bidreg til trygge og gode barnehage- og skulekvardagar. For å nå dette målet, må vi vere villige til å reflektere over eigne haldningar, snakke saman og justere eigen praksis. Om alle barn og unge i Vestland skal få ein trygg og god barnehage- og skulekvardag treng vi at akkurat du engasjerer deg og gjer ein skilnad. Dette er ikkje ein kamp tilsette i barnehagane og skulane kan stå i aleine, - alle kan gjere noko.

Vi ønskjer at du som les årsmeldinga vår, om du er skuleleiar, tilsett i barnehage, føresett eller elev, stiller deg nokre spørsmål på vegen: «Kva kan eg gjere? Kva må eg spørje etter hos lærarane, dei tilsette, kollegaen min, hos leiaren min og hos lokalpolitikaren?» Om du er uroa for eit gruppemiljø, kan du ta tak i det. Om du ikkje har løysinga, så våg likevel å spørje, våg å peike på eventuelle systemmanglar i eigen organisasjon, og legg på press for å nå måla. Når alle aktørar stiller spørsmål og har forventning til kvarandre, bidreg vi til medvit kring eigen praksis – noko som er heilt avgjerande i arbeidet med å førebygge og handtere mobbing eller urolige miljø.

Eit stikkord i oppmodingane våre er *kompetanse*¹. I tillegg er tid, ressursar og kultur viktige omgrep. Kva for kultur det er i personalet for å jobbe med psykososialt miljøet påverkar i stor grad det kollektivet arbeidet og resultatet.

På bakgrunn av førespurnadane og sakene vi har fått innsyn i, kjem vi med følgjande oppmodingar til kommunepolitikarar og barnehage- og skuleeigar:

1) **Alle tilsette må ha kompetanse til å ta i mot barn som fortel** om at dei ikkje har det bra på skulen. Den tilsette må lytte, tru på eleven og vise relasjonskompetanse i praksis.

2) **Alle tilsette i barnehage og skule må ha kompetanse om aktivitetsplikta, sosiale prosessar og mobbing.** Dette inneber mellom anna a) forståing for korleis kulturen i barnegruppene påverkar den einskilde i gruppa, b) felles forståing for kva mobbing er og korleis det kan oppstå, c) forståing for korleis samarbeid mellom vaksne påverkar barnegruppa, og d) korleis relasjonskompetanse, god kommunikasjon og sakshandsaming i seg sjølv er med på å løyse ei sak.

3) **Spisskompetanse**, til dømes gjennom skuleteam eller kommunale innsa tsteam. Kompetansen i kommunen bør vere på plass til ei kvar tid og brukast aktivt i både førebygging og

¹ «Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning» (henta frå www.udir.no)

handtering av miljøsaker. I tillegg til å vere ein fagleg støtte og ressurs, kan slike team bidra til opplæring for tilsette og utvikling av barnehage- og skulekultur.

4) **Samarbeid mellom skule og heim må få meir konkret innhald og organisering.** Det er naudsynt med eit systematisk samarbeid med heimen, frå barnehage og gjennom alle åra på skule, slik at det opplevast trygt for dei føresette å delta i arbeidet. Foreldremøte bør i størst mogleg grad handle om å skape dialog mellom foreldre, som gir rom for forståing og respekt for kvarandre. Det er viktig at foreldre får høve til å medverke i saker som gjeld deira barn og barnegruppa. Digital dømmekraft bør vere eit av samarbeidsområda.

"Ein snill vaksen" – Eirinn (6 år)

Aina Drage og Mari-Kristine Morberg.
Foto: Atle Kold Hansen

Mobbeombodet i Vestland

Mobbeombodet i Vestland er eit lågterskeltilbod for barn, elevar i grunnskulen og føresette i Vestland, og skal bidra til at barn og unge får oppfylt rettane sine til trygge og gode barnehage- og skulemiljø. I Vestland var det i 2019 registrert 34 477 barn i barnehagar og 77 286 elevar i grunnskulen².

Bakgrunn

Mobbeombodet i Vestland er samansett av dei tidlegare mobbeomboda i Hordaland og Sogn og Fjordane.

Mari-Kristine Morberg vart tilsett som mobbeombod i Hordaland i 2015, med ansvar for elevar og lærlingar i vidaregåande opplæring. Frå august 2018 vart ansvarsfeltet utvida til å inkludere barn i barnehage og elevar i grunnskule.

I april 2018 vedtok fylkestinget i Sogn og Fjordane å delta i nasjonal ordning med mobbeombod for barn i barnehage og elevar i grunnskulen. Aina Drage vart tilsett i prosjektstillinga frå august 2018.

Det nye mandatet for mobbeombodet i Vestland blei vedteke 10.6.20³. Fram til det nye mandatet vart vedteke har mobbeombodet jobba etter mandata for dei to fylka.

Organisering

Mobbeombodet er uavhengig av politiske og administrative myndigheiter. Ombodet er, saman med elev- og lærlingombodet, plassert i fylkesrådmannen sin stab, under organisasjon og økonomi. Ombodet har kontorstad på fylkeshusa på Leikanger og i Bergen.

Mobbeombodet i Vestland jobbar med saker som gjeld det psykososiale miljøet for barn i barnehagen og elevar i grunnskulen.

Oppgåver

Ombodet strukturer arbeidet på ulike nivå; individnivå, systemnivå og samfunnsnivå. Som lågterskeltilbod til føresette og barn i barnehage og grunnskule prioriterer ombodet alltid arbeid på individnivå; dette gjeld i hovudsak førespurnader frå barn og vaksne med uro kring psykososialt miljø. Barn og føresette til barn i barnehage og skule som tek kontakt, får svar og tilbod om samtale, råd og rettleiing – som regel i løpet av dagen eller seinast innanfor neste verkedag.

Arbeid på system- og samfunnsnivå vert skildra lenger ut i rapporten.

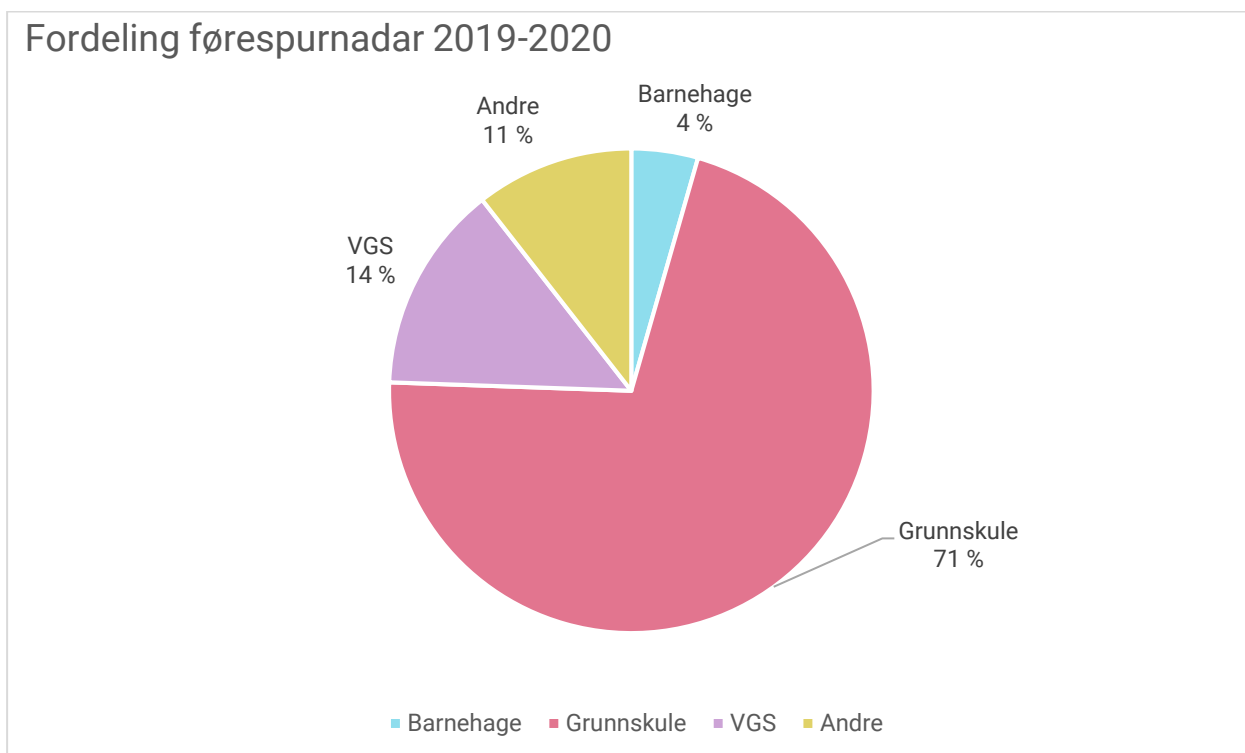
² Kjelde: skoleporten.no og barnehagefakta.no.

³ Mobbeombodet sitt mandat: <https://www.vestlandfylke.no/utdanning-og-karriere/hjelp-i-skulekvardagen/mobbeombodet/kva-er-og-kva-gjer-mobbeombodet/>

Førespurnadane

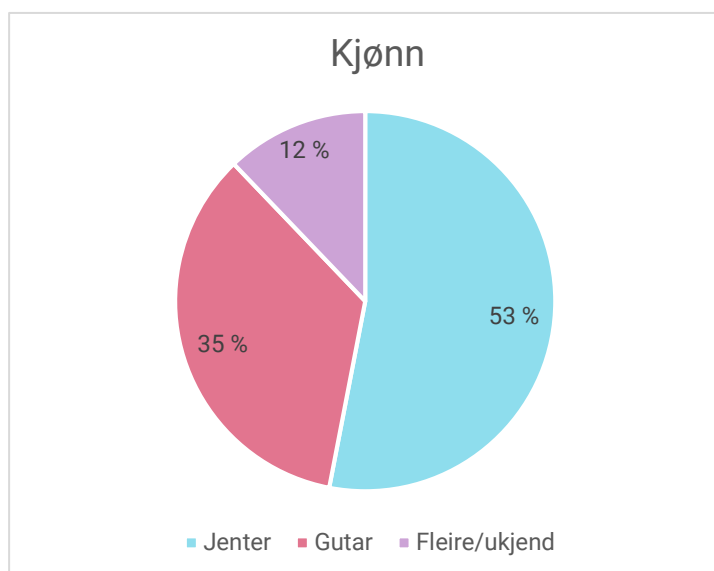
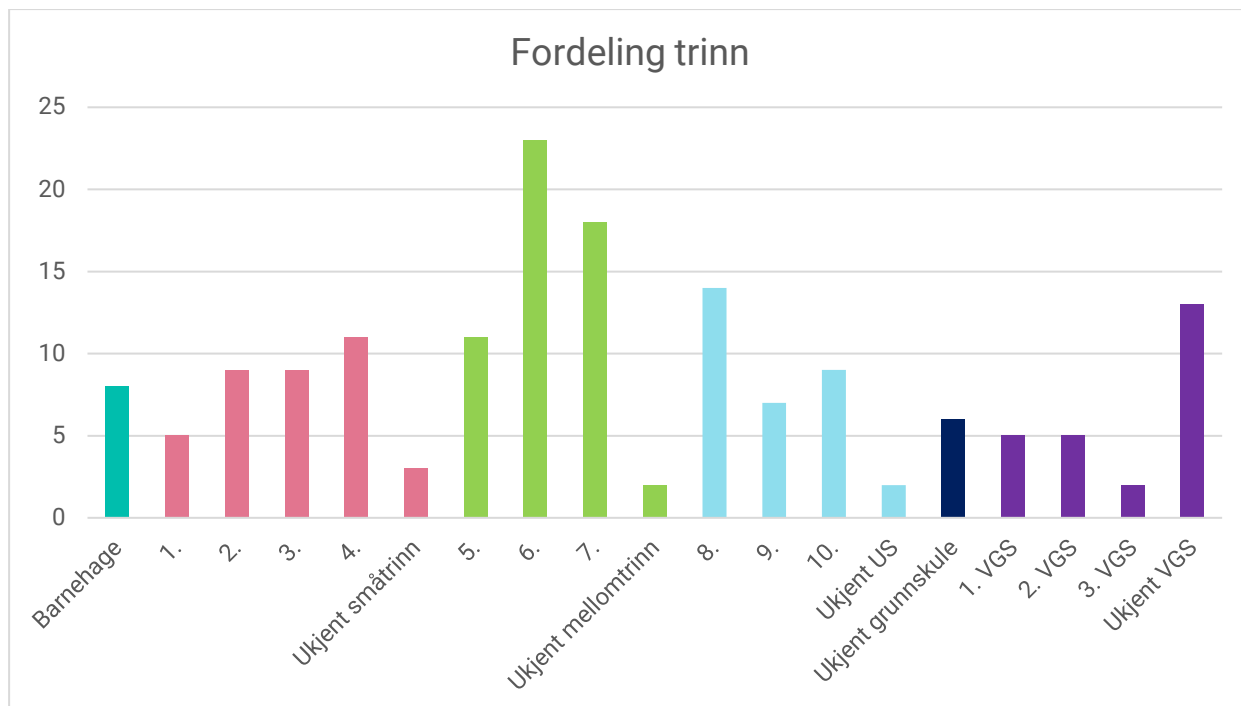
	Hordaland haust 2019	Sogn og Fjordane haust 2019	Vestland vår 2020	Totalt
Barnehage	3	0	5	8
Grunnskule	42	21	65	128
VGS	15	1	9	25
Andre*	15	1	3	19
Totalt	75	23	82	180

Det har vore nokre færre førespurnadar enn forventa i 2019-2020. Dette antar vi mellom anna har med stengte skular og barnehagar våren 2020 å gjere. Våren 2020 kom 71% av førespurnadane før 12. mars. 5% kom under stenging eller ved delvis stengde skular og barnehagar. 24% av førespurnadane kom etter 11. mai, då dei fleste skulane skulle ha opna att.

Det er, som tidlegare år, få saker som gjeld barn i barnehage, men vi ser ein liten auke. Alle førespurnadane gjeld 4- og 5-åringar. Neste år, med oppdatert barnehagelov, ventar vi eit auka fokus på trygge og gode barnehagemiljø, og følgeleg fleire førespurnadar til ombodet.

Det har også i år vore flest førespurnadar på mellomtrinnet. I år utpeikar 6. trinn seg.

Langt dei fleste førespurnadane kjem frå føresette, men ombodet mottek òg førespurnadar frå tilsette i barnehage/skule. Nokre få kjem frå elevar sjølve.

I 2019-2020 har det vore fleire førespurnadar som gjeld jenter enn førespurnadar som gjeld gutar.

53% av førespurnadane har gjelde jenter, 35% gutar, medan i 12% av førespurnadane er anten fleire kjønn involverte eller kjønn er ukjent.

Kva type spørsmål får ombodet?

Mobbeombodet får ei lang rekke spørsmål knytt til sakene. Her har vi trekt fram nokre av dei som går igjen oftast, frå føresette og frå tilsette og støttesystemet til barnehagen og skulen.

- Kva skal vi gjere? Barnet vårt har det ikkje bra på skulen. Skulen tek oss ikkje på alvor. Skulen legg alt ansvar over på mitt barn og på oss. Han/ho får ikkje hjelp.- Utrygt klassemiljø, kva kan vi gjere? Det er mykje bråk og uro i klassen. Det er mye endring på grupper og lærarar.- Skulebytte: Kan vi byte skule? Er det klokt? Korleis går ein fram?- Fylkesmannen: Kva kan fylkesmannen hjelpe oss med? Bør vi melde saka dit?- Korleis kan vi foreldre bidra for å rydde opp i klassemiljøet?- Organisering på skulen – kan dei ikkje skilje elevane? Må klassen ha den læraren? Skal ikkje «mobbaren» flyttast?- Bør vi melde til politiet?	- Ulike syn: Vi ser ikkje det same som heimen, kva skal vi gjere?- Verktøy: Har du råd eller tips om framgangsmåte og nyttige verktøy?- Lovtalking: Korleis skal vi forstå denne delen av lova/regelverket?- Nytt blikk: Vi treng nokon som kan sjå på saka med nye auge, kan du hjelpe oss?- Uroleg for handtering: Eg trur ikkje rektor/leiar følgjer lova, han/ho tek ikkje tak i saka, kva kan eg som tilsett gjere?- Ikkje på skulen: Barna/ungdommane som deltek i mobbinga går på andre skular, kva kan vi gjere?

Vi er takksame for å få lov til å vere mobbeombod for alle barna i som går i barnehage og grunnskule i Vestland og vi er auadmjuke for historiene dei og foreldra deler med oss. Historiene vi får høyre er særleg sterke når det er barn som fortel dei sjølve.

I tillegg til det barna fortel om kva dei blir utsette for, så fortel dei om at dei ikkje får vere med å utforme tiltak i saker. Ofte veit dei ikkje om når og kva tiltak som blir sett inn. I tillegg opplev ein del elevar at skulen sine løysingar kan vere med å gjere situasjonen verre. Det kan vere vanskeleg for vaksne å sjå at tiltak kan vere stigmatiserande.

Som ombod får vi òg nokre gonger gode tilbakemeldingar; det kan vere at situasjonen er i ferd med å endre seg til det betre, eller at vår hjelpa har vore ei god støtte. Det sett vi alltid pris på. Det er ikkje noko som varmar meir enn når vi får tilbakemelding frå barn eller føresette som fortel at det går betre.

Dei vaksne på skulen seier det er greitt å vere annleis. At det ikkje gjer noko at eg gjer ting på andre måtar enn dei andre i klassen. Men det er ikkje sant. Alle ser at eg ikkje gjer det same som dei.

gut 9 år

Dei vaksne seier til dei andre jentene at dei må vere med meg, men då føler eg at dei eigentleg ikkje vil vere med meg. Eller dei seier at eg berre må finne nokon andre å vere med. Det er ikkje så lett.

jente 11 år

Hei, det har so langt gått fint etter at skulen starta opp att. Vi har noko betre kvardagar no. Det hare vore ein lang veg å gå, men vi er letta over at utviklinga endeleg er på rett veg.

ein far

Dette hadde vi aldri greidd å stå i utan deg.

eit foreldrepar

Hei! Takk for kjapt svar, for samtale og nyttig informasjon :)

ei mor

Hei og takk for sist! Du var til stor hjelp for oss. Vi har og har hatt gode prosesser og tiltak i saken. Vi lurte på om det var mulig å booke deg for et foreldremøte?

ein skuleleiar

Kva dreier førespurnadene seg om?

Elevar og føresette fortel om eit **samansett bilete**. Ofte er det fleire utfordringar knytt til ei og same sak. Barn i Vestland fortel om einsemd, utestenging, i tillegg til verbale og fysiske krenkingar. Dei blir kasta ball på, stukke med spisse objekt, dytta ned i søla, stengd inne i rom eller i bosspann, dei har øydelagde klede, sykkel eller andre ting, dei blir slått ned eller sparka (nokre med brot som konsekvens) og teke kvelartak på. Nokre førespurnadar gjeld utrygge barn som krenker andre. Andre førespurnadar handlar om identitetsbaserte krenking: til dømes på bakgrunn av kjønnsidentitet, funksjonsevne eller etnisitet.

I om lag 1/5 av førespurnadane er **hovudutfordringa digitale krenkingar** på sosiale medium. Det blir laga eller delt bilete og video, ryktespreiing og trugslar. Sosiale medium er eit element i nær alle saker frå mellomtrinnet og opp.

Ein del av barna fortel om situasjonar i skulen der **vaksne er ein utrygg faktor**. Det kan til dømes vere at dei ikkje tar tak i eller grip inn i utestenging og krenkingar. Det kan vere at dei skapar konkurranse i klassen og gjer det vanskeleg å svare feil. I tillegg handlar om lag 11% av førespurnadane om **tilsette som krenker elevar**. Det kan vere grove verbale overtramp, men også fysiske handlingar (gripe nokon hardt eller halde dei nede med makt over lengre tid).

Skulen eller barnehagen si handtering av saken er òg eit viktig element for dei sakene som når ombodet. Saker som blir løyst greitt, kjem ikkje på ombodet sitt bord. I nær alle sakene ser ombodet forbettingspotensial i samarbeid og kommunikasjon mellom skule og heim.

Det er ein hårfin balanse i nokre av desse sakene, - på eit eller anna punkt går tilsette frå å vere ein utrygg faktor, til å bli å bli ein del av saksbiletet. Det som skjer i sakshandsaminga blir ei tilleggsbelastning og krenking i seg sjølv.

Mange fortel at dei ikkje blir teke på alvor av skulen, eller dei opplever at skulen er oppteken av å plassere skuld. Typiske eksemplar på dette er: «det er barnet som feiltolkar», «barnet er trygt, det må vere noko heime hos dykk». Det er ein hårfin balanse i nokre av desse sakene, - på eit eller anna punkt går tilsette frå å vere ein utrygg faktor, til å bli å bli ein del av saksbiletet. Det som skjer i sakshandsaminga blir ei tilleggsbelastning og krenking i seg sjølv.

Foreldre blir fortvila når dei får høyre frå skulen at «dei har gjort alt dei kan», «de må hugse på at vi også har andre barn på skulen». Foreldre veit godt at det er andre barn på skulen og at skulen må ta omsyn til alle, men det løyser ikkje problemet for dette barnet.

Andre hendingar som barn og foreldre opplever er at: saker blir teke opp i klassen utan at barn og foreldre er informerte, det blir sendt ut informasjon til andre foreldre utan samtykke, lærarar seier at dei ikkje veit kva ein aktivitetsplan eller handlingsplan er, skuleleiing nektar å oppdatere planen med konkrete tiltak, tiltaka som er avtalt blir ikkje gjennomførte. Nokre elevar opplever også å få melding av lærar at dei må byte skule om dei ikkje skjerpar seg, og fleire foreldre opplever at skulen «trugar» med barnevernet.

I om lag 10% av sakene frå grunnskulen fortel foreldre om **skulevegning**. Andre **symptom** som går igjen er vondt i magen, mareritt, problem med å sove, vil ikkje på skulen, ønskjer å byte skule, depresjon og angst, endra spisevaner og sjølv mordstankar. I ein del av desse tilfella er andre hjelpeinstansar kopla på, til dømes PPT eller BUP.

Mobbeombodet fekk i 2019-20 saker med **tidsspenn frå nokre veker til over åtte år**. Dei fleste sakene har gått føre seg i meir enn 1-2 år når omboda får kjennskap til saka. Mange fortel at det starta i barnehagen eller i første klasse. Det er heller ikkje uvanleg at det oppstår i 5.-6.klasse. Under 1% av førespurnadane dette året gjeld saker ombodet tidlegare har vore kopla på.

Tendensar og ombodet sine erfaringar

Barn som leiker - Eirinn (6 år)

Det gjerast ein enorm innsats for barn og unge i skule og barnehage kvar einaste dag. Dei aller fleste barn har det fint i barnehagen og fint på skulen. I dei tilfella det likevel går galt, så veit vi at barn som regel blir teke på alvor. Dei blir møtt av varme vaksne som lyttar, anerkjenner og handlar. Vi ser enorm vilje til å hjelpe barn og unge som har det vanskeleg.

Likevel er det enno ein stor jobb å gjere i mange kommunar, skular og barnehagar. Som vi har vist gjennom skildringa av

sakene i 2019-2020 er det problemstillingar som går igjen, og mobbeombodet ser fleire av dei same utfordringane vi har sett dei føregående åra. Vi vil trekke fram nokre av desse tendensane.

Aktivitetsplikta i skulen

I 2017 vart opplæringslova endra og vi fekk enda tydelegare krav etter kapittel 9A om eleven si rett til eit trygt og godt skulemiljø. Vi ser at stadig fleire skular utviklar handlingskompetansen sin knytt til eleven sin rett til eit trygt og godt skulemiljø. For elevar og føresette skapar dei tydelege lovkrava tydelege forventningar til barnehagen og skulen. Det meiner vi er bra.

Aktivitetsplikta⁴ består av fleire delplikter. Mobbeombodet ser i førespurnadane brot på dei fleste av delpliktene, men nødvendigvis ikkje alle i same sak.

Følgje med – barn opplever at vaksne ikkje får med seg det som skjer. Mange stader manglar det **felles forståing** for kva det vil seie å følgje med. Dette gjer at tilsette kan bli usikre på kva ein konkret skal følgje med på og korleis ein kan gjere det.

Gripe inn – barn fortel om vaksne som går forbi og som ikkje grip inn og dermed let ting skje.

Varsle – det er ulik terskel for å varsle. Det går igjen i saker at ein kan ha fleire rundar med lærar før «eg varslar rektor og vi «opprettar» 9A-sak». Dette er òg ein diskusjon som går igjen når ombodet deltek på planleggings dagar og fellestid.

⁴ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_11#%C2%A79a-1

Undersøke – mobbeombodet erfarer at det er her dei største utfordringane ligg. Undersøkingar som skulen gjer er ofte ikkje grundige nok, eller ein informerer ikkje nok om undersøkingane som er gjort. For å sette inn treffsikre tiltak, må ein undersøke saka breitt. Ein kan ikkje berre sjå på individ. Ein må sjå på gruppa, på samspel mellom barn og mellom vaksne og barn, og finne oppretthaldande faktorar.

Tiltak (og evaluering) – tiltaka er ofte lite konkrete, dei blir ofte retta mot individ. Mange tiltak dreier seg om å behandle «symptom», til dømes hastetiltak for å trygge eleven her og no. Dette er òg nødvendig, men adresserer i liten grad kva som ligg bak. Det hender òg at tiltak ikkje blir gjennomført, at plan B eller evaluering manglar.

Barnegruppa som kollektiv

Tilsette i barnehage og skule løftar ofte ei uro om at fokuset på barnet sine rettigheter gjer at ein mister kollektivet av syne. Dei fortel at nokre foreldre ikkje evnar å sjå at andre barn òg har rett til eit trygt og godt miljø, og at barnehagen/skulen må ivareta alle.

Det kan, og vil ofte, vere ei krevjande sak for skulen å balansere alle barna sine behov. Utrygge klassemiljø er eit problem som går igjen. Foreldre er redde for å presse skulen, i frykt for å bli sett på som dei vanskelege foreldre og at det igjen vil ramme eigne barn.

Det er mogleg for skulen å lage aktivitetsplanar for ein klasse eller ei gruppe. Likevel får nokre føresette beskjed om at dei må melde frå om utrygt skulemiljø på individnivå til skulen. Skulen vil ikkje behandle saka som ein klassemiljøsak. Her meiner vi at barnehage- og skuleeigar har ei viktig oppgåve. I mange tilfelle kan det vere klokt å nytte framgangsmåten etter § 9A-4, med undersøkingar og skriftleg plan, også der utfordringa gjeld uheldig samspel på gruppenivå.

Fylkesmannen har ikkje mynde til å handsame saker som gjeld ei gruppe eller ein klasse. Ein må melde frå til fylkesmannen som individ. Vi ser at i ein del saker er dette uheldig, då vi veit at trygge miljø ofte handlar om meir enn ein person som krenker og ein person som blir krenka.

Kommunikasjon, tillit og foreldresamarbeid

I krevjande saker ser vi at i tillegg til barn som har det vondt, finst det òg slitne, redde og makteslause vaksne. Barnehage- og skuleeigarane har mykje å vinne på å sørge for at skulane og barnehagane har ressursar, det vil seie personale som har kompetanse til å møte barn og foreldre på gode måtar. Vi ser at i mange av sakene tek foreldre eit ansvar dei ikkje skal ha.

Barn og foreldre treng informasjon. Dei er ofte urolege og sårbare i ein vanskeleg situasjon. Barnehagar og skular bør difor gi så mykje og så god informasjon som dei kan. Mange opplever at skulen/barnehagen «gøymar seg» bak teieplikt. I nokre tilfelle kan skulen/barnehagen fortelje meir eller dei kan vurdere å få samtykke til å dele informasjon.

Tillit er eit nøkkelord. Om det har teke tid før skulen eller barnehagen har fått med seg det barnet har stått i, så er ein på minussida allereie før arbeidet startar. Ein må bygge opp igjen tillit for å vise at det er trygt for barnet.

Vi ser at familiar som har vore i saker lenge, vert ekstra sensitive på all kommunikasjon. Både munnleg og skriftleg kommunikasjon får ekstra dimensjon og tyngde. Til dømes vil formuleringar som «så langt det er mogleg» ikkje vekke tillit. I og med at tilliten allereie er broten, vil foreldre ofte lese dette som «i liten grad» eller kanskje «ikkje i det heile».

Skulen under korona og heimeundervisning

Då Noreg stengde ned 12.mars 2020, vart òg mobbeombodet sin telefon svært stille.

Ombodet kjenner til at mange barn opplevde tida med avgrensa fysisk kontakt og heimeundervisning som vanskeleg. Dei ville hatt det betre på skulen. Men nokre elevar opplevde tida som god. Dei fekk ei pause frå sosiale utfordringar, som i sin tur opna for meir fagleg meistring og auka arbeidsinnsats. Foreldre som har teke kontakt med ombodet, fortel at dei har sett åtferdsending i eigne barn og dei har fått ei utvida forståing for korleis skulekvardagen har prega barnet.

"Koronavirus", Sigurd (4 år)

I samband med gjenopning av skulen var det ei stor glede for dei aller fleste å gå ut av det digitale klasserommet og kunne møtast på skulen att. Samstundes fekk mobbeombodet på ny ein del meldingar frå føresette. Nokre av dei som hadde opplevd heimeundervisninga som god, var uroa for korleis skulekvardagen kom til å bli etter korona, og om skulen ville ta i bruk ny kunnskap om barnets trivsel og faglege arbeid.

I tida med heimeundervisning ser vi at unge barn har fått auka tilgang til digitale verkøy og plattformer. Mange av skulane har nytta høve til å jobbe med digital dømmekraft. Det er bra! Digital dømmekraft er noko ein må øve på heile tida. Vi oppmodar skulane om å fortsette dette arbeidet hausten 2020, saman med elevar og føresette.

Anna arbeid

Innlegg og føredrag

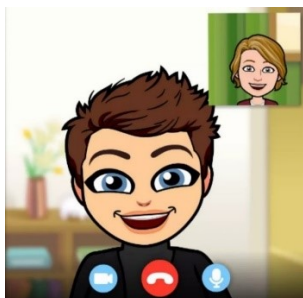
	Hordaland haust 2019	Sogn og Fjordane haust 2019	Vestland vår 2020	Totalt
Innlegg/føredrag	22	18	13	53

Informasjonsarbeid er viktig for mobbeombodet. Ombodet prioriterer å vere synleg ute i barnehagar og skular. Mobbeombodet i Vestland har halde 53 innlegg, workshop og føredrag i 2019-2020.

Meir enn 10 førespurnadar om å halde innlegg måtte vi takke nei til eller utsette meir enn seks månader på grunn av manglande kapasitet (Hordaland haust 2019).

10 planlagde besøk blei avlyst på grunn av korona. Mobbeombodet har gjennomført eitt digitalt foreldremøte våren 2020.

Mobbeombodet sitt arbeid under koronapandemi

For mobbeombodet gav perioden da skulane og barnehagane var stengde høve til å jobbe meir med internt arbeid, nettverksarbeid og nasjonalt samarbeid for elev-, lærling og mobbeombodstenesta. Rolleforståing, verdigrunnlag, teori og praksis har vore sentrale tema.

Saman med andre elev-, lærling og mobbeombod i Noreg har vi òg teke del i å skrive høyringsuttale til ny opplæringslov.

Nettsider, sosiale medium og media

På nettsida www.vlfk.no/mobbeombodet finn ein informasjon om kva ombodet gjer og korleis ein kan få hjelp av ombodet. Mobbeombodet i Vestland er på Facebook.⁵ Her deler vi relevant informasjon, tips og nyhende. Facebook-sida er hovudsakleg retta mot føresette, men tilsette i oppvekstfeltet kan og ha nytte av sida. Sida har nærare 800 følgjarar. Facebook-sidene for Sogn og Fjordane og Hordaland er ikkje lenger aktive. Mobbeombodet er òg på Snapchat⁶, denne kontoen er retta mot unge over 13 år.

Mobbeombodet har framleis ein veg å gå med å informere om tenesta, slik at alle innbyggjarane i Vestland veit at det finst eit mobbeombod for barnehagebarn og elevar i grunnskulen. Mobbeombodet ønskjer å vere synleg i media.

	Hordaland haust 2019	Sogn og Fjordane haust 2019	Vestland vår 2020	Totalt
Intervju (avis, radio)	2	2	8	12
Kronikkar	3	0	0	3

Samanslåing og vegen vidare

Frå og med august 2019 starta mobbeomboda i Hordaland og Sogn og Fjordane å samarbeide tettare, slik at tenesta skulle vere klar til å møte Vestland 1.1.2020.

Dei tidlegare mandata til mobbeomboda har ikkje vore heilt like. Det var stor skilnad i innbyggjartal i dei to tidlegare fylka, medan ombodsressursen var den same. Ein naturleg følgje av det er at arbeidsforma utvikla seg noko ulikt. Likevel er erfaringane våre med sakene tilnærma like og vi har ei sams forståing om kva arbeidet skal og bør innehalde.

⁵ www.facebook.com/mobbeombod

⁶ Søk på «mobbeombod».

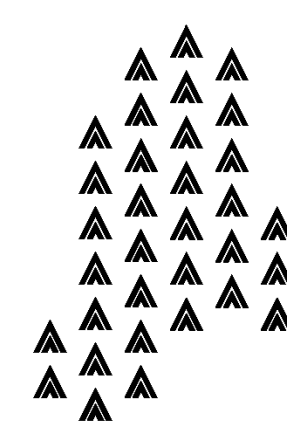
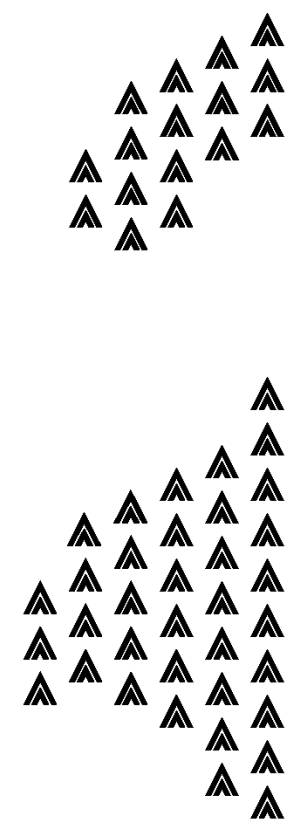
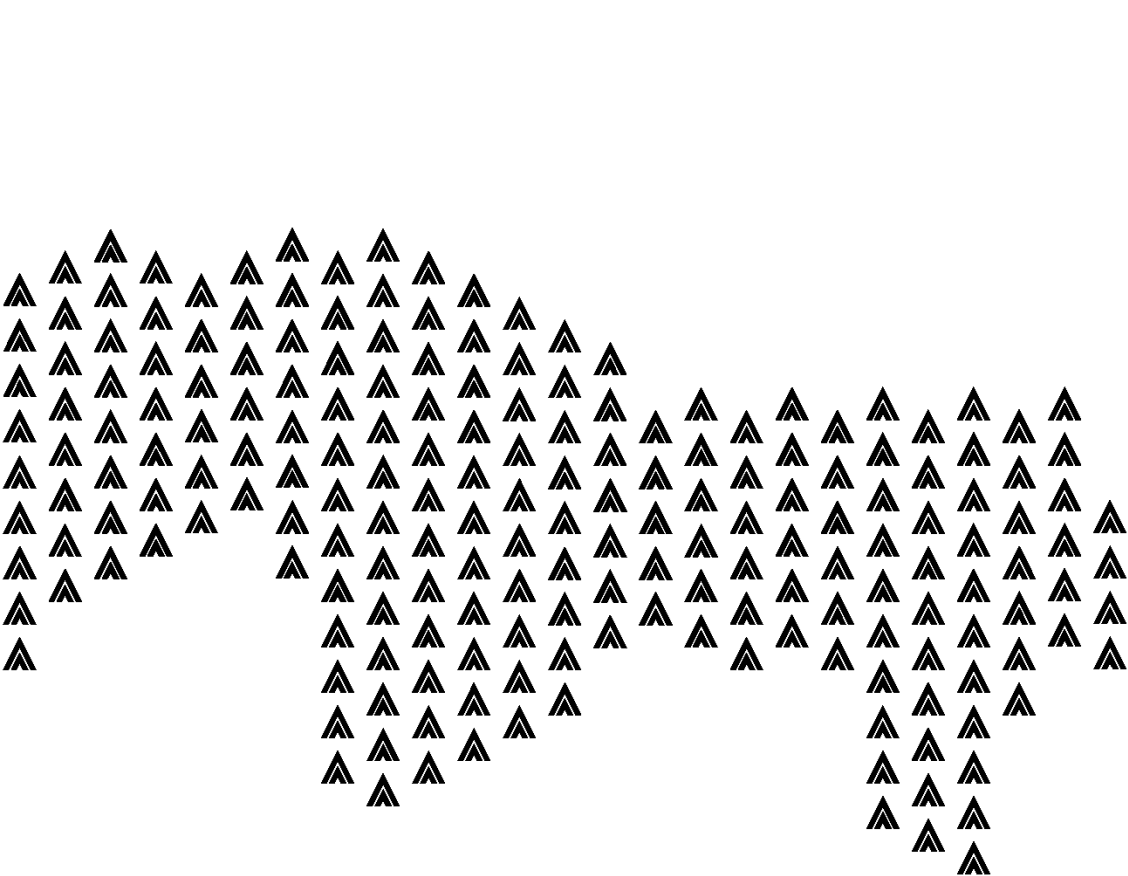
Å slå saman og bygge ny teneste, medan dagleg arbeid held fram, har vore ein krevjande prosess. For å ha kontroll på og overskot til samanslåingsarbeidet, og samstundes ta i vare den viktigaste oppgåva; å hjelpe barn og føresette i saker som gjeld psykososialt miljø, sette vi av tid i januar og februar som vi elles ville ha brukt på førebyggjande arbeid.

Eit halvt år etter samanslåing står vi nærare og stødigare, og ombodstenesta i Vestland er like god som den var i Hordaland og Sogn og Fjordane.

Hausten 2020 vil vi fortsette å prioritere barnehagane i det førebyggjande arbeidet. Vi vil jobbe med å spreie vår kunnskap til politisk og administrativ leiing i kommunane.

Sommaren 2020 mottok Kunnskapsdepartementet ein rapport om ordninga med mobbeombod. Det blir spanande å få sjå resultatane av denne rapporten og følgje saka vidare i departementet og eventuelt i Stortinget.

Saman for trygge og gode miljø i Vestland!

vestlandfylke.no